

BILL O'REILLY
MARTIN DUGARL

AZ SS kijktatása

HAJSZA A TÖRTÉNELEM
LEGKEGYETLENEBB
HÁBORÚS BÜNÖSEI UTÁN

NEW YORK
TIMES
BESTSELLER

Libri

„A négy férfi – Bormann, Mengele, Barbie és Eichmann – a sokezernyi náci háborús bűnös közé tartozik, akik szép csendben kereket oldanak. A háború után is tovább működő náci gépezet hozzásegíti őket ahoz, hogy útlevélhez jussanak, átkeljenek a határokon és új életet kezdjenek egy baráti országban. Velük szemben sorakoznak fel azok a férfiak – ahogy hamarosan megismerik őket: a »nácivadászok« –, akik már is szervezni kezdkik a merénylők és emberrablók alakulatait. Megkezdődik a hajtóvadászat az SS után.”

BILL O'REILLY – MARTIN DUGARD

ÁZ KIÍKTATÁSA

HAJSZA A TÖRTÉNELEM LEGKEGYETLENEBB
HÁBORÚS BŰNÖSEI UTÁN

Libri
Kiadó

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

Killing the SS: The Hunt for the Worst War Criminals History
by Bill O'Reilly and Martin Dugard

Henry Holt and Company, New York, 2018

Copyright © 2018 by Bill O'Reilly and Martin Dugard

Published by arrangement with Henry Holt & Company,

New York. All rights reserved

Hungarian translation © Babits Péter, 2020

Borító © Utamaru Kido/Getty Images

Somogyi-könyvtár, Szeged

S000725990

*Ez a könyvet fiamnak, Spencernek ajánlom,
aki ugyanúgy szereti a történelmet, mint az apja*
— BILL O'REILLY

Jelmagyarázat

Térképjelek

- fóutak
- alsóbbrendű utak
- vasútvonalak
- folyók
- domborzat
- erdő
- mocsár
- varos/nagyváros
- főváros
- náci koncentrációs tábor
- mozgás

Katonai alakulatok

- gyalogság
- harckocsizók

Bevezető

1945. május 7.

Reims, Franciaország

241

Ü tölt az ördög órája.

Az École Professionnelle szakiskola egyik tantermében Alfred Jodl tábornok, náci vezérkari főnök kézjegyével lát el egy nagy méretű írópapírt – hat borzalmas háborús év után a német hadsereg megadja magát. Berlin elesett. Adolf Hitler, a nácik Führere főbe lőtte magát, személyi testőrsége benzinnel leöntötté és felgyújtotta holttestét. Az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió haderőiből álló szövetséges csapatok akadálytalanul foglalják el Németországot, számolják fel az ellenállás legutolsó fészkeit is.

A kései óra ellenére a tanterem falai közt újságírók és tábornokok szorongnak, hogy szemtanúi legyenek az eseménynek. Az európai harcok állását bemutató térképek borítják a falakat, utoljára alig egy napja frissítették őket. Híradókamerák örökítik meg a náci vereség komor pillanatát, lámpáik kiáradó hőjétől fojtogató a terem levegője. Az amerikai hadseregharancsnok, egyben az európai szövetséges haderők vezetője, Dwight Eisenhower tábornok szintén jelen van, ha nem is vesz részt az aláírás hivatalos ceremóniájában.

„Ike” vezérkari főnökével, Bedell Smith tábornokkal képviselteti magát.

„Ezzel az aláírással – jelenti be Jodl érzelmeitől fojtott hangon – a német nép és a német fegyveres erők sorsa, bárhogy alakul is, immár a győztesek kezében van.”

Csakhogy az ördög nem adja olyan könnyen a bőrét, és számtalan tanítványa sem, akik tudják, hogy a múltban elkövetett tetteik immár háborús bűnöknek számítanak. Ezek az emberek oly brutális könyörtelenséggel, oly léptékben gyilkolták és kínozták meg ártalan áldozataikat, hogy a háborús *atrocitás* szó, de talán az emberiség egyetlen szava sem képes hűen visszaadni.

Az amerikai és brit hírszerző szervek vaskos dossziékat vezetnek ezekről a „háborús bűnösököről”. A legkeresettebb németek listáján nevük mellé a „HALADÉKTALANUL LETARTÓZTATANDÓ” parancsot békelyegezték. Akiket elkapnak és elítélnek, azokra halálbüntetés vár.

A megtorlás gyors lesz és kíméletlen.

Ha elkapják őket.

Jodl tábornok megadásának helyszínétől csaknem ezer kilométerre északnyugatra a második világháború leghírhedtebb mészárosának nem áll szándékában a győztesek kezébe kerülni. Heinrich Himmler Reichsführer menti az életét. A tömeggyilkos Satrup német város északi határában, egy kis tanyaházban rejtőzik maroknyi hűséges emberével. Valamennyien a náci félkatonai szervezet tagjai, melyet németül Schutzstaffelnek neveznek.

A világ többi részén csak az SS hőhéraiként ismerik őket.

A Schutzstaffel védőcsapatot jelent. 1925-ös alapítása után a szervezet négy évig ezt a feladatot is töltötte be, védelmezte Adolf Hitler náci vezetőt, de mire Hitler 1929-ben Reichsführerré, az SS főparancsnokává nevezte ki Himmlert, a huszonnyolc éves egykor baromfitenysztő már nem érte be annyival, hogy közönséges testőr legyen. Az SS hamarosan értesüléseket kezdett gyűjteni Hitler ellenségeiről, s ahogy feltöltötte sorait, elsődleges figyelmet fordított tagjainak „faji tisztságára”.

1933-ra, amikor Adolf Hitler Nemzetiszocialista Német Munkáspártja megszerezte a hatalmat, a haderőt egyfelől a Wehrmacht alkotta – a német állam hagyományos szárazföldi hadereje, haditengerészete és légiereje –, másfelől az SS, a Hitlerhez és a náci párthoz hű félkatonai szervezet.

Hitler teljhatalmat adott Himmlernek és az SS-nek, hogy kiírta a Harmadik Birodalom összes belső ellenségét, akiknek körébe az ügyvédeket, homoszexuálisokat, cigányokat, értelmi fogyatékosokat, katolikus papokat és a teljes zsidóságot sorolták. A modern kori történelemben először az antiszemizmus a hivatalos politikai irányvonal szerves része lett. A zsidók idegenekké váltak a saját hazájukban: újonnan hozott zsidótörvények sora fosztotta meg őket jogaitól, zárta ki számtalan szakma és hivatás gyakorlásából. Jószerével minden férfi, nő és gyermekek halálos veszélybe sodorta magát, ha csak szót mert emelni Adolf Hitler ellen.

A valós vagy vélt ellenségeket Heinrich Himmler kezébe adták és a koncentrációs táborokból álló börtönrendszer foglyává tették. A táborok működtetését a hírhedten kegyetlen egységek, az SS-Totenkopfverbände, a „halálfejes osztagok” végezték. Az SS tagjai – köztük a katonai szárnyként ismertté vált Waffen SS és a koncentrációs táborokat felügyelő SS-TV emberei – sapkájukon viselték a jelvényt. Az osztagok megkülönböztető jelzése a jobb galléron található halálfej volt keresztbé fektetett csontokkal.

Ez a szimbólum félelmet ültetett a Harmadik Birodalom valamennyi ellenségenek szívébe. Különösen a zsidóüldözés ért el korábban sosem látott mértékeket, amikor az 1939 szeptemberében kirobbant háború nyomán ezreket deportáltak Németországból, Ausztriából és Csehszlovákiából. S miközben a német hadsereg Európában háborúzott, az SS továbbra is teljesen független szervezetként irtotta Hitler ellenségeit és mindázokat, akiket fajilag tisztátlannak ítélt. Ugyanettől az évtől Himmler parancsára Németország-szerte számtalan fogyatékkal előt gyilkoltak meg idegázok alkalmazásával.

Heinrich Himmler SS-Reichsführer (középen)

1942 januárjától ezt a kivégzési módot, mint a zsidóság teljes felszámolását célzó „végleges megoldás” részét, a zsidók ellen is bevetették, Himmler pedig büszkén hirdette, milyen hatékonysággal végzik

az életre méltatlannak ítélt civil lakosok brutális transzportálását, kínzását és kivégzését. Vagy éppen a holttestek megsemmisítését.

„Az összeesküést, illetve a zsidók megsemmisítésének általános tervét olyan módszeresen és tökéletesen hajtották végre, hogy noha Németország vereséget szenvedett és a náci zsidók szétzúzták, ezt a célkitűzést a náci lényegében elértek” – jelentette ki Robert H. Jackson amerikai ügyész vádbeszédében, melyet a náci háborús bűnösök ellen indított 1945-ös nürnbergi per során mondott.

Az európai zsidóságnak csak töredéke maradhatott fenn Németországban, a németek által megszállt és velük kollaboráló országokban. A náci által uralt Európa 9 600 000 fős zsidó népességének mintegy hatvan százaléka megsemmisült. A háború végére 5 700 000 zsidó nem lehetséges fel egykorú lakóhelyén, közülük 4 500 000 eltűnéssére nem ad magyarázatot a természetes halálozási vagy a kivándorlási ráta – ők azok, akik már sosem térnek vissza. A történelem nem ismer még ilyen rémtetet, amit ennyi áldozat ellen és ehhez mérhető könyörtelenséggel követtek volna el.

Adolf Hitler biztatására Heinrich Himmler tervezte meg és hajtotta végre ezeket a gyilkosságokat.

A londoni *Times* nem véletlenül hivatkozik rá Európa leggonosabb embereként.

Mások szerint ő az emberbőrbe bújt ördög.

Németországban teljes a káosz. A háború végére, a szövetségesek szárazföldi és légi csapásainak következtében romokban hevernek a nagyvárosok, a kikötők. Sok helyütt olyan alapvető létszükségek hiányoznak, mint a víz vagy az áram. Alig van élelem és haszonállat. Szemét és emberi ürülék bűzölg mindenfelé, és teszi még borzalmat a utcákon terjengő hullaszagot. Az amerikaiak és britek Németország-szerte milliónyi földönfutóról próbálnak

gondoskodni: menekülttáborokat hoznak létre azok elhelyezésére és ellátására, akiknek nincs hová menniük.

Becslések szerint az elkövetkező hat hónapban húszmillió ember indul még Európa útjain, hogy megkezdje hosszú menetelését, mielőtt még beköszönt a téli. Ismerős ez a szívszaggató látvány – évszázadok óta azzal érnek véget a háborúk, hogy katonák és egykor hadifoglyok keverednek az utakon, térnek vissza elvesztett szeretteikhez. A második világháború sem kivétel, német katonák vonulnak lengyel és orosz hadifoglyokkal – ez most mégis más. Miután a nációk célul tüzték ki a teljes zsidó faj elpusztítását, az utakon megjelennek a haláltáborok nemrég szabadult lakói is, akiket könnyű felismerni rongyos öltözékükön és csontosvány testükön.

Az ilyen „hontalan” személyekre (ahogyan a zsidókat neveztek a háború végén) gyászos utazás vár, hiszen egyikük sem tudja, mire számíthat. Előbb a németek fosztották meg őket otthonaiktól és ingóságaiktól, most a kelet felől közeledő oroszok teszik ugyanezt. A fogás hónapjai és évei után a hontalanok némelyike mégis megtorlásban reménykedik. A haláltáborok túlélői már csak ezért sem menetelnek leszegegett fejjel. Gondosan tanulmányozzák útitársaikat, metsző pillantásokat vetnek a mellettük masírozó német férfiakra és nőkre, keresik egykor börtönöreik túlságosan is jól ismert arcát, hogy azonnali és brutális igazságot szolgáltassanak.*

A társadalom széttöredezettsége nagy segítség az SS egykor rettegett tagjainak, akik könnyen elrejtőzhetnek a menekültek közt. Csakhogy Heinrich Himmler, hála a híradófelvételknek és

* A szövetségesek *displaced personként* (hontalan személyként) hivatkoztak minden polgári lakosra, akit hazájá határában túl ért a háború vége. A refugee (menekült) kategóriát azoknak tartották fenn, akik saját hazájuk területén váltak földönfutóvá.

fényképeknek, nem valami névtelen bürokrata, így amennyiben elkapják, azonnal eljárást indítanak ellene. Himmler negyvenegy éves, feleségétől és szeretőjétől két-két gyermeket született. 175 cm magas vékony férfi, keskeny állal és a szájához képest túl nagy fogakkal. Rosszul lát, ezért keret nélküli szemüveget hord. Nincs a megjelenésében semmi, ami tekintélyt kölcsönözne neki, pedig ez az átlagos kinézetű, középkorú férfi milliók haláláért felelős.

Ahogy a menekülésre készül, Himmler leborotválja őszülő bajuszát. Ismertetője, a keret nélküli szemüveg lekerül arcáról, hogy a helyét fekete szemtapasz vegye át. Kitüntetésekkel díszített egyenruhájától is megszabadul – egy katonai rendőr, a „defetizmusáért” néhány hónapja kivégeztet Heinrich Hitzinger egyszerű öltözékét viseli.

Arra az esetre, ha valami mégis rosszul sülne el, Himmler egy ampulla ciánt rejti el a ruhájában. Ha elharapja az üveget, halálos mennyiségű méreg kerül a szervezetébe, ami tizenöt percen belül végez vele.

Himmler útitársai szintén tartanak maguknál mérget. Ők is elváltoztatják a külsejüket, eltávolítják egyenruhájukról a jelvényeket és új személyazonosító okmányokat csúsztatnak a zsebükbe, ahogy a menekülésre készülnek. Közéjük tartozik Josef („Sepp”) Kiermaier, Himmler személyi testőre; dr. Rudolf Brandt, a Reichsführer első számú titkára; dr. Karl Gebhardt SS-orvos; Werner Grothmann SS-ezredes; és Heinz Macher őrnagy. Otto Ohlendorf vezérőrnagy úgy dönt, külön utazik.

Ohlendorf különösen brutális szörnyeteg, a hadsereggel előretörő és a polgári lakosság kivégzéséért felelős, mobil gázkamrákkal gyilkoló halálosztágok, az Einsatzgruppe D vezetője. Amikor Németország 1941 júniusában lerohanta a Szovjetuniót, a megszállt területeken lefoglalt állatokat, terményeket és gépeket minden német birodalom szolgálatába állították. A szovjet hadifoglyoknak nem adtak enni, emiatt mintegy kétmillió fogásigba esett katona

Az egész terv legmerészebb elemének az tűnt, hogy bár a német vállalatok külföldi tevékenységre készültek, mégis azt reméltek, hogy leplezhetik kapcsolatukat Németországgal és a náccal, ily módon pedig folytathatják katonai hírszerző tevékenységüket és módszeresen hozzájárulhatnak Németország katonai erejének viszszaszerezéséhez.

A Strasbourgban jelenlévők emlékeztettek például arra, hogy a rozsdamentes acél szabadalmát a Krupp és az American Chemical Foundation közösen birtokolja. A szabadalmat hasznosító mamuvállalatok, mint a U.S. Steel, ily módon elkötelezték magukat a Krupp felé, ezáltal lehetőséget teremtettek a náci kémek beépülésére.

„Az ilyen irodákat nagyvárosokban kell létrehozni, ahol sikeresen elrejtőzhetnek, továbbá a vízerőművek közelében lévő kistelepüléseken, ahol úgy lehetnek, mintha a vízi erőforrások kiaknázását vizsgálnák. Ezek léteről csak nagyon kevesen tudhatnak az egyes iparágakban és a náci párt vezetői között. minden irodánál lesz egy összekötő a párt felé” – folytatódott a jelentés.

Az érintett ipari konszernek számára az üzlet kétszeresen is jövedelmező: „Amint a párt megerősödik annyira, hogy újra átvegye a hatalmat Németország felett, az iparmágnások különféle koncessziók és megrendelések formájában fizetséget kapnak erőfeszítéseikért és együttműködésükért.”

A strasbourgi tárgyalás a nácnak már kifizetődött: Németországból több mint 500 millió dollárt utaltak át a semleges országokban, így Spanyolországban, Svájcban, Portugáliában és Argentínában működő vállalatoknak. Ebből a pénzből az idők során cégek százait vásárolták fel névtelenül.*

* A becslés alapja az amerikai kincstár egy 1946-os jelentése.

A terv sikéréhez természetesen nemcsak a vagyont kellett kimenekíteni Németországból, de a befolyásos náci vezetőket is. Heinrich Himmler pontosan erre számított.

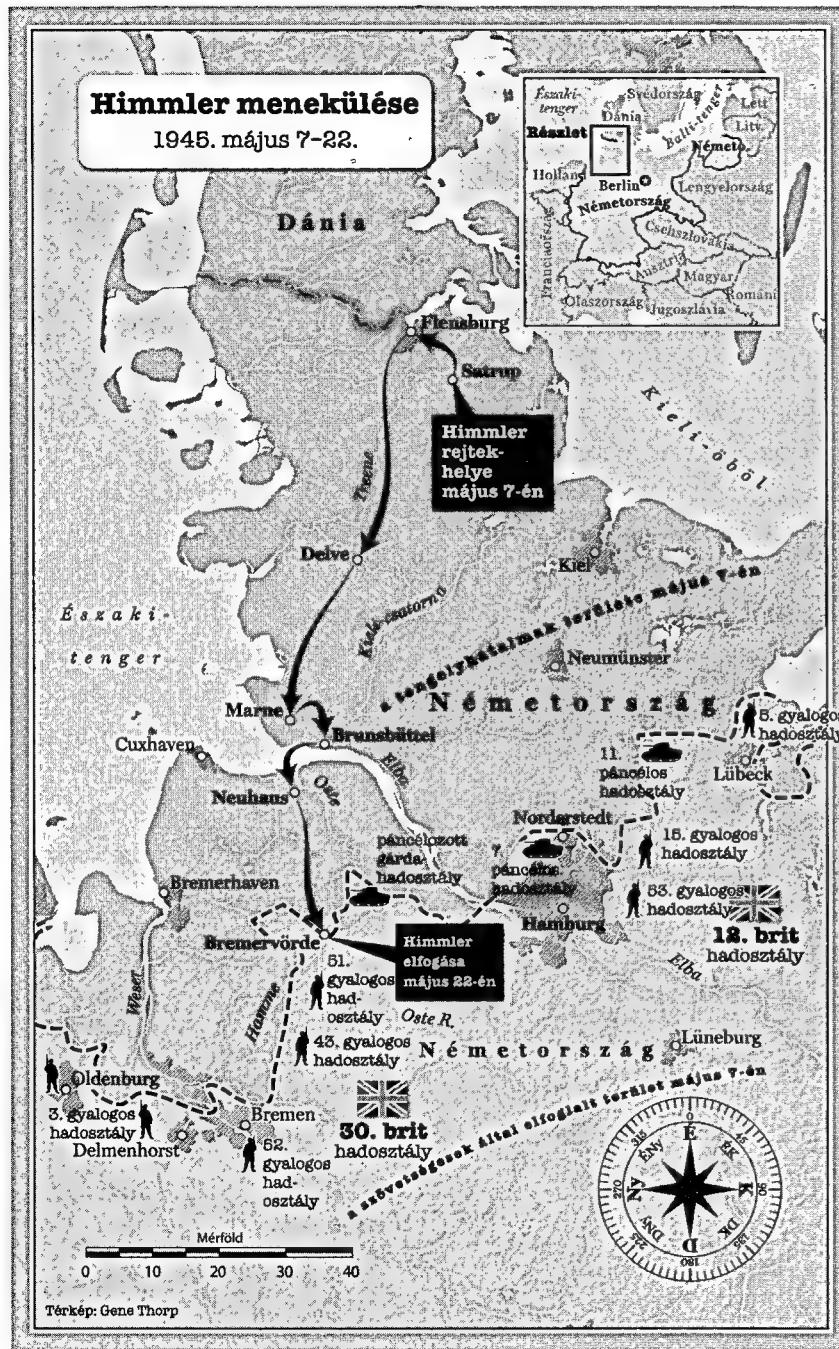
Egyelőre nem tudni, hogy Himmler és beosztottai végül eljutnak-e az Alpokba – netán egy távolabbi rejtekelyre, akár Dél-Afrikába vagy Dél-Amerikába –, szökésük azonban nagyon is valószínű lehetőség. Mindössze gyorsan kell cselekedniük. Négy Mercedes-szel kelnek útra, s bár a konvoj idővel nyilván szemet szűr valakinek, az utazás leggyorsabb és leghatékonyabb módja még mindig az autó. Himmler bűntársai ugyanakkor elkövetnek egy hibát: indulás előtt felöltik a titkos katonai rendőrség egyenruháját, nem tudván, hogy a szervezet előkelő helyen áll a szövetségesek megfigyelési listáján.

Május 12-ére (öt nappal a németek kapitulációja után) Himmler karavánja csaknem kétszáz óvatosan megtett kilométert tudhat maga mögött. A csapat tagjai a földeken és a vasútállomásokon alszanak, mint Európa oly sok hontalanja. Úgy tűnik, a náci menekülési terve működik.

Brunsbüttel északi-tengeri kikötővárosánál Himmler brigádja belefut az első nem várt akadályba: az Elba folyó nyolc kilométer széles torkolatába. Autóval seholgy nem lehet átjutni a vízen, így innentől marad a gyaloglás. Himmler 500 márkat ad egy helybéli halásznak, hogy az éj leple alatt szállítsa át csapatát a túloldalra.

Reggel Himmler és emberei beleolvadnak az utakon araszoló katonák tömegébe. Himmler immár civil ruhát visel kék színű motoros bőrkabátja alatt. Nem olyan erős, mint társai, azért Macher őrnagynak és Grothmann ezredesnek lassítania kell, hogy ne maradjon le túlságosan. Ők hosszú katonai nagykabátot viselnek és néhány lépéssel minden főnökük előtt járnak, miközben szüntelenül

* Egyesek szerint a náci kimenekítésben szerepet kapott egy korábbi SS-tisztek ből álló szervezet, az ODESSA (Organisation der Ehemaligen SS-Angehörigen), mely olyan titokzatos körülmenyek között működött, hogy máig nem tudni, pontosan mikor alapították, s hogy Himmler tudott-e egyáltalán a létezéséről. Sokak szerint az ODESSA egyáltalán nem is létezett, noha tények bizonyítják az ellenkezőjét.

hátratekingetnek, így próbálnak gondoskodni a biztonságáról. Nap- pal erőltetett menetben nyomulnak előre, éjjel százakkal együtt a mezőkön gubbasztanak. Alig van víz és élelem, félrevonulni sincs hová, de Himmler legalább szabad.

Május 18-án a csapat eléri a Hamburgtól nyugatra eső Bremer- vörödt, ahol az Oste folyó hídján létesített ellenőrzési pontnál az 51. gyalogos hadosztály brit katonái teljesítenek szolgálatot.

Miután nem tudják, hogy biztonságban átkelhetnek-e, Heinrich Himmler és emberei úgy döntenek, megállnak tanácskozni.

Himmler nyugtalan, de még annyira sem elővigyázatos, hogy felderítse a folyópartot a második átkelés előtt. Ha gondol erre, társaival gond nélkül átkelhetne a közeli gázlon, hogy azután tovább folytassa az utat dél felé.

Himmler csapata újabb súlyos hibát követ el.

A Reichsführer azért fel akarja mérni a helyzetet, és elküldi az ellenőrzési ponthoz testőrét, Josef Kiermaier. Hetekkel korábban a végletekig hűséges Kiermaier azt javasolta, hogy Himmler és követői repülőgépen hagyják el Németországot. Akkor Berlin még nem esett el, és egy olyan vezető, mint Himmler, válogathatott a repülők közül, a Reichsführer azonban azt hitte, nyélbe üthet egy külön alkut az ellenséggel, ezért nem élt a lehetőséggel. Azt remélte, éket verhet az angol és orosz szövetségesek közé. Abban a csaknem két évtizedben, mióta Adolf Hitler szolgálatában állt, most először a Führer ellen szervezkedett.

„Az volt a célunk – idézte fel Otto Ohlendorf később a tervet, amit Himmler más náci csúcsvezetőkkel együtt 1945 áprilisában, a legnagyobb titokban szólt –, hogy ne tanúsítsunk semmilyen ellenállást, hanem engedjük a szövetségeseket egészen az Elbáig, ahol egy hallhatólagos egyezség keretében megállnak és fedeznek

minket, míg folytatjuk küzdelmünket a Kelettel szemben. Ezek az emberek, minden más tekintetben józan gondolkodású férfiak, még mindig hittek abban, hogy lehet esélyünk ellenük.”

Himmler terve – aligha meglepő módon – kudarcba fulladt.

Amint hírét vette árulásának, Adolf Hitler dühében leváltotta őt az SS éléről, kizárta a náci pártból és elrendelte letartóztatását, de a parancsait már nem hajtották végre, és néhány nappal később ő maga is az öngyilkosságba menekült.

Addigra viszont elveszett a lehetőség, hogy Himmler és bűntársai repülőgépen meneküljenek el. Túl sokáig időztek északon.

Május 9-én Himmler még mindig úgy gondolta, hogy a szövetségesek oldalán harcolva visszaverheti a Németországot keleti irányból megszálló szovjet hadsereget. Jóllehet a német hadsereg már megadta magát, a Reichsführer levelet írt Bernard Law Montgomery brit altábornagynak. Az üzenetet Otto Ohlendorf szerkesztette át, mielőtt Himmler átadta kézbesítésre. Himmler tudatosan késleltette menekülését azzal, hogy Montgomery válaszára várt. Ami sosem érkezett meg.

Most pedig hű szolgája, Sepp Kiermaier fizeti meg a halogatása árát, amikor a britek letartóztatják a további vizsgálat idejére.

Heinrich Himmler valamiért mégis arra a téves következtetésre jut, hogy testőre biztonságban átjutott az ellenőrzési ponton, ezért útitársaival együtt, katonai rendőri egyenruhában megközelíti a kordon. Az ellenőrzési pont parancsnoka, egy korábbi orosz hadnagoly, haladéktalanul feltartóztatja a gyanús külsejű csapatot és mindenkit átad a briteknek.

Heinrich Himmler őrizetbe kerül – csak éppen még senki sem tud róla.

Tom Selvester százados egész életében a hadseregen vagy a bűnűldözésben szolgált. A skóciai Edinburgh ifjú lakójaként hét évet töltött a skót Black Watch gyalogos zászlóaljnál, mielőtt civil ruhás nyomozó lett egy skót rendőri egységnél. A háború kitörésekor, immár hadnagy rangban tért vissza a Black Watchhoz. Partra szállt Normandiában, most pedig a 031-es polgári kihallgató tábor vezetője a németországi Lüneburg város közelében.

„Szerdán egy teherautóra való szokványos gyanúsított érkezett – emlékszik vissza Selvester később. – Nem fordítottam rájuk különösebb figyelmet.”

A még most is Heinrich Hitzinger őrmester álcáját viselő Heinrich Himmler annál inkább felfigyel Selvester századosra. Kérelmezi, hogy beszélhessen a brit tiszttel. A kérést továbbítják Selvester felé, aki megtagadja elfoglaltságára hivatkozva.

Himmler nem hagyja magát. Azt gondolja, Reichsführerként mély benyomást gyakorolhat a szövetségesekre, akik a megfelelő tisztelettel kezelik majd. Még arról a reményéről sem mondott le, hogy Montgomery altábornagy kapcsolatba lép vele. Illúziókba ringatja magát, ahogyan egész életében tette.

Telnek az órák. Selvester végül bosszusan belemegy, hogy találkozzon a szemközt viselő fogollyal. Himmlert Macher őrnagy és Grothmann ezredes társaságában vezetik be az irodájába.

„Három férfi lépett be – idézi fel később Selvester. – A betegesnek tűnő, ázott Hitzinger – ahogy hívatta magát – és két erős felépítésű segédtisztje.”

Himmler kivárja, amíg összerendeződnek, azután leveti szemköjét és felhúzza drótkeretes szemüvegét.

„Henrich Himmler vagyok” – jelenti be büszkén.

Selvester abban a pillanatban ráismer, amint felölti a szemüveget.

Elfogásának napján 19:00-kor Himmlert fegyveres őrizet alá veszik, majd megmotozzák. Nem hagyja, hogy elválasszák a

ciánkapszulától. „Az orvosságom – hazudja. – A gyomorgörce- imre van.”

A Reichsführer kap egy váltás ruhát. Tiltakozása ellenére fel kell vennie a brit uniformist a fűző nélküli bakancsal. Kenyérből, sajtból és teából álló könnyű vacsorával kínálják, de alig nyúl az ételhez. Inkább fűrödni vágyik. Teljesítik a kérését.

Személyazonossága megerősítésére Selvester aláírásmintát kér tőle, amit összevetnek a közelí brit főhadiszállás által igazolt írás- képpel, így Selvester számára nem lehet kétséges, hogy a hírhedt tömeggyilkossal áll szemben. „Egyáltalán nem emlékezetető önhitt és erőszakos nácirá, csak egy hétköznapi emberre elnyűtt motoros bőrkabátban” – jellemzi őt a százados.

21:45-kor Michael Murphy ezredes, a 2. brit hadsereg hírszerző főnöke érkezik, hogy személyes gondjaiba vegye Himmlert. Egy órával később, miután átszállítják egy másik brit őrzőhelyre, Himmlert ismételten megmotozzák. A zokniját és a bakancsát leszámítva teljesen levetkőzik. A vizsgálatot a Királyi Hadsereg Egészségügyi Alakulatához tartozó orvos, C. J. Wells százados végzi el. Módszeresen feltárja a Himmler faropfái közti területet, az orrlyukait, a fülnyílásait, a láb és a kéz ujjainak közeit. Himmler békésen tűri még azt a megaláztatást is, hogy alapos vizsgálatnak vessék alá a legintimebb testrészeit. Három hivatalos tanú jelenlétében.

Wells egyes szám harmadik személyben írja meg jelentését: „Miután alaposan átvizsgálta a foglyot, eljutott a szájüreghez, ahol apró kék tárgyra lett figyelmes, mely kiállt a bal orca belső redői közül.”

Wells Himmler szájüregébe csúsztatja ujját, hogy kihalássza az érdekesnek tűnő tárgyat, mire a náci beleharap. Amint Wells visszahúzódik, Himmler őrlőfogaival szétzúzza a kis üvegkapszulát. A hidrogén-cianid halálos bűze betölti a kis vizsgálót. Wells, aki most már felismeri a ciánkapszulát, megragadja Himmlert és

bedugja fejét az erre a cérla odakészített lavórba, hogy kimossa belőle a mérget. Kihúzza Himmler nyelvét is, hogy ne nyelhessen le több mérget, eközben újabb harapásokat szenveld el.

A katonai megfigyelő egyike, Norman Whitaker őrnagy segít Wellsnek lefogni Himmlert. „Rettenetes nyögések és morgások törtek fel a disznóból” – emlékezik Whitaker később.

Himmler teste hamar elernyed, de a megmentéséért folytatott küzdelem még további tizenöt percig tart. Wells a saját életét is kockára teszi, amikor megkíséri újjáéleszteni Himmlert – minden hiába.

Heinrich Himmler halott, nemsokára elföldelik egy jelöletlen sírba, egy Lüneborghoz közeli erdőben.

Az ördög megkapta a jussát.

Más német háborús bűnösök azonban kibújnak az azonnali felelősségre vonás alól. A háború utáni Németország kaotikus viszonyai megkönnyítik a dolgukat, hiszen milliók vannak úton. Adolf Hitler és Heinrich Himmler talán nincs többé, de a Harmadik Birodalom legbrutálisabb hóhérai közül sokan kicsúsznak a szövetségesek markából. Berlinben Martin Bormann, Hitler személyi titkára még három napot tölt a Führer föld alatti bunkerében, miután Hitler agyonlövi magát. Ezután Bormann-nak – az SS-Reichsleiternek, akit maga Hitler választott ki arra, hogy a háború után a náci pártot irányítsa – egyszerűen nyoma vész.

Keleten egy harmincnégy éves orvos, dr. Josef Mengele nyugat felé menekül az előretörő szovjet hadsereggel. Az SS-Hauptsturmführer, akit a Halál Angyalaként ismernek, rettenetes orvosi kísérleteket végzett a hírhedt lengyelországi koncentrációs tábor, Auschwitz foglyain. Mengele sokezernyi ártatlan ember meggyilkolásánál segédkezett, és pontosan tudja, hogy elfogása

esetén halálra ítélik. Ő is próbál elvegyülni a Németország útjain ványszorgó sokezernyi hontalan között.

Franciaországban Klaus Barbie – a hírhedt lyoni mészáros, aki nem csupán francia polgárok ezreit kínozta és ölte meg, de gyermeket is deportált az auschwitzi haláltáborba – sikeresen elkerüli a bosszúra szomjazó francia partizánokat.

Ausztriában Adolf Eichmann SS-Obersturmbannführer – talán a legkönyörtelenebb náci valamennyi közül, aki milliókat küldött a halálba – eleinte meg sem próbál elrejtözni. A háború után hazatér linzi családjához, mintha mi sem történt volna.

A négy férfi – Bormann, Mengele, Barbie és Eichmann – a sokezernyi náci háborús bűnös közé tartozik, akik szép csendben kereket oldanak. A háború után is tovább működő náci gépezet hozzásegíti őket ahhoz, hogy útlevélhez jussanak, átkeljenek a hatarokon és új életet kezdjenek egy baráti országban.

Velük szemben sorakoznak fel azok a férfiák – ahogy hamarosan megismerik őket: a „nácivadászok” –, akik már is szervezni kezdik a merénylők és emberrablók alakulatait:

Megkezdődik a hajtóvadászat az SS után.

1

1945. december 26.

Fort Dix, New Jersey

Délelőtt

Benjamin Ferencz végre leszerel, szinte napra pontosan hét hónappal a háború végét követően, s nem sokkal kevesebb idővel Heinrich Himmler öngyilkossága után. A Harvardon végzett huszonöt éves jogász obszittal a kezében lép ki a katonai leszerelési központból a délelőtti halovány napfénybe. Alig várja, hogy viszszatérhessen otthonába, New York Citybe.

Noha alig százötven centi magas, Ferencz őrmester besorozott katonaként végigharcolta a háborút. Túlélte a normandiai partraszállást, a szövetségesek franciaországi előrenyomulását és a híres ardenneki ütközetet, mielőtt a hadsereg végre hasznát vette jogi képzettségének. 1945-ben tüzérütegétől átvezényelték George S. Patton tábornok 3. hadseregének főhadiszállására. Itt alakult meg egy vadonatúj egység, a Háborús Bűnök Részlege, mely az elsők közt alkalmazta Benny Ferenczet.

Ferenczről tudni lehet, hogy nyíltan szembeszáll bármilyen tekinthetővel. „Nem *alkalmi* renitens vagyok – javított ki egy tisztet, aki hivatalos aktájában ezt a jellemzést adta róla. – *Rendes* renitens vagyok. Nem hajtok végre ostoba és törvénnytelen parancsokat.”

Éppen ez a függetlenség tette lehetővé Ferencz számára, hogy egy olyan munkát végezzen el, amire csak kevesen lettek volna képesek. A New York-i egymaga utazgatott terépjáróján, melynek motorháztetőjére a német „immer allein” (mindig egyedül) szavakat festette, miután ő kapta azt az iszonyú és rettenetes feladatot, hogy közvetlen a felszabadításuk után elmenjen a koncentrációs táborokba és bizonyítékokat gyűjtsön az ott történt atrocitásokról.

Benny Ferencz Erdélyben, egy zsidó családba született. Ha szülei nem döntenek úgy, hogy még az első születésnapja előtt emigrálnak az Egyesült Államokba, valószínűleg ő maga is koncentrációs táborban végzi. E tekintetben Benny Ferencz igazán szerencsésnek vallhatja magát, miután az Egyesült Államok hamar hátat fordított az üldözött zsidóknak. 1933 és 1943 között mindössze 190 000 zsidó vándorolhatott ki Amerikába – a menedéket keresők csupán apró töredéke.

Ferencznek élénk a képzelete, és ahogy egymagában átkel az ellenséges német vidéken, afféle katonás Magányos Lovasnak képzelí magát.

Pedig a brooklyn-i fiatalember sokkal merészebb vadnyugati elődjénél: ő a világ első nácvadásza.

„Lényegében mind egyformák voltak – írja Ferencz később az általa felkeresett koncentrációs táborokról. – Elszórtan heverő holttestek a tábor területén, mind csupa csont és bőr, tűzifaként összenyalábolt és hamvasztásra váró holttestek. Hasmenéstől, dizentériától, tífusztól, TBC-től, tüdőgyulladástól és más kóroktól szenvendő magatehetetlen roncsok öklendeztek tetvektől nyüzsgő priccseikben vagy a földön, felemelt tekintetükkel esengve a segítségért. Néhányuknak maradt még annyi ereje, hogy hálából kipréseljenek

magukból egy mosolyt. Az elmém nem fogadta el, amit a szemem látott. Védőgátat emeltem, ami lehetővé tette, hogy elvégezzem ezt a rémálommal felérő munkát. Bepillantást nyertem a pokolba.”

Noha Ferencz nem számított képzett nyomozónak, egy detektív aprólékos és mindenre kiterjedő figyelmével kellett végeznie munkáját. Első állomása minden táborban a *Schreibstube*, a tábori iroda volt, ahol átnyála a hivatalos iratokat. A németek pedáns rendszeretete nagy előnyt jelentett: szorgalmasan feljegyezték valamennyi táborlakó halálának időpontját és okát. A nevek mellett túlságosan is gyakran szerepelt az „auf der Flucht erschossen” megjegyzés, vagyis menekülési kísérlet közben agyonlőtték.

„Hétköznapi nyelven – teszi hozzá Ferencz – ezt nevezik gyilkosságnak.”

A gondosan vezetett nyilvántartásoknak hálá tudta, mikor érkeztek a vasúti szerevnyek, mely országból jöttek és hány fogoly utazott rajtuk. Hárromévnyi harci bevetés után a munka eleinte embert próbálónak, mégis könnyebbségnak tűnt, idővel azonban megviselte a fiatal jogászt.

„Nem kétséges – írja Ferencz később –, hogy kitörölhetetlen nyomokat hagyott bennem a trauma, amikor a náci megsemmisítő központokban a háborús bűnöket vizsgáltam.”

Talán az ebensee-i táborban szerezte a legmaradandóbb benyomást. Felszabadítása után „a táborlakók egy része elkapta az egyik SS-őrt, amint menekülni próbált; a támadás erőszakosságából ítélez akár a táborparancsnok is lehetett. Először brutálisan megverték. Ezután a tömeg rákötözte az egyik fémtálcára, amin a holttesteket továbbították a krematóriumba. Azután elevenen megsütötték, de úgy, hogy közben többször is kivették a kemencéből.

Végignéztem és nem tettem semmit – írja később Ferencz. – Nem volt kötelességeim megállítani őket, még ha tehettem volna is. Őszintén szólva, nem hajlottam rá.”

Ferencz munkája, 1945. november 21-én az érdeklődés homlokterébe kerül, amikor a németországi Nürnbergben bíróság elé állítják az első náci háborús bűnösöket, de mindez nem érdekli. Benny Ferencz másra sem vágyik, csak hogy hazatérhessen, így egy nappal 1945 karácsonya után, amikor a háború végleg lezárul és őt is leszerelik, maga mögött hagyja a nácvadászatot. Azt tervezzi, hogy feleségül veszi régi szerelmét, Gertrude-ot. Még nem tudja, mi lesz azután. Miként a háborúból hazatérő többi tízmillió amerikai katonának, neki sincsen állása, de reméli, hogy hamarosan lesz.

Csak egyvalamiben biztos. Soha többé nem tér vissza Németországba.

Nagyobbat nem is tévedhetne.

Otto Ohlendorf tábornokot, a mobil gázkamrás halálosztogok, az *Einsatzgruppe D* egykori parancsnokát a szövetségesek még Heinrich Himmler halálának napján letartóztatták Lüneborg városában. Nem sokkal elfogása előtt vált el a Reichsführertől, és balszerencséjére nem az amerikaiak, hanem a britek fogságába kerül. Az amerikai Stratégiai Szolgálatok Hivatala (OSS) nem üldözi olyan kitartóan a háborús bűnösöket, inkább besorozza a náci párt egykori tagjait, hogy kémkedjenek a Szovjetunió ellen.

Az amerikai OSS svájci állomásának vezetője, az arisztokratikus Allen Dulles még alá is ássa Benny Ferencz munkáját, amikor a vezető náciknak segédkezik. Hihetetlen, de Klaus Barbie, a lyoni mészáros is menedékre lel az OSS révén.

Márciusban, amikor Németország és Amerika még hadban állt egymással, egy másik magas rangú SS-tiszt, Karl Wolff tábornok is Zürichbe, a semleges Svájc területére utazott, ahol viszkizgetés közben az olaszországi német haderők korai kapitulációjáról tárgyalt Dullesszal, s közben azt a benyomást keltette, hogy hasznára

lehetne az amerikai hírszerzésnek, miután Németország végleg megadja magát.*

Otto Ohlendorf tábornoknak, a 880-as számú SS-jelvény tulajdonosának nincsenek ilyen jó kapcsolatai, így semmi sem véheti meg őt Benny Ferencz haragjától.

Ami nemsokára teljes erejével lesújt rá.

* Karrierje során Dulles mindvégig elnéző maradt azokkal szemben, akiknek nézetei és tapasztalatai illettek saját terveibe. Wolff tábornok is közéjük tartozott. Jóllehet a háború után letartóztatták és börtönbe zárták, Wolff ezután vélhetően a CIA-nak dolgozott. 1984-ben, nyolcvannégy éves korában halt meg.

1946. október 1.

Nürnberg, Németország

9:00

Az ítélet-végrehajtó várakozik.

Ez az utolsó napja a később nürnbergi perként elhíresült tárgyalássorozatnak, mely nem csupán a leghírhedtebb náci háborús bűnösök felelősségre vonását célozza, de romlottságuk és szörnyű tetteik valódi mélységének bemutatását is.

A vádlottak alig férnek el a Justizpalast, az Igazságügyi Palota nagy tárgyalótermének padsoraiban. Fehér sisakos, karjukat a hátuk mögött összefonó amerikai őrök vonnak köréjük sorfalat. Az őrség nem visel kézifegyvereket, nehogy valamelyik vádlott megkaphatninthassa egyiket és tüzet nyithasson a tárgyalóteremben. minden biztonsági őr rövid gumibotot szorongat a kezében, szükség esetén ezzel tartja fenn a tárgyalás rendjét.

Az Egyesült Államok részéről a fővádló Robert H. Jackson, az amerikai legfelsőbb bíróság ügynöke, korábbi igazságügyi miniszter. „A per 1945. november 20-án kezdődött és 216 tárgyalási napon át folyt – összegzi Jackson Harry S. Truman amerikai elnöknek küldött jelentésében. – A vád harminchárom tanút idézett be és hallgatott meg. Hatvanegy tanú és tizenkilenc vádlott tett vallomást a védelem részéről; további 143 tanú a vizsgálat során tanúskodott

a védelem oldalán. Az eljárást négy nyelven – angolul, németül, franciaul és oroszul – folytatták le és vették jegyzőkönyvbe, melyet az általa megválasztott nyelven naponta biztosítottak az eljárásban részt vevő valamennyi személynek és a vádlottak képviselőinek. Az angol nyelvű teljes peranyag több mint 17 000 oldalt tesz ki. A teljes eljárásról eredeti nyelvű hangfelvétel készült. A tárgyalás előkészítése során több mint 100 000 lefoglalt német iratot szűrtek át és vizsgáltak meg, vélelmezett bizonyító ereje okán mintegy 10 000-et alapos vizsgálatnak vetettek alá.” Több mint 25 000 zsákmányolt fényképet is Nürnbergbe hoztak, továbbá Hitler személyes fényképészét, aki a legtöbbjüket készítette. A képek közül több mint 1800-at választottak ki és készítettek elő a nyilvános bemutatásra. A törvényszék joggal állapíthatta meg: „A vádlottak ellen felhozott vádakat ily módon nagyrészt a tőlük maguktól származó dokumentumok támasztják alá.”

Az óriási horderejű per az egész világ figyelmét megragadta. minden napon négyszáz főnyi hallgatóságot engedtek meg. Huszonhárom ország több mint háromszáz hírközlő szervének munkatársa tudósított a vallomástelekről.

A legnagyobb érdeklődést talán Hermann Göring és 1946. március 13-i vallomástele váltotta ki. Őt 1945. május 9-én tartóztatta le az amerikai 7. hadtesthez tartozó 536. harckosci-elhárító zászlóalj. Abban a tévhítben, hogy közvetlenül Dwight Eisenhower tábornoktól még kieszközölheti a szabadlábra helyezését, Göring maga jelentkezett az amerikai csapatoknál a bajor Alpokban létesült egykor SS-főhadiszálláson, a Fischhorn-kastélyban. Mint a legbefolyásosabb náci vezetőt, akit sikerült a vádlottak padjára állítani, szereplését kezdettől fogva nagy érdeklődés övezte. A német légiérő, a Luftwaffe fejeként Göring nem minden nap életet élt. Egy másik, Nürnbergtől alig ötven kilométerre álló kastélyban nőtt fel, egy felszarvazott köztisztviselő gyermekéknél, akinek anyja nyíltan vállalta kapcsolatát a kastély birtokosával. Az ifjú Hermann

internátusba küldték, onnét került a kadétiskolába. Katonai pályára szánták, vármerő szelleme azonban a repülés világába vonzotta. Beiratkozott egy pilótaakadémiára, így az első világháború végét már Németország egyik legjobb pilótájaként szolgálta végig – igazi ászként, aki a légi ütközetekben huszonkét elleneséges gépet szedett le. Ekkorra már ő vezette a „Repülő Cirkusz” becenevet viselő Jagdgeschwader 1-et.*

A kivételesen arrogáns Göringet mély keserűséggel töltötte el Németország első világháborús veresége, amiért a zsidókat és a gyenge német kormányt tette felelőssé. Nézetein osztozott a nyugalmazott katona, az akkor alig harminckét éves Adolf Hitler is, akit egy müncheni sörözőben, 1922-ben hallott szónokolni, s aki vel ilyannyira egyetértett, hogy már másnap belépett a pártjába. A pártvezető cserébe rábítta a még csak szárnyait bontogató felkatonai szervezet, a Sturmabteilung (SA) vezetését. S ahogy Hitler hatalma növekedett, úgy szárnyalt Göring is.

„Kedveltem” – adott egyszerű magyarázatot Hitler Göring megszámlálhatatlan előléptetése kapcsán.

1941 és 1945 között Göring Németország alkancellárjaként haza já a második emberének számított, aki nem csupán a német légiérő Reichsministereként szolgált, de a teljes gazdaságot felügyelte. 1940-ben, nem sokkal Franciaország eleste után, Hitler a hangsúlyos Reichsmarschall des Grossdeutschen Reiches, a Nagynémet Birodalom birodalmi marsallja címmel ruházta fel, ezáltal ő lett a náci német hadsereg legmagasabb rangú katonája. Az évek során a fess első világháborús pilótából mértéktelen étkezési és italozási szokásairól hírhedt élvhajhász, a köznép szavaival elve „der dicke Hermann”, dagadt Hermann lett, aki oroszlánokat tartott háziállatként, elköbözött műtárgyakat gyűjtött és saját maga tervezte

* A Repülő Cirkuszt korábban a legeredményesebb német első világháborús pilótához, Manfred von Richthofenhez kötötték. A Vörös Báróként ismert Richthofen nyolcvan légi párbajt nyert, mielőtt 1918. április 21-én harc közben elesett.

díszes egyenruháját. Az aszkéta Hitler bonviván ellenpólusát azonban csak azok becsülték alá, akik nem ismerték intellektuális képességeit és korlátlan hatalomvágyát.

Hermann Göring, az első világháború hős pilótája és a német Luftwaffe parancsnoka 1938-ban, csaknem egy évtizeddel a halála előtt

¶

Göring tanúként sem okoz csalódást. Felváltva filozofál és igyekszik elbűvölni hallgatóságát. Olyan szemérmelenül kérkedik, hogy még a többi vádlottban is megvetést vált ki.

A fegyverkezés egykori náci biztosa, a főépítész Albert Speer írja róla: „Hermann Göring, a tárgyalás első számú vádlottja önhitten vállalt minden felelősséget, csak hogy ezután minden agya-fűrtságát és energiáját latba vetve tagadja bárminemű bűnösséget. Az egykori züllött parazita a börtönben visszanyerte régi énjét,

hogy oly éberségről, értelemről és gyors észjárásról tegyen tanúbizonyásot, mint utoljára a Harmadik Birodalom korai napjaiban.”

Göring csak kilenc nap után ér vallomása végére. Hosszabban beszél, mint bármelyik másik vádlott. „Egyetlen erő hajtott csak, a népem, annak boldogsága, szabadsága és jóléte felett érzett szeretetem. Legyen tanúm a Mindenható és az én német népem” – szónokol még utoljára, hogy lelkesedése bizonyítékaként vigyázzállásba is vágja magát.

Amikor végül október 1-jén felolvassák az ítéleteket, tizenkét vádlottat halálra ítélnek, hárman életük végéig börtönben maradnak, négyen kapnak tíz és húsz év közti börtönbüntetést, míg hárman szabadon távozhatnak:

„Sosem voltam kegyetlen – osztja meg Göring a törvényszéki pszichológussal egyik reggel. – Elírtem, kemény voltam. Nem tagadom, hogy megtorlásért nem haboztam agyonlövetni 1000 embert, túszokat, ha úgy tetszik, de hogy kegyetlen lettem volna? Nőket és gyermeket kínozni... ez messze áll a természetemtől.

Talán kóros hazudozónak tart, de még most sem értem, hogyan tudhatott volna Hitler erről a sok mocskos részletről. Most, hogy már tudom, amit tudok, azt kívánom, bárcsak kettében maradhatnék itt Himmlerrel tíz percre, míg megkérdezem, hogy mégis mit képzelt.”

1946. október 15-én 20:30-ra Hermann Göring már túl van az utolsó vacsoráján. Az egykori náci vezető egyedül ücsörög az Igazságügyi Palotabeli cellájában. A börtön tornaterme alig harminc-méternyire esik. Az amerikai hadsereg főtörzsőrmestere, John C. Woods itt felügyeli annak a bitónak a működtetését, melyre nem egészen három óra múlva felakasztják Hermann Göringet. Három

* Hans Fritsche rádiós személyisége, Gustav Krupp iparmágnás és Hjalmar Schacht bankár kapott felmentést. Fritzschét nem találták bűnösnek, Kruppot egészségügyi okokból engedték el, míg Schachtot egy időre német koncentrációs táborba zárták, amit ártatlansága bizonyítékaként értékeltek.

fehér véppad várja a néhai Reichsministert és tíz társát – valamennyi 2,5 méter magas és 0,75 négyzetméteres, emelvényére tizenhárom lépcsőfok vezet fel. A két oszlopon nyugvó kereszterendákról kötelek ereszkednek alá.

Woods őrmester nem képzett ítélet-végrehajtó – ami azt illeti, csak kreált magának egy háború előtti hóhéri karriert, hogy megkapja ezt a munkát. Igazi alkoholista: ápolatlan, sárgák a fogai és bűzös a lehelete. Ennek ellenére ez a testes harmincöt éves kansasi és segítője, Joseph Malta katonai rendőr lesz az, aki nemsokára Hermann Göring és a többi elítélt náci háborús bűnös nyakára keríti a vaskos kenderkötelet, majd megnyitja a csapóajtót, hogy az elítéltet belezuhajanak a halálba. Jó esetben az áldozat nyaka a zuhanás végén kitörök és a halál szinte nyomban beáll, Woods kevésbé humánus módszerétől azonban a gerincvelő nem szakad meg és az áldozat csak lassan fullad meg, ami akár tíz percig is eltartthat.

Hermann Göring nem vágyik erre a szenvédésre. Kérlemezte is, hogy állítsák kivégzőosztágy elő – szerinte ez megilleti a német légi erő, a Luftwaffe fejét –, kérelmét azonban két napja elutasították.

A kövérége miatt sokat gyűnyolt náci vezető, a Reichstag egykori elnöke mintegy 27 kilót fogyott, mióta 1945. május 7-én megadta magát a szövetségeseknek. Fogásának hónapjaiban régóta fennálló morfiumfüggőségét is le kellett gyűrnie. Hermann Göring groteszk módon évtizedek óta nem élt ilyen egészségesen.

Mindeközben Burton C. Andrus ezredes, a biztonsági őrség amerikai parancsnoka átvág a börtönudvaron a halásor felé, hogy újra felolvassa a halálos ítéletet, amit Göring két héttel korábban már hallhatott. Amint ezzel végez, Göringet megbilincselik és elvezetik a véppadra.

Csakhogy, miként Heinrich Himmler, Hermann Göring is maga választja meg halála helyét és idejét – az idő pedig most érkezik el. Amerikai őr áll a cella előtt, árgus szemmel követi Göring minden mozdulatát. Az unalom és az ebből fakadó mulasztás

megelőzésére az őrököt alig kétőránként váltják. Göring is tudja, hogy elővigyázatosnak kell lennie.

A tetemes súlyveszteségtől a rab egészen összesugorodott, elnyúlt bőre óriási redőket vet lesoványodott testén. Idővel a nyomozók arra a meggyőződésre jutnak majd, hogy a Reichsmarshall a bőre alá rejtett egy ciánkapszulát. Ezt az elmeletet erősíti, hogy Göring a kijelölt kivégzés előtti két héten egyszer sem volt hajlandó lezuhanyozni.

A ciánt egy tizenkilenc éves amerikai közlegény, Herbert Lee Stivers csempészte be Göringnek. Az amerikai börtönőr beleszeretett egy német lányba, akit Mona néven ismert, s aki meggyőzte őt arról, hogy titokban juttasson be három tollat Göring cellájába. A nyomozás utóbb kiderítette, hogy a lány mindenkoráig azonosítlan bűntársai közvetlenül Stiversnek adták át a tollakat, melyek elmondásuk szerint gyógyszert tartalmaztak. Stivers csak 2005-ben, közel hatvan ével Göring halála után vallotta be, hogy ő juttatta be a mérget a háborús bűnös cellájába. A büntetéstől való félelmében egészen addig titokban tartotta bűnösséget.

Hermann Göring a fogai közé helyezi a ciánkapszulát. Ahogy ráharap, összetöri a kis üvegfiolát. A kéksavként is ismert hidrogén-cianid szétárad a nyelvén és lecsúszik a torkán, miközben a cellát mandulára emlékeztető illat tölti be.

Göring szinte azonnal meghal. Ötvenhárom évesen.

A nürnbergi per elítéltjei közül csupán Ernst Kaltenbrunner tábornok az SS tagja. A többiek kiadók, iparmágnások, politikusok, diplomataik, katonák. Mintha a náci Németország bűneit

túlnyomórészt annak vezetői követték volna el, nem pedig a katonák, akik hidegvérrel végrehajtották parancsaikat.

Jóllehet Kaltenbrunner SS-tábornokot 1946. október 16-án, nem sokkal éjfél után kivégezték, sokezernyi SS-tiszt és -katoná megúszta a büntetést.* Olyannyira, hogy Adolf Eichmann, a zsidók meggyilkolásának „szellemi atya” őrizetbe került ugyan a háború végén, de a szövetségesek sosem derítették ki a valódi személyazonosságát. Eichmann azóta el is szökött a bajorországi hadifogolytáborból. Teljesen felszívódott, hollétét nemsokára a világ egyik legnagyobb rejtélyének tartották.

Melynek megoldására hosszú-hosszú éveket kellett várni.

3

1946. december 24.
Róma, Olaszország
21:00

Benny Ferencz újra Európában.

Mialatt a nürnbergi per véget ér, Ferencz és arája, Gertrude végre a mézesheteit tölti. A pár belép a római Via Vittorio Veneto hidegéből, hogy pihenjen néhány órát az Excelsior Hotel meghitt fényüzésében – noha mindenkit zsidók, meg kívánják hallgatni XII. Pius pápát a vatikáni éjfeli misén, mielőtt visszatérnek Ferencz munkahelyére, Berlinbe. Ahogy a háborús bűnösök felkutatása gózerővel folyik tovább, a figyelem fokozatosan áttevődik a katonákról a civilekre, különös tekintettel a nemzetközi egyezményeket megszegő iparbárokra. Ferencz immár Telford Taylor dandártábornoknak dolgozik, akit a Pentagon bízott meg azzal, hogy toborozzon jogászcsapatot és gyűjtsön bizonyítékokat tizenkét további tárgyaláshoz.

„Szervezőként és a berlini részleg vezetőjeként az volt a feladatom – írja később Ferencz –, hogy a náci fővárosban fellelhető hivatalos német iratokkal kiegészítsem a korábban Párizsban és Frankfurtban talált bizonyítékokat.”

Így telnek a napok: Ferencz és kutatócsapata üzleti dokumentumokat tanulmányoz, keresi a nagyobb léptékű csalások és viszszaelések nyomait. Fontos munka ez, még ha lélekölő is. Miután

* Az Ausztriában született Ernst Kaltenbrunner Obergruppenführer idővel az SS egyik legrettegebb vezetőjének számított, aki százkilencvenes magasságával, párbajból származó sebhelyével és gyilkos természetével is kirítt társai közül. Kaltenbrunner lázás lelkesedéssel hajtotta végre Adolf Hitler „végső megoldását”, a zsidók tömeges kiirtását.

a háború véget ért és a nürnbergi perben súlyos ítéletek születtek, úgy tűnik, egyre kisebb igény mutatkozik további katonák vánálá helyezésére.

Benny és Gertrude emlékezetes európai nászújtán bejárja Németországot, Svájcot és Itáliát. Milánó közelében még a benzinkutat is látja, ahol a feldühödött tömeg felakasztotta Benito Mussolini és a szeretőjét, Rómában azonban rosszabbra fordulnak a dolgok. Az Excelsiorban egyetlen szabad szoba sincs.

„Egy ócska kis szállodában lyukadtunk ki, ahol egyetlen villanykörte világított az ágy felett – írja később Ferencz. – Miután kimerültünk a megpróbáltatástól és még csak tíz órára járt, úgy döntöttünk, pihenünk egyet az éjfél mise előtt. Ném kapcsoltuk le a lámpát és fűtés híján a ruhánkat sem vetettük le. Azután már csak a feleségem kétségebesett kiáltására ébredtem. »Hajnali két óra van. Jaj, Istenem!« Ennél közelebb akkor éjjel nem kerültünk az imádkozáshoz. Elmulasztottuk az éjfél misét. Nem tehettünk mászt, tovább aludtunk és isteni gondviselésnek tudtuk be a dolgot.”

Benny Ferencz talán nem hallja XII. Pius éjfél prédikációját, de nácvadászként még találkozik őszentségével.

A szilveszteri mulatság már Berlinben találja a házaspárt. Hamarosan eljön 1947 – az új esztendő, amit Benny Ferencz sosem felejt el.

1947 tavasz. Egy év telt el, mióta az Egyesült Államok kormánya meggyőzte Benny Ferenczet arról, hogy térjen vissza Németországba. Ferencz tovább vizsgálja a német ipar háborús érintettségét, ugyanakkor más háborús bűnösök is magukénak követelik a figyelmét – köztük Otto Ohlendorf, akit kétévnyi őrizet után már csak hónapok választanak el a szabadon bocsátástól. Amit Ferencz nem engedhet.

Az áttörés, ami tüstént eltereli figyelmét az iparmágnásokról, akkor következik be, amikor a berlini Tempelhof repülőtér egyik távoli melléképületében számos iderejtett titkos jelentésre bukan. A Gestapo szigorúan titkos aktái leírják a különleges kivégzőosztágok, az Einsatzgruppék és az Otto Ohlendorf parancsnoksága alatt álló D csoport minden napos tevékenységét. Az SS-t, a Gestapót és a Sicherheitsdienstet (SA) a nürnbergi perben bűnszervezetnek nyilvánították, mintha az olasz maffia német alapossággal megszervezett másá lenne. Borzalmas történetek keringenek a ténykedéseikről. Senki előtt nem lehet kérdéses, hogy minden eszközzel a náci érdekeket érvényesítették, ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy ezek a csoportok pusztán az ölös örömeért is követték el tömeggyilkosságokat.

„Egy kis összeadógépen összesítettem a meggyilkoltak számát – írja Ferencz. – Amikor elértem az egymilliót, abbahagytam. Ennyi épp elég volt ebből. A következő géppel Nürnbergbe repültem.”

Ferencz főnöke, Telford Taylor dandártábornok sajnos nem sokat segít. Büdzséje pontosan tizenkét tárgyalás megtartását teszi lehetővé. Sem embere, sem anyagi eszköze nincs többre.

„Kétségebesémben azt mondtam – írja később Ferencz –, hogy ha nincs más, majd én elvégzem a munkát. Így lettem főügyész a történelem legnagyobb gyilkossági tárgyalásán. Huszonhét évesen, a legelső ügyemben.”

Ferencz hozzáteszi: „Nem idegeskedtem... én nem gyilkoltam meg senkit. Ók tették. Én pedig bebizonyítottam.”

Csakhogy az *emberölés* nem képes leírni azt, amit ezek az emberek tettek.

Ferencz azt a kifejezést kívánja használni, amit Raphael Lemkin lengyel-amerikai jogász nemrégiben talált ki a zsidók tömeges kiirtására: a népirtást, avagy *genocidiumot*.^{*}

* A Lemkin 1944-es, *Axis rule in Occupied Europe* című könyvében először használt kifejezés a görög genos (faj) és a cide (gyilkos) szavakból tevődik össze. Szó szerinti értelemben egy törzs kiirtására vonatkozik, német megfelelője a Völkermord.

Ferencz nem vesztegeti az időt. Alig öt hónap telik el az Einsatzgruppék dokumentumainak előkerülése óta, és már is itt az első tárgyalási nap. Nemsokára kezdődnek a nagy pert követő nürnbergi perek, ahogy később nem hivatalosan emlegetik őket.

A tántorithatatlan Benjamin Ferencz, az Einsatzgruppék nürnbergi tárgyalásának főügyészeként

1947. szeptember 29. Borult ég, csípős hűvös. Két évvel a háború vége után újra ülésezik a bíróság a nürnbergi Igazságügyi Palotában. Ferencz az Einsatzgruppék ezernyi tagját felelősségre vonhatná, de leszűkíti a listát alig huszonégy tisztre – ennyien férnek el a vádlottak padján. Valamennyi vádlott részt vett Adolf Hitler „végső megoldásának” végrehajtásában, személyesen koordinálta és végezte a zsidók meggyilkolását.

Ferencz számtalan sorállományú katonát megvádolhatott volna, hisz köztudomásúlag ezek a brutális vadállatok hajtották végre a

kínzásokat és emberöléseket, de egykorú őrmesterként pontosan tudja, hogy a tisztek adják ki a parancsokat. A tiszteknek kell vállalniuk a felelősséget is.

Különleges felvonó szállítja a vádlottakat börtöncellájukból a tárgyalóterembe. Ferencz sosem felejt el, milyen átlagosnak tűnnek, ahogy sorban elfoglalják helyüket. Nem erre számítanánk az olyanoktól, mint Otto Rasch, akinek Einsatzgruppe-egysége két nap leforgása alatt pontosan 33 771 zsidót gyilkolt meg Kijev közelében. Az viszont korántsem meglepő, hogy ugyanezek a vádlottak – Rascht is beleértve – mindenügy reagálnak az ellenük felhozott vádakra: ártatlannak vallják magukat.

A három fekete taláros amerikai bíró készen áll arra, hogy meghallgassa érveiket. A védelem ügyvédei – valamennyien a náci párt egykorú tagjai – alaposan felkészültek, bizonyítékok százaival igyekeznek megcáfolni minden tanúvallomást, ami sérelmes lehet ügyfeleikre nézve.

Az ügyvédek teljes 136 napon sorolják az érveket klienseik védelmében, Ferencz azonban nem szólít egyetlen tanút sem. Nincs rá szüksége. A birtokában lévő terhelő dokumentumok pontosan bizonyítják, hányan haltak meg, hol történtek a gyilkosságok és kik követték el őket.

Az eljárás során az egyik vádlott minden társánál önhittebben viselkedik. Otto Ohlendorf lazán ül a helyén és rideg arccal összefonja maga előtt ujjait, mintha ő készülne ítéletet mondani, nem pedig rá várna ítélet.

„A népirtás védelmében az egyik legérdekesebb és leginkább viszolyogtató érveléssel a fővádlott, Otto Ohlendorf SS-tábornok állt elő – írja később Benny Ferencz. – Egészen jóvágású férfi volt,

öt gyermek apja, közigazdasági diplomával. Az a tény irányított rá kiemelt figyelmet, hogy a parancsnoksága alá tartozó egység, az Einsatzgruppe D az iratok szerint 90 000 zsidót gyilkolt meg. Természetesen tagadta, hogy bűnös lenne.”

Ferencz nehéz helyzetben találja magát. Ohlendorf kikérdezése talán az igazság bajnokává avathatja, ő azonban sokkal jobban vágyik a győzelemre, mint a hallgatóság lenyűgözésére. Olyannyira, hogy az sem érdekli, ha ez lesz az utolsó tárgyalása.*

„Úgy döntöttem, átadom a főszerepet James Heathnek, akinek érett és méltóság teljes modora, délies kifejézésmódja jobb benyomást tehetett a németekre, így elkerülhettem a zsidó bosszúra vonatkozó utalásokat. Jim tudta, hogy alkoholizmusá már döntően befolyásolja munkaképességét, így nem sok választja el a meneszéstől. Ez lehetett az utolsó esélye, mi pedig alaposan átvettük a kérdéseket és válaszokat.”

Ebben a klasszikus tárgyalótermi drámában James Heath valósággal megsemmisíti az SS gyilkosát:

OHLENDORF: A zsidókat egy helyre terelték; később innét szállították őket a kivégzés helyszínére, általában egy harckocsifésekbe vagy természetes földteknőbe. A kivégzést katonai módra, parancsra tüzet nyitó kivégzőosztaggal hajtották végre.

HEATH ÜGYÉSZ: Milyen módon szállították el őket a kivégzés helyszínére?

OHLENDORF: Teherautóval szállították őket a kivégzés helyszínére, minden csak annyit, amennyit azonnal kivégezhettek. Ily-

* Az lett. „Az évszázad legnagyobb gyilkossági tárgyalása”, ahogy az *Associated Press* nevezte, Ferencz első és egyetlen nyilvános szereplése.

módon igyekeztek a lehető legrövidebbre szűkíteni az időt attól a pillanattól, hogy az áldozatok megértek, mi fog történni velük, egészen addig, amíg a kivégzésre sor került.

HEATH: Ezt ön találta ki?

OHLENDORF: Igen.

HEATH: Miután lelőtték őket, mi történt a holttestekkel?

OHLENDORF: Eltemettük a holttesteket a harckocsifésekbe vagy természetes földteknőbe.

HEATH: Mit tettek annak megállapítására, ha tettek bármit, hogy a személyek ténylegesen meghaltak-e?

OHLENDORF: Az egységek vezetőinek vagy a kivégzőosztag parancsnokainak kellett gondoskodnia erről, és szükség esetén nekik kellett végezniük velük.

HEATH: És ki tette meg ezt?

OHLENDORF: Vagy maga az osztag vezetője, vagy egy általa ki-jelölt személy.

HEATH: Milyen testhelyzetben lőtték le az áldozatokat?

OHLENDORF: Állva vagy térdelelve.

NYIKCSENKO ÜGYÉSZ: Vallomásában azt állította, hogy az Einsatzgruppe feladata volt a zsidók és a komisszárok megsemmisítése, jól mondomb?

OHLENDORF: Igen.

NYIKCSENKO: És milyen kategóriába sorolta a gyermeket? Milyen okból mészárolta le a gyermeket?

OHLENDORF: Azt a parancsot kaptuk, hogy teljesen semmisítsük meg a zsidó népességet.

NYIKCSENKO: A gyermeket is beleértve?

OHLENDORF: Igen.

Benny Ferencz hallgatja a válaszokat és teljes értetlenséggel áll Ohlendorf arroganciája előtt. Ohlendorf azt mondta az embereinek, hogy soha ne használjanak csecsemőket a lógyakorlatokhoz és a fejüket se verjék szét egy fán. Megparancsolta nekik, hogy engedjék az anyáknak, hadd szorítsák a mellükhez a csecsemőjüket, és az asszonyok szívére célozzanak. Ily módon elejét vehették a sikoltozásnak, emellett a lövész egy golyóval végezhetett az anyával és csecsemőjével. Takarékoskodtak a lőszerrel.

Ohlendorf elmondása szerint nem volt hajlandó használni az egységekhez rendelt gázkamrafurgonokat. Állítása szerint, amikor ezek a mobil kivégző eszközök megérkeztek célállomásukra, a kiásott árokba kellett kézzel kirakodni a holttesteket úgy, hogy némelyikük még életben volt. Ezt emberei számára túlságosan megterhelőnek találta.

Ohlendorf védekezésének legfelejthetetlenebb eleme mégis az, hogy szerinte minden gyilkosságot önvédelemből követtek el.

Az ítéleteket 1948. április 10-én olvassák fel. A tárgyalóterem szinte üres, amikor egyenként szólítják a vádlottakat, hogy ismertessék velük sorsukat.

Otto Ohlendorf két testes afroamerikai katonai rendész kíséretében érkezik. Nem beszél angolul, ezért fejhallgatót kap.

„Otto Ohlendorf vádlott, az ön ellen felhozott vádak alapján a bíróság ezennel kötel általi halálra ítéli.”

Ohlendorf nem szól, semmilyen érzelem nem ül ki az arcára. Csak leveszi a fejhallgatót és visszatér a cellájába.

Négy évvel később Benny Ferencz még mindig Németországban él. Sorállomány katonákként végigszolgálta a második világháborút és őrmesteri rangig emelkedett; mióta visszatért Németországba a háborús bűnök kivizsgálására, ezredesi rangot kapott. Munkája miatt ő és felesége, Gertrude még hat évig nem téphet vissza Amerikába. Első és egyetlen tárgyalásának huszonkét vádlottjából tizennégy halálos ítéletet kapott. A többieket börtönbüntetésre ítélték. Az elítélték valamennyien az SS tagjai.

A tizennégy kötel általi halálra ítélt vádlottból csak négyen fogják érezni nyakukon a hurok szorítását. A többieket 1958-ban elengedik, korábbi bűneik ellenére szabad emberként léphetnek ki az utcára.*

A négyek egyike Otto Ohlendorf tábornok.

1951. június 7-én, valamivel éjfél után az SS-Gruppenführer odalép a bitófa alá a landsbergi börtönben – ugyanabban a büntetés-véghajtási intézetben, ahol negyed évszázaddal korábban Adolf Hitler tollba mondta a *Mein Kampfot*. XII. Pius pápa személyesen fellebbezett Ohlendorf nevében és kérte az ítélet megváltoztatását. Lucius D. Clay tábornok, a megszállt német területeken állomásosozó amerikai erők parancsnoka megtagadta a kérést.”

A sült csirkéből, burgonyából, zöldborsóból és répából álló utolsó vacsorát ötven kilométerrel odébb, Ausburgban főzték, nehogy

* A többiek bizonyíték hiányában úszták meg a kivégzést, vagy mert megbánást tanúsítottak és nyíltan elítélték a bűncselekményeket, amelyekkel vádolták őket.

** A háború után a katolikus egyházi vezetők egy része úgy gondolta, Ohlendorf nem bűnös, csak mert végrehajtotta a parancsokat, ráadásul egy 1949-ben elfogadott nyugatnémet törvény is tiltotta a halálbüntetés alkalmazását. A nürnbergi halálos ítéletek ellen eredetileg nem lehetett fellebbezni, de Clay tábornok utódja, John McCoy amerikai főbíztos változtatott ezen a gyakorlaton. 1951. január 30-án az egyház, a média és a német politikusok nyomására McCoy enyhítette huszonegy olyan halálraírt büntetését, aikire az Einsatzgruppe és a dachai háborús bűnöök perében szabták ki a legsúlyosabb ítéletet. Halálbüntetésüket ekkor életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták, az 1950-es évek közepére azonban a nyugatnémet kormány már nem háborús bűnöökként, hanem politikai foglyokként tekintett rájuk, így idővel mindenjukat szabadon engedték.

bárki mérget csempészhetne bele. Az SS uniformisában mindenig is ruganyosan karcsú Ohlendorf még némi túlsúlyt is felszedett a nagy tágertékű börtönkosztól, de minden néhány perc múlva már nem fog számítani. Fekete nadrágból, fekete ingből, bőrövből és szandálból álló börtönegyenruháját viseli, ebben fogják felkötni. Mielőtt a bitóhoz vezetik, háta mögött összekötözik a csuklóját.

Csak egyetlen akasztófa van, s miután többeket felkötnek, Ohlendorfnak ki kell várnia a sorát. Hallja a gyomorforgató hangot, amint Paul Blobel SS-Standartenführer teste átzuhan a csapóajtón. Amint Blobelt halottnak nyilvánítják, holttestét felhúzzák és kioldozzák nyakán a hurkot. A tememet koporsóba fektetik, amire tüstént rászegezik a fedelel.

Erich Naumann SS-Brigadeführer a következő.

Azután, csaknem félórás késéssel, Otto Ohlendorf hág fel a véppad lépcsőin. Bokáját is összekötik, né rúgkapálhasson, amikor megnyílik alatta a csapóajtó. Az amerikai tábori lelkész elmond egy imát. Fekete csuklyát húznak Ohlendorf fejébe.

A halál szinte azonnal bekövetkezik. Otto Ohlendorf, aki arra biztatta katonáit, hogy a takarékkosság jegyében az anyukba kapaszkodó csecsemőkre célozzanak, méltányos elbánást kap. A kötél éppen olyan hosszú, hogy gyorsan kiszenvedjen.

„Az amerikai zsidók megfizetnek ezért” – jósolja a halála előtt nem sokkal Ferencznek.

A Benny Ferencz által végzett munka még távolról sem ért véget.

„3000 Einsatzgruppe-tagom volt, akik minden nap elmentek, hogy annyi zsidót és cigányt öljenek meg, ahányat csak tudnak. Huszonkettőt bíróság elé állítottam, huszonkettőt elítéltettem, tizennégyet halálra, négyüket kivégezték, a többi néhány év múltán

szabadult. A többi 3000-rel... soha nem történt semmi. Miközben minden nap tömeggyilkosságot követték el.”

Örökre mégsem könnyű elrejtőzni. S miután Benny Ferencz végez a munkájával, hamarosan a nácivadászok új nemzedéke is megjelenik.

Ők lesznek azok, akik kopóként erednek a menekülő SS-próbákek nyomába.

* Az Einsatzgruppe-perben eredetileg huszonötöt vádlott ügyét tárgyalták volna, de végül csak huszonkettő állt bíróság elé. Otto Rascht egészségügyi okokból lehúzták a vádlottak listájáról, nem sokkal ezután meg is halt. Emil Haussmann még az előzetes meghallgatás előtt öngyilkosságot követett el a cellájában.

1949. április 18.

Alpok

5:45

Afogó hold épp csak lenyugszik, amint „Fritz Hollmann” végez a kora reggeli készülődéssel. A harmincnyolc éves férfi a bajor földművesek hagyományosan egyszerű öltözékét viseli, minthogy a háború vége óta annak adja ki magát. Hollmann – vagy „Andreas”, ahogy titkos utazása során hívatja magát – csak előző nap, húsvét vasárnapján érkezett a Brenner-hágó osztrák oldalára.

Az utazó örömmel maga mögött hagyja Németországot és Ausztriát. A háború vége óta minden országot megszállva tartják az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország és a Szovjetunió hadseregei. A földközi-tengeri kikötőkkel rendelkező Olaszország ugyanakkor már évekkel korábban visszanyerte függetlenségét. Ez a leggyorsabb és legbiztosabb menekülési útvonal.

Hollmann az előző éjszakát a nácisimpatizáns és korábbi SS-katona, Jakob Strickner kis panziójában töltötte. A két férfi órákkal korábban felkelt, hogy még sötétben átkeljen a szűkös hegyi ösvényeken és elkerülje az olasz határőrököt. Miután hálásan köszönetet mond Stricknernek, Hollmann észrevétlenül lép Itália területére.

Fritz Hollmann ízig-vérig tudóember, aki élvezettel dokumentálja élete legapróbb történéseit is. Naplójában említést tesz a

fogyó holdról és a sárga kankalinokról, melyek tavasz jöttével virágot bontanak a tiroli régióban. Egyedül utazik, feleségét, Irene-t hátrahagyta Günzburgban, a délnémet városban, ahol született és nevelkedett. Ha bárki kérdezné, úti célja ismeretlen, de egyelőre nem is számít.

Csak az a fontos, hogy ne kapják el.

Miota a Benny Ferenczhez hasonlók vizsgálódni kezdtek, Németország már nem biztonságos hely az egykori náciknak, és Fritz Hollmann pontosan tudja, valódi nevén előkelő helyen szerepel a körözött háborús bűnösök listáján – olyan hírhedt lett, hogy a nürnbergi perben elhangzott vallomásokban is rendre visszatért. Hollmann úttörőnek tartja az ikeken, gyermekeken és törpéken végrehajtott háborús kísérleteit, a szövetségesek azonban nem osztognak az álláspontján. A szemükben borzalmat emberiség elleni bűnöket követett el – mint amikor 1943-ban a parancsára több száz öt éven aluli gyermekeket hajítottak egy verembe, hogy elevenen elégessék őket. Aki megkísérelt kimászni, azt a lángszóróval felfegyverzett őrök verték vissza. Amikor kiadta a parancsot, Hollmann azzal érvelt, hogy a gázkamra nem igazán hatékony eszköz az ilyen fiatal gyermekek esetében.

Ezért, bár a háború vége óta sikeresen rejtőzködik, Hollmann régóta tudja, hogy csak idő kérdése, mikor tartóztatják le és akaszszák fel – már amennyiben Németországban marad.

A szökevény felpattan egy vonatra és nem sokkal később megérkezik az itáliai Sterzingbe. Leszáll és elsétál a nem egészen egy kilométerre eső Goldenes Kreuz fogadóba.* A korai óra ellenére itt vár rá olasz kapcsolata, aki a Nino fedőnevet használja.

„Rozmarin” – adja meg Hollmann a jelszót.

Nino átad neki egy hivatalos személyi igazolványt. Az okmány 1945-ben lejárt, de egyértelműen kiolvasható belőle, hogy a közeli

* A fogadó mindmáig működik Sterzing városában.

Brixenben állították ki. Ez igazolja, hogy Hollmann német állampolgárként Olaszországban töltötte a háborús éveket.

Az igazság ezzel szemben az, hogy Hollmann SS-tisztként és orvosként a haláltáborokban dolgozott, ahol kísérleteit jórészt gyermekeken hajtotta végre, miközben előszeretettel fütyörészett. A háború végén, akárcsak Heinrich Himmlert, őt is elfoglalták a szövetségesek, azonban higgadt maradt. A valódi nevén mutatkozott be a katonai rendőröknek és meggyőzte őket arról, hogy egyszerű közlegényként szolgált a német hadseregen. Az SS valamennyi tagjának a bal hónaljába tetoválták a vércsoportját, de annak idején, mint orvos, Hollmann sikeresen érvelt amellett, hogy az ő esetében ez szükségtelen. Így amikor az amerikaiak elvégzették alapos orvosi vizsgálatát és nem találtak tetoválást, hittek neki és szabadon engedték.

Nino egy németnek is bemutatja Hollmann-t, aki „Erwinnek” nevezi magát. Erwin valójában Hans Sedlmeier, annak a mezőgazdasági gépgyártó vállalatnak az egyik vezetője, melyet Hollmann apja irányít. Erwin nemcsak az otthoniak üdvözletét adja át, de a Hollmann meneküléséhez feltétlenül szükséges pénzt is.

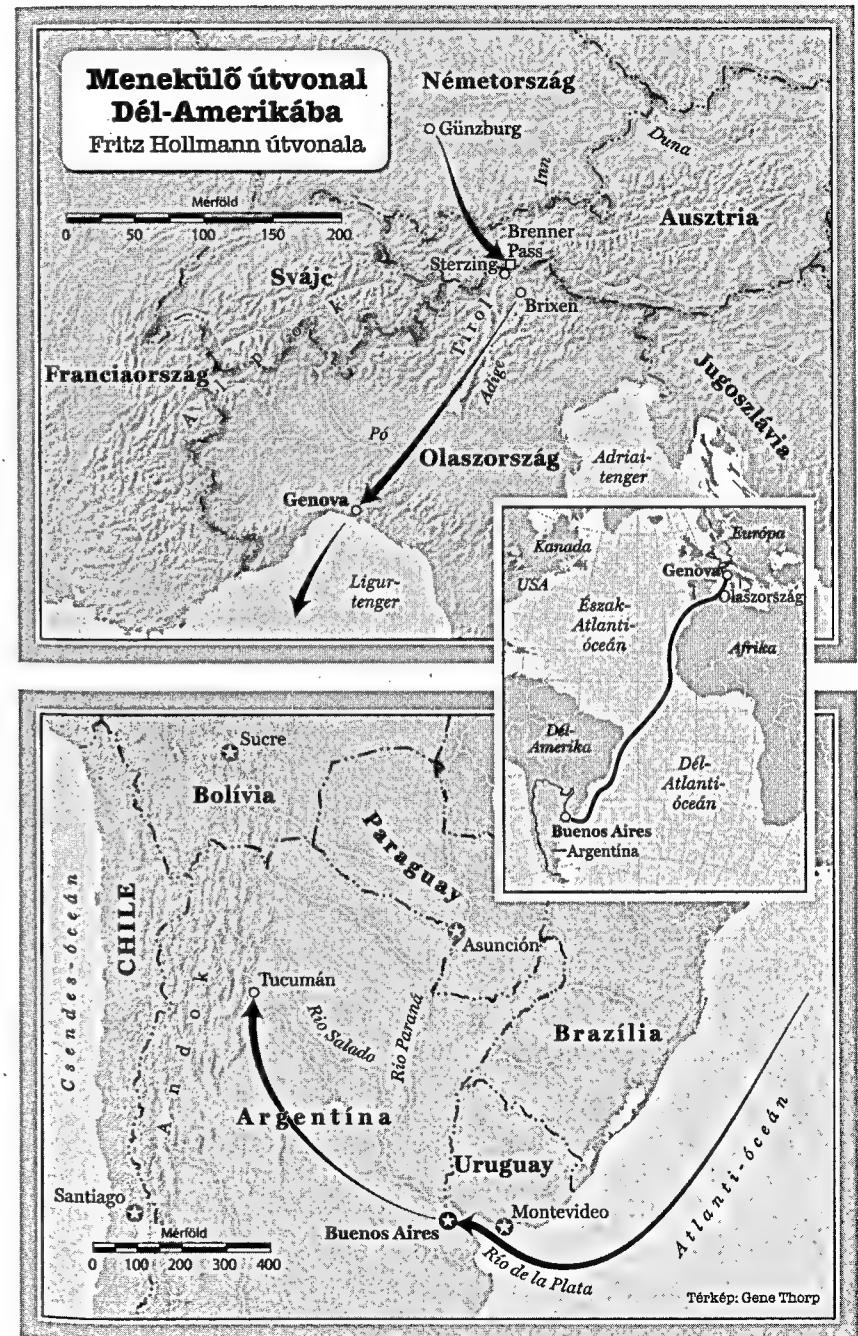
Az elkövetkező hetekben Fritz Hollmann Olaszország északi részéből eljut egészen Genova kikötőjéig. Segítők és védett szállások egész hálózata gondoskodik erről. Genovában egy Kurt nevű férfi azt tanácsolja, hogy keresse fel a svájci konzulátust. Itt a Nemzetközi Vöröskereszttől állítja ki új iratait. A dátum immár 1949. május 16. Ezek az úti okmányok – hivatalos nevükön: „10.100-asok” – szolgálnak Hollmann útleveleként.* Fritz Hollmann immár törvényesen utazhat – a világon bárhová.

* 2011-ben a kutatók megállapították, hogy a Vöröskereszttől több mint 120 000 ilyen okmányt állított ki. A milliónyi kérelmező által ostromolt szervezet nem rendelkezett semmilyen eszközzel, hogy különbséget tegyen a valódi menekültek és az SS korábbi tagjai között.

A menekülő Hollmann az egyik menekülőúton (*ratline*) a szabadság felé. Sok ilyen létezik, nemelyik Genován, más Spanyolországon át vezet, de minden egyetlen célit szolgál: kicsempészni a befolyásos nációkat Európából. A menekülést olyan gyanútlan szervezetek is segítik, mint a svájci kormány, a Vöröskereszt, sőt a Vatikán. XII. Pius pápa először 1933-ban kötött alkut Adolf Hitlerrel és a náci Németországgal, amikor kijárta a Reichskonkordatot, ami garantálta a németországi katolikusoknak a szabad vallásgyakorlás jogát. Akkoriban sokan úgy vélték, hogy Eugenio Pacelli bíboros – aki XII. Pius néven 1939-ben foglalta el a pápai trónt – e dokumentum révén legitimálta a náci pártot. A pápa akkor sem szólalt fel, amikor 1943 októberében a német katonák le-tartóztatták Róma zsidó lakóit. Hitler cserébe engedte, hogy a háború alatt a Vatikán a német megszállás ellenére mindenügy tovább működjön.

Mint sokakat Európában, XII. Piust is mélyen aggasztotta a szovjet típusú ateista kommunizmus felemelkedése és az egyház Európa-szerte tapasztalható hanyatlása, amit nem csupán visszafordítani remélt, de egyenesen a vallás új téryeréséről ábrándozott. Ezért folyamodott kegyelemért az olyan elítélt katolikusok számára, mint Otto Ohlendorf, és segédkezett a nációknak, akik csatlakozhattak a globális kommunizmus elleni harchoz.

„Természetesen a Vatikán a legnagyobb önálló szervezet, mely érdekel az emigránsok törvénytelen mozgásában – áll egy 1947-es májusi titkos jelentésben, melyet a római amerikai nagykövetség küldött a washingtoni külügyminisztériumnak. – A Vatikán azzal a törekvéssel indokolja részvételét, hogy nem csupán az európai, de a latin-amerikai országokba is be kíván szívárogni a különféle politikai meggyőződésű emberek révén, amíg azok antikommunisták és a katolikus egyháztámogatják.”

A kommunista fenyegés hatástanítása egyértelmű törekvés-ként jelenik meg az új amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) és az amerikai hadsereg kémelhárító alakulata, a CIC programjában is. Ezek a szervezetek immár a Szovjetuniót tartják a legfőbb ellenségnak, ezért segédkeznek az egykori náciknak meg-szökni a törvényes eljárás elől, amíg azok kémkednek és hasznos információkkal szolgálnak a számukra. Klaus Barbie, akinek a neve egyet jelent a Franciaországban elkövetett náci háborús bűnökkel, így elvezheti az amerikaiak támogatását.

Barbie hírhadt brutalitásáról, de talán így is döbbenes arról olvasni, ami 1944. április 6-án történt. Egy gondosan összehangolt akcióban három német teherautó tette meg a nyolcvan kilométeres távot Lyon és Izieu között. A teherautók egy lengyel születésű, de francia állampolgár, bizonyos Sabina Zlatin tanyájánál álltak meg. Barbie azt az információt kapta, hogy Zlatin zsidó gyermeket csempézz át a határon a közeli Svájcba, és még több fiatalkorú zsidónak ad menedéket. Csakugyan: a La Maison d'Izieu a zsidó árvák és menekültek titkos rejtekhelyeként szolgált.

A teherautók a reggeli idején érkeztek. Kakaó fött a konyhában, amikor a Barbie parancsnoksága alatt álló katonák körülvették a tanyaházat. A gyermekek már egy éve rejtőztek itt minden gond nélkül, most azonban megragadták és a teherautók platójára hajították őket, a rajtaütés szemtanúi szerint úgy, „mint egy zsák krumplit”. Némelyik gyermek még a negyedik évét is alig töltötte be. Sikoltozásuktól visszhangzott a máskor békés völgy.

A gyermekek közül többen még időben felfigyeltek a közeledő teherautókra és elszaladtak – ők szerencsésen megmenekültek, negyvennégy gyermeket azonban elkapott. Velük együtt a kis árvaházat működtető hét felnőttet is letartóztatták. Klaus Barbie parancsára valamennyi foglyot feltették egy másnap reggel induló vasúti szerelvénnyre, hogy Auschwitzban elgázosítás őket. Sabina Zlatint nem fogták el, de a férjét igen. Miron Zlatint az

észtországi Tallinn haláltáborába szállították és kivégzőosztag elé állították.

Az akció Barbie teljes elégedettségevel zárult. Miután a rajtaütés után visszatért lyoni irodájába, meg is írta jelentését, melyben tévesen alábecsülte az elfogott gyermekek számát.

„Ma reggel likvidáltuk a »Gyermekkolónia« néven ismert zsidó gyermekotthont Izieu-Ainben. Összesen negyvenegy három és tízenhárom év közti gyermeket tartóztattunk le. Emellett lehetővé vált a teljes tíz főből álló személyzet, köztük öt nő letartóztatása is. Készpénzt vagy egyéb értéket nem foglaltunk le.”

Az 1944. április 6-án a La Maison d'Izieu-ben letartóztatott személyek közül szinte mindenkit meggyilkoltak a haláltáborokban. Csupán egyvalaki maradt életben, hogy elmesélhesse a történetüket. Léa Feldblum a felnőtt segítők közé tartozott és soha nem fejtette el pártfogoltjait. „Annyira szerettem őket. A legkisebbek sírtak. A többiek énekeltek... és ők elégették minden.”

Ugyanaz a Klaus Barbie, akinek a napjaiba ártatlan gyermekek lemeszárlása csempészett derűt, már az amerikai kormány védelme alatt, sőt alkalmazásában áll, és munkatársai őszinte elképzetésére meg sem próbálja titkolni valódi kilétét.

„A fickó csak egyetlen alkalommal, amiről én tudok, kétszáz franciát gyilkolt meg, akiket a hüvelykujjuknál fogva lögattak fel a főhadiszállása pincéjében – emlékszik vissza később egy CIC-ügynök, aki nyolc hónapot dolgozott Barbie-val. – Jelentettem a központnak: »Tudjátok, hogy egy igazi háborús bűnössel dolgoztok együtt?« Jött a válasz: »Igen, minden tudunk róla, de akkor is hasznos.«”

A becslések szerint csak 1947-ben az SS nyolcezer tagja utazott hamis iratokkal az Egyesült Államokba és Kanadába.*

Fritz Hollmann mégsem a szövetségesek csatornáin át jut ki.

Olaszországi kapcsolata, Kurt jegyet foglal neki a North King hajóra, mely május 25-én indul Argentínába. Úgy tűnik, Hollmann óhatatlanul kicsúszik a nácvadászok kezei közül.

Ám több mint egy hónap után hiba csúszik a számításba. Kurt megveszteget egy olasz tiszttisztelőt, hogy pecsételje be Hollmann kilepővízumát, csak hogy a bürokrata inkább kivesz egy szabadnapot. A gyakorlatias gondolkodású Hollmann egy 20 000 lírás bankjegyet csúsztat útlevelébe, úgy lép közelebb, hogy megszerezze a pecsétet egy mit sem sejtő másik tiszttisztelőt.**

A megvesztegetési kísérlet nyomán Hollmann haladéktalanul börtönbe kerül. Telnek a napok, mind közelebb kerül a North King indulása. Ha Hollmann lemarad a hajóról, két hosszú hónapot kell várnia a következőre. Ezúttal is Kurt siet a segítségére, akinek a genovai rendőrségen lévő kapcsolatainak köszönhetően szabadon engedik. Kurt befolyásos fickó lehet, mert az eddig merev *polizia municipale* hirtelen egészen másként kezeli Hollmann-t. Olaszország a háború vége óta küzd a menekültáradattal. A rendőrség számára szinte lehetetlen feladat a hadifoglyok, körözött háborús bűnösök és menekültek szétválogatása. Miután képtelen megállapítani valódi személyazonosságát, a *polizia* csak annyit kérdez Hollmann-tól, hogy zsidó-e. A megjegyzést az egykori SS-tiszt megvetően elengedi a füle mellett.***

Amikor május 25-én a North King elhagyja a kikötőt és a Földközi-tengeren át Argentína felé veszi az irányt, Hollmann

* Ezt a számot 2011-ben állapították meg a történészek, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának saját belső irattárában végzett kutatómunka alapján.

** 1949-ben 625 olasz líra ért egy amerikai dollárt, vagyis az összeg 32 dollárnak felelt meg. A pénzromlást is figyelembe véve mai értéken 320 dollárról beszélünk.

*** A náci földalatti szervezetekkel együttműködő olasz kapcsolatok rutinszerűen vesztegették meg a helyi hatóságokat.

ott van a fedélzetén. Menekültek százai veszik körül, akik szinte valamennyien olaszok – vagy legalábbis annak adják ki magukat –, és egy jobb élet reményében hagyják el a kaotikus háború utáni Európát. Ahogy telnek az órák, az olasz partvidék lassan távolba vész, s vele együtt a fenyegetés is, hogy Hollmannnak számot kell adnia náci múltjáról.

„Hullámok – írja a tengerről, mely az egyetlen szökési útvonal számára. – mindenütt hullámok.”

1949. június 22-én, a négyhetes hajóút végén Hollmann szabad emberként lép argentin földre Buenos Airesben, ahol csak bemutatja útlevelét és többi okmányát a határ őreinek. A Vöröskereszt által kibocsátott iratok új személyazonossággal ruházzák fel: mostantól Helmut Gregor, aki Olaszországban született és foglalkozását tekintve gépész.

Argentína legújabb polgára valójában nem más, mint a hírhedt dr. Josef Mengele, a mészáros, aki a háború alatt beteges orvosi kísérleteit végezte az auschwitzi haláltábor foglyain.

Ott kapta valódi nevét, mely élete végéig rajta ragad: a Halál Angyala.

1951. augusztus 22.
Buenos Aires, Argentina
17:00

Több mint egymillió argentin fogadja Juan Perón elnököt, amikor kilép az Avenida 9 de Julio sugárút fölött kinyúló keskeny erkélyre. Szerda van, mégis dolgozók egész tömegei vesznek ki szabadnapot, csak hogy ott szoronghassanak a tömegben. El Presidente, a magas és erőtől duzzadó egykori tábornok gondosan ápolta sötét hajával és uralkodói tartásával maga a testet öltött politikai tekintély, ám ettől még egy romlott és erkölcselen kormány hasonlóan korrupt vezetője, akit épp emiatt sokan gyűlölnek a lent tolontató tömegben.

Ugyanez nem mondható el a feleségéről.

Az argentinok nem azért sereglének ide, hogy láthassák Juan Perónt. Azért szenvedik végig a hideg téli napot, hogy hallják María Duarte de Perónt – vagy, ahogy ő is szereti: Evitát.

Csakhogy Argentína nem hivatalos királynőjét sehol sem látni.

José Espejo, a legnagyobb argentin szakszervezet, az Argentin Köztársaság Általános Szakszervezeti Szövetségének elnöke követi Perón elnököt az erkélyre. A CGT – ahogy a szakszervezeti tömörülést a közemberek nevezik – sokat költött erre a politikai nagygyűlésre: színpadot emelt és hatalmas, száznyolcvan centiméteres lobogókat készített, rajtuk Juan Perón és Evita képmásával.

Ma van a napja, hogy a szakszervezet hivatalosan is áldását adja az ötvennégy éves Perón újraválasztására. Az elnököt a szegénység felszámolására és a munkavállalók támogatására tett kísérletei teszik népszerűvé a befolyásos CGT köreiben, ami később a választási eredményekben is megmutatkozik.

Espejo mégsem képes elkezdeni beszédét, szavai belefúlnak a tömeg kántálásába.

„Evita! – kiáltozza mindenki. – Evita!”

Espejo számít erre. Nyugodt hangon szól az egybegyűltekhez, amikor elmagyarázza, hogy Eva Perón úgy döntött, nem vesz részt a tömeggyűlésen.

Az emberek mintha meg se hallanák. „Evita! Evita!” – zeng a kórus.

Espejo méltatlankodást színlelve távozik. A követelőző kántálás egyre csak erősödik. Juan Perón elnök sem tehet mást, megőrzi sztoikus kiállását és arcán jóindulatú mosollyal várja, hogy a hisztéria alábbhagyjon.

Evita Perón férjével, Juan Perón argentin elnökkel 1950-ben

Evita Perón végül kilép az erkélyre. Az Avenida 9 de Julio teljes káoszba fúl. Az alig százötven centi magas, aranyhajú színészsnő és rádiósztár szegény, sanyarú gyermekkora után emelkedett a legnagyobbak közé, és elhetett befolyásos, fényűző életet. 1947-es jól dokumentált európai körútján a diktátorok mellett maga a pápa is behódolt az argentin szívárvány előtt.⁴ Arcképe megjelent a *Time* magazin címlapján, világszerte ismert híressékként ünnepelték, mégis az a kapcsolat teszi őt különlegessé, mellyel az argentin néphez kötődik. Imádja honfitársait, viszontszeretik őt, ez pedig olyan kivételes politikai erővel ruházza fel, amilyet *El Presidente* sosem élvezhet.

Evita sietve a mikrofonhoz lép. Juan Perón a balján áll. A védjegyévé vált frizuraköltemények helyett Evita most csak szoros kontyba fogja össze haját; a karcsú alakját máskor kiemelő stílusos és drága ruhák, Cartier ékszerek helyett egyszerű szabású kosztümöt visel. Vékonyabb még a mai szépségideálánál is – már kezdenek mutatkozni végzetes betegségek első jelei.

A tömeg fokozatosan elcsedesedik. Evitának nincs párja, ha nagy nyilvánosság előtt kell beszélni. Ma esti üzenete a nincstelen munkásoknak szól. Szavait hatásos narratívába ágyazva emlékezteti a tömeget a nép iránti hűségére és a vagyon iránti megvetésére. Öklével lecsap, majd drámai kézmozdulatokat tesz, rövid, mégis elemi erejű kijelentésekben foglalja össze mondandóját. Korántsem véletlen, hogy retorikai stílusa emlékeztet Adolf Hitlerre és Benito Mussoliniéra, hiszen férjével együtt a fasiszta vezetők után került hatalomra.

Az *elvtárs* Evita kedvenc szava, amit számtalanszor használ, hogy megerősítse kötelékét a baloldali érzelmi tömeggel.

* 1947-ben Francisco Franco spanyol diktátor meghívta Juan Perónt Spanyolországba. Francón kívül ekkorra már nem sok fasiszta vezető maradt Európában. Perón is érzékelhette a politikai veszélyeket – különösen az Egyesült Államok vonatkozásában –, ezért Evitát küldte el maga helyett, s hogy úgy tűnhessen, mintha a látogatás nem kizártanak Spanyolországnak szólna, az utazást „jószolgálati” körútként adta el, így Evita lerötta tiszteletét más európai vezetők, így XII. Pius pápa és Charles de Gaulle előtt is. VI. György angol király ezzel együtt nem kívánt találkozni vele, miután Argentína korábban összeszűrte a levet Hitlerrel.

„Elvtársak, világszerte azt mondják, hogy önző és becsvágyó asszony vagyok. Ti jól tudjátok, hogy ez nincs így, és azt is tudjátok, hogy bármítet tettem, sosem azért történt, hogy valamilyen politikai hatalomra tegyek szert a hazámban. Nem akarom, hogy egyetlen honfitársamnak is oka legyen hinni ezeknek az embereknek, akik tele vannak nehezeléssel, ezeknek a középszerű embereknek, akik sosem értettek meg engem és nem hittek semmiben, amit tettem.”

Evita Perón tudja, hogy népe azt szeretné, ha indulna az alelnöki címért, de hogy kész-e felvállalni ezt a hivatalt, az est nagy rejtelme marad. „Itt várunk a döntésre – jelenti be Espejo szakszervezeti vezető, miután Evita befejezi beszédét és távozik a színpadról. – Nem mozdulunk addig, amíg nem ad olyan választ, ami összhangban áll a nép akaratával.”

Így hát a zajos tömeg nem oszlik, csak kántálva kifejezi reményét, hogy Evita vállalja a jelöltséget.

Besötétedik, de az emberek maradnak, zajosan arra biztatják, hogy lépjen elő és teljesítse kérésüket. Olyan asszonynak látják az ő szeretett és vakon követett Evitájukat, aki méltó a bizalmukra.

Csakhogy Evita Perón aznap este két dolgot is eltitkol előlük.

Először is, haldoklik. A First Ladyt állandó ájulásos rosszullétek és súlyos belső vérzések gyötrik. Nem hajlandó orvoshoz menni, ezért nem is sejti, mi a betegsége, csak azt tudja, hogy folyamatosan csökken a testsúlya és rengeteg vért veszít, tehát egyértelműen nagy a gond. Ma már tudjuk, hogy gyors lefolyású méhnyakrákban szenvedett. Aznap esti beszéde az utolsó.

A másik titok, hogy Juan és Eva Perón szorosan kötődik a náci párthoz. Perón még katonai attaséként a második világháború kezdetén utazta be Németországot, ahol zavarba ejtő tiszteletet mutatott a nácik hatékony hadviselési gyakorlata iránt. Hitler antiszemita nézeteit is osztja, így tevékenyen tesz azért, hogy elejét vegye az Argentínába irányuló zsidó kivándorlásnak. Személyi titkára és hírszerző főnöke, Rodolfo „Rudi” Freude náciszimpatizáns, akinek

apja anyagi támogatást szerzett Perónnak a németektől még első, 1946-os elnökválasztási kampánya során. Míg a világ túlnyomó része történelmi pillanatnak látta a nürnbergi pert, amikor a gonosz elnyerte méltó büntetését, Perón úgy ítélte meg, hogy a népbíróság „szégyen és szerencsétlen példa az eljövendő emberiség számára”.

Juan Perón világöröketének talán legdöbbenetesebb eleme az a titkos program, melynek keretében európai menekültek millióit győzték meg arról, hogy telepedjenek le Argentínában. A tudományos háttérrel rendelkező és fegyverkezésben dolgozó szakemberek előnyt élveztek – olyannyira, hogy Perón fizette a repülőjegyüket. Elnöksége idején összesen negyvenezer német származású menekült léphetett Argentína területére. A program az ipar és a hadsereg megerősítése révén azt a célt tűzte ki, hogy Argentína a világpolitika meghatározó szereplőjévé nője ki magát, ugyanakkor Perón hasonlóan jelentős, ám kevésbé ismert célkitűzéseként az igazságszolgáltatás elől menekülő náci háborús bűnösöknek is segített. Az argentin elnök egykor SS-katonákból toborzott különítményt, hogy egész Európát fésüljék át a rejtőzködő háborús bűnösök után, bármi áron találják meg és hozzák Argentínába őket.

Juan és Eva Perón „mentőcsapatainak” hálózata egész Európára kiterjedt, új menekülési útvonalakat nyitottak Svájcban, Belgiumon, sőt Svédországon és Dánián keresztül. Nem csupán német háborús bűnösöket menekítettek ki, de francia és belga kollaboránsok százait is, akik az SS nevében követték el háborús bűnöket.

* Juan Perón a második világháború első két évét Olaszországban töltötte katonai megfigyelőként, ahol egyre nagyobb csodálat fogta el Benito Mussolini és Adolf Hitler iránt. 1941-ben visszatért Argentínába, mely a háború alatt szinte mindenkit semleges maradt, noha a szövetségesek nyomást gyakoroltak rá, hogy üzenjen hadat Németországnak. Argentína vonakodását a német bevándorlókból álló népes kisebbség mellett az a tisztelet is indokolta, mellyel már az első világháború előtt is tekintett a német hadtörténetre. Egészen 1945. március 27-ig kellett várni, hogy Argentína meghajoljon a követelések előtt – jobbára a háború utáni gazdasági elszigetelődéstől való félelmében. Ekkoriban Juan Perón már hadügymintiszterként dolgozott. 1946-ban választották meg az ország elnökévé.

Valamennyien biztonságos új otthonra leltek Argentínában, mely nemet mondott minden kiadatási kérelemre.

A gyilkosok okkal hitték tehát, hogy megmenekültek, amint fellépnek egy Buenos Airesbe tartó hajó fedélzetére.

Ahogy az éjszaka lassan lehull az Avenida 9 de Julióra, Buenos Aires népe összecsavart újságokból gyűjt fáklyát – mindengettesz, csak láthassa és hallhassa szeretett Evitáját. Nem egészen két hónap múlva a nemzet bálványa már annyira legyengül, hogy egyedül állni sem képes, és a fájdalom enyhítésére tett elvételt kísérletként lobotómiát végeznek rajta.* Juan Perón személyesen rendeli el a beavatkozást. Ahogy a méhnyakrák elhalmasodik rajta, Evita csak szórványosan jelenik meg a nyilvánosság előtt, szónoklatai kezdenek összefüggéstelenné válni, már-már fenyegetést jelent férje hatalmára. A lobotómia segít a rák gyötrelmeinek elviselésében, de el is tompítja korábbi szenvedélyét. A gyűjtő hangú szónoklatoknak örökre vége. Soha nem indul el az alelnöki posztért.

Argentína népe ezt egyelőre elképzelni se tudja. A szegény lány hatalomra jutásában saját életét látja visszatükröződni, s őszintén hiszi, hogy Evita felemelkedő hazájának arca. Oly csodállal övezí az elnök feleségét, hogy nemsokára ő lesz az első és egyetlen ember Argentína történetében, akit hivatalosan is felruháznak a Nemzet Spirituális Vezetője címmel.

A tömeg azt sem sejtheti, hogy hazájának népessége több száz náci háborús bűnössel bővült. S bár Juan Perón a kormány teljes védelmét kiterjeszti ezekre a kíméletlen gyilkosokra, ez sem rettentí vissza azokat az elszánt embereket, akik rájuk vadásznak.

* A lobotómia olyan sebészi beavatkozás, mely a homloklebeny kérge és az agy többi része közötti idegi kapcsolatokat vágja el. A homloklebenyi agykéreg, mely a homlok mögött helyezkedik el, fontos szerv, többek között a tervezésért, a személyiségért és a kreativitásért felelős. Az eljárás során egy vékony acéltűt vezetnek a szemüregbe, áttörik vele a szemgolyó mögötti vékony csonttártat és szó szerint felnyársalják a homloklebenyt. Ezután ugyanezt megismétlik a másik szemüregnél is. Mindent egybevetve, a lobotómia tíz percbe sem telik.

4

1946. január 3-a van és Dieter Wisliceny tanúskodik a nürnbergi perben. A Kelet-Poroszországból származó harmincnégy éves kövér SS-Hauptsturmführer a háború alatt keményen hajtott azért, hogy kiürtsa Magyarország, Csehszlovákia és Görögország teljes zsidó lakosságát. Igazi tömeggyilkos, de persze nem vállalja a felelősséget az általa elkövetett rémtettekért. Inkább áthárítja azokra, akiktől a parancsokat kapta. Az SS jelmondata – „Meine Ehre heisst Treue” (Becsületem a hűség) –, melyet egykor oly nagy becsben tartott, láthatóan feledésbe merül, ahogy Wisliceny kétségeketten igyekszik menteni a bőrét. Immár csakis önmagához hűséges.

Wisliceny eskü alatt vall a nürnbergi bíráknak arról az emberről, aki parancsot adott neki a zsidók elpusztítására. A kérdéses egyén csámpás és görnyedt járású, puha, erőtlen kézfogású személy, homloka boltozatos, haja sötétszőke: A fogászati azonosítás céljából Wisliceny eskü alatt vallja, hogy két aranyhídja és számos tömése van. Tudhatja, hiszen egy fogorvoshoz jártak.

Ez az ember, veteti bele Wisliceny a jegyzőkönyvbe, a holokauszt valódi ötletgazdája, akinek szeme előtt egyetlen cél lebegett: a teljes zsidóság megsemmisítése. Wisliceny tanúsítja, hogy ez a tiszt élvezte a zsidók elfogását, deportálását és kivégzését. Olyannyira, hogy egy alkalommal kijelentette: „kivételes megelégedést” okoz neki a tudat, hogy „ötmillió ember halála szárad a lelkén”.

Mindeközben a Wisliceny által leírt SS-tiszt alig ötven kilométerre, egy amerikai hadifogolytáborban raboskodik. A tömeggyilkos, akit szenvetlensége miatt „jégtömbnek” neveztek, megváltoztatta nevét, ennek köszönhetően hét hónap alatt sem lepleződött le.

Adolf Eichmann százhétvenhárom centi magas és megjelenését tekintve olyannyira hétköznapi, hogy nevetségesnek tűnik a feltételezés is – hogyan lehetne valaki gyilkos duzzadó izmok és

a szemében lobogó szadista tűz nélkül? Hisz ez csak egy középkorú átlagember! Egy szürke hivatalnok, aki kopaszodik, ajkain szórakozott mosoly játszik, s azt állítja, a háború idején Untersturmführerként – alhadnagyként – szolgált az SS-ben. Az amerikaiaknak nincs okuk kététkedni a szavaiban.

Csakhogy a biztonság és a névtelenség, melybe az immár Otto Eckmannak hívott SS-gyilkos eddig burkolózott, abban a pillanatban szertefoszlik, amint Wisliceny megszólítja a bírákat.

Eichmann azonnal körözött háborús bűnös lesz. Wisliceny valamára nyomán az Egyesült Államok hadseregének háborús bűnösök felkutatását végző részlege lázas kutatásba kezd és egész Németországot tűvé teszi a bürokrata után, aki a legnagyobb örömel küldött milliókat a halálba – nem is sejtve, hogy a keresett személy már amerikai fogáságban van.

Eichmann évek óta készül erre. Még karrierje csúcsán is csak nagy ritkán engedte, hogy lefényképezzék. A nácivadászok nem csupán a hollétéről nem tudnak, de arról is kevés fogalmuk van, hogyan nézhet ki.

Két nappal később Eichmann, akit egy földalatti SS-hálózat értesít az életét fenyegető veszélyről, megszökik az oberdachstetteni hadifogolytáborból. Még negyvenéves sincs, hosszú élet áll előtte – ha képes kicselezni a nácivadászokat.*

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy Eichmann személyesen egyetlen embert sem gyilkolt meg. „Soha egy zsidót nem öltet meg – vallja majd egy napon. – Soha nem öltet meg senkit. És soha nem parancsoltam meg senkinek, hogy öljön meg egy zsidót, vagy parancsoltam meg azt, hogy öljön meg egy nem zsidót. Nem. Soha.”

Eichmann ennél is álnokabb szerepet játszott a tömeggyilkosságokban.

* A háború után sok amerikai hadifogolytábor átjárhatóvá vált – az itt őrzött rabok sok esetben egyszerűen kísértáltak a kapun.

Adolf Eichmann 1942-ben

1933-ban hozták létre az első koncentrációs táborokat annak érdekében, hogy eltávolítsák a náciellenes elemeket. A háború kirobbanása után egy több mint ezer gettóból álló rendszert is kiépítettek a zsidó lakosság elkülönítésére. A családokat erőszakkal telepítették ezekre a zsúfolt nyomortanyáakra, ahol megfigyelés alatt tarthatták őket. Az első ilyen a Lengyelország középső részén fekvő Piotrków Trybunalskiban létesült 1939 októberében. Németországban nem hoztak létre gettókat, annál inkább Lengyelországban, majd a Szovjetunióban, miután a német hadsereg egyre nagyobb területeket hódított meg. A legnagyobb gettóban, Varsóban, több mint 400 000 zsidót zsúfoltak össze a város 2,3 négyzetkilométeres területén, ami várható módon a felkelések melegágya lett.*

1941 júliusától az SS módszeresen gyilkolni kezdte a Szovjetunió elfoglalt területein élő zsidókat, csakhogy az Einsatzgruppe mobil gázkamrákkal portyázó kivégzőosztajai, melyek egymillió

* Maga a gettó szó itáliai eredetű, a 16. században kapta Velence zsidók által lakott negyede. A városvezetők kötelezték a velencei zsidókat, hogy a számukra kijelölt területen éljenek.

embert gázosítottak el és lőttek agyon, nem bizonyultak elég hatékonynak, ezért 1942. január 20-án Wannsee berlini elővárosában összegyűltek a náci párt magas rangú tiszttiselői, hogy megfogalmazzák a német és európai zsidóság kiirtását célzó hivatalos politikai irányvonalat. A „végső megoldás” új fázisának kivitelezése is az SS kezében maradt, ugyanakkor a kényszermunka és a lassú kiéheztetés helyett az azonnali megsemmisítés és az erre szolgáló haláltáborok létrehozása mellett döntöttek. A gettókban élő zsidókat összeterelték, márvagonokba zsúfolták és vasúton ezekre az új megsemmisítő pontokra szállították. Érkezésük után elgázosították, agyonlőttek vagy halálra dolgoztatták őket.

Adolf Eichmann – Heinrich Himmler szóhasználatával élve, a deportálások „mestereként” – valódi hajtóvadászatot indított a zsidók ellen: örömmel fésülte át egész Franciaországot és Belgiumot, hogy férfiak, nők és gyermekek millióival töltse meg a halálvontatokat. „Amikor eljutottam arra a meggyőződésre, hogy szükséges azt tennünk a zsidókkal, amit tettünk, oly fanatizmussal dolgoztam az ügy érdekében, amit csak elvárhatunk magunktól – jelentette ki nem leplezett büszkeséggel. – Kétségkívül úgy ítélték meg, hogy én vagyok a megfelelő ember erre a feladatra. Csak az érdekelte, hogy gondoskodjak a megfelelő számú szerelvénnyről. Hogy bankigazgatókat vagy elmebetegeket zsúfoltak-e ezekre a vonatokra, semmit sem jelentett számomra.”

1944-ben Himmler felismerte, hogy Magyarország zsidó népessége még sérhetetlen, ezért parancsot adott, hogy „küldjék oda személyesen a mestert”. A német megszállási területen a megközelítőleg nyolcszázezer fős magyar zsidóság maradt a legnagyobb fennmaradt zsidó közösség. Miután a Harmadik Birodalom „zsidószakértője” belevetette magát a munkába, alig néhány hét alatt több mint ötszázezer férfit, nőt és gyermekeket kerítettek kékre és deportáltak a haláltáborokba. Legtöbbjük azonnal gázkamrába került. Csak minden negyedik élte túl a háborút.

Maga az auschwitzi táborparancsnok, Rudolf Höss is hangot adott csodálkozásának, amikor leírta Eichmann-t: „Teljes mértékben a küldetés megszállottja volt, emellett meggyőződéssel vallotta, hogy a népirtás szükséges a német nép fennmaradása szempontjából... Ha képes teljesen elpusztítani a keleti zsidóság biológiai bázisát, egy ilyen csapás után a teljes zsidóság sosem áll helyre.”

S miután ő maga sosem húzta meg a ravidz vagy működtette a gázkamrát, Eichmann megnyugvást merít a tudatból, hogy soha nem ölt meg senkit.

Talán még hihetetlenebb, hogy szerető felesége, Vera – akit Eichmann egyébiránt rutinszerűen megcsalt – szintén kitart amellett, hogy férje a háború alatt egyebet sem tett, csak aktákat tologatott.

Miután elszökik a hadifogolytáborból, Adolf Eichmann eljut Németország északi részébe, Bréma közelébe, ahol favágóként vállal munkát. Az egykor fényűző életet élő SS-tiszt egyedül lakik egy erdei viskóban, újságokban és könyvekben olvas tulajdon tetteiről. Mindent elkövet, hogy rejte maradjon, továbbra sem enged fényképet készíteni magáról. Felesége és három fia több száz kilométerrel arrébb, az ausztriai Linzben él, Eichmann azonban a közelükbe se merészkezik, nehogy lelepleződjön. Álcája megóvása érdekében kapcsolatba sem próbál lépni feleségével, így családja továbbra is halottnak hiszi.

Eichmann négy teljes éven át várakozik és reménykedik abban, hogy üldözői feladják. Elrejtőzik a világ elől, de abban a hitben, hogy a náci vadászok idővel beleunnak a hajszába, vonakodik elhagyni Németországot. Amikor a fakitermelő vállalat megszűnik, baromfitenysztő lesz és gyakran a feketepiacon adja el a tojásokat – kivált azoknak a zsidóknak, akik a közel Belsenben, az egykor

haláltábor helyén élnek. Mindeközben meggyőződéses náci marad, aki hisz abban, hogy a zsidók meggyilkolása jogos és igazságos cselekedet volt. „Nem vagyok antiszemita – fejtegeti később. – Csakis politikai értelemben álltam szemben a zsidókkal, akik elszívták előlünk a levegőt.”

Mindvégig érvényesnek tekinti SS-es esküjét is: „Hűséget és bátorságot fogadok Adolf Hitlernek, a Német Birodalom legfőbb vezérének és kancellárjának. Halálomig tartó feltétlen engedelmeséget fogadok neki és minden vezetőnek, akit fölém helyez. Isten engem úgy segéljen.”

Csakhogy Eichmann alábecsüli üldözőit, akikről elmondható, hogy éppoly fanatikusok, mint ő. Nem adják fel a hajtóvadászatot, sőt még elszántabbak lesznek. Egy nácivadász, egy Manus Diamant nevű kalandtermészetű lengyel zsidó a végsőkig elmegy, hogy megszerezze Eichmann egyik fényképét, még egyik korábbi szerezőjét is elcsábítja ennek érdekében.*

Eichmann nagy bosszúságára a német közvélemény is egyre inkább érdeklődik a holléte iránt. A négy korábbi ellensége által felosztott és megszállt nemzet szemében Eichmann a dacos szembenállás jelképe lesz. „A sajtóban, a rádióban és a könyvekben állandóan az én nevem emlegették” – panaszolja fel nem kívánt ismertségét.**

1950 elejére Adolf Eichmann úti okmányai lassan lejárnak. Cselekednie kell.

A Németországban továbbra is működő SS-hálózatok révén kapcsolatba kerül Juan Perón nácimentő csapataival. Egy másik csapat, a legendás náci kommandós, Otto Skorzeny vezetésével

* Diamant volt holland SS-tisztnek adta ki magát, hogy a negyvenéves Maria Mösenbacher bizalmába férkőzzön, s végül megszerezze a fotógráfiát. A háború idején Diamant egy ideig a varsói gettóban élt, mielőtt Auschwitzba küldték.

** A sajtó akkor kapta fel a náci szökevény történetét, amikor az amerikai hatóságok bejelentették, hogy kereket oldott a hadifogolytáborból. Széles körben terjedtek a szóbeszédek, melyek szerint osztrák partizánok végeztek vele vagy sikeresen elmenekült a Közel-Keletre.

működő Die Spinne is segédkezik a szökés végső előkészületeiben. 1950 júniusára Eichmann ugyanazt az egérutat járja be, melyen át egy évvel korábban Josef Mengele is eljutott Olaszországba. Miután Genovába ér, a Vöröskereszt, a svájci kormány és a katolikus egyház hathatós segítségével hozzájut minden hamis irathoz és hivatalos útlevélhez, amire csak szüksége van. Miként Mengele, ő is új nevet kap: Ricardo Klement lesz.

1950. június 17-én Adolf Eichmann felszáll a Genovából Argentína felé tartó SS Giovanna C fedélzetére. Nem hívja fel magára a figyelmet azzal, hogy az első osztály viszonylagos fényűzését élvezи, beéri egy harmadosztályú pricccsel a merülési vonal alatt, bár öltönyéhez fekete kalapot és csokornyakkendőt is visel. Zsebében ott lapul egy kis fiolányi szülőhazája földjéből, de készen áll a távozásra. „Hajszolt vadnak éreztem magam, melynek végül sikerül leráznia magáról üldözöt – írja abban a pillanatban, amint a Giovanna kifut a kikötőből. – Létaglózott a szabadság érzése.”

Négy héttel később, 1950. július 14-én a teherhajó befut a Rio de la Plata széles torkolatába és kivárja a kelő napot, hogy a fényénél kiköthessen Buenos Airesben.

Eichmannon fektelen örööm lesz úrrá. Végre felfedheti valódi személyazonosságát.

„Tudtam, hogy Dél-Amerikában, »az igéret földjén« van néhány jó barátom – emlékezik vissza utóbb –, akik előtt nyíltan,

* A Die Spinne (A Pók) nevet viselő szervezetet állítólag Otto Skorzeny német kommandós gründolta még a második világháború idején. Nem tudni, hogy az ODESSA-hoz tartozott-e, vagy külön entitásként létezett, minden esetben egy másik alapító tag, Reinhard Gehlen egykor német hírszerző tiszt utóbb a CIA-nak és Nyugat-Németországnak dolgozott. A jelek arra utalnak, hogy a Die Spinne a háború utáni évtizedben a fasiszta Spanyolországban ténykedett tovább, majd az 1980-as években Dél-Amerikába települt.

szabadon és büszkén megvallhatom, hogy Adolf Eichmann egykor SS-Obersturmbannführer vagyok!"

Eichmann megkezdi új életét. Egy hónapon belül munkát kap Tucumán észak-argentíni városában. Noha nincs tapasztalata az építőiparban, SS-es kapcsolatainak hála felveszik egy CAPRI nevű vállalathoz, melyről SS-körökben az hírlik, hogy szívesen alkalmaz német ajkú embereket, még ha nem is beszélik folyékonyan Argentína hivatalos nyelvét, a spanyolt.

Négy hónappal később Eichmann ismét a nácik menekülő útvonalait tervező segítségül hívni, amikor egy kódolt üzenetben tudatja feleségével, hogy még életben van: „Gyermekeid bácsikája, akit mindenki halottnak hitt, életben van és jól érzi magát – Ricardo Klement.” Még közel két év telik el, mielőtt Eichmann elegendő pénzt küld Verának és három fiának, hogy hajójegyet vásároljanak Argentínába. „Ricardo bácsi” Buenos Airesben fogadja a kikötőbe érkező SS Saltót.

A dátum 1952. július 28., alig két nap telt el Evita Perón halála óta. Egész Argentína gyászba borul, a zászlók félárbócon, a kormányhivatalok csak a gyász letelte után nyitnak ki. Még ekkor is argentinok ezrei állnak sorba, hogy egyetlen pillantást vethessenek Evita felravatalozott holttestére.

Mindez persze nem érdekli az Eichmann családot. Hét hosszú évvvel a második világháború lezárása után Adolf Eichmann, a felesége és a három fia végre újból együtt lehet. „Az újraegyesülés – emlékszik később – leírhatatlan volt.”

Eichmannnak azért vigyáznia kell, nehogy felfedje valódi kilétét, hiszen a nácivadászok még most is azt hiszik, hogy Európában bujkál. Még amikor ott áll a kikötőben, akkor is a körötte állók viselkedésének gyanús jeleit fürkészti, ám ahogy múlik az idő, úgy lesz egyre óvatlanabb. Elkeseríti a pénztelenség, de másként leszámlol a múltjával. Barátokat szerez az argentíni nácik körében – közéjük tartozik a Buenos Airesben fényűzően élő Josef Mengele is,

akinek ingyenes orvosi tanácsaira rendszerint fittyet hánny. Olvassa a havonta megjelenő náci barát *Der Weget*, az ABC Biergartenben sörözök, élvezzi a vad- és szoknyavadászattal telő hétvégéket.* Talán nem a szülőhazájában él, de Argentína német közössége kellően nagy és nyitott. Az Eichmann család élete végre visszazökken a rendes kerékvágásba.

Argentína valóban „az ígéret földje”.

Csakhogy Adolf Eichmann elszámítja magát.

Az évek során, mialatt zsidók millióit küldte a halálba, a hidegvérű náci gyilkos sosem gondolt arra, hányan élhetik túl a háborút. Ezek a férfiak és nők szintén új életet kezdenek – sokszor ők is egy idegen országban.

Izrael állam – az európai zsidóság szemében a valódi Ígéret Földje – hívja új polgárait, akik tanultak a holokausztból. Ha még egyszer megüti őket, nem fordítják oda a másik orcajukat is.

Nem, Izrael sokkal inkább a megtorlás politikájában hisz. Ahogyan a Tórában áll: „Nem mutass könyörületet – életet életért, szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért.”** Adolf Eichmann hamarosan a saját bőrén is megtapasztalja a zsidók boszszúját.

* Az ABC Biergarten 1929-ben nyílt Buenos Airesben, a San Martin és a Lavalle utcák sarkán, ahol mindmáig üzemel.

** A Tóra Mózes öt könyve (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri és Deuteronomium), része a Tanaknak (melyet a Tórán felül a Próféták és Iratok alkotnak). A „szemet szemért” büntetés Mózes második és ötödik könyvében egyaránt megtalálható. A könyveket vélhetően maga Mózes írta i. e. 1446 és 1406 között, ugyanakkor a „szemet szemért” jogelvet már háromszáz ével korábban megfogalmazta törvénykönyvében a babilóniai Hammurápi. Jogi értelemben az arányos megtorlás elve a lex talionis, mely napjainkban inkább a pénzügyi viták elrendezésében kap szerepet.

1957. szeptember 19.

Frankfurt, Németország

20:00

Fritz Bauer azonnal a lényegre tér: „Lenyomoztuk Eichmannot”.

Az ötvennégy éves német ügyész titokban találkozik dr. Felix Shinnarral, a Németországban tartózkodó legmagasabb rangú izraeli diplomataival. A két férfinak eredetileg Frankfurt szívében kellett volna beszélnie, de Bauert túlságosan is jól ismerik arról a sokszor kifejezett törekvéséről, hogy bíróság elé állít minden náci háborús bűnöst. Miután tart a felismeréstől és tisztában van bejelentése súlyával, ragaszkodik hozzá, hogy a teljes biztonság érdekében autózzanak el egy vidéki kis fogadóba.

„Adolf Eichmann?” – kérde Shinnar kétkedve. Számtalan bejelentés érkezett már Eichmann hollétéről, de az SS hóhérát azóta nem sikerült megtalálni, hogy 1946-ban elszökött a hadifogolytáborból.

„Igen – feleli Bauer teljes magabiztossággal. Fején sóhajnyi ősz hajszálak meredeznek, öltönyén érezni a napközben elszívott kis szivarkák édes aromáját. – Adolf Eichmann. Argentínában van.”

Több mint egy évtized telt el a háború lezárása óta. A náci vadászok tovább kutatnak Eichmann után, de minden eltelt évvel valószínűtlenebb, hogy valaha megtalálják.

Fritz Bauer, a fáradhatatlan keresztes lovag, aki kulcsfontosságú szerepet játszott Adolf Eichmann felelősségre vonásában

Időközben megszületett Izrael állama. A háborúban átélt mérhetetlen szenvedés után a zsidó nép új hazát épít magának azon a helyen, ahol több mint háromezer évvel korábban Mózes vezette az egyiptomi rabszolgáságból. A zsidók hiszik, hogy a Mindenható nekik ajándékozta ezt a szent helyet, az ígéret földjét.

Mózes korától fogva időről időre elűzték őket a Közel-Kelet más nagy birodalmai, de ők időről időre visszatértek.

Ezúttal is ugyanazok az ellenségek veszik körül őket – legfőképpen az arabok, akik Izrael szétzúása érdekében a Szovjetunióval szövetkeznek –, de a náci Németországban megélt borzalmak után a zsidó nép elvisel bármilyen terhet és megvív bármilyen háborút, ha ez a szabadság ára.

A zsidók túlélésének egyik záloga Izrael titkosszolgálata, a Moszad, így legalábbis meglepő, hogy a hírszerzők mostanáig nem mutattak túl nagy érdeklődést Adolf Eichmann vagy bármely más

* A moszad a héberben „intézetet” jelent; ez a Hírszerzés és Különleges Műveletek Intézete rövidítése.

náci elfogása iránt. Ahogy a Kelet-Európából kivándorló zsidók Izraelbe özönlenek, a Moszad legnagyobb félelme az, hogy az újonnan érkezettekkel a szovjet kémek is beszivárognak.

Fritz Bauer ezen a politikai irányvonalon kíván változtatni.

Nem idegen számára a kihívás. 1930-ban, huszonhét esztendős zsidóként lett Németország legfiatalabb bírája. A nácik 1933-as hatalomra kerülése után letartóztatták és kilenc hónapra koncentrációs táborba zárták. Csak azután engedték szabadon, hogy írásos nyilatkozatban hűséget fogadott a pártnak.* Miután tudta, hogy az új Németországban többé nincs biztonságban, Dániába menekült; később innét költözött át Svédországba, ahol átvészelt a háborút.

Amiőta 1949-ben visszautalt bírói székébe, Bauer meghúzza magát. Nem beszél a vallásáról, mert tudja, hogy Németországban még mindig sokan gyűlölik a zsidóságot. Nem fedi fel másságát sem, miután a homoszexuálisok ellen a náci éraban hozott törvények továbbra is érvényben vannak.

Zsidó, meleg és antifasiszta – Nyugat-Németországban nincs nagyobb pária Fritz Bauernél. Rendszeresen kap halálos fenyegetéseket, minden téren háttérbe szorul, mégis kész minden kockára tenni lázas igyekszetében, hogy felelősségre vonja a náci háborús bűnöket.

Máris hivatalos elfogatóparancsot adott ki Eichmann ellen, bár tudja, hogy ennek sosem fog érvényt szerezni. A jelképes gesztussal csak emlékeztetni kívánja a németeket arra, hogy a nácik utáni hajtóvadászat még korántsem ért véget.

Közvetlenül a háború után egy zsidó partizánokból álló csapat, a Nokmim egész Németországot és Ausztriát beutazta, hogy levadássza az SS korábbi tagjait. A Bosszúállóknak is nevezett, brit kormány által pénzelt zsoldoscsapat Itália északi részén ütötte fel

* Bauer a Szociáldemokrata Párt egyik vezetőjeként éppen egy náci elleni sztrájkot tervezgetett, amikor elfogták és a heubergi koncentrációs táborba küldték.

táborát.* A Bosszúállók olykor késő éjjel jelentek meg a gyanúsítottak otthonánál, máskor az utcán kapták el és kocsikba tuszkolták őket: Egyszerű üzenetet közvetítettek: az SS sehol nincs biztonságban.

A Bosszúállók sosem adták át foglyaikat a törvénynek. Maguk intézték el a dolgot. Amint előkerült a bal hónaljba tetovált SS-azonosító, a kivégzés nem sokat várhatott magára. Némelyik Boszszúálló az erdőbe vitte és főbe lőtte a háborús bűnösöket, mások megfojtották őket, méghozzá a zongorahúrnál tisztább módszerrel: csupasz kézzel. Az egykori SS-tagokat olykor kényszerítették, hogy akasszák fel magukat, halálukat így öngyilkosságnak állíthatták be.

A Bosszúállók talán több mint egy évtizede feloszlottak, de amikor Bauer és Shinnar találkoznak Frankfurt közelében, a zsidó zsoldosok kis csapatai még javában tevékenykednek Európában, Dél-Amerikában, Észak-Amerikában és Egyiptomban – lenyomozzák és megölök az SS egykori tagjait.

Fritz Bauer ezzel együtt a törvény embere, aki ellenzi az önkényes igazságítélt. Ideális esetben Adolf Eichmann elfogják és bíróság elé állítják.

Az izraeli hadsereg bevetése szóba sem kerülhet. Beavatkozása háborús cselekménynek minősülne. Bauer azt is tudja, hogy Amerika nem fog segíteni. 1953-ban a Központi Hírszerző Hivatal kijelentette: „Nem feladatunk a háborús bűnösök levadásza.”

Marad tehát a Moszad. Bár dr. Shinnar hivatalosan diplomata, Bauer nem kételkedik abban, hogy a beszélgetés híre rövid úton eljut az izraeli hírszerző intézetéhez. Ő sem tudja, mi lesz ezután, de reményvesztett és kifogyott az ötletekből.**

* Nagy-Britannia nem tudta, hogy a Bosszúállókat pénzeli. 1944-ben a britek uralták Palesztinát, ahol Izrael állam idővel létrejött. A térség sok zsidó lakója belépett a brit hadseregebe és harcolt a Zsidó Dandárként ismert egységeiben, melyet a háború után még hosszú ideig nem oszlatottak fel, így katonáik közül jó néhányan szokványos tevékenységük leple alatt náciellenes magánakciókat hajthattak végre.

** Izrael 1948. május 14-én kiáltotta ki függetlenségét. A Moszad 1949. december 13-án jött létre.

„Teljesen őszinte leszek – olvas Shinnar fejében, mielőtt még a diplomata megkérdezhetné, miért hozzá fordul a német rendőrség helyett. – Azt se tudom, hogy az itteni német igazságszolgáltatásban bízhatunk-e, pláne a Buenos Aires-i német nagykövetségen. Ezért akartam mindenáron önnel beszélni. Nem tudom, ki máshoz fordulhatnék.”

A helyzet csakugyan drámai. A nyugatnémet kormányban hemszegnek az egykori nácik. A nemzetbiztonsági tanácsadó például az a Hans Globke, aki segített megfogalmazni a zsidók elpusztításának alapot szolgáltató nürnbergi faji törvényeket.*

„Tudom, hogy örökké hatékonyak – folytatja Bauer –, és öröknél jobban senki nem szorgalmazza Eichmann elfogását. Nyilvánvalóan értesülni kívánok a fejleményekről, de csak akkor, ha fenn tudjuk tartani a titkosságot.”

Shinnar olvas a sorok között. Ha Bauer a német rendőrökhöz fordul az információval, valaki nyilván figyelmezteti Eichmann-t, hogy rejtőzzön el. Bauer ezért tájékoztatja Izraelt, jóllehet Németországban hazaárulásnak minősül egy hírszerzői értesülés bármely külföldi államnak történő kiszolgáltatása.

* Az 1935-ben törvényerőre emelt náci „fajvédelmi” törvények megtiltották a németek és a zsidók közti házasságot, szexuális és egyéb kapcsolatot. A büntetési tételek között a pénzbírság és a kényszermunka egyaránt szerepelt. Globke személyesen segített megfogalmazni az 1933-as felhatalmazási törvényt, melynek örvén Adolf Hitler hatalomra került, és a birodalmi állampolgársági törvényt, mely megfosztotta a zsidókat német állampolgárságuktól. A háború után a negyvenhét éves Globke a vár és a védelem tanújaként egyaránt megszólal a nürnbergi perben. Miután katolikus hitére való hivatkozással lemondott náci párttagságáról, nem vádolták meg háborús bűnökkel. Globke szép csendben lett a háború utáni Németország meghatározó alakja, aki a náci uralom éveiben szerzett személyes kapcsolatai révén a német kancellária szürke eminenciásává nőtte ki magát. 1951-ben kijárta azt a törvényt, ami alapján a náci rezsim egykori közsolgái jogosultak lettek a szociális ellátásra, nyugdíjra, sőt elmaradt jövedelmükre. A híres író, John le Carré így írt a törvény bevezetéséről: „A Hitler-rezsim közsolgái... ily módon visszahelyezik jogaikba, a teljes fizetéssel, kárpótlással és nyugdíjjal együtt, amit akkor kapnának, ha a második világháborúra sor sem kerül, vagy Németország győzött volna.” Ahogy Globke hatalma nőtt és egyre inkább belelátott a német hírszerző szervek működésébe, a CIA és a német kormány egyforma elánnal próbálta eltitkolni a múlttal kapcsolatos kínos tényeket.

„Fogadja őszinte köszönetemet – bólint dr. Shinnar. – Izrael sosem fogja elfeledni, amit tett.”

Argentínában tavasz van, miután a déli féltekén az aktuális évszak éppen ellentéte az északinak, és a szerelem az, ami végül felfedi Adolf Eichmann rejtekhelyét. Húszéves fia, Nicholas – akit felváltva hol Klausként, hol Nickként emlegetnek – jól alkalmazkodik a Buenos Aires-i élethez. Apja talán még mindig Ricardo Klementnek adja ki magát, de mind a négy fiú megtartja eredeti családnevét. A magas, kék szemű Nicholas imád lovagolni és pumára vadászni. Gyakran antiszemita érzelméinek is teret enged, így egy napon meglepve értesül majd arról, hogy a csinos német bevándorló, akibe beleszeretett, felerészben zsidó.

A tizennégy éves barna lányt Sylvia Hermannak hívják. Apja, Lothar Hermann szocialista. A nácik meggyilkolták a szüleit, őt magát 1935-ben politikai nézeteiért a München közelében fekvő Dachau koncentrációs táborába zárták. A Gestapo keretlegényeitől elszenvedett brutális bántalmazások következményeként elveszítette a látását. A most ötvenhat éves Hermann 1938-ban, nem sokkal az esztelen pusztításba és erőszakba torkollt kristályéjszaka után vándorolt ki Argentínába. A pogrommal a Nemzetiszocialista Párt új szintre emelte a zsidóüldözést, méghozzá azzal a bevallott céllal, hogy a zsidóságot tömeges emigrációra kényszerítse. Noha a két férfi sosem találkozott, Adolf Eichmann nem sokkal Hermann bebürtözése előtt állomásozott Dachaúban.

Sylviának is tetszik Nick Eichmann, pedig nem látogathatja otthonát, nem tudhatja még a címét sem. Nicholas annál gyakrabban jelentkezik, egészen kényelmesen érzi magát a Hermann-házban. S ha már ott van, arról beszél, hogy apja tisztként szolgált

a Wehrmachtban, sőt azt sem rejti véka alá, mennyire sajnálja, hogy a nácik nem fejezhették be a zsidók kiirtását.

Lothar Hermann végighallgatja vitriolos megjegyzéseit – és nem szól semmit.

Hermann vakként sötét szemüveget visel, másként azonban határozottan jóvágású férfi, aki minden gondosan ügyel öltönyére és nyakkendőjére. A saját kárán tanulta meg, hogy minden tartsa a száját, belül azonban forrong a családját ért korábbi méltánytalanok miatt, és okkal neheztel Nick Eichmannra a bántó kirohanásokért. Titkon arra vágyik, hogy „rendezze a számlát a náci háborús bűnösökkel, akik oly sok fájdalmat és szenvedést okoztak neki és a családjának”.

Lothar Hermann számára eleinte képtelenségnak tűnik, hogy a házában megforduló ifjú a hírhedt Adolf Eichmann gyermeke volna. Legendák keringenek a mesés vagyonokról, melyeket a náci fejsek a háború után kicsempésztek Németországból, Eichmann azonban Buenos Airesben is ugyanúgy az alsó-középosztálybeli Olivos negyedben lakik, mint Hermannék. Az itteni házak egyszerűek, néhol nyomorúságosak. Nem tűnik valószínűnek, hogy az egykor oly hatalmas Eichmann a város egyik szegénynegyedében élne.

Sylvia Hermann és Nick Eichmann 1956 decemberében kezd találkozgatni – a kapcsolat még csak bimbózik, amikor néhány hónappal később Lothar úgy dönt, hogy elköltözeti családját Olivosból. Hermann egy radikális fordulattal hátrahagyja a kozmopolita Buenos Aires Coronel Suárez dűledező falucskájáért, mely sok száz kilométerre délnyugatra, Közép-Argentína füves pusztáján fekszik. A távoli településen át egyetlen földút vezet, két oldalán kis faviskókkal.

Viszont Coronel Suárez biztonságos, mentes a Buenos Airesben gyakori náci szimpatizánsoktól. Olyannyira, hogy egy prominens német-zsidó közösség otthona. Míg Hermann itt készül újraindítani ügyvédi karrierjét, Sylvia és Nick levelek útján tartja

a kapcsolatot. Az ifjú Eichmann továbbra sem hajlandó megadni az otthoni címét, így Sylvia szerelmes levelei egy közös barát közvetítésével jutnak el hozzá.

1957 áprilisában – négy hónappal azután, hogy beleszeretett Nick Eichmannba – Sylvia belebotlik egy újságcikkbe, amely a háborús bűnösök elleni frankfurti perről szól. A vádat Fritz Bauer ügyész képviseli. Az antifasiszta napilap, az *Argentinisches Tageblatt* külön említést tesz arról, hogy egy prominens náci megúszta a felelősségre vonást. Az újság a nevét is közli: Adolf Eichmann.

Sylviának szemernyi kétsége sincs afelől, hogy Nick Eichmann a tömeggyilkos fia. Vívódiik, miután továbbra is gyengéd érzelmeket táplál Nick iránt, mégis megosztja felfedezését apjával, tudván, hogy az nem fogja annyiban hagyni a dolgot. Igaza van.

Lothar sosem látta Adolf Eichmann-t és azt sem tudja, hol él, de egykor fogolyként elevenen él benne a bosszúvágy.

Merész lépére vállalkozik és ír a híres náciellenes frankfurti bírónak, Fritz Bauernek.

Levelében nem kevesebbet állít, mint hogy Adolf Eichmann él és virul Argentínában.

Nem sokan vannak, akikkel Fritz Bauer megoszthatja a hírt. „Amint elhagyom az irodámat – jegyezte meg korábban egyik barátjának –, ellenséges területre lépek.” Lothar Hermannban ugyanakkor igaz szövetségesre lel – olyan emberre, aki bármekkora kockázatot kész vállalni Adolf Eichmann elfogásáért.

A vonat tíz óra alatt teszi meg a Coronel Suárez és Buenos Aires közti ötszáz kilométeres utat, melynek Sylvia Hermann apja társágában vág neki. A békés Retiro állomáson szállnak le a vonatról, annál a kikötőnél, ahol Adolf Eichmann csaknem egy évtizeddel korábban megérkezett. A hosszú utazás egyetlen célt szolgál: kideríteni az SS-gyilkos címét.

Apa és lánya elbuszozik a tizenöt kilométernyire északra fekvő régi környékre, ám miután ideérkezik, Sylvia Hermannnak már

egyedül kell továbbgyalogolni. Túlságosan gyanús lenne, ha vak apja társaságában bukkanna fel egykor barátja házánál.

Sylvia és Lothar megállapodnak egy találkahelyben, azután a tizenöt éves lány magabiztos léptekkel elindul, hogy felkutassa a világ egyik leghírhedtebb tömeggyilkosát. Senki sem tudja, pontosan hová megy – az apja és ő maga sem.

Sylvia terve egyszerű: addig rója Olivos utcáit, amíg rá nem akad Nick-Eichmannra. Ha kell, kérdezősködik.

Merő véletlenségből fut össze egy régi baráttal, aki ismeri Nick címét.

A kamasz lány összeszedi minden bátorságát és egyedül végigszétál a Chacabuco utcán, amíg el nem éri a 4261-es számot. A meséje is egyszerű: Nick barátnöje, aki elköltözött, de most rövid időre visszatért a régi környékre. Zakatol a szíve, ahogy felkapaszkodik a bejárati ajtóhoz vezető lépcsőkön. Bekopogtat.

Nick anyja nyit ajtót. Mióta elhagyta Németországot, egy negyedik gyermeket is szült, így jócskán meghízott.

„Ez az Eichmann család otthona?” – érdeklődik Sylvia.

Vera Eichmann barátságos asszony, még ha kissé tartózkodó is.

Sylvia meglepetésére egy hatvan év körüli férfi bukkan fel pufók felesége oldalán. Szemüveges és kissé görnyedt a tartása. Megjelenése egyezik az Eichmannról közölt fényképpel.

Sylvia a fia egyik barátjaként mutatkozik be. „Nick itthon van?” – kérdei szorongva.

„Örülök, hogy megismerhetem, ifjú hölgy” – felelt a férfi németül. Mint egy igazi úriember, a letűnt világ túlélője, még meg is hajol.

Sylviát legnagyobb meglepetésére beinvitálják, kávéval és süteménnyel kínálják. Nick elugrott valahová, de csak nyugodtan jöjjön és várja meg.

Vera szélesre tárja előtte az ajtót. Sylvia túl hosszú utat tett meg ahoz, hogy most futamodjon meg. Belép a házba. Dieter Eichmann, Nick öccse a kisszobában ücsörög.

„Egy órája ment el” – árulja el Sylviának. Noha Nick anyja nem szólítja a nevén Dietert, a fiú a tízes évei végén jár, ahogyan a német ügyész aktájában is szerepel.

Eddig nincs semmi riasztó az Eichmann családban. A meleg fogadtatás, melyben részesítik, váratlanul éri Sylviát, de ettől még nem válik óvatlanná.

Ösztönös késztetésre felteszi a kérdést: „Ön Mr. Eichmann?”
Az idősebb férfi nem felel.

„Nick apja?” – firtatja Sylvia. Udvarias és tisztelettudó a hangja, ahogyan egy tizenévestől elvárható, ha megszólítja a ház urát.

Mégis sikerül felbosszantania a férfit. „Nem” – feleli kurtán, Sylvia emlékei szerint „kellemetlenül éles” hangon.

Hosszú és kínos csend telepedik a szobára, míg a férfi gondosan megfogalmazza válaszát.

„A bácsikája vagyok” – jelenti ki végül.

Sylvia beéri ezzel. Semmitmondó társalgás zajlik, miközben mindenki Nick hazatérését várja. Nem úgy tűnik, mintha bárki gyanakodna Sylvia motivációjára. Mint arra apja később rámutat, a Hermannokat az Olivos negyedben „ minden szempontból németnek” tekintették. Sylvia semmi olyat nem tesz, ami alapján Eichmannék megkérdőjelezhetnék ezt.

Érkezik a kávé. Telik az idő. A férfi, aki Nick bácsikájának vallja magát, megenyhül Sylvia iránt. Amikor a lány félénken arról beszél, hogy egyszer szeretne megtanulni egy idegen nyelvet, a férfi bevallja, hogy a háború idején úgy-ahogy megtanult franciául.

Hirtelen Nick ront be az ajtón. Sylvia láttán dühösen kifakad, mintha nem is a szerelmese látogatna el hozzá. „Ki adta meg a címém?” – akarja tudni.

„Mi rosszat tettem?” – kérdezi Sylvia, miután elárulja, hogy egy közös barátjuk vezette el ide.

A nagybácsi oldja a feszültséget, amikor közli Nickkel, hogy számára nem probléma Sylvia jelenléte, de a lány mostanra torkig

van az egésszel. minden oka megvan azt hinni, hogy Adolf Eichmann otthonában kávézik. Látogatása elérte a célját, ennél többet nem is remélt.

Ahogy a középkorú nagybácsi az ajtóhoz kíséri, Nick közelebb lép. Majd egy óvatlan pillanatban elszólja magát.

„Köszönöm, apa – mosolyodik el. – Elkísérem Sylviát a buszhoz.”

A család meleg szavakkal útjára bocsátja a lányt, Nick azonban továbbra is feszült, ahogyan az állomásra kíséri Sylviait. Tilos bárkit is hazavinnie, ezért attól tart, hogy hazatérésekor büntetés vár rá.

Sylvia fejében egészen más gondolatok járnak. Immár semmit sem érez Nick iránt. Dühödt kirohanása megrémíti, nem szívesen haragítaná újra magára, de mielőtt búcsút intenek, akkor is fel kell tennie neki az egyszerű kérdést:

„Miért szólítottad apának a bácsikádat?” – tudakolja.

Mint az várható, dr. Shinnar rövid úton továbbítja Fritz Bauer Eichmann-nal kapcsolatos információját felettesének az izraeli külügyminisztériumban, ahol ezután kapcsolatba lépnek a Moszad vezetőjével, Isser Harellel. Orosz származású, alacsony termetű és legismertebb azonosítójegye a nagy elálló füle. Amikor tizenhat évesen hajóra szállt Genovában és kivándorolt Palesztinába, egy vekni kenyérbe rejtette pisztolyát. Nős, két gyermek apja, és szabadidejében szívesen olvas detektívregényeket. Munkája szigorúan titkos, akárcsak a beosztása – még a közvetlen szomszédjai sem tudják, hogy egyike Izrael legbefolyásosabb vezetőinek.

Szokványos körülmenyek között az igazgató nem sok hitelt adna egy újabb kétes Eichmann-észlelésnek. „Sosem sikerült iga-zolnunk az úgynevezett megbízható információkat, amikor valaki arról számolt be, hogy láttá őt – írja Harel később, ez az értesülés azonban mégis hihetőnek tűnik, jóllehet Fritz Bauer nem hajlandó

felfedni a forrása nevét. – Az ösztönöm azt súgta, hogy nem csak közönséges szóbeszéd.”

Az izraeli törvényhozás, a Knesszet 1950-ben törvényt fogadott el a náci háborús bűnösök és kollaboránsaik üldözésével kapcsolatban, Harel csapatából mégis csak egyvalaki foglalkozik ezeknek a gyilkosoknak az elfogásával. Harel nem akarja az ő vállára tenni ezt a terhet, ezért személyesen foglalkozik az ügyel és bekéreti magához az Eichmann-nal kapcsolatos teljes anyagot. Egyik szokása, hogy kis könyvtári kártyákon rendszerezi az adatokat. Miután az anyag az íróasztalán landol, Harel az egész éjszakát jegyzeteléssel tölti. „Lelki szemeim előtt kirajzolódott a kép – írja később –, egy ősellenség képe, akinek gonosz bűntetteire nem volt példa az emberiség történetében, aki közvetlen felelősséget viselt milliók lemészárlásáért.”

Harel 1952-ben lett a Moszad igazgatója. Az azóta eltelt időben megváltozott a náci háborús bűnösök megítélése. Németországban már arról beszélnek, hogy érvényteleníteni kéne a nürnbergi perekben kiszabott ítéleteket. A problémát részben maguk a zsidók okozzák – kevés holokausztúlélő kíván beszélni ezekről a borzalmas esztendőkről. Hallgatásuk csak megerősíti azt a közvélekedést, hogy a múltat el kell feledni.

„Az emberek belefáradtak a szörnyűségekbe – írja Harel később: – Csak arra vágytak, hogy száműzhessék a gondolataikból ezeket az elmondhatatlan történéseket. Azt mondta, különben sem létezik olyan büntetés, ami arányos lenne ilyen horderejű gonoszsággal, ezért hajlandóak voltak megbékálni minden törvényszegéssel és az igazság eltorzításával.”

Izraelben minden bűnöst fogtak perbe – ironikus módon éppen egy magyar zsidó újságírót, akit azzal vádoltak, hogy Adolf Eichmann-nal kollaborált. Az eljárás emléke még frissen él Harelben. Rudolf Kastnert (Kasztner Rezsőt) ugyan elítélték a náccikkal való együttműködés miatt, ám az ítéletet idővel

megsemmisítették. Azután, alig hat hónappal korábban, Kastnert Tel-Avivban meggyilkolta egy háromfős haláloszt tag, melyet a holokauszt megbosszulására létrejött radikális milíciával hoztak összefüggésbe, pedig Kastner nem csupán ártatlan volt az ellene felhozott vádakban, de személyes közbenjárásának köszönhetően több mint 1600 magyar zsidó menekült meg Adolf Eichmann elől. Ezeket a férfiakat, nőket és gyermekeket 1944 júniusában menekítették ki az országból, hogy hosszú és veszedelmes utazásuk végén megérkezzenek a biztonságos Svájcba.

Kastner tárgyalása és későbbi meggyilkolása rámutat a háborús bűnök megítélésével kapcsolatos mély megosztottságra. Azok, akit kicsepésztek Magyarországról, a legtehetősebb zsidók közé tartoztak, így módjukban állt pénzzel megváltaniuk az életüket. A „Kastner-vonatként” elhíresült harmincöt kocsiból álló szerelvényre egy egész vagyonba, töméntelen mennyiségű aranyba, gyémántba és készpénzbe került a menetjegy, miközben az ilyen anyagi erőforrásokkal nem rendelkező szegényebb zsidók a koncentrációs táborokba tartó marhavagonokba kerültek. Az egyik ügyész nem hagyta látta hősiesnek Kastner erőfeszítéseit, de egyenesen arról beszélt, hogy „eladta a lelkét az ördögnek”, amikor nekiállt alkudozni Eichmann-nal. S miután Kastner és családja maga is felkerült a Svájcba tartó vonatra, sokan nem láttak benne mást, csak önző érdekektől vezérelt kollaboránst.* A Kastner-tárgyaláson hozott

* A „Kastner-vonat” a második világháború egyik legbizarrabb történése. A harmincöt marhavagon, bennük Budapest legtehetősebb zsidó polgárai közül több mint ezerrel (és további 388 zsidóval Kastner szülővárosából, Kolozsvárról) 1944. június 30-án gördült ki a városból, ám ahelyett, hogy egyenesen Svájcba indult volna, több száz kilométeres északi kerülővel a bergen-belseni koncentrációs táborban kötött ki, miután Eichmann ellenőrizni kívánta az utasok státuszát. Itt – a kivételes bánásmód ritka példájaként, melynek köszönhetően Kastnert utóbb perbe fogták – az utasokat a hírhedt létesítmény egy különálló részében őrizték, ahol többek között versfelolvasásokkal és vitaestekkel műlatták az időt. Augusztus közepére azután vonatra szállhattak és Svájcba indulhattak az első csoportok. Az utolsó túlélők csak 1944 decemberében hagyták el a táborot. Összesen 1670 zsidó jutott ily módon Svájcba, ahol fényűző szállodákban várta ki a háború végét.

ítéletbe az egész izraeli kormány belebukott. A zsidók nemhogy nem léptek fel közösen a náci háborús bűnösök ellen, de egymással marakodtak azon, ki a jó és ki a rossz zsidó.

Harel mégsem engedheti, hogy tovább torzuljon az igazság. Az újonnan érkező bevándorlók átvilágítása talán mindenél több erőfeszítést köt le, de a Moszadnak akkor is erkölcsi kötelessége bíróság elé állítani a „legfőbb hóhért” – higgyen a közvélemény bármit.

Ily módon, Fritz Bauer értesülésével a kezében, Isser Harel új prioritással egészít ki a Moszad tevékenységi körét.

„Eltökéltettem magamban, hogy ha Eichmann él, bármilyen történjék, én elkapom.”

7

1959. október 11.

Tel-Aviv, Izrael

Hajnal

Rosszabb hír nem is jöhetett volna.

Ahogy a nap felkúszik a földközi-tengeri város fölé, Isser Harel Moszad-igazgató már az aznapi szalagcímeket olvassa. Izrael két legnagyobb napilapja, a *Yedioth Abronoth* és a *Maariv* egyaránt arról számol be, hogy megtalálták Adolf Eichmann-t. Erwin Schule nácvadász, a németországi Baden-Württemberg szövetségi államban fekvő Ludwigsburg államügyésze szerint Eichmann lelepleződött – csakhogy nem Argentínában, mint azt Fritz Bauer állítja. A gyilkos Kuvaitban bujkál, mint egy olajvállalat mérnöke.

A Moszad főhadiszállása Tel-Aviv Sarona nevű negyedében található, amit 1871-ben a németek laktak be először. Az épületet magát is katonai bázisként használták a második világháborúban, a kőházakat föld alatti alagutak kapcsolják össze. A komplexum neve immár Kirya – ez Izrael ideiglenes fővárosa, ahol az izraeli védelmi erők és a kormányzat épületei állnak. Az izraeli hírszerzés vörös tetős épületét nem különbözteti meg semmilyen tábla vagy útjelző. Az épület éppoly jellegtelen, mint bármelyik. Harel irodája sem fényűző, minden össze egy íróasztal, egy telefon, egy

tárgyalóasztal és egy kis széf áll benne. Mégis Izrael jövője múlik a maroknyi férfin és nőn, aki ebben az épületben dolgozik.

Harel nem biztos abban, hogy hihet az Eichmann-nal kapcsolatos szóbeszédnek. Noha kérmei még nem igazolták a náci pontos lakóhelyét, meggyőződéssel hiszi, hogy Eichmann valahol Argentínában van, nem pedig Kuwaitban. Két tényre alapozza ezt az elméletet. Az első, hogy Sylvia Hermann bizonyosan jól ismeri Nick Eichmann-t, aki kora és külleme alapján nagy valószínűséggel Adolf Eichmann legidősebb fia. A lány elmondása szerint járt a háborús bűnös Buenos Aires-i házában, ahol szemtől szemben találkozott is vele.

A második pedig, hogy Vera Eichmann és három fia 1952-ben hirtelen távozott ausztriai otthonából. Vera és a fiúk nyilvánvalónan elmenekültek, így próbálták elrejteni a nyomaikat. Több nem kell Isser Harelnek, hogy átfogó titkos nyomozást rendeljen el a bujkáló Adolf Eichmann ügyében.

Az igazság mégis az, hogy Isser Harel sem tudja, mit gondoljon Eichmann tartózkodási helyéről.

A gyilkos nyoma mostanra rég kihült.

Évekkel később, amikor az izraeli kormány feloldozza titoktartási esküje alól és lehetővé teszi számára, hogy felidézze a történeteket, Isser Harel leírja a lankadatlan lelkesedést, mellyel Adolf Eichmann üldözte. Az idő megszépíti az emlékeket. Ma már tudjuk, hogy anyagi és emberi eszközök hiányában négy teljes hónapnak kell eltöltenie Fritz Bauer 1957-es bejelentése után, mielőtt Harel elküld valakit a Chacabuco utca 4261-es szám alá, Adolf Eichmann feltételezett Buenos Aires-i címére.

Ahogy lenyomozza a címet, Emanuel Talmor Moszad ügynök is elhűlve látja, hogy a hírhedt náci nem valami palotában, csak egy kétszintes egyszerű lakóházból él.

Annak érdekében, hogy bizonyítsa Eichmann lakóhelyével kapcsolatos információját, a német ügynök vonakodva felfedi Isser Harel és a Moszad előtt titkos forrása nevét: Lothar Hermann.

Két hónappal később, 1958 márciusában az izraeli ügynökök újra megkísérik felkutatni Eichmann-t a Chacabuco címen. Az SS mészárosának nyomát sem találják, ezért ugyanarra a következetésre jutnak, mint Talmor ügynök: egy olyan befolyásos náci, mint Eichmann, sosem fanyalodna erre a lerobbant otthonra.

Ugyanakkor a két férfi – egyikük Moszad-ügynök, a másik Argentínában dolgozó Interpol-nyomozó – egy lépéssel mégis tovább megy és kapcsolatba lép Lothar Hermann-nal. Mindketten megdöbbennek azon, hogy az informátor nem lát, és mindenkitőjüket lenyűgözi, hogy holokausztúlőként bármekkora kockázatot kész vállalni Adolf Eichmann elfogása érdekében. Ha az Argentínában bujkáló nácik tudomást szereznek róla, a vak ember többé nincs biztonságban.

Hermann ugyanakkor elkövet egy súlyos hibát, ami aláássa az Eichmann rejtekelyével kapcsolatos elméletét. Egészen mostanáig nagyon is hatékony amatőr detektívnek bizonyult. Sylvia segítségével átfogó kutatást végzett a tartományi főváros, La Plata ingatlan-nyilvántartásában, ezért tudja, hogy a Chacabuco utca 4261-es szám alatt álló ház két lakásra oszlik. A tulajdonos egy Francisco Schmidt nevű osztrák, aki a háború után érkezett Argentínába. Hermann azt a szóbeszédet hallotta, hogy Schmidt tengeralattjával utazott, ami mindenképpen magas rangú nácira utal.

Az ingatlant 1947. augusztus 14-én vásárolták meg. A két lakás külön villanyórával rendelkezik. Az egyik bérő Dagoto néven fizeti a számláit. A másik bérőt Klementnek hívják.

Itt követi el Hermann a hibát: Francisco Schmidt osztrák származásából arra a következetésre jut, hogy ő Adolf Eichmann. Csakhogy Schmidt igazolványképe alapján egyértelmű, hogy nem is hasonlít Adolf Eichmannra.

Ahelyett, hogy utánajárna, vajon a Klement és Dagoto néven ismert bérzők hasonlítanak-e Eichmannra (ha már vak lévén nem láthatja őket), Lothar Hermann úgy dönt, figyelmen kívül hagyja lánya személyes találkozását a férfival, akit Nick Eichmann „apának” szólított. Egy merész logikai ugrással arról biztosítja az izraeli nyomozókat, hogy Francisco Schmidt Adolf Eichmann. A villány-órához társított mindenkit név hamis, állítja, csak Eichmann valódi kilétéét próbálja leplezni. A vallomásából következő ellentmondást ennél is sutában próbálja áthidalni: szerinte az SS-gyilkos radikális plasztikai műtétek sorával változtatta meg ábrázatát.

„Francisco Schmidt az emberünk” – jelenti ki az izraelieknek.

Lothar Hermann ugyanazt az elemi hibát véti, amit az izraeli nyomozók: feltételezi Eichmannról, hogy tehetős. A Kastner-vonatról kerengő szóbeszédek mindenkihez eljutnak, és azt is tudni lehet, hogy Eichmann hatalmas pénzekért cserébe futni engedte a magyarországi zsidókat. Hermann agyán át sem fut, hogy Eichmann csupán bérző, nem tulajdonos.

Amikor a Moszad elindul ezen a nyomon, megállapítást nyer, hogy Francisco Schmidt nem lakik a Chacabuco utcában. Amikor az izraeliek felkutatják Schmidtet, nem látják bizonyítva, hogy a felesége és a fiai egykorúak lennének Eichmann csalátagjaival.

„Ezek az eredmények jóvátehetetlenül aláásták Hermann szavahetőségét” – írja Isser Harel.

Így végül 1958 márciusában – nem egészen egy évvel azután, hogy találkozott Fritz Bauerrel – Harel előrelépés hiányában ejti az ügyet. Augusztusban az izraeli ügynökök azt az utasítást kapják, hogy minden kapcsolatukat szakítsák meg Lothar Hermann-nal.

„Az Eichmann-nal kapcsolatos Moszad-akta az irattárba került – jegyzi meg keserűen egy Moszad-ügynök. – Még az sem segített, hogy Bauer többször megkísérítette újraindítani a nyomozást.”

Most pedig, tizennyolc hónappal az ügy lezárása után, az a hír okoz újabb fejfájást Harelnek, hogy Adolf Eichmann állítólag

Kuwaitban bujkál. Az újságot persze felkapják a hírügynökségek, bejárja az egész világot. Bárhol rejtőzzék is Eichmann, nyilván olvas magáról és csak még mélyebbre ássa be magát. A Moszad talán soha többé nem férkőzik a közelébe. Másfelől viszont, ha Eichmann elhiszi, hogy Kuwaitban nyomoznak utána, nem pedig Argentínában, talán hamis biztonságérzet illúziójának hibájába esik. Gondos mérlegelés után Isser Harel úgy dönt, hogy a reggeli újsághír végső soron nem is olyan rossz.

Nagyobb probléma Eichmann hírhedtsége. Ő nem csupán egy a rejtőzködő nácik közül, ennek ékes bizonyítékoként több mint tizenkét év múltán is szalagcímekben szerepel. Adolf Eichmann a náci vérszomj élő bizonyítéka – nem csupán elrettentő példa a világ békészerető lakóinak, de inspiráció is a fajgyűlölés hívei számára. Az izraeli kormány és média már csak azért is Eichmann elfogását követeli, hogy csírájában elfojtsa a neonáci eszmék globális felerősödését.

Az 1950-es évek második felében a náciizmus felélesztésében érdekkelt radikális német csoportok tovább terjesztik a zsidógyűlölet eszméjét. A náci párt háború után betiltott jelképe, a horogkereszt újra megjelenik. A nácvadászok elől menekülő egykor SS-katonák nagy számban lépnek be a francia idegenlégióba, hogy kivegyék részüket az indokínai háborúból.

Isser Harel leteszi az újságot és belekortyol kávéjába. A szélső-jobboldal elleni harban a Moszadnak megsemmisítő erejű csapást

* A francia idegenlégiót olyan külföldi személyek alkotják, akik készek fegyverrel harcolni Franciaország és felségterületei védelmében. A németek számban régóta felülműlök más nemzetek állampolgárait. Különösen igaz volt ez az 1945 és 1950 közötti időszakra, amikor a légió állítólag közvetlen a hadifogolytáborokból verbuválta és fogadta soraiba a volt SS-katonákat. Az 1950-es években a francia harcok homlokterében az indokínai gyarmat állt, melyet utóbb Vietnamnak neveztek el. A franciaiak elvezítették ezt a háborút a Dien Bien Phu-i csatában, mely talán minden korábbi példánál meggyőzőbben igazolta, hogy egy kis nemzet is képes lerázni egy gyarmattartó nagyhatalom igáját. A franciaiak ekkoriban előszeretettel töltötték fel soraikat a nem hivatásos német katonákkal.

kell mérnie a fasisztákra, Eichmann felkutatása azonban lehetetlennek tűnik. Csak egy elsőprő erejű új bizonyíték veheti rá Harelt arra, hogy újraindítса a nyomozást.

Természetesen nem Adolf Eichmann az egyetlen náci, aki szököésben van. A Moszadnak ugyanúgy meg kell találnia a hírhedt dr. Josef Mengelét, aki állítólag szintén Argentínában él.

Egy harmadik hírhedt náci is Argentínában lehet. Nem egészen egy éve Adolf Hitler személyi titkárát, Martin Bormannt látni véltek Barilochéban, a nácik Lago Nahuel Huapi partján fekvő biztos rejtekelyén, az Andok hegységen. A brutális Bormannt maga Adolf Hitler választotta ki arra, hogy a háború után az újjászülető náci pártot vezesse. Brit ügynökök nem sokkal később azt jelentették, hogy Bormann sikeresen eljutott Posadas argentin városba, ahol 1945. július 29-én, tengeralattjárón érkezett. 1945 és 1952 között az MI5 brit hírszerző ügynökséghez rengeteg bejelentés érkezett arról, hogy Bormann felbukkant a világ valamely pontján, jobbára olyan ügynököktől, akik így akartak nevet szerezni maguknak. „Látták a Loch Ness-i szörnyön lovagolni” – tréfálkozott egy elkeseredett brit ügynök, aki már tudta, hogy Mengele lesz a legközelebbi vezető hír. Sir Percy Sillitoe, a biztonsági szolgálat főigazgatója nem sok hitelt adott a Bormann-nal kapcsolatos híreknek, melyek idővel el is apadtak.

Isser Harel tudja, hogy Eichmann, Mengele vagy Bormann elfogása fényes diadal lenne.

Amit csak az műlna felül, ha mind a hármat elkapnák.

Csak előbb meg kellene találni őket.

1945. május 1-jére Berlin elesik. Egy német sincs biztonságban. A szovjet hadsereg terrorizálja a várost, a katonák féktelenül erőszakoskodnak és fosztogatnak, mialatt előretörnek legvégső céljuk,

a Reichstag felé. A náci hatalom székhelyének elfoglalása és magának Adolf Hitlernek a letartóztatása méltó bosszú lesz Oroszország öt ével korábbi német megszállásáért. Az utcák romokban hevernek, mindenütt szenny és halál. Az utcai lámpavasakon halott német katonák lógnak, fanatikus nácik végezték ki őket „gyávaságukért”. Berlin felett az ég füstbő és koromba burkolózik, az utegek zárótüze sosem akar véget érni.

Adolf Hitler föld alatti bunkerjában is a játszma a végéhez közeledik. Mióta a Führer két nappal korábban öngyilkosságot követett el, a katonák, a titkárök és a személyzet egyéb tagjai abban a tudatban táncolnak és vedelik a pezsgőt, hogy nemsokára eléri őket a vég. A Hitler halálát megelőző paranoia helyét mostanra átvette a jövőtől való rideg félelem. Az oroszok aligha bánnak majd kesztyűs kézzel a Führer legközelebbi embereivel – legyilkolják vagy egy szovjet Gulagra deportálják őket, ki tudja? mindenki menekülne, elhagyná a bunkert és futna az életéért, ám ez lehetetlen, az efféle viselkedést árulásnak bélyegeznék. Amit az SS és a Gestapo még most is éberen őrködő katonái főbelövessel büntetnek.

Egyedül Martin Bormann őrzi meg a nyugalmát. Immár ő a bunker teljhatalmú ura. A negyvennég éves bürokrata tizenkét éven át szolgálta híven Adolf Hitlert, mint személyi titkár és a Führer jobbkeze. Ezért viselheti az SS-Reichsleiter címet.

Hitler minden háborús erőfeszítése Bormann tudtával zajlott. A birodalmi vezető tizenhat éve feleségül vette Gerda Buchot, aki tíz gyermekkel ajándékozta meg, de csak nagy ritkán láthatja őket – a Hitler iránti hűség mindenekfelett való. A Barna Eminenciás, ahogy ismerik, a Führer bizalmásaként, pénzügyi tanácsadójaként, dadájaként türelemmel és számitással viselte főnöke dühkitöréseit, szeszélyeit, mindig és mindenben személyes előrejutása lehetőségét keresve.*

* Bormann a nácik barna egyenruháját viselte. A *barna eminenciás* eredetije a francia *éminence grise* (szürke eminenciás), mellyel a 17. századi francia bíboros Richelieu nagy

Bormann alacsony, testes férfi, akinek rögeszméje a könyörtelen bosszú. Ő az, aki a második világháború elején elszenvedte a híres harckocsizó tábornok, Erwin Rommel rendreutasítását, és csak teljes öt évvel később viszonyozta a sértést, amikor meggyőzte a Führert, hogy az ellene elkövetett sikertelen merénylet után rendelje el Rommel kivégzését.

Bormann emellett született realista, aki már két éve tudja, hogy a Birodalom bukásra van ítélezve. Hitler áldásával el is kezdte tervezgetni Németország háború utáni feltámadását. 1944 augusztusában vélhetően személyesen koordinálta a német nagyiparosok strasbourg megbeszélését, melyen döntés született a nagyvállalati tőke külföldi országokba történő kiáramoltatásáról és háború utáni felhasználásáról. Bormann-nak köszönhetően világszerte 750 új vállalat létesült a nácik pénzének kiemenekítésére.

Argentínában kilencvennyolc ilyen titkos vállalat talált otthonra, emellett Bormann gyémántokból, aranyból és nagyvállalati részvénycsomagokból álló szállítmányokat is irányított a dél-amerikai országba – egy botrányos és máig nem bizonyított akció, a Tierra del Fuego-hadművelet során állítólag tengeralattjárón juttatta Buenos Airesbe a kincseket. Mindeközben gondosan megtervezte saját menekülési útvonalát is, Berlintől egészen Argentínáig, ahol előre elképzelte befolyásos és fényűző életét. Ő lesz az új Führer, az épp csak elbukott nemzet új államfője. „Rejtzen el minden – figyelmeztette Adolf Hitler, aki előre láttá küszöbön álló halálát. – Szüksége lesz rá, hogy visszatérjen a hatalomba.”

Már csak a bunkerból kell elve kijutnia.

Állott és fojtogató a levegő, amikor Martin Bormann összehívja a bunker személyzetét, hogy a szökésükkről beszéljen. Kis csapatokra

hatalmú segítőjét, François Leclerc du Tremblay barátot illették.

* Rommel választhatott a nyilvános megszégyenítéssel felérő akasztás vagy az önszántáról elharapott ciánkapszula között. Az öngyilkosság mellett döntött, ezért fényes állami temetésben lehetett része.

oszlanak, így jutnak el az alagúton át a földalatti wilhelmplatzi állomására, ahonnét egészen a Friedrichstrasséig követik a síneket. Valamennyi csoport a második megállótól jut fel a felszínre. Itt gyalogosan haladnak tovább az utcákon, elkerülve a Spree-folyó partján felsorakozott szovjet harckocsikat. Átkelnek a Weidendammer hídon, majd a túloldalon elvegyülnek a polgári lakosság köreiben. Azután már mindenki magára lesz utalva.

Bormann a csapatával nem sokkal éjfél után indul. Tanúként ellenjegyezte Adolf Hitler politikai végakaratát, mely a Führer halála után rá ruházta a náci párt vezetését, így lényegében ő az új német államfő.

A bunker személyzete hetek óta a föld alá kényszerül, így a felszínen elkeseredve szembesül a lángoló várossal. Miután megszökik az alagúton keresztül, Bormann az Invalidenstrasse mentén halad, egyenesen a központi vasúti pályaudvar, a Stettiner Bahnhof felé.

Körötte mindenfelé orosz katonák portyáznak az utcákon, felszólítás nélkül agyonlövik a német katonákat és civileket.

Orosz tankelhárító torlaszolja el az utcát. Bormann és a csapat többi tagja – köztük Hitler pilótája, sofőrje és sebésze – kivárja a német harckocsik egy kisebb különítményét, amely támadást indít a tankelhárító ellen. Bormann az első páncélos mögött keres fedezéket, pajzsának használja az orosz barikád felé gördülő harckocsit. A koncentrált tűz elpusztítja az akadályt, ám ugyanabban a pillanatban egy Panzerfaust lövedéke telibe találja a német tankot. A hatalmas robbanástól Bormann a levegőbe repül, majd keményen a kövezetbe csapódik. Mások is megsérülnek a csapatból, és fejvesztve szóródnak szét.

E pillanatban, az éj leple alatt, Berlin elestének teljes káoszában, minden oldalról elleniségei szorításában, Martin Bormann-nak

* Hitler végrendeletét jelenleg az amerikai központi levéltár egyik titkos széfjében, a marylandi College Parkban őrzik.

nyoma vész. Artur Axmann, a Hitlerjugend harminckét éves vezetője megesküzik rá, hogy látta holtan heverni a földön. Mások azt mondják, nem kerültek olyan közel a tett helyszínéhez, hogy megerősíték vagy megcáfolják a Barna Eminenciás halálát – ők maguk nem látták a holttestet. A Waffen SS egy másik tagja azt állítja, hogy az éjszaka folyamán viszontlátta Bormannat a Königs Wusterhausen-i német tábori kórházban, 20 kilométerre Berlintől. A fiatal őrmester szerint Bormann a robbanás következtében lábsérülést szenvedett. A két férfi itt egyesítő erőit Hitler sebészével, dr. Ludwig Stumpfeggerrel, és azt tervezti, hogy megpróbál eljutni az őrmester halott nagybátyjának biztonságos menedékébe. Egy másik tiszt is kihallgatja a társalgást, így már négyen indulnak Berlin Dahlembe, a Fontanestrasse 9 felé, hogy elfoglalják a lakatlan épületet, miközben odakint szovjetek járőrznek az utcákon.

„Az elkövetkező három napban odabent maradtunk – emlékszik vissza a névtelen Waffen SS-katona 1971 és 1977 között adott interjúban. – Egyikünk sem merészkedett ki. A harmadik nap után Bormann Reichsleiter, a társaságában lévő másik tiszt és harmadik társuk a távozás mellett döntött. A harmadik tiszt különvált. Bormann és a barátja északnyugatnak, Mecklenburgba tartott, ahol, mint mondta, ruházatot, némi aranyat és valutát rejtett el a szökés céljaira.”

Miután a Szovjetunió is lefolytatja a maga két évig tartó nyomását, L. Beszimenszkij KGB-őrnagy azt jelenti feletteseinek, hogy Bormann „sikeresen elmenekült Dél-Amerikába”. Paul Manning amerikai újságíró, aki a legendás rádióssal, Edward R. Murrow-val tudósított a háboróról a CBS Newsnak, szintén minden tűvé tesz Martin Bormann után.

„Számtalan interjú és a szorgos kutatás után, melyet a német és amerikai irattárakban folytattam a második világháború dokumentumai között, tudtam, hogy Bormann pénzmentő akciója és Dél-Amerikába történő szökése valóban megtörtént – jut el

Manning a végkövetkeztetésre Martin Bormannról írott könyvében. – A közvélemény és a média példátlan szintű manipulálásával fedték el mindezt. Minél közelebb kerültem az igazsághoz, annál több figyelmet kaptam a Martin Bormannt körülvevő és őt védelmező erőktől, továbbá azoktól, akiknek közvetlen érdekében állt nyomozásom leállítása. Kitartó megfigyelésnek vetettek alá a Gestapo-ügynökök osztagai, melyeket Dél-Amerikából indított útjára Heinrich »Gestapo« Müller tábornok, aki minden biztonsági tevékenységet irányít Martin Bormann, a rejtőzködő náci és a szervezetük kapcsán, mely ma a világ legfigyelemreméltóbb titkos üzleti csoportja.”

Manning még hozzáteszi: „Martin Bormann teljes biztonsággal a berlini Weidendamm hídnál, 1945. május 1-én látták utoljára. Azután eltűnt a világ szeme elől.”

Paul Manning abban a hitben halt meg, hogy Martin Bormann a háború utolsó napjaiban elszökött Németországból. Nem sokkal könyve, a *Martin Bormann: Nazi in Exile* (Martin Bormann, a száműzött náci) 1981-es megjelenése után Manning kiadójának minden két lábát eltörték egy brutális utcai támadásban. Ennél is ritkább, hogy a szerző fiát, Gerryt brutálisan meggyilkolták. 1993. február 18-án, New York-i 22. utcai második emeleti lakásának folyosóján a harminckilenc éves feltörekvő művész agyonlőttek egy rablótámadásban.

Paul Manning nem kétkedett abban, hogy minden két támadással őt akarták eltártorítani a Martin Bormann kapcsán végzett további nyomozástól.* 1945-ben csak egyvalami tünt biztosnak: a Barna Eminenciásnak nyoma veszett.

* Noha fiát tizenkét ével Bormann-könyve megjelenése után ölték meg, Paul Manning biztosan tudta, hogy rajta álltak bosszút. Ezek után fel is hagyott a *The Search for Martin Bormann* (Kutatás Martin Bormann után) című viselő folytatás kutatómunkájával, így ez a könyv végül sosem jelent meg. Paul Manning 1995-ben, természetes okokból halt meg.

Három évvel később, 1948. június 6-án Harry S. Truman amerikai elnököt is beszippantja a Bormann-ügy. Ez az elnökválasztás éve, Truman pedig – aki alig hetekkel a második világháború vége előtt foglalta el Franklin Delano Roosevelt helyét – az amerikai történelem egyik legnépszerűtlenebb elnöke. Mégis úgy dönt, hogy indul a választáson.

Truman szeret vonatkozni, és ezen a szerdán Kaliforniából tér vissza az elnöki különkocsin, mely a Ferdinand Magellan nevet viseli. A páncélozott, légkondicionált és háromhüvelykes golyóálló üvegekkel szerelt Magellan Truman szemében minden más közlekedési eszköznél kívánotosabb.

Roosevelttel ellentétben, aki fizikai állapota miatt kényelmetlennek találta a nagy sebességű vasúti kocsikat, Truman élvezzi, ha a 120 km/h-val száguldó szerelvényen átszelheti Amerikát. Amikor pedig visszatér Washingtonba, a Magellan gyakran megáll egy-egy kisvárosnál, ahol Harry Truman kiállhat a hátsó peronra és beszédet intézhet összegyűlt hallgatóságához. Csak ezen az egy utazásán mintegy 15 000 kilométert tesz meg és huszonnyolc államban összesen hetvenhárom szónoklatot tart. Ősszel, amikor a kampány már mindenről fontosabb lesz, majd újra beutazza az országot – ezúttal 50 000 kilométert utazik és kétszáznál is több beszédet mond.

A külügyek minden hangsúlyosan jelen vannak, legyenek nagy horderejűek vagy éppen apró-cseprők, amint átvág Kansasen, hogy öt óra leforgása alatt Dodge Cityben, Hutchinsonban, Newtonban és Emporiában is megálljon. A legnagyobb hír most éppen az, hogy Izrael kikiáltotta függetlenségét. Truman azt tervezzi, hogy amint visszatér Washingtonba, felveszi a diplomáciai kapcsolatot az új zsidó nemzettel.

Van viszont egy másik kérdés is, amit eleinte hárítani próbál. Mialatt ő vonatkozik, Robert H. Jackson, a nürnbergi per legfőbb ügyésze ír neki és arra biztatja, hogy keressék nagyobb buzgalommal Martin Bormann-t. A náci bürokratát távollétében perbe fogták és elítélték Nürnbergben, de Jackson azt szeretné, ha végre igazságot szolgáltatnának. Szemtanúk vallomása szerint Bormann jelenleg Don Fritz álnéven Argentínában él. Állítólag jezsuita papnak adta ki magát, amikor néhány hónappal korábban belépett az országba.

Jackson bíró, az amerikai legfelsőbb bíróság tagja is csak egy hónapja értesült erről. Már akkor Truman elé állt ezzel, csakhogy az elnök a füle botját sem mozdítja. Jackson nem hagyja ennyiben. Szokatlan lépésre szánja el magát: megosztja a Bormann-ügy anyagát a Szövetségi Nyomozóhivatal igazgatójával, J. Edgar Hooverrel.

„Javaslom – írja Trumannek ezen a borús júniusi napon –, hogy az FBI kapjon felhatalmazást, ami alapján előzetes vizsgálatokat végezhet Dél-Amerikában.

Először is, annak megállapítására, hogy Bormann ott lehet-e.

Másodszor, még ha nincs is, a nyilvánosságnak értesülnie kell arról, hogy az az információ az Egyesült Államok tisztselői elérkeült, akik nem tettek semmit, ezért lényegében Bormann bujtásával vádolhatók.

Megküldtem ezt az összegzést Mr. Hoovernek, és felhatalmazást kaptam annak közlésére, hogy minden találkozik az ő egyetértésével. Tájékoztathatja őt közvetlenül, vagy ha úgy tetszik, rajtam keresztül is arról, mit kíván tenni az ügyben.”

Harry Truman megkapja az üzenetet.

Amikor az elnök június 18-án, pénteken megérkezik Washingtonba, arca megnyerően barna a sok napfénytől, ami szabadtéri szónoklatai során érte, mégsem veszi ki a hétvégét, inkább szombaton és vasárnap is dolgozik.

Június 21-én, hétfőn pedig kézbe veszi Jackson bíró levelét. A szöveg hivatalos és bárátságos egyszerre, de így is kiolvassa soraik közül a fenyegést. Az elnökválasztás esélyeit akár döntően is befolyásolhatja, ha híre megy, hogy túlzottan engedékeny egy hírhedt náci háborús bűnössel. Így is SS-tisztek százai tartózkodnak az Egyesült Államokban, sőt közülük sokan a CIA alkalmazásában állnak. Ez a tény pedig sosem kerülhet nyilvánosságra.

1946. szeptember 3-án Truman elnök aláírt egy szigorúan titkos elnöki rendeletet, melynek értelmében német tudósokat engedtek Amerikába, az új rakétafejlesztési program támogatására. A Gemkapocs-művelet eredményeként ezernél is több egykori náci és náci-kollaboráns kezdhetett új életet az Egyesült Államokban.

Ha híre megy, hogy Amerika ilyen pragmatikusan áll a náci háborús bűnösökhez, az nemcsak Truman elnökválasztási kampányát siklathatja ki, de olyan lehetetlen helyzetet is teremthet, melyben a Szovjetunió morális fölénybe kerül Amerikával szemben.

Harry Truman elnök inkább felhatalmazza az FBI-t, hogy vadászsa le Martin Bormann-t.

8

1959. december 24.

Köln, Németország

Hajnal

Visszatért a náci terror!

Harsány vörös festék csepeg a roonstrassei zsinagóga barna homokkőből épült gótikus homlokzatán. Megszentségtelenítének egy emlékművet is, amit a holokauszt áldozatainak emeltek. Alig telt el két hónap, mióta újra megnyitották a nyilvánosság előtt a zsidó kegyhelyet, melyet húsz évvel korábban a Harmadik Birodalom fanatikus hívei földig romboltak, s most újra vérszínű horogkeresztek és gyűlölködő jelszavak – elsősorban a „*Juden raus!*” (Zsidók kifelé!) fordulat – csúfítják el a méltóságteljes épületet. A kölni rendőrség az elkövetők nyomába ered, de minden csupán kármentés. A nagyvároson, ahol régebb óta élnek zsidók, mint bárhol Németországban, újra eluralkodik a mély bizalmatlanság. A förtelmes tett arra emlékeztet, hogy a németek között még ma is vannak, akik készek végrehajtani Adolf Hitler parancsát, hogy „gyökerestől, ágról ágra” kiürtsák a zsidó fajt.

Az antiszemizmus problémája nem korlátozódik Németországra. A klasszikus ókortól, a görög és római birodalom korától létezik, táptalajra lelt a kereszteny egyház kezdeteinél is, évszázadok óta mérgezi Európa levegőjét, miközben a zsidókkal szembeni

előítétek még az Egyesült Államokban is fokozódnak. Ennek az engeszelhetetlen gyűlöletnek etnikai, vallási és gazdasági gyökerei egyaránt vannak. A legtöbbet azért neheztelnek a zsidókra, mert szerintük aránytalanul nagy befolyásuk van a pénzvilágban.

Hatalomra kerülése idején Hitler is szította és táplálta ezeket az indulatokat, amikor a zsidók árulását tette felelőssé az elveszített első világháborúért. Mindez lecsendesedni látszott az újabb elveszített világháború nyomán. Azok a zsidók, akik nem vándoroltak ki Izraelbe, folytatták németországi életüket. A zsinagógák újraépültek, a családoknak nem kellett többé félelemben élniük, ám ahogy ezen a fogcsikorgatóan hideg reggelen a nap bágyadtan felemelkedik a Rajna fölé, újra felszakadnak a régi sebek.

Az idősebb kölni zsidók még nem felejtették el azt a borzalmas, háború előtti éjszakát, amikor a roonstrassei zsinagógát első ízben dúlták fel. 1938. november 9-én történt. A példátlan erőszak- és terrorhullámban, mely másnap is folytatódott, Hitler hívei egyértelművé tették a német zsidók számára, hogy többé nincsenek biztonságban.

Merő véletlenségből november 9-e egyben a híres sörpuccs tizenötödik évfordulója is. A bajor kormány elleni elvetélt puccskísérlet nyomán Hitlert hazaárulásért öt évre ítélték és a landsbergi börtönbe zárták, ahol megírta híres kiáltványát, a *Mein Kampfot*.

A kristályéjszaka során Németország-szerte számtalan zsidó otthont, üzletet és zsinagógát romboltak le; sokakat – mint a roonstrassei zsinagógát, a hat kölni zsidó szent hely egyikét – porig égették. Zsidók százai vesztették életüket, miközben a becslések szerint további harmincezer embert vettek őrizetbe, s küldtek végül koncentrációs táborokba. A német rendőrök karba tett kézzel nézték, ahogy a fáklyás csőcselék elégette a zsidók ingóságait és bezúzta kirakataikat. Amikor mégis történtek letartóztatások, nem

* A név a Bürgerbräukellerből ered – így hívták azt a München belvárosában található sörözőt, ahol Hitler forradalmat hirdetett.

az SS-t vagy a féktelen tombolás résztvevőit vették elő, hanem a zsidókat, akik védekezni próbáltak.

A legtöbb vész kis aprósággal kezdődik – a kölni zsidók nagyon is jól tudják ezt. Amikor Adolf Hitler a zsidó politikusokat tette meg bűnbaknak az első világháború elvesztéséért, megágyazott a kristályéjszaka vandál pusztításainak, ami végül a náci haláltáborok elmondhatatlan szörnyűségeibe torkollt. Így válhattak ártatlan gyermekek a viszolyogtató náci orvosi kísérletek alanyaivá. Az egyik náci orvos ellen tizenhét vádpontot hoztak fel, egyebek mellett: „Számtalan emberrel végzett fenol, benzol és levegő befecskendezésével; számtalan foglyot gyilkolt meg gázkamrában; megölt egy tizennégy éves lányt oly módon, hogy egy tőrel felhasította a koponyáját... festéket fecskendezett nők és gyermeket szemébe, ami végzett velük, és számos fogolyt agyonlövetett, amiért azok nem voltak hajlandók megírni a szeretteiknek, hogy jól bánnak velük.”

A hátborzongató vádirat ellenére, mely egy bizonyos dr. Josef Mengele bűneit taglalta, a németek közt még mindig akadnak, akik nem ítélik el az antiszemizmust. A színpalak mögött ismert náci-kat segítenek és bújtatnak.

Mengele is közéjük tartozik.

Miközben Köln népe a roonstrassei zsinagóga elleni vandál támadásra ébred, 400 kilométerre délre Günzburg bajor kisváros lakói mélyen hallgatnak arról, hogy egy nácit láttak a köreikben.

A bajor település lakói olyannyira hozzászokhattak az SS jelenlétéhez, hogy a háború után az Egyesült Államok is kiemelt figyelmet fordított rájuk: a helyi náci pártszervezet Kreiswirtschaftsberaterét – gazdasági tanácsadóját – kétszer is letartóztatták és kihallgatták. Az idős első világháborús veterán mezőgazdasági gépeket gyártó

vállalkozása nem keveset profitált abból, hogy vezetője belépett a Nemzetiszocialista Pártba. Günzburg lakói közül több mint ezren dolgoztak a gyáraiban, szerelték a cséplő- és trágyaszóró gépeket. A helyi kiskirályt rideg, keményen robotoló férfiként ismerték, feleségét hasonlóan zárkózottnak és iparkodónak. A pár három fiút nevelt fel, bár a háború vége óta egyikük meghalt, egy másik pedig eltűnt.

Josef Mengele, a halál bírhely „angyala” egy 1956-os útlevélképen

Az amerikaiakat persze nem a korosodó német üzletember érdekelte, viszont szívesen beszéltek volna eltűnt fiával, Joseffel – ugyanazzal a Josef Mengelével, akit Auschwitzban a Halál Angyalának hívtak –, csak hogy Mengele ekkor már egy évtizede elszökött Németországból. Az apa eleinte égre-földre esküdözött, hogy fia a harcokban tűnt el; később azt hazudta, hogy meghalt. Az amerikai nyomozók végül belefáradtak a vizsgálódásba.

Pedig ha tovább kutakodnak, talán kideríthették volna, hogy Karl Mengele tudott szökevény fiáról és Dél-Amerikában kezdett új életéről. Az idősebb Mengele nem csupán fia menekülését

finanszírozta, de azóta is támogatta őt. Atyai odaadása olyannyira nem ingott meg, hogy elhunyt kisebbik fiának özvegyét is Argentínába küldte, legyen Josef felesége. Martha Mengele és első házasságából származó fia, Karl-Heinz 1956-ban meg is érkezett Buenos Airesbe.

A boldogságuk mégsem teljes. Martha és fia Buenos Airesben marad, amikor Josef továbbmenekül Paraguayba, Dél-Amerika legszegényebb országába. Az egykor orvos azért hagyja hátra családját, mert hallgat az ösztönére – és okosan teszi. A nácvadászok szagot fogtak.

Egy időben azzal, hogy Adolf Eichmann nyomába eredt, Isser Harel és a Moszad Mengelét is lenyomta, csak hogy az kicsúszott a kezéből. Most pedig ismeretlen helyen rejtőzködik, amiről csak a szűk család tagjai tudnak.

Küllémét tekintve Mengele szinte alig változott. Lassan ötven lesz, de haja még most is sötétbarna, alig akad egy ősz hajszála. A foghíjas mosoly, amit még az auschwitzi foglyok némelyike is „elbűvölőnek” talált, továbbra sem esik nehezére, noha már bozontos bajusz mögé rejt. Még mindig fütyörészik. Hobbija, ha annak lehet nevezni, az orvosi könyvek olvasása és az alkalmi orvosi beavatkozások elvégzése. Olyannyira, hogy egy éve le is tartóztatták az argentin hatóságok, amiért törvénytelen terhességmegszakításokat hajtott végre és úgy általában: engedély nélkül praktizált. Letartóztatásáig Mengele abban a hitben élt, hogy teljes biztonságban van Argentínában. Felesége nyíltan viselte családnevét, lassan ő is megosztotta barátaival a valódi kilétét. Habár az ellene felhozott vádakat bizonyíték hiányában rövid úton ejtik, a letartóztatás nem hagyja nyugodni. Barna szeme körül elmélyülnek a ráncok, miután éjjelente képtelen aludni. Barátainak is feltűnik, hogy ingerlékeny és napközben gyakran elbólínt.

Szokványos körülmények között egy bevándorlónak legalább öt évet kell eltöltenie Paraguayban, hogy állampolgárságot kapjon,

de a náci barát kormánynak és talán a tekintélyes kenőpénzeknek hálá Josef Mengelének ehhez hat hónap is elég. Útlevelének száma 293 348. „Jose” Mengele, ahogy új személyi igazolványában áll, Paraguay egy bigottan antiszemita és német ajkú régiójában, az ország délkeleti részén fekvő Nuevo Germaniában telepedik le. Új-Németország éghajlata trópusi – pálmafák, dzsungel, földutak –, házai mégis jellegzetesen délnémetek, kinézetüket és kényelmüket tekintve egyaránt a szülőhazát idézik. A helyi éttermekben még a horogkereszt is megjelenhet, vagy éppen Adolf Hitler bekeretezett fényképe.

Az 1959-es esztendő ezzel együtt sem alakult túl jól a Halál Angyala számára. Június 5-én – alig egy hónappal azután, hogy sietve elmenekült Argentínából – a nyugatnémet hatóságok az egész világra kiterjedő körözést adtak ki ellene.

Paraguayt persze ez sem akadályozta meg abban, hogy útlevet és állampolgárságot adjon neki. Amikor a nyugatnémet ügynökök eljutottak Asunción fővárosába, hogy kikérjék a Josef Mengelével kapcsolatos iratokat, a paraguayi hatóságok megszűrték az általuk kiszolgáltatott dokumentumokat, s ezzel megakasztották a nyomozást.

Azután 1959. november 17-én Günzburgban meghalt a hetvenöt éves Karl Mengele, aki nem sokkal korábban könyvelhette el vállalkozása addigi legnagyobb sikérét: az új Doppel-Trumpf trágyaszórónak köszönhetően a cég duplájára nőtt és immár kétezer főnek adott munkát. Azt beszéltek, az idősebb Mengele temetésén a nyugatnémet titkosrendőrség tagjai is részt vettek, hátha kiszúrják Josefet, amint lerója utolsó kegyeletét az apja előtt. (Alig néhány éve, 1956-ban a Halál Angyala valóban Svájcba utazott egy családi vakációra. Egyszer sem tartóztatták fel vagy kérdeztek ki, gond nélkül visszajutott Dél-Amerikába. Első, válással végződött házzasságából származó fia, Rolf is kiélvezhette a ritka alkalmak egyikét, amikor személyesen találkozhatott apjával.) A nyugatnémet

ügynökök aligha gyalogoltak ki a sírhol. Ha megteszik, láthatták volna a Josef Mengele által küldött hatalmas virágkoszorút, rajta az „Üdvözlet a távolból” feliratú szalaggal.

A hatóságoknak még valami feltűnhetett volna: a szakállas idegen, aki napszemüvegen ácsorgott a temető kerítésénél. Ez azért is furcsa, mert a bajor tél első napjaiban bizony nem túl erős itt a napsütés, mégsem jutott eszébe senkinek, hogy kérdőre vonja az idegent, mit keres itt, miért zavarja a családi áhítatot. Felbukkanása ennek ellenére nem maradt titokban. A helyi katolikus lányiskola diákjai például pontosan tudták, hogy a férfi nagyjából egy hete titokban náluk lakik.

A szakállas férfinak még aznap este nyoma vészett.

Ha megkérdezték arról, hogy Josef Mengele részt vett-e az apja temetésén, Günzburg lakói csak összeszorították ajukat és titokzatosan ingatták a fejüket.

Bármily hihetetlen, a derék polgárok némelyike még ekkor sem értette, miért nem tud a világ megbocsátani a tömeggyilkos Mengelének.*

Kölnben, ahol a roonstrassei zsinagóga faláról lemosták a zsidógyűlölet nyomait, letartóztatások is történnék. Két fiatal neonáci kerül börtönbe. Tettük nem várt következményeként a kristályéjszaka minden gyakrabban kerül szóba a helybéliek körében, akik túlságosan is elevenen emlékeznek arra az éjszakára. Napokon belül hasonló bűncselekmények történnék New Yorkban, Bécsben, Londonban, sőt Dél-Afrikában, ami hatásosan bizonyítja, hogy

* Máig megoszlának a vélemények azzal kapcsolatban, hogy Josef Mengele részt vett-e az apja temetésén. Sokak szerint egyetlen fényképfelvétel sem bizonyítja ezt, ugyanakkor Petra Kelly német politikus, aki a temetés idején a günsburgi katolikus lányiskolába járt, 1985-ben azt állította: akkoriban több apácától is azt hallotta, hogy Mengele négy-öt napra a helyi kolostorban szállt meg Simon Wiesenthal szerint.

a náci fanatizmus újjászületett hamvaiból. Egy hónapon át, még 1960 januárjában is világszerte zsidó kegyhelyeket szentségtelenítének meg.

H

Jeruzsálemben Isser Harel és a Moszad tajtékzik a dühtől. „A világ- szerte mindenütt feltűnő horogkeresztek és gyalázkodások komoly aggodalmat keltettek” – írja Harel utóbb.

Harel nem éri be a verbális kirohanásokkal, kézzelfoghatóbb módon is tenni akar a neonáci eszmék ellen.

Méghozzá hamarosan.

9

1960. március 3.

Buenos Aires, Argentina

Délelőtt

A Moszad akcióba lendül.

Zvi Aharoni ügynök két napja, diplomata-útlevéllel érkezett meg a Buenos Aires-i Ezeiza repülőtérrre. Aharoni zárkózott figura, kémkedésre specializálódott és hivatalosan nem is tartozik az izraeli hírszerző ügynökség állományába, csak kölcsönvették a Shin Bettől, az FBI izraeli megfelelőjétől. Legnagyobb erőssége a kihallgatás – nincs nála alkalmasabb ember, ha úgy kell kikérdezni egy nagy formátumú gyanúsítottat, hogy azután a bíróság biztosan el is ítélezze.

Aharoni a Rodan néven utazik, főhajtásként régi háborús bajtársa, Bobby Rodan előtt, aki Olaszországban szolgált együtt. A Németországból kiinduló antiszemita erőszak időközben Argentinát is elérte, ezért Aharoni az izraeli külügyminisztérium alkalmazottjának adja ki magát, aki azért utazik Dél-Amerikába, hogy a zsidóellenes érzelmek globális tényerését kutassa. A békés Arroyo utcai izraeli nagykövetséget használja hadműveleti bázisként.

Aharoni valójában azért tartózkodik Argentínában, hogy egyszer és mindenkorra felderítse Adolf Eichmann tartózkodási helyét. Ha életben van, a Moszad terv szerint elrabolja és Izraelbe

csempészi. Noha mindenről jobban ért ahhoz, hogy kiszedje az igazat azokból, akik inkább elhallgatnák, Zvi Aharoni úgy véli, sokkal könnyebb lenne megölni Eichmann-t és ezt balesetnek beállítani, csak hogy maga David Ben-Gurion izraeli miniszterelnök jelentette ki, hogy Eichmannnak Jeruzsálemben bíróság előtt kell felelnie az általa elkövetett háborús bűnökért. Az antiszemitaizmus globális térnyerése megköveteli, hogy nyilvánosságra hozzák a náci atrocitásokat, ezzel garantálva, hogy soha többé ne fordulhassanak elő.

Ehhez persze előbb tudni kell, hol található Eichmann.

Aharoni ügynök február 16-án indult útnak Jeruzsálemből. Több dél-amerikai országban is megállt, hogy a fedősztorija még hitelesebb legyen. Nem vitt magával másat, csak egyetlen bőröndöt és lezárt diplomáciai csomagot, benne Adolf Eichmann vaskos dossziéjával, mely tartalmazza az SS személyi anyagát és külső azonosítójegyeit is. Aharoni minden dokumentumot és minden fényképet belevésett az agyába.

Március 1-jén este végül leszállt Buenos Airesben, ahol a kései időpont ellenére csak úgy lüktetett a levegő a forróságtól. Miután az Eichmann-dossziét biztonságba helyezte az izraeli követség széfjében, bejelentkezett szállodájába és felvonult a szobájába. Sylvia Hermann – mindenkor az egyetlen szemtanú, aki látta Eichmann lakóhelyét – időközben Amerikába költözött, hogy ott tanuljon tovább, de Aharonit ez sem zavarja. Szívesebben dolgozik egyedül, így meg sem próbált kapcsolatba kerülni Lothar Hermann-nal vagy szépséges lányával.

A hotelben átböngészte a helyi telefonkönyveket a „Klement” név után.

Két előfizetőt talált.

Most pedig, két nappal később, frissen vásárolt várostérképével és kölcsönzött Fiatjával az Olivos negyed fákkal szegélyezett utcáit járja. Eleinte még látott nagyobb villákat, de ezeket hamar

felváltják az omladozó társasházak. A Chacabuco utca 4261-es számot keresi, Eichmann feltételezett otthonát.

Aharoni lassan negyven lesz. A háború idején az elfogott náci kihallgatójaként szerzett magának nevet. Vékony termetű férfi, akit konokságáról, egyenességéről és logikus gondolkodásáról ismernek. Eichmann-nal kapcsolatos érzései tiszták és világosak: a náci felel számtalan rokona és barátja haláláért; csak a jó szerencsének köszönheti, hogy ő maga nem létt Eichmann áldozata.

Miközben a Chacabuco utcai lakástól ötszáz méterre leparkolja a Fiatot, Aharoni azon tűnődik, hogy valóban ilyen egyszerű lenne felkutatni egy körözött tömeggyilkost? Elég kikeresni a nevét és a címét a telefonkönyvből?

Három hónap telt el, mióta az izraeli hírszerzés, ha vonakodva is, de újra megnyitotta az Eichmann-aktát. Fritz Bauer 1959 decemberében tért vissza Izraelbe az új bizonyítékokkal, melyeket egy másik forrástól, egy magas rangú egykori SS-tisztől szerzett, aki titokban kívánta tartani a saját nevét, ezért cserébe elárulta, hogy Eichmann Ricardo Klement álnéven utazott Argentínába.

Bauer kapcsolata azt állította, hogy Eichmann azóta ezen a néven él Buenos Airesben. A régebbi adatok átfésülése során az is kiderült, hogy Lothar Hermann korábban azt jelentette: a Chacabuco utca 4261-es szám alatt álló lakóház egyik villanyóráján is a „Klement” név szerepel.

Bauer ezúttal nem bízta rá az információt közvetlenül a Moszadra, mert úgy érezte, hogy Isser Harel nem végzett kielégítő munkát. Inkább Jeruzsálemben repült és találkozót kért Haim Cohen izraeli legfőbb ügyészről, akit nem csak találomra választott ki – a kopaszodó, középkorú jogász az izraeli törvények atya, sőt, egy prominens izraeli bíró szavaival: „a nemzet élő lelkiismerete”.

Márpedig ez lelkiismereti kérdés Fritz Bauer számára. Még mindig kíséri az emlék, hogy annak idején hűségesküt tett a náci Németország mellett, ami lehetővé tette számára, hogy még a háború előtt kiszabaduljon a koncentrációs táborból.* Bauer más szempontból is kettős életet él: amiota 1943-ban házasságot kötött dán feleségével, titokban férfi szeretőket tart. Makulátlan jogászi előéletének egyetlen szégyenfoltja egy háború előtt történt letartóztatás, amiért Dániában férfi prostituáltak szolgálatait vette igénybe – a tényt azóta is kétségesesen próbálja leplezni német ellenfelei előtt.” Bauer életének legnagyobb ellentmondása mégis az, hogy úgy tesz, mintha nem lenne zsidó. Félelmében, hogy német ügyésztársai azt gondolják, személyes bosszúvágytól hajtva üldözi a rejtőzködő nácikat, titokban tartja vallási hovatartozását.

Ugyanakkor Németországban élő zsidóként őt is mélyen nyugtalanítja az egyre erősödő törekvés, mely teljes feledésre ítélné a holokausztot. A tankönyvek meg sem említik a haláltáborokat, de ami még hihetetlenebb: Adolf Hitler és a nácik cselekedeteit olykor hősiesnek állítják be. A neonáci Német Birodalom Párt (DRP) kitartóan erősödik. Nyugat-Németországban arról beszélnek, hogy húsz évben kellene korlátozni az emberölésért kiszabható büntetést – ez azt jelenti, hogy alig öt éven belül Adolf Eichmann és minden náci háborús bűnös örökre mentesül a felelősségre vonás alól.

Az apatikus Isser Harel csak vonakodva vett részt Bauer és Cohen legfőbb ügyész találkozóján. Tel Avivból hosszú ideig tart

* A dokumentumban, amelynek köszönhetően Bauer kiszabadulhatott a heubergi koncentrációs táborból, ez olvasható: „Feltétel nélkül támogatjuk szülőházánkat a becsületért és békéért vívott német harcban”. Bauer egyik rabtársa és közeli barátja, Kurt Schumacher megtagadta az aláírását, így ő egészen a háború 1945-ös lezárásáig német őrizetben maradt, mint a Harmadik Birodalom egyik leghosszabb ideig raboskodó foglya. Fritz Bauer nyíltan csodálta az „elképesztő hit és bátorág” e megnyilatkozását.

** A 175. paragrafust – azt a német törvénycikkelyt, mely megtiltotta a férfiak közötti intim kapcsolatot – még 1871-ben fogadták el. A homoszexualitás ily módon bűnvádi eljárást vonhatott maga után. A törvényt csak 1994-ben helyezték hatályon kívül.

Jeruzsálembe jutni, és az út még fárasztóbb, ha egy rég lezárt nyomozás miatt kell megtenni. Harel nem is tulajdonította a meghívást másnak, csak az ügyész előzékenységének, de rövid úton rá kellett jönne, hogy egészen másról van szó.

Fritz Bauer valódi szándéka az volt, hogy megszégyenítse a Mossad főnökét. Miután közölte az Eichmann-nal kapcsolatos új hírt, látványosan gúnyt üzött Harel tehetetlenségből. „Ez egyszerűen hihetetlen! – fakadt ki. – Ismerjük a Klement nevet, két egymástól független és egymás számára ismeretlen forrás is ugyanezt említi. Bármelyik másodosztályú rendőr képes lenne elindulni egy ilyen nyomon! Menjen csak, kérdezze meg a legközelebbi hentest vagy zöldségest, majd ők megmondják, mit kell tennie!”

Még valaki jelen volt ezen a találkozón – Zvi Aharoni. A kémet Cohen legfőbb ügyész rendelte oda, aki korábban is számtalansor igénybe vette szakértő segítségét a kémkedéssel vagy hazaáralással kapcsolatos ügyekben. A két férfi nagyra tartotta egymást és az irodán kívül is baráti kapcsolatot ápolt.

Ugyanezt Aharoni és Isser Harel vonatkozásában már nem lehetett elmondani. Talán együtt érkeztek Tel-Avivból, de egy szót is alig váltottak egymással. Aharoni sértve érezte magát, amiért nem értesítették korábban az Eichmann-ügyről. Alig néhány hónapja egy másik szigorúan titkos bevetésen Buenos Airesben járt, könnyedén tehetett volna egy kitérőt a Chacabuco utca felé, hogy ellenőrizze Hermann állításait.

Miután végighallgatta Bauer kirohanását, Aharoni kiélvezhette a bosszút.

„Azt akarom, hogy Zvi utazzon Buenos Airesbe és tisztázza ezt a dolgot, egyszer és mindenkorra – követelte a legfőbb ügyész. – Elég volt a szórakozásból!”

Isser Harel nem tartozott Haim Cohen alá, ezzel együtt hatámas szégyen lett volna, ha nem viszi végig ezt a nyomozást. Másfelől, egy esetleges siker megváltoztathatta volna a világot.

Issuer Harelnek nem maradt más választása: a Moszad újra megnyitotta az Eichmann-aktát.

A fiú 1921-ben született Németországban és a Hermann Aronheim nevet kapta. Apja harcolt a hazáért az első világháború lövészárkában, de a nácik hatalomra kerülése után ez a hőstett sem feledtette Heinrich Aronheim zsidó származásának tényét. Miután a fokozódó elnyomás következtében ott kellett hagynia a jogászi pályát, Heinrich abban a reményben költözött Berlinbe, hogy a nagyváros forgatagában észrevétlen maradhat. Tévedett. A német zsidók élete minden eltelt évvel borzalmasabb lett. Még az olyan hétköznapi örömöktől is megfosztották őket, hogy beüljenek egy kávézóba vagy színházba. Hatalmas máglyákon égtek a zsidó szerzők könyvei, zsidó zenészeknek tiltották meg, hogy Bach vagy Brahms műveit játsszák.

Heinrich 1937-ben rákban meghalt. Özvegye, Eugenie lett a család feje, ő pedig bölcsen úgy döntött, hogy kivándorolnak Palesztinába. Egy év kellett a hivatalos okmányok beszerzéséhez, de 1938 októberének végén – alig néhány héttel a kristályéjszaka előtt – Eugenie két kisfiával elindult a Palesztinába vezető hosszú úton, amikor Berlinben vonatra szállt.

„Az állomáson találkoztunk a rokonainkkal – emlékszik viszszá később Hermann Aronheim, aki tizenhét évesen intett búcsút Németországnak. – Eljöttek, hogy könnyes szemmel elbúcsúztassanak. Mindnyájan tudtuk, hogy a németországi zsidó élet és zsidó kultúra évszázadai véget értek, de ekkor még nyilván senki nem gondolta, még legvadabb álmában sem, hogy eljön az Endlösung.

* Évekkel korábban, mielőtt a háború idején megkezdődtek volna a tömeges megsemmisítések, a nácik úgy próbáltak megszabadulni a zsidóságtól, hogy „ minden eszközzel a németországi zsidók cionista kivándorlására” buzdítottak. Németországban 1933-ban a becslések szerint 550 000 zsidó élt, közülük 1938-ra 130 000-en vándoroltak ki.

Úgy alakult, hogy soha többé nem láttuk ezeket a rokonainkat. Mind meghaltak a holokausztban.”

Embert próbáló vasúti és vízi út vezetett Palesztinába, de miután partra lépett Tel-Avivban – a világ akkor még egyetlen zsidó városában –, Aronheim és családja tüstént otthon érezte magát.

„Elértük álmaink földjét, a Szentföldet – írja később. – minden furcsa volt ebben az új országban, mégis a legelső naptól úgy éreztem, hogy hazatértem. Tudtam, hogy ide tartozom. Ide, ahol egy zsidó normálisan élhet, nem egy megvetett kisebbség részeként. Ahol senki nem kiabálja utánunk, hogy »büdös zsidó«. Ahol senki nem köt belénk azzal, hogy »menjetek Palesztinába«. Haزاérkeztünk.”

Hermann Aronheim megszűnt létezni. A tizenhét éves emigráns mostantól héberesen használta nevét: Zvi Aharoni lett.

Negyed évszázaddal később, miközben készül levadászni Adolf Eichmann, a Moszad-ügynököt még mindig nyomasztja a tudat, hogy a család biztonsága érdekében apjának meg kellett halnia. „Ha csak még egy évet él, én is Auschwitz kéményén át távoztam volna” – jegyzi meg keserűen.

És Adolf Eichmannnak hívták az embert, aki odaküldte volna.

Adolf Eichmann zsidók ellen viselt magánháborúja szinte pontosan akkor teljesedett ki, amikor Zvi Aharoni családja elérte a biztos palesztinai menedéket.

Új bácsi irodájában a frissen kinevezett Obersturmführer azzal kezdte Ausztria etnikai megtisztítását, hogy brutálisan felgyorsította a zsidóság kivándorlását. Ironikus módon egy évvel korábban még személyesen utazott Palesztinába, hogy feltárja a zsidók erőszakos áttelepítésének lehetőségeit, de túlságosan nagynak tartotta a logisztikai kihívást és pénzügyi áldozatot. Most már azzal is bérte, ha a zsidók eltűntek – legyen az ő gondjuk, hogy hová.

Nyolc hónap leforgása alatt csaknem százezer zsidót lakoltattak ki otthonából és kényszerítettek Ausztria elhagyására. Legbefolyásosabb vezetőket koncentrációstáborba küldték. Rengetegen menekültként indultak neki Európának, miközben közelgett a tél. A zsidók sokszor egy szál ruhában, kétségeketlenül kerestek új, befogadó otthont maguknak és szegényes ingóságaiknak. Sokan annyira tévesen ítélték meg a helyzetüket, hogy Lengyelországot vették célba, ahol hamarosan több haláltábor létesült, mint bárhol Európában. (1938 őszére Lengyelország lezárta előttük a határait.)

1938. november 7-én, a német deportálások és a kikényszerített kivándorlások könyörtelenségén felbőszülve egy Párizsban élő fiatal zsidó bevonult a német nagykövetségre és végzett Ernst von Rath német diplomatával. Két nappal később a bosszúszomjas németek ezt a merényletet használták ürügyként a terror éjszakájához, a kristályéjszakához.

Zvi Aharoni felkészült Eichmann levalására és tárgyalt Fritz Bauerrel. A megbeszélés baráti mederben folyt, mégis minden fontos kérdést érintett. Mire Buenos Airesbe repült, Aharoni már nem kételkedett abban, hogy Ricardo Klement és Adolf Eichmann ugyanaz a személy.

Megállapítást nyert, hogy Eichmann nemrégiben felvette egy vízierőműkre szakosodott iparvállalat, a CAPRI. A férfi emellett nyulakat is tenyészített, bár a telep 1958-ban fajtakereszteződés miatt csődbe ment.

Az izraeli nyomozók még most sem értették egészen, miért szorul rá Eichmann a munkára, amikor a nácik tekintélyes mennyiségű aranyat mentettek ki az országból, hogy lefektethessék a leendő Negyedik Birodalom alapjait. A háború utolsó napjaiban elrejtett

aranypénzeket, bankjegykötegeket, arany- és platinarudakkal teli ládákat találtak a merkersi sóbánya barlangjaiban. Nyilván máshol is léteztek hasonló náci kincstárak.*

1954-ben az osztrák sajtó is hírét keltette Eichmann mesés vagonának, amikor a *Der Abend* arról tudósított, hogy Eichmann él és virul Európában, sőt alig várja, hogy ráegye kezét a lopott náci aranyra. Az emigráns nácik körében, még Argentínában is tartja magát ez a szóbeszéd. Nem ritkaság, hogy honfitársai az arany után kérdezősködnek Eichmann-nál, ha beül egy sörre az ABC Biergartenbe.

Eichmann azonban vagy nem részesült az összerabolt náci kincsekből – vagy azt a parancsot kapta, hogy húzza meg magát, amíg a nácivadászok el nem feledkeznek róla.

Az eltelt idő nem változtatott Eichmann gondolkodásán. Az újonnan szerzett információk közé tartozik az is, amiről Zvi Aharoni egy Eichmannhoz közeli forrásból értesül. Amikor a dél-amerikai Bolíviában nemrégiben politikai felkelés robbant ki, az argentíniai náci közösségből többen felvetették, hogy Eichmann egy időre odautazhatna, állambiztonsági szolgálatokat nyújtani a nácik ügyével nyíltan szímpatizáló bolíviai vezetőknek.

„Amikor azt hallom, »állambiztonsági szolgálat« – reagált állítólag Eichmann a megkeresésre –, újra feltámad bennem a gyilkolási vágy.”

* 1945. április 4-én – nem sokkal azután, hogy George S. Patton tábornok 3. hadseregek katonái átkeltek a Rajnán és megindultak Németország szíve felé – hontalanná vált németek arról tájékoztatták az amerikai hírszerző tiszteket, hogy aranyat és egyéb értékeket rejtettek el a közelí kaiserodai káliumbányában. A főkürtő a felszín alatt hétféle méter mélyen húzódott. Amikor behatoltak a bányába, az amerikai katonák hosszú tárnáakra való pénzt, aranyat, ezüstöt, platinát és drága műritkaságokat találtak. A németek megkíséreltek kicsempészni Berlinből ezt a vagyonat, hogy később felhasználják az elővendő Negyedik Birodalom támogatására.

Zvi Aharoni végül 1960. március 3-án érkezik meg a Chacabuco utca 4261-es számhoz. Cseréptetős, kerítéssel övezett fehér házat lát maga előtt.

A lakások üresek. Az Eichmann család helyett Zvi Aharoni egy csapat szobafestővel találkozik, akik azért jöttek, hogy a tulajdonos megbízásából kicsinosítsák a házat. „A német”, ahogy a szobafestők Adolf Eichmannra hivatkoznak, három hete elköltözött.

A nyomozás csak bosszantó lassúsággal araszol előre, de Zvi Aharoni legalább már biztosan tudja, hogy Lothar Hermann – a vak férfi, aki azt állította, hogy rábukkant Eichmann nyomára – nem tévedett.

„Nem mehettem vissza Tel-Avivba egyértelmű válasz nélkül – írja később Aharoni. – El kellett fogadnom a kiszámított kockázatot. Tisztán láttam, hogy Harel nem támogatna bizonyos lépésekét, amennyiben tájékoztatnám róluk, de itt a terepen magamra voltam utalva; magamnak parancsoltam. Én viseltem minden felelősséget a döntésemért és a tetteimért.”

Zvi Aharoni egyvalamiben biztos. A háborús bűnös még Buenos Airesben van.

De talán már nem sokáig.

1960. március 8.

Buenos Aires, Argentina

17:15

Zvi Aharoni bérelt Fiatjában ül az Avenida Santa Fe és az Avenida Sarmiento sarkán. Vele van „Juan”, a fiatal helybéli, aki önként segédkezik a Moszadnak, amikor csak kell. Ezek a sayanok – „segítők” héberül – olyan zsidók, akik Izrael határain kívül élnek, de bármikor készek valódi hazájuk segítségére lenni. Arra tanítják őket, hogy soha nem tegyenek fel kérdéseket, és a szolgálataikért cserébe nem kapnak semmilyen fizetséget.

Juan nem tudja, miért ücsörög ebben a kis autóban, ahogy nem ismeri Zvi Aharoni valódi nevét sem. Előző nap három órát töltött itt Aharonival, a mai virrasztásból hatvan perc telt el. Aharoni csak annyit árult el neki, hogy egy férfit keresnek, aki vélhetően szerelként dolgozik az utca túlsó oldalán álló üzemben. A nyomozás során Aharoni arra a következtetésre jutott, hogy Dieter Eichmann délután ötkor végez a műszakkal, de a férfi mostanáig nem bukkant elő. Ha kiszúrnák, a következő lépésben egészen hazáig követnék, ahol Aharoni meggyőződése szerint a Ricardo Klement álnevet viselő Adolf Eichmann is lakik.

Végül két férfi lép ki a műhelyből. Egyikük erős ötvenes, sötét hajú, szemüveges. A másik szőke, kék kezeslábast visel, és nem tűnik húsznál idősebbnek.

Abban a hitben, hogy a fatalembert Dieter Eichmann, Aharoni beindítja a Fiatot és sebességebe teszi a váltót. A két férfi egy koszos fekete segédmotoron hajt el. Az izraeli kém és segítője diszkréttávolságból követi a mopedet, amint az átküzdi magát a forgalmas Avenida Santa Fén, útban a San Fernando néven ismert Buenos Aires-i negyed felé.

Tíz perc telik el.

Zvi Aharoni átfogó ismeretekkel rendelkezik a megfigyelés téren, így azt is tudja, hogyan kövesse közelről, mégis észrevétlénél a kismotort. Néha engedi nőni a távolságot kettejük között, de gondja van arra, hogy semmilyen manőver esetén ne tévessze szem elől a két munkást.

Amikor elérnek San Fernando szívébe, még így is gond adódik. Hosszú, lassan araszoló temetési menet halad át a főtéren. Leáll a forgalom. Aharoni Fiatja sem juthat tovább.

A fürge kismotornak persze ez sem akadály. Vezetője gond nélkül átcikázik a rostokoló autók között.

A dugóban veszteglő Zvi Aharoni és segítője tehetetlenül végignézi, amint a moped eltűnik a szemük elől.

Amikor pedig újra elindulhatnának, bedöglik a Fiat. Úgy vonatják el a kölcsönző irodájáig, ahol megtudják, hogy nincs másik rendelkezésre álló jármű.

A tömeggyilkos Adolf Eichmann néhány nap múlva tölti be az ötvennegyedik születésnapját, noha argentíni személyi igazolvánnya szerint hét évvel fiatalabb. Lassan egy évtizede él Dél-Amerikában. Nem tudni, mit csinált az egykor SS-Obersturmbannführer

az arannyal és egyéb kincsekkel, melyeket az SS a háború idején rabolt el a kiszolgáltatott zsidóktól, de az biztos, hogy már nincs a birtokukban. Mióta Argentínába érkezett, Eichmann rosszul fizető állásokból tartja fenn magát, családjával éppen csak megél. Szabadidejében hegedül, néha leül egy-egy sörre a volt náci kör Buenos Aires központjában, az ABC-ben, ahol érezhető tisztelet övezeti háborús szerepe miatt.

Az idők azokban változnak, s ahogy egyre több német költözik vissza Európába, Eichmann státusza is meginog. Panaszodik, hogy elhagyják. Legidősebb fia, Nick egy nap azt állítja majd, hogy ez járészti egy másik hírhedt háborús bűnös műve: „Dr. Mengele terjesztette azt, hogy kerüljétek Eichmann-t – emlékszik vissza keserűen az ifjú Eichmann. – Még a közelében lenni is veszélyes.”

Miután Mengele elment, hogy Paraguayban bujdokoljon tovább, Eichmann a legkeresettebb SS-tömeggyilkos Argentínában. A helyzetet tovább élezi, hogy a német jogászok, köztük Fritz Bauer tevékenysége ráirányítja a figyelmet a náci bűneire és a holokausztra. A nyugatnémet kormány továbbra is titkolózik, ami kedvez a háborús bűnösöknek, ugyanakkor, ha vonakodva is, de lépésekkel tesz az ilyenek felkutatására és elfogására, mint Eichmann. Nem mintha új erkölcsi magaslatot foglalna el – csupán annyi történik, hogy a Szovjetunió Kelet-Németország rendelkezésére bocsátja a birtokában lévő náci dokumentumokat. A nyugatnémet hírszerző közösségek minden oka megvan azt feltételezni, hogy keletnémet kollégáik ellenük akarják majd fordítani az iratokat, és olyan képet festenek Nyugat-Németországról, mintha egyenesen rejtegetné az egykori háborús bűnösöket.

Németországban Adolf Eichmann neve számtalan könyvben és újságokban felbukkan. Argentínában a család igyekszik kerülni minden feltűnést; Eichmann fiai a nyilvánosság előtt egyetlen szóval sem említhetik apukat vagy családjukat. Adolf Eichmann

kemény kézzel fogja őket, pofonokkal torol meg minden engedetlenséget.

1958 végén, miután beletörödött sivár argentíniai életébe és helyesen mérte fel, hogy egy milliók haláláért felelős hóhér ügye soha nem éül el, Eichmann úgy döntött, végegesítí dél-amerikai tartózkodását. 56 000 pesóért egy földdarabot vásárolt a Garibaldi úton, Buenos Aires San Fernando nevű negyedében.* A 14-es számot viselő parcella fél mérföld széles és ugyanilyen hosszú. Az elszigetelt mocsaras területen nincsenek közművek – se villany, se folyóvíz, se csatorna –, rövid ideig tartó munkanélkülisége idején Eichmann mégis ezen a helyen kezdett új otthon építésébe. Megszállottan gürkölt: lecsapolta a területet és méteres falakkal határolt bunkert épített.

A ház még nem állt készen 1959 márciusában, amikor Eichmann munkát vállalt a Mercedes-Benz gyárban; ahol havi 5500 pesóért az alkatrészeket rendszerezte a vállalat raktárában.** Munkatársai közt akadtak, akik a háború után vándoroltak ki Németországból és Ausztriából. Sokan vannak az SS-ből is, bár az egyik főnöke éppen séggel zsidó. Egy női munkatársa „nagyon előzékeny és kellemes” emberként emlékszik vissza rá: „Valahányszor látott, mindig köszönt, és este, távozás előtt is mindig azt mondta, »Viszlát holnap!».”

A buszozás mindenkit irányba két-két órát vesz igénybe. Eichmann este nyolc előtt ritkán ér haza, ezért fiaival csak hétvégén tud az új házon dolgozni, ám alig egy évvel a munkálatok megkezdése után így is képes elköltözteni családját a Chacabuco utcától közel tíz kilométerre eső lapos tetős, egyszintes téglapületbe. Talán nem él olyan fényűzésben, mint amihez a háború idején szokott, amikor

* Ez akkoriban 650 dollárnak felelt meg, ami mai értéken számlolva nagyjából 5500 dollár.

** Akkori értékben 65, mai értéken kb. 550 dollár. Kevésnek tűnik, de még ez is meghaladta az akkori argentin átlagkeresetet, amiből egyes történészek azt a következtetést vonták le, hogy Eichmann argentíniai SS-es kapcsolatainak hála kiemelt bért kapott.

villákban és luxushotelekben lakott, ahol szolgák lesték minden óhaját, de az ajtók és a redőnyök tömör fából vannak, ahogy az Bajorországban szokás. Villamos áram híján petróleumlámpákkal világítanak, a csapvizet továbbra is nélkülözik. A ház egy kis kiemelkedésen áll, tornáca és nappalijának ablakai mind azt a célt szolgálják, hogy Eichmann minden irányban több száz méterre elláthasson.

Adolf Eichmann beleolvad a város forgatagába és minden reggel gyalogosan jut el a buszmegállóig. Másként nem sokat jár a városba, hétvégeken inkább az otthonát csinosítgatja és hegedűl. A beavatatlan megfigyelő szemében nem más, csak egy középkorú átlagember, aki remekül elvan új otthonában. A Mercedesnél csak kevesen ismerik a valódi nevét és a múltját, azt pedig senki nem sejt, mennyire büszke még ma is arra, hogy „a zsidók cárja” lehetett, aki valóságos magánháborút viselt, s azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a lehető legtöbb német felségterületen elő zsidót gyilkolja meg.

Immár egyszerűen Ricardo Klement, az olaszországi Bolzanóból származó Anna Klement törvénytelen gyermeké. Argentíniai személyi igazolványának száma 1378538, de még ez a szám is félrevezetés. Eichmann valódi azonosítója a 45326 – ezek a számok szerepeltek náci párttagsági igazolványában.

Talán új állása van és új otthont épített magának, de a múltja nemsokára utoléri Adolf Eichmann-t. Az egykorí Obersturmbannföhrer még nem tudja, de mind közelebb férkőznek hozzá azok, akik nem hagyják, hogy feledésbe merüljön.

Március 11-e van. Három nap telt el, mióta Aharoni és Juan a temetési menet miatt bent ragadt a dugóban, így szem elől téveszette Dieter Eichmann-t. A két férfi azóta is minden éjjel sikertelen

kísérletet tesz a fekete moped követésére. Lassan már abban sem biztosak, hogy a megfelelő személyeket figyelik.

Egy hirtelen támadt sugallatra Aharoni megbízza Juan-t, hogy tegyen újabb látogatást a Chacabuco utca 4261-es szám alatt. Az utolsó látogatás alkalmával az egyik ács elejtette Dieter Eichmann új munkahelyének címét. Juan talán további értesüléseket is szerezhet.

Délután negyed ötkor be is kopogtat Eichmann egykor lakásának ajtaján. Akárcsak évekkel korábban Sylvia Hermann, ő is belép. A munkásoktól megtudja, hogy a keresett ácsot az emeleten találja.

„A második emeleten találkoztunk, ahol akkor dolgozott – jelenti Juan az izraeli követségnek. – Megkérdeztem tőle az előző béről új címét.”

Az ács – egy ötvenes évi közepén járó agglegény – markáns európai akcentussal beszél, amikor elárulja Juannak, hogy elvégzett egy munkát Eichmann új házán, amit még nem fizetett ki. Részletes útbaigazítást ad Juannak, aki még azt is megtudja, melyik buszjárattal juthat el a házhoz és mennyibe került a menetjegy.

„Teljesen biztos benne?” – kérdez rá hitetlenkedve Juan.

„Hogyne” – vága rá az ács.

Ez lehetne Juan rövidke sayani pályájának csúcsa, ám amikor visszatér Buenos Airesbe, hogy tájékoztassa Aharonit az új fejleményről, egy kiábrándító hírt is meg kell osztania.

„Mi az? – ismeri fel a bajt előre Aharoni. – Menjünk, üljünk be egy italra.”

Juan csak a fejét ingatja.

„Sajnálm, rossz hírem van. minden eddigi munkánk hiábavaló volt. Rossz embert követtünk.”

„Rossz embert?” – ránkolja a homlokát Aharoni.

„Ditót – utal Juan spanyol nevén Dieter Eichmannra. – Nem ő az emberünk.”

Aharoni tartózkodik attól, hogy bármit is mondjon. A lehető legkevesebb információt osztotta meg Juannal, épp csak annyit, amennyit feltétlenül kellett. Az Eichmann nevet még csak ki sem ejtette a sayan előtt.

„A fickó neve nem is Klement – teszi hozzá Juan. – Hanem Aichmann.”

Aharoni később így írja le ezt a pillanatot: „Az »Aichmann« és »Eichmann« nyilvánvalóan ugyanaz a név. Nagy lelkierő kellett ahoz, hogy nyugodt maradjak.”

Az izraeli megnyugtatja fiatal segítőjét: „Ne törődjön vele, ettől még fantasztikus munkát végzett. Ne zavarja a név. Végül úgyis elkapjuk a megfelelő embert, és addig se felejtjük el, milyen sokat segített nekünk. Ha továbbra is a segítségünkre akar lenni, senki-nek egy szóval se említse ezt.”

Miután elbocsátja Juan-t, aki hallgatási fogadalmat tesz, Zvi Aharoni sietve visszatér a követségre, hogy sürgönyt küldjön Tel-Avivba. Az üzenet kódolt, tartalma azonban félreérthetetlen: meg találta Adolf Eichmann-t.

Aki a Garibaldi utca 14-es szám alatt lakik.

Már esteledik, amikor Zvi Aharoni egyedül hajt végig a 202-es úton, át Buenos Aires egyik északi elővárosán. A bérelt Fiatot időközben egy kombira cserélte, amit éppen jellegtelen külseje miatt választott ki. Amennyire látja, a környék lerobbant, igazi szegénynegyed. Különösen a telefónpóznák és villanyvezetékek hiánya feltűnő. Ahogy elhalad az úttól ötven méterre álló Eichmann-ház előtt, Aharoni alacsony, zömök, fekete hajú asszonyt lát, aki gyűrött és ócska ruhában áll a tornácon. Már nem hiszi, hogy Eichmann sosem élne ilyen olcsó környéken vagy hagyná családját

ilyen toprongyosan öltözni. Első pillantásra biztos abban, hogy az asszony Vera Eichmann.

A férjet nem látni.

Aharoni elhajt, nehogy magára vonja a figyelmet. Ahogy szorul a hurok Eichmann körül, végzetes hiba lenne gyanút kelteni és menekülésre biztatni a náctit.

Sötétedés után visszatér ebbe az álmos városrészbe, leparkolja az autót, és a szomszédos telken át lassan a ház felé indul. Megkönynebbüléssel nyugtázza, hogy sehol sem csaholnak kutyák. Amikor majd elérkezik Eichmann elrablásának napja, az izraeli katonák is ilyen észrevétlenül közelítik meg a házat.

Eichmann elfogását és Izraelben történő elítélését számos tényező nehezíti. Eichmann immár argentin állampolgár, ami törvénytelenné teszi az elrablását, bármilyen szörnyűségeket követett is el. Argentína és Izrael között nincs kiadatási egyezmény, ha pedig átadják Eichmannot az argentin hatóságoknak, nagy valószínűséggel sosem indul ellene eljárás. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Argentína és Izrael között nem közlekedik menetrendszerű repülőjárat. Eichmannot talán egy izraeli teherszállító gép fedélzetén kell majd kicsempészni az országból.

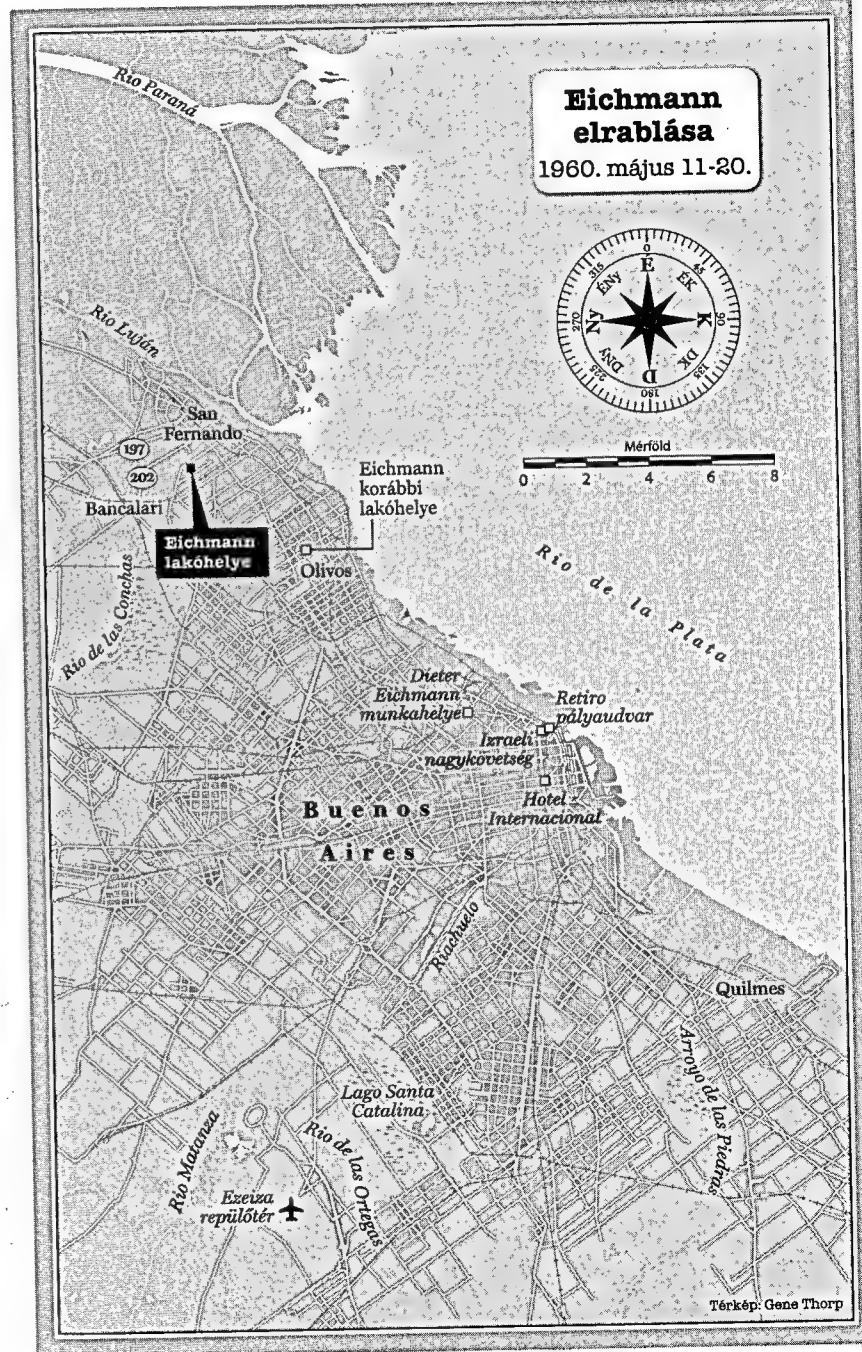
Ezeket a későbbiekbén mind számításba kell venni, de Aharoni egyelőre csak látni akarja a hús-vér Adolf Eichmannot – meggyőződni arról, hogy ő a keresett személy. Az éjszaka közepén tér vissza kocsijához és észrevétlenül hajt el a környékről. Ezután naponta visszatér a Garibaldi utcába, hogy egyre jobban kiismerje magát a környéken.

Napok telnek el anélkül, hogy látná a körözött gyilkost.

Amíg Eichmann végül felbukkan.

„Március tizenkilencedikén. – Aharoni soha nem felejt el ezt a napot. – Akkor láttam meg először.”

A kém valóságos emberi szörnyeteget képzelt el, így döbbenten szembesül a tényvel, hogy a milliók haláláért felelős SS-bürokrata

nem is lehetne átlagosabb: közepes termetű és felépítésű, nagyjából ötvenéves, magas homlokú és félkemény kopasz.

Aharoni sietve jelentést tesz tel-avivi feletteseinek: „Az a véleményem, hogy meg kell kezdenünk az akció következő fázisát. Nem kételkedem abban, hogy Eichmann láttam.”

Azért a biztonság kedvéért Aharoni visszatér az Eichmann-házhöz, hogy titokban lefényképezze a Garibaldi utca 14-es számú ház lakóját.

1960. április 9-én Zvi Aharoni visszatér Tel-Avivbe. Pontosan két héttel ezután újra leszáll Buenos Airesben. Mostanra megváltozott a külseje: bájuszt növesztett és a haját is engedte lenőni, immár német üzletembernek adja ki magát. Nem lép kapcsolatba egyetlen helyi sayannal sem, aki korábbi látogatása során segítette. Az akció minden eddiginél titkosabb. Olyannyira, hogy Aharoni nem léphet kapcsolatba az izraeli követséggel, de még ugyanabban a hotelben sem szállhat meg, mint legutóbb. Ezúttal nemcsak azért utazott Argentínába, hogy nyomon kövesse Adolf Eichmann-t, és úgy tervezzi, hogy nem egyedül fog visszatérni Izraelbe.

Zvi Aharoni és a Moszad azért jött, hogy elfogja az Obersturmbannfőnököt. Valahogy, valamikor kicsempészik Argentínából és Izraelbe viszik, hogy háborús bűneiért bíróság elé állítsák.

Ami természetesen törvénytelen.

Mégis meg kell lennie.

11

1960. május 3.

San Fernando, Argentina

Délután

Tiszer Harel utasként ült Zvi Aharoni bérelt autójában. Az Aharoni szavaival „nagy és megbízható” jármű később könnyedén helyet ad az Adolf Eichmann elrablására küldött tízfős Moszad-különítmény tagjainak, de jelenleg csak Aharoni és Harel használja arra, hogy fel-alá cirkáljon az Eichmann lakóhelyéhez vezető utcákon.

A Moszad igazgatója az utolsók között, kizárálag az Eichmann-akció kedvéért érkezik Dél-Amerikába. A megfigyelést és elrablást meghagyja embereinek, csak a háttérből nyújt logisztikai támogatást, bár ez a feladat legalább olyan fontos, mint maga a tervezett emberrablás. A férfi, aki nem is olyan régen bizonyítékok hiányában lezártá az Eichmann utáni nyomozást, most lázas igyekezettel figyel minden apró részletre, ami sikeressé teheti a törvénytelen akciót.

Aharoni a vasúti sínrre mutat, melynek megemelt töltése kiválló rejtekhely lehet a megfigyeléshez, majd a kis megállóra, ahol Eichmann minden este 19:40-kor leszáll a 203-as buszról. Aharoni azt is tudja, hogy Eichmann különleges kétszínű elemlámpát használ: piros és fehér fényénél tájékozódik, amikor gyalogosan haza indul.

Isser Harel, a Moszad igazgatója, aki Adolf Eichmann elfogását koordinálta

Aharoni minden eddigi fáradozásának most érik be a gyümölcse. Nem csupán a környéket mutatja be Harelnek, de a nyomozással töltött számtalan óra eredményeit is. Még a hírszerzők szigorúan titkos világában is csak kevesen vannak, akikkel megoszthat egy ilyen horderejű felfedezést.

Mintegy utolsó gesztusként befordul egy sarkon és lelassítja a járművet. Elhajt a ház előtt, hogy Harelnek alkalma nyíljön alapossan megnézni. Merész, bár gondosan mérlegelt kockázatot vállal. Kedd lévén Eichmann még óráig nem tér haza. Az egyetlen veszélyt az jelenti, hogy Vera Eichmann talán ugyanolyan éber, mint a férje, így kiszúrja a háza előtt lassan elgördülő hatalmas autót és első ülésén a két férfit.

„Éreztem, hogy ez mély benyomást tesz a rideg, szenvtelen Harelre – írja Aharoni erről a pillanatról –, ennek ellenére egy szót sem szólt, még akkor sem, amikor közelről láttuk a házat.”

Pedig Isser Harel márás elvégezte a munkája oroszlánrészét: biztosította az emberrablás alapvető kellékeit, beleérte az okmányhamisító készletet, a parókákat és sminket, a műfogsorokat, zsebre vágható

kamerákat és bilincseket. A csapatnak egy orvos is csatlakozik, hogy a megfelelő időben a megfelelő nyugtatókat adja be Eichmannnak.

Az Adolf Eichmann elrablásához vezető kulcsfontosságú események sora tehát így alakul: a náci személyének és lakóhelyének azonosítása Aharoni révén; az Eichmann-akció különítményének összeállítása; megérkezés Argentínába; az elfogás tárgyi eszközeinek biztosítása.

Az Argentínában töltött néhány hét során az akció résztvevői két védett házat bérlelnek, melyek a *Tira* és *Doron* fedőnevet viselik. Kibérlik az emberrabláshoz szükséges járműveket, még könnyen átfordítható kétoldalú rendszámtáblákat is hamisítanak.

„Ha sikert aratunk – jegyzi meg Isser Harel az egyik ügynöknek –, ez lesz az első alkalom a történelemben, hogy egy zsidó bíróság ítélné el valakit, aki zsidók tömegeit mészárolta le. Ezért úgy vélem, az akció morális jelentősége semmihez sem mérhető, amit eddig végrehajtottunk.”

Ám lehettek bármilyen fontosak az eddigi lépések, minden a következő kettőn múlik. Harel ezért találkozik minden nap a különítmény tagjaival, hogy koordinálja tevékenységüket és saját hataláskörében döntsön a terv minden eleméről.

A legfontosabb lépés természetesen maga Eichmann elfogása. Amikor elhajt a Garibaldi utcai ház előtt Zvi Aharonival, Harel még csak találhatja, hogyan vigyék végez. Az akciónak ezt a részét egyik legjobb ügynöke, Rafi Eitan irányítja. Az izraeli születésű kommandós pedig, aki számos híres hadműveletet vezetett az ország háború előtti függetlenségi harcában, szükségesnek látja Eichmann megbilincselését és elkábítását.

A legmerészebb lépés azonban csak azután következik, miután – amennyiben – sikerül az emberrablás. Adolf Eichmann elfogása, elkábítása és elzárása semmit sem ér, ha a Moszad vezetője nem talál módot a náci tömeggyilkos kicsempészésére.

Szerencsére Isser Harelnek erre is van terve.

Buenos Aireset és Tel-Avivot csaknem 13 000 kilométer választja el egymástól. Az Atlanti-óceán, az Egyenlítő és az afrikai kontinens mind ott fekszik a két főváros között. Harel csak kétféleképpen szállíthatja Adolf Eichmann-t: hajón vagy repülőn.

Izrael létenek egyik feltétele a virágzó teherhajózás. Az új nemzetet csupa ellenséges arab ország veszi körül, mely felesküdött az elpusztítására, ugyanakkor Izrael birtokolja a Földközi-tenger partvidékének egy tekintélyes részét. minden termék importja és exportja két fontos kikötővároson, a földközi-tengeri Haifán és a vörös-tengeri Eilaton keresztül zajlik. Izrael állam születése után teherhajók szállították ide azt a sok százezer zsidó kivándorlót is, aki azért menekült el Európából, hogy az Ígéret Földjén telepedjen le.

Természetes tehát, hogy Isser Harel először úgy tervezte, teherhajóval csempészi ki Adolf Eichmann Argentínából. Diszkrét puhatalozás kezdődik a ZIM Integrált Szállítmányozási Szolgálatnál, hátha egy izraeli hajó éppen májusban fordul meg a dél-amerikai vizeken. Harel elgondolása szerint nem lenne túl feltűnő, ha útba ejtené Buenos Aireset is.

Csakhogy egyetlen izraeli hajó sem tartózkodik argentin vizeken. S ha a világ nem is figyelne fel egy váratlan kitérőre, az óceáni teherfuvarozók biztosan.

Amikor Harel utánajár annak, hogy talán bérelhetnének egy hajót kizárálag Eichmann elszállítására – mondjuk azzal az álcával, hogy egy rakomány fagyasztott argentin marhahúst szállít –, az eredmény ugyanilyen lelombozó. A hajónak legalább egy hónapba telne Buenos Aireset elérnie, és értékes időt veszítene azzal is, hogy a látszat fenntartása végett meg-megáll az útba eső kikötőkben.

„Úgy döntöttem, hogy a tengeri úton történő szállítás túl lassú lenne, és értékes hetekkel késleltetné az akciót – írja utóbb Harel

–, ezért rászántam magam, hogy beható vizsgálatnak vessem alá a légi szállítás lehetőségeit.”

Izrael talán még a tengernél is jobban rá van utalva a légi közlekedésre. Miután 1948 májusában létrejött az izraeli állam, arab szomszédjai már másnap hadat üzentek és blokád alá vonták az izraeli kikötőket. Az izraeli légi és szárazföldi védelmi erők viszszaverték a támadókat, de miután a földközi-tengeri kikötők elérhetetlenné váltak, az országnak kényszerűségből légi úton kellett importálnia a hadviseléshez szükséges hadieszközöket. Miután a külföldi légitársaságok a háború idején messzire elkerülték Izraelt, a szárnyait bontogató nemzet csak a saját polgári repülőgépparkjára támaszkodhatott. Így jött létre Izrael saját légitársasága, az El Al, melynek neve héberül annyit tesz: „az egekig”.

Amellett, hogy menetrendszerű járatokat indított, az El Al gyakran segítségül hívták a nagyobb horderejű akciókhoz. 1949-ben a Varázsszönyeg-hadműveletben 49 000 jemeni zsidót szállítottak a legnagyobb titokban Izraelbe, míg az 1951-es Ezdrás- és Nehémiás-hadműveletben, az arab országokban megindult kivándorlási hullám részeként, csaknem 130 000 iraki zsidó jutott el új hazájába. Az El Al-pilótákat, akik részt vettek ezekben és más titkos akciókban, nagy büszkeséggel töltötték el szerepvállalásuk. Titokban „a simlis csapatként” hivatkoztak magukra.

Ezzel együtt, több mint egy évtizeddel az El Al megalakulása után az izraeli repülőgépek továbbra sem közlekednek menetrendszerűen Dél-Amerikába, s végképp nem egy olyan országba, mely nyíltan szímpatizál Adolf Hitlerrel és a Harmadik Birodalommal. Az El Al eljuthat ekkora távolságba – nemrég vásárolt két

* Az efféle titkos akciók egyik mintapéldája lehetne a Salomon-hadművelet, melyben 1991. május 25. és 26. között 14 325 etiópiai zsidót szállítottak repülőkkel Izraelbe. Ekkoriban szélsőségesen ingatagnak tűnt az etiópiai helyzet, tartani lehetett a zsidók tömeges lemeszárlásától. A harminchat órán át tartó akciótban harmincöt repülőgép vett részt, köztük az El Al 747-es luxusgépei is.

csúcstechnológiás turbólégcsavaros Bristol Britannia repülőgépet, mely tankolás nélkül teljesítheti a transzatlanti távot –, de ekkoriban még csak Európába, Törökországba és New Yorkba repül. Isser Harelt persze ez sem tántorítja el. Találkozót kezdeményez a légitársaság vezetőivel és azután érdeklődik, lehetséges-e gépet küldeni Buenos Airesbe, megcsillagotatni az El Al transzatlanti képességeit, s esetleg arra utalni, hogy Tel-Aviv új légi útvonal megnyitását mérlegeli.

A Moszad-igazgató időzítése riem is lehetne alkalmatlanabb: májusban és júniusban kezdődik a turistaidény. Az El Al hatalmas bevételtől esne el, ha kölcsönadna egy gépet a Moszadnak.

A végzet azonban közbeszól. Groteszk módon éppen Argentína siet Harel megmentésére.

1810. május 18. és 25. között felkelés zajlott Buenos Airesben, ami májusi forradalomként vonult be a történelemkönyvekbe. A spanyol gyarmatosítás és elnyomás évszázadai után Argentína népe kivívta függetlenségét, megdöntötte a spanyol kormányzó uralmát és Primera Junta, első junta néven új irányító testületet ültetett a helyébe. Argentína teljes függetlenségre ugyan még éveket kellett várni, de az a forradalmi hét fordulópont lett az ország történetében.

A forradalom kirobbanásának 150. évfordulója előtt tisztelegő ünnepségek már 1960. május 20-án megkezdődnek. Egész Argentína a hazafiasság lázában ég. Meghívók érkeznek a világ országaiiba, hogy vegyenek részt az ünneplésben. Nagy meglepetésre Izraelbe is eljut egy ilyen, és külügyi kapcsolatai révén Isser Harel értesül arról, hogy hazája diplomatái részt kívánnak venni az eseményen.

Végre egy kedvező fordulat. Óvatosan, nehogy felélessze a gyankvást, Harel azután érdeklődik, hogy a diplomaták óhajtanának-e repülőn utazni.

Óhajtanának bizony. A latin-amerikai ügyek külügyi részlege úgy véli, a légi utazásnak sokkal nagyobb a presztízsértéke, mintha hajón tennék meg a hosszú utat. A külügy egyik képviselője egyenesen kijelenti, hogy az izraeli gép megérkezése Buenos Airesbe „tovább erősíté a nemzet presztízsét, kivált Dél-Amerika zsidó közösségek szemében”.

Harel ebben a tudatban fordul újra az El Alhoz.

A Moszad igazgatója arra kéri Mordechai Ben-Arit, a légitársaság igazgatóhelyettesét, hogy fáradjon be az irodájába. A legtöbb izraeli nem is sejt, mivel foglalkozik Isser Harel, Ben-Ari azonban nem átlagember. A Moszad központja jellegtelen épület, Harel irodája sem utal arra, hogy lakója az izraeli hírszerzés főnöke, Ben-Ari azonban így is tudja, hogy Isser Harelt legkevésbé a diplomáciai küldöttség utaztatása érdekli. Ennek ellenére nem tiltakozik, amikor Harel arról tájékoztatja, hogy ő kívánja megválasztani a repülőszemélyzet összes tagját.

Mordechai Ben-Ari teljesít minden kérést, bármennyire vérzik is a szíve a pénzügyi következmények miatt. Az El Al még fiatal vállalat, égető szüksége lenne a bevételre. A menetrend váratlan megváltoztatása, az eladott repülőjegyek visszaváltása... nos, nem épp a legjobb üzlet. Az igazgatóhelyettes mégsem tiltakozik.

Feláll, hogy távozzon. Az ajtóhoz lép. Már a kilincsen nyugtatja kezét, amikor visszafordul Harelhez. Egy pillanatra elbizonytalanodik, ideges mosoly fut át az ajkain.

„Van ennek bármilyen köze Eichmannhoz? – teszi fel a kérdést.

Isser Harel hallgat. Nem válaszolhat ilyen kérdésre – sem így, sem úgy. Ha a titok kitudódik, annak súlyos következményei lesznek. A legjobb esetben is elveszíti az állását, mint arra alkalmatlan személy, valahogyan mégis felelnie kell Mordechai Ben-Arinak, aki lehetővé teszi az egész akciót és a vállára vesz egy ekkora terhet.

Harel némán bólínt.

1960. május 10.

A Moszad védett lakása, Buenos Aires
Késő este

Ha minden jól megy, Adolf Eichmann már csak nem egészen huszonégy óráig élvezheti szabadságát.

„Minden nagyrabecsülésünk Zvi Aharonié – mondja Isser Harel, mielőtt megkezdődne a másnap esti emberrablás jelmezes főpróbája. – Nélküle most nem lennének itt.”

Aharoni megütközik és zavarban van. Az Öreg, ahogy az ügynökök hívják, köztudottan nem bánik bőkezűen a dicsérő szavakkal. Aharoni nem néz se jobbra, se balra az ügynöktársaival teli szobában, csak egyenesen maga elé mered, amíg a kínos pillanat el nem műlik.

Harel továbblép a forgatókönyv ismertetésére. Az emberrablásra akkor kerül sor, amikor Eichmann 19:40-kor leszáll a 203-as buszról. A félreeső vidéki út jó esélyt kínál arra, hogy az elfogás észrevétlent maradjon. Túl kockázatos lenne az otthonából elrabolni Eichmann-t – nem csupán a házat készítették fel a behatolók távol tartására, de fennáll a lehetőség, hogy Eichmann feleségének vagy fiainak is van fegyvere.

A csapat két autót használ. Egyik az út szélén parkol felnyitott motorháztetővel, mintha lerobbant volna. A fényszórókat nem

kapcsolják le, hogy elváiksák velük az autóvezetőket, akik másként szemtanúi lehetnének az emberrablásnak.

A második járművet az izraeli ügynökök foglalják el, akik elkapják a hazafelé induló Eichmann-t. „Az elfogás pillanatában – írja később Zvi Aharoni – Eichmann csupán két embert láthatott: a nyitott vezető felőli ablaknál álló Zvikát és esetleg engem, a sofőrt... Rafinak hátul kellett feküdnie a padlón. Amint Zvika és Zeev lebirkózta Eichmann-t, Rafi kinyitotta a hátsó ajtót és berántotta a foglyunkat, akit megkötöztünk és egy takaró alá rejtettünk. Azután kezdődött a menekülés a védett házba.”

A terv merész, tele potenciális buktatókkal. Harel végignéz az elit csapatba beválogatott ügynökökön. Valamennyien férfiak, ami annyira nyugtalanítja Harelt, hogy Tel-Avivból iderepít egy Mossad-ügynöknőt is, aki az egyik kém feleségének adja ki magát. Úgy érzi, így kevesebb nem kívánatos figyelmet vonnak a védett házra. Yehudith Friedman alig négy napja értesült megbízásáról, ma este kellett volna megérkeznie, ám annak bizonyoságaként, hogy ami elromolhat, az el is romlik, Spanyolországban lekéste a csatlakozását, így holnap estig biztosan nem ér ide – addigra pedig az emberrablásnak, így vagy úgy, de meg kell lennie.

Harel egy nappal már is elodázta Adolf Eichmann elrablását, ami nem hagyja nyugodni. Teljes szívéből hisz abban, hogy amint elkezdődik egy akció, a legkisebb változtatás is végzetes lehet. Márpedig a *Doron* fedőnevű védett házat – a Buenos Aires-től kétórányra eső elszigetelt vidéki otthonat, ahol eredetileg őrizni akarták Eichmann-t, mielőtt felcsepépzik az El Al gépére – nem használhatják egy kotnyeles kertézz miatt, ezért a mai napot arra kellett áldozniuk, hogy a hosszabb tartózkodáshoz szükséges valamennyi ágyat, fűtőtestet, ágyneműt, edényt és konzervet átszállításak a *Tira* védett házba. Annak érdekében, hogy minden előre nem látható fordulatra bebiztosítsa magát, a csapat összesen hét lakást és házat bérelt ki, amit belátása szerint használhat, amennyiben a *Tira* erre

alkalmatlanná válna. Isser Harel általában szűkmarkúan bánik az anyagi eszközökkel, ügynökei mindig szerény hotelekben szállnak meg és olcsó éttermekben esznek, de Eichmann elfogása túl fontos ahhoz, hogy bármin spóroljanak.

Az elrabláshoz kibérelt két szedán egyike váltóhibával áll a garázsban. Az ügynökök nem kapdosnak, még meg is könnyebülnek, hogy a jármű nem az elrablás után hibásodott meg. Egy útszélen veszteglő drága autó biztosan felkeltené a rendőrök figyelmét, s közben Eichmannak is esélyt adhatna, hogy segítségről kiáltson. Akárhogyan is, a rendőrök biztosan benéznének a járműbe és kellemetlen kérdéseket tennének fel a letakart rakkománnal kapcsolatban.

Harelt a leginkább emberei kimerültsége aggasztja. „Az ügynökök nem vállalhatnak részt egy teljes fizikai és szellemi összponthoztatót követő küldetésben, csak ha teljes mértékben biztosak vagyunk abban, hogy készen állnak rá” – fejtegeti később.

Amiőt csak két héttel korábban Buenos Airesbe érkezett, az Eichmann-akció minden résztvevője megállás nélkül dolgozik és hatalmas távolságokat tesz meg, árnyékként követi Eichmann-t és feltár minden lehetséges menekülési útvonalat. A fizikai fáradtságot természetesen a mentális feszültség is fokozza. A kezdeti izgatottságot, amit sokan éreztek, amikor a felderítések során először láthatták a hús-vér Eichmann-t, mostanra felváltotta a kudarctól való félelem. Az ügynökök amiatt aggódhatnak, hogy másnap ilyenkor talán letartóztatják és egy argentíni börtönbe zárják őket. Talán soha többé nem látják viszont Izraelt.

És ha gond nélkül végrehajtják is az akciót, még legkevesebb tíz napig nem pihenhetnek. Az El AL-járatnak két napon belül meg kellene érkeznie, de mint kiderül, egy teljes hetet késik. Ez azt jelenti, hogy ennyi ideig lesznek kénytelenek rejtőzködni Eichmann-nal, miközben a rendőrség nyilván nagy erőkkel nyomoz majd az eltűnt személy után. Mostantól egészen addig, amíg

elhagyja az argentin légteret, a már kimerült csapatnak napi húszonnégy órában gyakorolnia kell a fegyelmet és éberséget.

„Ön szerint mennyi időt kell börtönben töltenünk, ha elkapnak?” – hangzik egy kérdés.

„Jó néhány évet” – felel szűkszavúan Harel.

Néma csend ereszkedik a szobára.

Miközben a csapat az utolsó simításokat végzi a terven, nyugtalanító hír érkezik Izraelből. A Moszad jelentése szerint dr. Josef Mengele mostanában Buenos Airesbe látogat. Nem lehetséges, hogy Isser Harel ügynökei egy füst alatt őt is elkapják? Az izraeli igazságszolgáltatás példátlan diadala lenne, ha egyszerre állítanák bíróság elég mindenkit háborús bűnöst: Adolf Eichmann-t és Mengelét.

Isser Harel titokban márás új tervet kovácsol.

Ideje elkapni egy háborús bűnöst.

Zvi Aharoni félreáll a szedánnal a vidéki úton. Tizenöt éve és négy napja ért véget a második világháború, azóta tart Adolf Eichmann hosszú menekülése az igazságszolgáltatás elől, de ha minden jól megy, már csak néhány perc kell ahhoz, hogy elfogják a náci tömeggyilkost, aki soha nem bánt meg semmit.

Aharoni és ügynöktársai a buszmegállót figyelik, várják a 203-ast, ami minden pontban 19:40-kor érkezik.

Aharoni a távolban látja az útszélen parkoló másik autót. Az izraeli ügynök külföldi diplomatának adja ki magát, öltönyt és nyakkendőt visel. Álcája magyarázatot ad arra, mit keres egy ilyen drága autó Buenos Aires nem épben a gazdagságáról híres negyedében.

Aharoni leállítja a motort és kioldja a motorházatető zájrának reteszét. Peter Zvi Malkin és Zeev Karen Moszad-ügynökök kiszállnak a járműből, felnyitják a tetőt és a motor fölre hajolnak, mintha szerelnék.

Rafi Eitan, az Aharonival utazó negyedik ügynök és az „emberrabló brigád” tagja meglapul hátul, ahol az elhaladó járművekből sem láthatják.

Senki nem szól.

Egy arra kerekező kamasz fiú áll meg és érdeklődik, hogy se- gíthet-e.

„Kopj le!” – mordul rá Aharoni spanyolul.

A jótét lélek habozás nélkül engedelmeskedik.

Töretlen a hallgatás, ahogy autók jönnek-mennek az úton. Besötétedett, felkelt a telihold. Errefelé nincsenek utcai lámpák.

19:42-kor Eichmann busza fékez a megállónál. A csapat idegei pattanásig feszülnek. Peter Malkinnak kell kezdeményeznie a kapcsolatot és magára vonni a náci figyelmét, mielőtt elkapná. Malkin nem szívesen érintkezne a testet öltött gonossal, ezért a kellemes tavaszi idő ellenére kesztyűt húz.

Csakhogy amikor kinyílik a busz ajtaja, Eichmann nem száll le.

A csapat eluralkodik a csalódottság. Nem veszélyeztethetik a küldetést azzal, hogy túl soká maradnak, legkésőbb nyolckor távozniuk kell. Ha addig nem kapják el Eichmann-t, a következő este újabb próbát tesznek.

Elérkezik a nyolc óra, de a nácinak se híre, se hamva. A Moszad-autók mégis a helyükön maradnak. „Menjünk vagy várunk tovább?” – suttogja Aharoni Rafi Eitannak, aki az emberrablás felelőse.

„Várunk.”

Még öt perc telik el. Zvi Aharoni szeméhez emeli távcsövét és lesi a következő buszt, hátha Eichmann azzal érkezik.

Mintha csak erre várna, a második Moszad-autó felkapcsolja fényszóróját, hogy tisztán megvilágítsa Adolf Eichmann-t, amint leszáll és megkezdi éjszakai sétáját hazafelé.

„Vigyázz, hátha van fegyvere” – suttogja Aharoni Malkinnak, aki még most is a motor fölött görnyed.

Eichmann az autó felé tart, hátról közelít meg. Aharoni a tükröből figyeli. Amikor Eichmann tízméternyire ér, az izraeli beindítja a motort.

Eichmann elhalad Aharoni ablaka előtt.

Peter Malkin felegyenesedik és Eichmann útjába áll.

„Un momento, señor” – szólítja meg vaskos akcentussal. Peter Malkin a küzdősportok és robbanószerek szakértője, akinek családja még a háború előtt elmenekült Európából, nővére a gyermekéivel és több mint száz közelű rokonukkal együtt náci megsemmisítő táborokban halt meg. A sötét hajú és barna szemű, feltűnően jóvágású és lengyel származású harmincségi éves Malkin egy napon majd művészeti érzékenységről lesz ismert, most azonban semmi jelét nem adja ennek. Aharoni szavaival ő a csapat „erős embere”, aki a cél érdekében semmitől sem riad vissza.

Eichmann megtorpan. Egy szakszervezeti gyűlés miatt tovább bent kellett maradnia, s most másra sem vágyik, csak hogy haza jusson és igyon egy pohár vörösbort. A kíváncsiság mégis felülkeredik rajta.

Abban a hitben, hogy a náci zsebében akár egy pisztoly is lapulhat, Malkin egyenesen ráveti magát és megpróbálja lefogni karjait. Eichmann felkiált és sietve hátralép. Aharoni felpörgeti a motort, hogy a hang elfojtsa Eichmann segélykiáltásait. Malkin már meg is rágadja a náit. A két férfi hempergve tűnik el az útszéli árokban. Malkin kesztyűs kezével próbálja elhallgattatni a rúgkapáló és sikoltozó Eichmann-t.

Zeev Karen ügynök csatlakozik, megragadja Eichmann lábát.

„Segíts nekik!” – ordít Aharoni Rafi Eitannak, aki a tervnek megfelelően a hátsó ülésen lapul. Aharoni később arról ír, hogy a „szépen eltervezett és gondosan begyakorolt akció” ezen a ponton „teljes káoszba fullad”, ám amint Eitan beveti magát az árokba és legyűri Adolf Eichmann-t, minden visszazökken a rendes kerék-vágásba.

A nyöszörgő náit behajítják a kocsiba. A birkózásban kimerült izraeli ügynökök levegő után kapkodnak.

„Ha ellenáll, lelőjük” – rivall rá Aharoni németül Eichmannra.

Nem kap választ. Megismétli a fenyegést.

Néma csend.

Három perc telik el.

Azután tökéletes németséggel elhangzanak az első szavak, melyeket az ügynökök hallanak Adolf Eichmann szájából: „Beletrődtem a sorsomba.”

* Csaknem harminc évvel később a kesztyűt, amit Peter Malkin viselt Eichmann elrablásának éjszakáján, bronzba öntötték és műalkotásként kiállították Izraelben.

1960. május 11.

Tira védett ház, Buenos Aires
21:00

Ahalára rémült Adolf Eichmann, akire motorosszemüveget adtak, átvezetik a garázsba a konyhába. Egész testében megfeszül, ahogy elrablói két oldalról közrefogják. Nem képes uralni a mozdulatait, kezei újra meg újra ökölbe zárolnak, minthă görcsöt kapnának.

Eichmann gyanítja, hogy a Moszad ejtette fogásába, de biztos nem lehet a dolgában, mert a szemüveg lencséit leragasztották, így nem lát semmit. Az eredeti terv értelmében Eichmannt elfogása után el kellett volna kábítani, de a csapat orvosa ezt túl veszélyesnek értékelte – a fogoly elrablása előtt alkoholt fogyasztott és a szokottnál többet ehetett, a nyugtató ilyen körülmények között rosszullétet, súlyosabb esetben halált is okozhat. Eichmann így csak megkötözik és ráadják az elsötétített szemüveget, hogy megfosszák tájékozódóképességétől. Így jutnak el az emberrablás helyszínétől a negyven kilométerre, Buenos Aires Quilmes nevű negyedében álló házig. A náci az utazás során mindvégig hallgat.

Eichmann mindeddig nem hallott mászt, csak Zvi Aharoni folyékony németjét. Most is ugyanez az ügynök vezeti fel a hátsó

lépcsőn, a börtöncellává alakított és hangszerigetelt emeleti hálószobába. Még kilenc napot kell várni, amíg az El Al gépe elindul Buenos Airesből Tel-Avivba, Eichmann addig ebben a szobában marad. A hosszú rabság rengeteg alkalmat kínál egy olyan képzett kihallgató tisztnek, mint Aharoni, hogy megtörje Eichmann-t. Az idő persze ahhoz is elég hosszú, hogy az argentin rendőrség rátaláljon a védett házra, ezért résen kell lenniük. A rendőrségi beavatkozás esetére két kis rejtekhelyet alakítottak ki a házban – egyet a veranda alatti kúszótérben, egyet a mennyezet feletti tárolóüregben –, melyeket párnákkal tömték ki, hogy elfojtás az idezárt Eichmann minden pisszenését.

Az emeleti hálóban, ahol Eichmann argentínai tartózkodásának utolsó napjait tölti, matracok fedik az ablakokat és vastag takarók a falakat, melyek így maguk közé zárnak minden üvöltést. A szoba alig háromszor négy méter, közepét egyszemélyes vaságy uralja. Asztal és két kis szék áll rendelkezésre a kihallgatásokhoz, illetve ezek szolgálják a napi huszonnégy órában megfigyelt Eichmann űreinek kényelmét. A cellában sosem lehet sötét. Az elrablás minden részletét úgy terveztek meg, hogy összezavarják a foglyot és eltompítsák érzékelését. A szemüveget sem veheti le. Nem ismerheti a dátumot, az időt, a napszakot. Csakis kóser ételeket kap – többek között tyúkhúslevest, főtt csirkét, omlettet, tört burgonyát –, melyeket egy Moszad-ügynök készít el neki, akinek családját az ő parancsára gyilkolták meg a háborúban.

Az őrt álló Moszad-ügynökök sosem törhetik meg hallgatásukat. Kizárálag Aharoni kommunikálhat Eichmann-nal. Arra az esetre, ha az argentin rendőrség rátalálna a házra, Eichmann nem láthatja és hallhatja elrablóit, így nem is tanúskodhat ellenük.

Eichmann levetkőztetik. Munkásruhája és bakancsa éppoly öreg és elnyűtt, mint az alsóneműje.

A csapat orvosa alapos vizsgálatnak veti alá. Még a szájüregét is átkutatja, ciánkapszulát keres, bár ahány év eltelt a háború

vége óta, már aligha rejtegethet ilyet a fogai között. Miután nem kerül elő méreg, további óvintézkedésként Eichmann műfogsorát is elveszik.

A náci bal karján egy cigarettacsikk nyoma; hóna alatt heg tarja az SS-es vércsoport tetoválását.

Az izraeliek méretre vásárolt pizsamába öltöztetik. Bal bokáját az ágyhoz bilincselik. 21:15-kor – alig több mint egy órával az elfogása után – meg is kezdődik a kihallgatása. Zvi Aharoni szakterülete nem a megfigyelés vagy a menekülőautó vezetése, noha az akció során minden feladatot szakszerűen oldotta meg. A kihallgatás már egészen más tézsa. A fogoly megtörése és az információ kicsikarása nem csupán Aharoni specialitása, de olyan feladat is, amelynek minden aspektusát élvezи. A háború után hosszú időt töltött Amerikában, ahol a CIA-nál tanulmányozta a vallatási módszereket. A fizikai erőszak nem szerepel az eszköztárában, a manipuláció annál inkább – képes túljárni foglyai eszén és elérni, hogy saját magukat kössék gúzsba a hazugságaikkal.

A felkészülés során Aharoni a legapróbb részletekig megismerte Eichmann előéletét: elolvasott minden vele kapcsolatban elérhető anyagot, emlékezetébe véssett minden tényt és momentumot, hogy azt az érzést keltse a náciban, mintha előre tudná a választ az összes általa feltett kérdésre. Mindennél fontosabb, hogy a fogoly elismerje valódi személyazonosságát. Ha rossz embert visznak Izraelbe, azzal nevetségesessé teszik a hazájukat és a Moszadot.

„Mi a neve?” – kezdi Aharoni folyékony németseggyel:

„Ricardo Klement.” Eichmann nem mutatja félelem jelét.

„Hogyan hívták korábban?” – emeli fel a hangját Aharoni.

„Otto Heninger.”

„Mi az NSDAP párttagsági száma?”

„Nyolc-kilenc-kilenc-nyolc-kilenc-öt.”

„Mi volt a száma az SS-nél?”

„Négy-öt-három-kettő-hat.”

„Születési ideje?” – folytatja Aharoni, miközben magában feljegyzi, hogy Eichmann válaszai eddig mindenben megfelelnek a valóságnak.

„1906. március tizenkilenc.”

„Születésekor kapott neve?” Aharoni tudatosan haladt a kérdés felé, most mégis elbizonytalanodik. A helyes válasz azt jelenti, hogy továbbléphet és kivallathatja Eichmann a holokausztban játszott korábbi szerepéről. A rossz válasz nyomán egész éjjel folytatódhat kettejük mentális sakkjátszmája.

Miután tizenöt éven át rejtőzött és szövevényes mesékkel próbálta leplezni valódi kilétét, a büszke náci az igazsághoz híven felel.

„Adolf Eichmann.”

¶

Sylvia Hermann egykori barátja, Nick Eichmann egy liftaknában dolgozik. Mostanra feleségi vett egy argentin lányt és elköltözött otthonról. Május 12-e reggel van, alig néhány óra telt el az apja elrablása óta. A huszonégy éves szerelő csavarhúzójával beállítja a felvonó irányítópaneljét. Váratlanul öccse, Dieter jelenik meg a szűkös kis térben.

„Eltűnt az öreg” – jelenti a tizennyolc éves fiú kifúltan.

A fiárok tüstént a Garibaldi utcára hajtanak. Útközben rövid időre megállnak Carlos Fuldner egykori SS-tiszt otthonánál, hogy megosszák vele a hírt. Annak idején Fuldner intézte apjuk kivándorlását Argentínába. Hárman együtt három lehetséges magyarázatot találnak az eltűnésre: Eichmann letartóztatta az argentin rendőrség (talán köztéri alkoholfogyasztás miatt), egy baleset következtében sebesülten fekszik valamelyik kórházban – vagy elkapta az izraeliek.

A hullaházakban, kórházakban és rendőrőrsökön folytatott kétnapos eredménytelen kutatás megadja a választ. Amikor az Eichmann fiúk követik apjuk legvalószínűbb útvonalát a buszmegállótól, felfigyelnek az út menti nyomokra és ellapult fűre, ami közelharcra utal. Amikor Nick Eichmann lehajol és tüzetesebben is megvizsgálja a területet, a sárban rábukkan apja szemüvegére.

Az izraeliek csaptak le.

Ami sürgetővé teszi a helyzetet: az Eichmann fiúknak meg kell találniuk apjukat, mielőtt még kicsempésznék Argentínából.

¶

Gyötrelné lassúsággal múlik az idő. Ahogy az El Al repülő érkezéséig hátralévő napok leperegnek, Isser Harel rögeszmésen bújja az újságokat és keresi a hajtóvadászat híreit. Biztos benne, hogy Vera Eichmann aggódott, amikor férje nem tért haza időben, mégsem hiszi, hogy nyomban emberrablásra gyanakodott. Inkább hihette azt, hogy megsérült valami balesetben és kórházba került. Harel nem gondolja, hogy egyenesen a rendőrségre ment. „Klement gyakran leitta magát? – kérdezgeti, ahogy beleképzeli magát a rendőrök helyébe. – Sokat veszekedtek? Vitáztak? Esetleg összeszűrte a levet egy másik nővel?”

Úgy dönt, hogy Vera miatt nem kell aggódnia. Az asszony nem merné felfedni férje valódi személyazonosságát és múltját a helyi bűnöldöző szervek előtt, így azok aligha kezdenek átfigyelni a keresésbe. „Mint a világon bárhol másutt, a rendőrök végül megvonják a vállukat azzal, hogy a férjek sokszor eltűnnek és visszatérnek, csak várjon türelmesen, amíg a honvág az ő férjét is hazahozza.”

Különben is, ha Vera Eichmann botor módon elárulná, hogy férje a hírhedt náci háborús bűnös, Adolf Eichmann, a hír szem

villanás alatt bejárna az egész világot. Ezzel nem mentené meg a férjét, csak megerősíténe, hogy él és virul Argentínában.

Nem, dönti el Harel. Vera Eichmann nem fog a rendőrséghez fordulni.

A helyi náci közösség ugyanakkor mindenket majd, hogy megmentse Adolf Eichmann-t. Csakugyan: mialatt Isser Harel az El Al 601-es járatára vár, az egykori SS-ügynökök hálózata akcióba lép. Vera Eichmann és legkisebb fiát, Ricardót a Garibaldi utcai házból egy titkos rejtekelyre menekítik.

„Apám egy másik barátja, szintén SS-tag, megszervezte az összes kikötő és repülőtér megfigyelését. Nem volt olyan repülőtér, kikötő, fontos vasútállomás vagy kereszteződés, amit az embereink ne figyeltek volna” – kérkedik Nick Eichmann öt évvel később egy német újságírónak.

Segítség érkezik a militáns antiszemita argentin szervezettől, a Tacuarától is, melynek tagjai még most is náci karlendítéssel köszöntik egymást, miközben Adolf Hitlert és fasiszta politikáját éltetik. A Tacuarát olyan katolikusok és antikommunisták alkotják, akiknek végső célja „egy politikusuktól, demagóguktól és zsidóktól mentes” új Argentína létrehozása, ezért szövetséget ápolnak még a Buenos Aires-i Arab Ligával is, amelynek el tökélt szándéka letörölni Izraelt a világtérképről. Már Pius pápa is értesült a Tacuara csoport által terjesztegett gyűlöletről, és utasította egyik katolikus papját, hogy vegyenek vissza az antiszemita retorikából.

Dieter és Nick Eichmann tehát az SS-szel és a Tacuarával karoltve keresi apját, abban a hitben, hogy valahol Buenos Airesben, legvalószínűbben egy zsinagóga pincéjében rejtegetik. Alig alszanak, minden alárendelnek a fanatikus keresésnek. Buenos Aires a 150. évfordulóra való készülődés lázában ég, így a fiatalok agresszív kutatása észrevétlen marad.

„Biztosan tudtuk – meséli Nick Eichmann évekkel később –, hogy még nem hagyták el Argentinát.”

1960. május 19-én este az El Al turbólégsavaros repülőgépe megközelíti a Buenos Aires-i Ezeiza repülőteret. „A Suttogó Óriás”, ahogyan a Bristol Britanniát becézik, Tel-Avivból előbb Rómába, majd a szenegáli Dakarba repült, hogy Afrikától nyugati irányban átszelje az Atlanti-óceánt, amíg el nem éri a brazíliai tengerparti légikikötőt, Recifét. A gép most először repül Dél-Amerikába. A Britannia navigációs tisztje, Shaul Shaul által használt repülési térképeket kifejezetten erre a járatra szerezte ki New Yorkban. Recifében, ahol feltöltik a gép üzemanyag-tartályait, a két pilóta leckét kap a dél-amerikai birokrácia abszurditásáról. A rövid megállóból frusztráló késedelem lesz, amikor egy légi irányító nem adja meg az engedélyt a brazil légtéren való áthaladásra, jóllehet minden szükséges feltétel adott. Az El AL-járat csak három órával és egy vesztegetési kísérlettel később emelkedhet a levegőbe.

Amikor leszáll Buenos Airesben, a legénység még valamit megtanul a dél-amerikai mentalitásról: errefelé métert használnak láb helyett. Amikor azt az utasítást kapja, hogy „ereszkedjen 2000-re”, a repülőszemélyzet hirtelen szembesül a felhőket átlyuggató fakoronaikkal. Csak néhány pillanat választja el a katasztrófától. Amikor a pilóta rémülten felerántja a kormányt, a gép épphogy nem zuhan a mélybe.

Így amikor az El Al 601-es járata végül földet ér Buenos Airesben, a kimerült legénység alig várja a kötelező huszonnégy órás pihenőt. Rájuk is fér – lehetett bármily fárasztó a Buenos Airesbe vezető út, Tel-Aviv felé még inkább embert próbáló lesz.

A gépen utazó magas rangú izraeli diplomataik az előjük gördített vörös szőnyegre lépnek ki. Mindkét oldalról lelkesítő beszédek

hangzanak el. A helyi zsidó szervezetek képviselői a terminál épületében türelmesen várakoznak arra, hogy köszönhessék Abba Ebant, Izrael külügyminiszterét. A diplomaták és a helyiek egyike sem tud Eichmannról.

Noha már csak egy nap maradt az Eichmann-akció utolsó fázisának végrehajtásából, továbbra is lázas ütemben folyik a tervezetés. A repülőtér biztonsági személyzete jelenti a legnagyobb kihívást: minden utast részletesen kikérdeznek és alaposan átvizsgálnak. Így, mialatt a hivatalos küldöttség belép a terminál épületébe, a Britanniát elvontatják a repülőtér távoli végébe. A Moszad – abban a reményben, hogy így nem lesz kitéve olyan szigorú ellenőrzésnek, amikor majd távozásra kerül a sor – külön kérte, hogy az El Al járata az argentin gépek közelében parkolhasson.

A Britannia jelenléte sem tántorítja el Zvi Aharonit attól, hogy tovább vizsgálja a teherhajón történő kivonás lehetőségét. Lelkes vízisíelőnek adja ki magát, motorcsónakot bérel és bejárja a Rio de la Plata torkolatvidékét, ahol meggyőződik arról, hogy a tengeri út nagyon is járható. Továbbra is nehézséget jelent viszont, hogyan téritsenek el egy menetrendszerűn közlekedő hajót. A ZIM társaság tiszviselői megerősítik, hogy teherhajó legkorábban valamikor júniusban közelítheti meg a dél-amerikai partot.

Ez aligha ideális, de kell egy B terv, ha a légi útvonal csödöt mondana. Még akkor is, ha Eichmann így legalább még egy hónapig a védett házban kellene őrizni, amit még Aharoni is elköpzelhetetlennek tart. A Moszad-ügynökök már is úgy érzik, mintha ők raboskodnának a *Tirában*. Sakkozgatnak, a rendelkezésükre álló néhány könyvet olvasgatják és rádiót hallgatnak, de az unalom így is megviseli őket. Ők borotválják Eichmann-t, segítenek neki zuhanyozni és kísérlik ki a vécére; ők diktálják bele a kóser ételeket, melyeket a nemrég érkezett női Moszad-ügynök készít, de közben minden nappal egyre nehezebben hiszik el, hogy ez a szürke hétköznapi ember tervelte ki milliók lemeszárlását,

és végtelen arroganciájában azt ígérte Adolf Hitlernek, hogy a születésnapjára megajándékozza őt egy judenrein (zsidómentes) Béccsel.

Minél előbb állítják Eichmann-t a tel-avivi bíróság elé, annál jobb. A Moszad ügynökeit megviseli a bezártság és a gyűlölt el-lenség fullasztó közelsége. Minél tovább marad Eichmann az őrizetükben, annál inkább úgy érzik, képtelenek lennének még egy hónapot várni, hogy hajón szállítsák el innét.

Egy helyi zsidó asztalos, aki sayanként segíti az izraelieket, különleges látását ácsolt a légi szállításhoz. A doboz elég nagy egy embernek, így a náci a legnagyobb titokban, teheráruként rakodhatják fel. Belső felére négy erős bőrszíjat csavaroztak, hogy Eichmann mozdítani se tudja a tagjait; a fába ötven apró lyukat fúrtak, hogy ne fulladjon meg. Annak érdekében, hogy a reptéri biztonsági személyzet ne nyithassa fel, a ládára „diplomata posta” feliratot fűjnak, ami garantálja a csomag érinthetetlenségét.

Ezzel egy időben a Moszad megkörnyékez egy izraeli turistát. A férfinek semmi köze a Moszadhoz, mégsem kérdezősködik, amikor azt hallja, hogy nagy szolgálatot tenne a hazájának, ha felvetné magát egy helyi kórházba. Noha szemmel láthatóan semmi baja, a turista agyrázkódást színlel egy nem létező autóbaleset nyomán. Az Eichmann-akció orvosa a biztonság kedvéért alaposan kioktatja az agyrázkódás tüneteiről.

Hazafias kötelességének engedelmeskedve a turista beszámol az argentin orvosoknak a balesetről és az ütközésről, melynek nyomán élesen előrevágódott és beütötte fejét az első ülésbe. Szédülésre panaszkodik. Megvizsgálja egy neurológus, megröntgenezik a koponyáját.

Amint a turistát beutalják a kórházba, a Moszad ráteszi kezét az útlevelére. Az ügynökök most sem adnak magyarázatot, de a turista most sem tiltakozik. Amint a Moszad képzett hamisítói bevágják a helyére az új fényképet, elkészül Adolf Eichmann útlevele.

A turista – akinek Harel a Rafael Arnón fedőnevet adja – tökéletesen játszsa figyelemterelő szerepét, amikor azt mondja az orvosoknak, hogy az Európába tartó összes járat betelt, de reményei szerint az El Al gépe hajlandó felvenni egy beteg izraelit, aki mielőbb haza szeretne jutni.

Május 19-én éjjel – alig néhány órával az El Al gép földet érése után – a Moszad-csapat egyik tagja meglátogatja a turistát a kórházban. Arra utasítja, hogy mondja meg az orvosoknak, sikerült helyet kapnia az Izraelbe tartó járatra. Amint elbocsátják a kórházból, a Moszad megtalálja a módját, hogy hazaszállítsa Izraelbe, de az útlevele addig is Adolf Eichmann nevére szól.

Nem csak Adolf Eichmannak kellenek hivatalos iratok Argentína elhagyásához. A Moszad-csapat tagjai különböző álcák és hamis személyazonosságok védeottságében érkeztek; különböző járatokkal utaztak, melyekre különböző helyeken szálltak fel. Egyesek átszálltak Párizsban, mások dél-amerikai célállomások érintésével jutottak Buenos Airesbe. Hasonló módon kell távozniuk is, miután az El Al fedélzetén csak maroknyi ügynök utazhat. A többieknek titokban kell elhagyniuk Argentínát, méghozzá abban a tudatban, hogy vadászni fognak rájuk, mihelyt Eichmann elrablásának híre kitudódik.

Az Eichmann-akció végrehajtói utolsó éjszakájukat töltik a *Tirában*. Miközben az El Al Britanniája magában áll a repülőtérről, aszfaltján, a biztonsági reflektorok fényében, az akciócsoporthoz köthetők új személyazonosságukat és elhagyják a védett házat.

A fedősztori szerint a *Tirát* egy házaspár vette ki, ezért a bőrtöncellát teljesen fel kell számolni. „Sok munkát áldoztunk arra is, hogy visszaállítsuk a ház eredeti állapotát – emlékezik vissza Isser Harel. – Mindent vissza kellett tennünk a helyére. Mindent meg-

kellett semmisítenünk, ami utólag került oda... aprólékos listát vettünk, hogy biztosan ne feledkezzünk meg semmilyen részletről.”

Egész éjjel folyik a munka. Hajnalra a terv készen áll a végrehajtásra.

„Végül eljött május huszadika – írja Harel. – Az utolsó nap, számomra az Eichmann-akció leghosszabb és legdrámaibb napja.”

Egy kérdés ugyanakkor megválaszolatlan maradt. Mi történik, ha Eichmann a legutolsó pillanatban szökni próbál?

1960. május 20.

Ezeiza repülőtér, Buenos Aires

19:00

Isser Harel egyedül ül a reptéri alkalmazottak kávézójában. A legvégső sűrű a dohányfüsttől. Odakint hideg van és esik. Harel nagy elővigyázatossággal választotta meg ezt a helyet, abban a reményben, hogy észrevétlen maradhat, míg kivárja az éjfél indulást Tel-Avivba. Egyenruhás biztonsági őrök és kezeslábast viselő szerelők veszik körül, akik türelmetlenül várják, mikor szabadul fel egy ülőhely a zsúfolt helyiségen. Harel itt fog találkozni a Moszad többi tagjával, akik tájékoztatják az akció alakulásáról.

Gondolatai nem csupán Adolf Eichmann körül forognak. Moszad-ügynökök egy csoportjának azt a feladatot adta, hogy fésüljék át Buenos Aireset Josef Mengele után. Ebben a késői fázisban kockázatos embereket elvonni az Eichmann-akcióból – az érintett Moszad-ügynökök sem örülnek a megbízásnak, mely veszélyeztetheti a gondosan felépített terv végrehajtását –, Harel mégis készen áll vállalni a kiszámított kockázatot.

Hamarosan Zvi Aharoni is csatlakozik hozzá. A két férfi alig hallja egymást a zajos repülőtéren. Harel egy csapat éhes argentín katona közelében talál maguknak helyet, akiket túlságosan is leköt-

az evés, hogy felfigyeljenek a zsidó ügynökökre. Aharoni jó hírt hoz: a *Tirát*ól idevezető utak tiszták. A fokozott biztonsági előírások és a 150. évfordulóra érkező számtalan járat ellenére nyoma sincs útzáráknak. Elégedetten állapítják meg azt is, hogy a Buenos Aires-i lapok egyetlen szóval sem említik Eichmann-t.

„Végre hajtjuk az A tervet” – utasítja Harel Aharonit, mielőtt visszaküldi a *Tirába*. Ezzel félre is teszik az alternatív menekülési tervet és a tengeri kivonást. Aharoni megkönnyebbülten sóhajt fel. A Moszad-ügynökök is örömmel értesülnek majd a fejleményről.

Az A terv értelmében a különleges lánatra sem lesz szükség, miután Eichmann saját erejéből száll majd fel a gépre.

20:30-kor az El Al pilótái elhagyják Buenos Aires központjában lévő szállodájukat. Autóval a reptér félreeső szegletébe, a Britanniához szállítják őket, ahol megkezdi a felszállás előkészítését.

Ugyanebben a pillanatban a *Tirában* tartózkodó Zvi Aharoni belép Adolf Eichmann cellájába. A náci ebéd óta nem kapott enni és inni. Haját őszre festették, arcát kisminkelték, hogy valódi koránál idősebbnek tűntessék fel. Álbajuszt visel. Az El Al legénységének ropogósra keményített fehér ingébe, kék nyakkendőjébe és érre vasalt kék nadrágjába öltöztetik. Sapka is kerül a fejére, rajta a jelképpel, amit milliónyi áldozata viselt: a Dávid-csillaggal.

A két férfi az elrablás óta órákat töltött egymás társaságában. Aharoni rengeteg terhű információt szedett ki Eichmannból. Az izraeli mindvégig szakszerűen tette a dolgát, nem bizalmaskodott a fogollyal. Korábban, mielőtt találkozott Isser Harellel, arról tájékoztatta Eichmann-t, hogy aznap éjjel elindulnak Izrael felé, ahol bíróság elé kell majd állnia háborús bűneiért. A náci tudta, hogy ez a nap is eljön, még egy dokumentumot is aláírt, melynek értelmében szabad akaratából vállalja az elszállítását.

„Ne felejje az ígéretét” – emlékezteti most Aharoni.

„Nem kell félnie – feleli a tömeggyilkos, aki most is a leragasztott lencséjű szemüveget viseli. – Önként tartok magukkal és betartom az ígéretem.”

Eichmannnak láthatóan nem okoz gondot a zsidó egyenruha viselése. Csak a zakóját hiányolja, de a kérést elutasítják.

„Az orvosnak bármikor hozzá kellett tudni férnie a karjához és a vénájához – írja utóbb Aharoni. Az orvos az egyik legjobb aneszteziológus Tel-Avivban, aki hamarosan visszatér a szakmájához és soha többé nem kerül szóba, mint az Eichmann-akciócsoport tagja. – Bizonyos adag gyógyszert korábban a páciensbe fecskendezett, majd a helyén hagyta a tűt, íly módon bármikor növelte a dózist. Az ing elrejtette a tűt, de nem hátráltatta az orvost. A zakó megnehezítette volna a dolgát.”

Az injekciót 21:00 órakor adják be.

„Készen állunk az utazásra” – jelenti a doktor, amint a gyógyszerek hatni kezdenek. Eichmann nem képes az összefüggő beszédre, de járni azért tud. Leveszik a szemüveget. Két El Al-egyenruhát viselő Moszad-ügynök a garázsba kíséri, ahol a náci újra a kocsi hátsós ülésén helyezik el. A szedán diplomatarendszámat visel, hogy ne kutathassák át.

Ezúttal is Zvi Aharoni vezet. Mindenkinél jobban ismeri a repülőtérré vezető utakat; ahogy a kis mellékutcákat is, amennyiben bármikor változtatni kell az útvonalon. 21:30-kor felengedi a kuponlagon, hogy utolsó alkalommal hajtson ki a *Tirából*.

Ugyanekkor a Buenos Aires szívében fekvő Hotel International előtt az El Al repülőszemélyzetének többi tagja is beszáll egy kisbuszba. A légitársi pontosan akkor érkeznek meg a repülőtérré, amikor az Eichmann szállító autó. A személyzettel csak aznap

reggel közölték, hogy este egy különleges utas is csatlakozik hozzájuk, aki az El Al egyenruháját fogja viselni. Nevet nem mondattak, csak annyit, hogy a kérdéses személy „kiemelt fontosságú”. A személyzet „meghökkenve” fogadta Isser Harel szavait, még ha annyira már nem is lepődnek meg ezen. Nem ez az első furcsaság a járat kapcsán.

A visszaút például már nem a brazíliai Recifén át vezet, ehelyett egyenesen átprepülnek az Atlanti-óceán felett a szenegáli Dakar felé, noha a táv valamivel meghaladja a Britannia hatótávolságát, így a pilótáknak igencsak kedvező időjárási viszonyokra lesz szüksége a gond nélküli átkeléshez.

A veterán El Al-személyzet elég régóta végzi már a munkáját, hogy felkapja a fejét az ilyen árulkodó jelekre.

Isser Harel a reptéri alkalmazottak büfjében marad. Kiszúrja a tömegben két kémjét, akik a Josef Mengele utáni kutatást vezetik. Emberei közül sokan azt gondolják, hogy túlzottan becsvágyó a cél: egy füst alatt lecsapni a Halál Angyalára is. „Ha elkapok egy madarat, nem kezdem el keresni a következőt – figyelmeztette egy ügynök Harelt. – Fogom a madarat és bedugom egy kalitkába, mielőtt keresni kezdem a másikat.”

A Moszad főnöke ugyanakkor biztos abban, hogy ha Eichmann sikeresen leszállítják Izraelbe, Mengele páni rémületben menekül vissza a rejtekhelyére. Már az is hihetetlen egybeesés, hogy a náci orvos épp akkor érkezik Buenos Airesbe, amikor az Eichmann elfogására kiküldött Moszad-csapat. Jobb kihasználni a ritka lehetőséget, mint hagyni elveszni – ilyen alkalom talán soha többé nem lesz.

Ám ahogyan a két ügynök helyet foglal a kis asztalnál, ahol Harel az est folyamán embereivel értekezik, nyomban érezni lehet, hogy

valami nem stimmel. Mindkettő órákat késik és hiányzik belőle a lázas izgatottság, ami bizonyosan látszana, ha minden terv szerint alakult volna. Mindkettő kimerült és levert. Mindkettő megközelítette Mengele ismert tartózkodási helyét – egyszer cso-magkézbesítőnek álcázva, másodszor szerelőnek, aki az elromlott vízmelegítő miatt jött.

Mindkettő ugyanazzal a lesújtó eredménnyel szembesült: egy nő nyitott ajtót.

Aki angolul beszélt, minden érezhető német akcentus nélkül. Ami azt illeti, más nyelven nem is beszélt, még spanyolul sem. Készséggel elárulta nevét a Moszad-ügynököknek, miként azt is, hogy csakis nemrégiben költözött Buenos Airesbe. Akkor bérelte ki a házat, arról pedig nincs tudomása, mi lett az előző bérővel. S ha ez sem lenne elég: kitartott amellett, hogy a vízmelegítőnek semmi baja, ezért nincs oka beengedni senkit.

Az ügynökök nem hagyták magukat, célzott kérdéseket tettek fel, hogy felsmérhessék a nő szavainak igazságtartalmát, de végül mindenketten arra jutottak, hogy nincs okuk kételkedni.

Így hát a Moszad-ügynökök tudatják Isser Harellel a szomorú hírt, hogy a Halál Angyala felszívódott. Nem lesz kettős emberrablás.

Klaus Eichmann és öccse, Dieter továbbra is Buenos Aires utcáit járja, apja elrablóit keresi. Szövetségeisek a Tacuarától szoros megfigyelés alatt tartják a pályaudvarokat, kikötőket és a repülőteret, de közben egyre nő a nyugtalanság. A Tacuara azt is felvetette, hogy rabolják el Izrael argentíniai nagykövetét és tartsák fogva túszként, amíg Adolf Eichmann elő nem kerül.

Az Eichmann fiúk akkor még túlzásnak tartották ezt a válaszlepést, de könnyen lehet, hogy végül nem lesz más választásuk.

Zvi Aharoni lassan vezet, nehogy egy hirtelen forduló vagy megálló nyomán a tű kicsússzon a fogoly karjából. Mellékutakon halad. A főútvonalakon hemzsegnek a rendőrök és a biztonsági erők a sok idelátogató méltóság miatt – az argentin hatóságoknak talán nem okoz gondot a náci háborús bűnösök bujtatása, de félnek, nehogy bármilyen erőszak is beárnyékolja az évfordulós ünnepeket és az ország nemzetközi hírét. A Juan Perón visszatérését szorgalmazó terrorista csoportok márás megkíséreltek felrobbantani a nemzeti telefontársaság épületét. A pattanásig feszült helyzetben nagy eséllyel minden gyanúsnak tűnő járművet megállítanak és átkutatnak.

Aharoni óvatossága kifizetődik, a Moszad szedánja minden gond nélkül megérkezik az Ezeiza repülőtérré. A diplomarendszámnak köszönhetően a kapuban álló biztonsági őrök ellenőrzés nélkül továbbengedik a kocsit. Nem fordítanak figyelmet a hátsó ülésen helyet foglaló három utasra sem, hiszen még hátravan az útlevél-ellenőrzés.

Ahogy Aharoni átvág az aszfalon, terv szerint megjelenik a személyzet kisbusza is, hogy beálljon az autó mögé. Az El Al járata az utolsó aznap éjjel, így alig van mozgolódás az Aerolineas Argentinas hangárjában, ahol a Britannia is parkol.

Aharoni a lépcső lábánál áll meg. Odafent megjelenik a legény-ség egyik tagja és feltartott hüvelykujjával jelez. A szedán hátsó ajtaja nyomban kinyílik és Eichmann felkísér a lépcsőn. Egyik oldalról az orvos, a másikról egy Moszad-ügynök fogja közre.

Átlátszat érdekében, hogy csak a repülőszemélyzet száll be, a csapat többi része is kiszállt a kisbuszból és követi Eichmann-t. „Vegyenek minket körbe és kövessenek felfelé a lépcsőn” – adja ki a parancsot Rafi Eitan.

A hét élelmezési tiszt, rádiós és utaskísérő engedelmeskedik.

A repülőtér biztonsági szolgálata hirtelen a lépcsőre irányít egy reflektort, mire mindenki ijedten összerezzen, de senki sem jön oda megkérdezni, hogy miért botorkál a repülőszemélyzet egyik tagja és mi ez a csoportosulás körötte. Az őrök remélhetőleg beérlik annyival, hogy a legénység egyik tagja túl sokat ivott.

A lépcső túl rövid a Britanniához. Eichmann úgy kell beemelni az utolsó fokról.

A nácit haladéktalanul leültetik az első osztály első sorának egyik folyosó felőli ülésére. Takaróval fedik be testét. Mellette üres marad a hely, a Moszad orvosa nem szándékozik az egész repülőutat egy náci háborús bűnös mellett tölteni. Inkább Eichmann mögött foglal helyet, hogy szükség esetén innen adja be az újabb adag nyugtatót.

„Próbáljon meg aludni egy kicsit” – szól rá Aharoni Eichmannra. A kába fogoly engedelmeskedik.

Az El Al személyzete elfoglalja az első osztály fennmaradó hat helyét. A kabin fényei kialszanak. A függönyök összezárnak. mindenki alvást színlel arra az esetre, ha az argentinok a fedélzetre akarnának lépni.

Eddig minden a terv szerint alakult.

A Moszadnak és foglyának már csak az iratellenőrzést kellene átvészelnie, de a vámhatóság embereit, akik ilyenkor szoktak a fedélzetre lépni, sehol sem látni.

A Britannia hajtóművei dübörögve életre kelnek. A gép a központi terminál felé gurul, ahol utasai várakoznak. Isser Harel is közéjük tartozik, bár még nem döntötte el, hogy haladéktalanul felszálljon-e, vagy inkább várjon a legutolsó pillanatig. Amennyiben az akció kudarcba fulladna, létfontosságú, hogy legalább ő elmeneküljön. Túl sok titkot ismer ahhoz, hogy a külföldi hatóságok kezébe kerüljön.

Valamivel éjfél előtt egy szakállas argentin útlevélenlőr végül belép a váróterembe. Szégyenkezik, amiért ennyit késsett. „Kérem,

bocsássonak meg. Annyira sajnálok!" Sietve belenyomja a pecsétet mindenki útlevelébe, beleértve Zvi Aharonit is. Senki sem tesz kísérletet arra, hogy a gép fedélzetére lépve a személyzet iratait is ellenőrizze. A hamisítók gondos és aprólékos munkája minden felesleges elővigyázatosságnak bizonyul; az izraeli turista is hiába utaltatta magát kórházba és mondott le az útleveléről. Aharoni persze tudja, hogy a túl nagy óvatosság még mindig jobb, mint a túl kevés.

„Bon Viaje” – köszön el megnyerően az argentin, ahogy a gép felé biccent.

Itt az idő. Isser Harel átnyújtja útlevelét a szakállas ellenőrnek és hallja a beleütött stempli megnyugtató hangját, azután márás elindul a hazafelé tartó repülőgép felé.

A pilótafülkében Zvi Tohar magában végigveszi, mit kell tennie vészhelyzet esetén. A jóvágású pilóta – a „magas kapitány a szépen nyírt bajuszával”, ahogy a háta mögött nevezik – Németországban született és a háborúban a brit Királyi Légierőnél szolgált, mielőtt bábáskodott az izraeli légi közlekedés születésénél. Amennyiben az argentin vadászgépek megpróbálnák lelőni, Tohar azt tervezzi, hogy egészen alacsonyra ereszkedik és kikerülő manővereket végez, amíg ki nem jut a nyílt víz fölé.

Rádión beszél a toronnyal. „Az El Al készen áll az indulásra.”

„Haladjon a felszállópálya felé, El Al” – jön a válasz.

Tohar kiengedi a féket. A Britannia méltóság teljesen gördülni kezd az aszfalton.

Ám ekkor, mindenki döbbenetére, a torony újabb paráncsot ad.

„Álljon meg, El Al. Szabálytalanságot találtunk a repülési tervében.”

Isser Harelnek összeszorul a gyomra, amikor a repülőgép hirtelen megáll. Habozás nélkül felpattan helyéről és belép a pilóta-

fülkébe. Nem kételkedik abban, hogy Vera Eichmann és fiai értesítették a rendőrséget, miután tudomást szereztek arról, hogy a családfő az Argentínát elhagyó egyetlen izraeli repülőgép fedélzetén tarázódik. A Moszad igazgatója azt a parancsot adja Zvi Toharnak, hogy a torony utasításával dacolva mindenképp szálljon fel.

Zvi Tohar, aki lélekjelenlétével megakadályozta, hogy az Eichmann-akció katasztrófába torkolljon

Hosszú pályafutása során Tohar arról vált ismertté, hogy minden körülmények között megőrzi a hidegvérét. Most is úgy dönt, hogy megtagadja Harel parancsát.

„Nem ez az egyetlen lehetőség – közli vele. – Mielőtt magunkra szabadítanánk az argentin légierőt, meg kell győződniük arról, valóban tudják-e, hogy Eichmann a fedélzeten van. Ne kreálunk olyan problémát, ami nem létezik.”

Lépcsőt tolnak a géphez. Shaul Shaul navigációs tiszt lesiet és elgyalogol a toronyhoz. Harel pontosan tíz percet ad neki a helyzet

felmérésére. Ha ennyi időn belül nem tér vissza, Zvi Toharnak nincs más lehetősége, mint felszállni – és vállalni ennek minden következményét.

Shaul harminckét éves és két gyermeké van. Semmire sem vágyik jobban, csak hogy biztonságban hazajusson, de ahogy felkapaszkodik a toronyba, már előre látja magát, amint bilincsben elvezetik. „Mi a gond?” – kérde a légi irányítótól.

„Hiányzik egy aláírás” – mutat a légi irányító a repülési tervre.

Shaul nem vesztegeti az időt. Előzékenyen aláírja a dokumentumot és elköszön.

Miután visszaér a Britanniához, felkapaszkodik a lépcsőkön és visszaül a helyére.

„Minden rendben” – közli Zvi Toharral.

A pilóta beszól a toronynak: „Itt El Al, akkor indulhatunk?”

„Engedélyezve.”

Zvi Aharoni élete végéig nem felejti el ezt a pillanatot. „Még akkor sem tudtam megnyugodni. Azután a repülőgép mozgásba lendült. A kifutó üresen terült el előttünk. A Britannia levegőbe emelkedett a végén. Éjfél múlt négy perccel.”

Az akció sikeresen véget ért.

15

1961. április 11.

Jeruzsálem, Izrael

9:00

Adolf Eichmann egy lépéssel közelebb kerül a hurokhoz. Kedd van, nemrég ért véget a pészah. Tíz hónapnyi fogás és több száz órányi kihallgatás után Eichmann bíróság elé áll. Három oldalról golyóálló üvegfal veszi körül. Mióta csak Izraelbe érkezett, állandó őrizet alatt tartják: rendőr tartózkodik a cellájában, társa odakint a folyosón, egy harmadik a közelben vigyáz arra, hogy senki se kerülhessen kapcsolatba a fogollyal. Az éberségből most sem engednek. Az üvegkalitkán belül két fegyvertelen őr őr Eichmann két oldalán, a biztonság kedvéért még kettő a fal túlsó felén. A pártatlanság nevében, külön erre a feladatra választották ki őket – nem csupán erősek és gyakorlottak, de egyikük sem veszítette el valamelyik rokonát a holokausztban.

A tárgyalóterem zsibong, mindenki a bírák érkezését várja. A helyiség fényában úszik és túlságosan lehűti a légkondicionálók, de csak kevesen panaszkodnak. Olyan sokan jelen akarnak lenni, hogy Eichmann tárgyalása nem is egy bíróságon, hanem az új izraeli kulturális központ, a Beit Ha'am hatalmas termében zajlik. A munkások egész éjjel dolgoztak, hogy végezzenek az átalakítással. Egyedül ez a jeruzsálemi épület képes befogadni a sok

száz újságírót és holokausztúlélőt, akik minden látni akarják a testet öltött gonoszt. A szalagcímek egy teljes éve lázban tartják a világot, egyetlen más hír sem vetekedhet Eichmann elfogásával.* A tárgyalás világszerte akkora szenzáció, hogy még az óriási előadóterem sem elég nagy. A jelenlévő tudósítókon felül több száz riporter két másik közeli helyszínen, zárt láncú tévén keresztül követi az eseményeket. A tárgyalás képeit televíziós kamerák sugározzák előben Izrael egész népének. A felvételeket naponta továbbítják az Egyesült Államokba, ahol az országos tévéadók tudósítanak a tárgyalásról.

Adolf Eichmann a celláján kívül,
a sétaik céljára elkerített területen várja a tárgyalást

A vallomásra várakozó tömeg óhatatlanul megbámulja Eichmann-t. Az olcsó öltönyt viselő, műfogsorát igazgató és orrát fűjő idős férfit

* Az 1960-1961-es években vezető hírnak számít még egy amerikai U-2-es kémrepülőgép lelövése a Szovjetunió felett; Fidel Castro hatalmának erősödése Kubában; továbbá a lézer, a pacemaker és az antibébi-tabletta feltalálása. Jóval kevesebben figyelnek fel arra, amikor Hamburg városában fellép egy ismeretlen brit együttes: a Beatles.

továbbra is nehéz összeegyeztetni a Sondereinsatzkommando vezetőjével, aki buzgón felügyelte milliók kiirtását.

„A szokványos reakciónk egy magányos, bajban lévő emberre a szánalom” – írja jegyzetfüzetébe Martha Gellhorn újságírónő. „Az előttünk ülő ember mégsem ébreszt ilyen érzelmet, egyetlen egyszer, egyetlen pillanatra sem.”

„Bántó a hangja, azokkal a ropogós R-ekkel, ami kalapácsot és kést juttat az ember eszébe. Sem a hangja, sem az akcentusa, sem a szókészlete nem vall művelt emberre” – teszi hozzá Gellhorn, amint az *Atlantic Monthly*nak tudósít. „Eichmann hangja metsző: rideg és szenvtelen, ahogy sok túlélő emlékszik rá... Vallomástételének első napjától olyannak láthatjuk Eichmann-t, amilyennek egy idős magyarországi zsidó arisztokrata leírta: »Csizmás tisztnek, pizzollyal a kezében, fajtája büszkeségének teljében.»”

Az általános viszolygás ellenére egy kisebbség Eichmann oldalán áll. Elrablásának hírére az egész világon végigsöpör az antiszemita erőszak hulláma. A nemzetközi sajtó agresszióval vádolja Izraelt; az ENSZ Biztonsági Tanácsa is nyilatkozatban ítéli el Eichmann elrablását, amit Izraelben sokan a lappangó antiszemitizmus jeleként értékelnek.

Izraelt még egy nem várt helyről is éles kritika éri. Lothar Hermann, a vak holokausztúlélő, aki annak idején segített felkutatni a Moszadnak a Buenos Airesben rejtőző Eichmann-t, nagy

* Gellhorn 1940 és 1945 között Ernest Hemingway felesége volt. A huszadik század egyik legnagyobb hatású újságírójának tartják, aki korának szinte valamennyi fontos eseményéről tudósított. Megélt a kilencven évet, mielőtt ciánkapszulával véget vetett életének, hogy ne kelljen végigszenvednie a petefészekrák kínjait.

** Az Egyesült Államok is megszavazta a nyilatkozatot, hogy a háború után szövetségebe tömörülő Nagy-Britannia és Franciaország mellé álljon, ám az indulatok csillapítása érdekében ahhoz kötött szavazatát, hogy az ENSZ ismerje el, miszerint a zsidók hatalmas szenvedésekkel éltek meg Németország miatt, továbbá egy kiegészítésben nyilvánítsa ki, hogy békét és megértést próbál kieszközölni Argentína és Izrael között. Mindeközben a Szovjetunió és Lengyelország a nyilatkozat ellen szavazott, majd ezt a tényt propagandacélokra használta fel.

szegénységen él és nehez tel Izraelre, amiért semmilyen anyagi ellenszolgáltatást nem kapott. Amikor néhány héttel korábban, 1961. március 23-án ideg-összeroppanást szenvedett és kiszámíthatatlan viselkedése miatt előállították, Hermann azt állította, hogy ő Josef Mengele. Haladéktalanul letartóztatták, s bár huszonnegy órán belül kiderült az igazság, addigra már az egész világot bejárta a hír, hogy Mengele előkerült.

Pedig a Halál Angyala továbbra is szabadon él, mialatt Eichmann – akit egy héttel korábban haifai börtöncellájából a százötven kilométerre fekvő Jeruzsálembe szállítottak át – a Beit Ha'am felső szintjén a számára kialakított cella foglya. Az épületet három méter magas kerítés ővezi. A szigorú biztonsági intézkedések a tárgyalás összes résztvevőjét érintik: aki csak az épületbe lép, számíthat a teljes körű motozásra, és a terembe semmilyen csomag nem vihető be.

Végül megkezdődik a tárgyalás.

„Beth Hamispáth – hangzik a bírósági altiszt mennydörgő hangja. – Az Igazság Háza.” – Az idős úriember szavai nem nélkülik a színpadiasságot. Az izraeliek nem kívánnak kirakatpert tartani, a nyitószavak azonban óhatatlanul is emlékeztetik Adolf Eichmann-t, hogy ez itt nem a nürnbergi per. Ott a zsidók elleni bűnök csupán egy elemét képezték a háborús bűnlajstromnak. Az Eichmann-per kizárolag ezekre összpontosít – és kizárolag a zsidók döntenek a *Schreibtischmörder* sorsáról.

Ahogy a három fekete talárt viselő izraeli bíró az oldalsó ajtón át belép a rögtönzött tárgyalóterembe, a jelenlévő 756 fő egyszerre áll fel. A bírák elfoglalják helyüket az emelvényen, Eichmann közelében. Alattuk foglal helyet a jegyzőkönyv vezetője és a két tolmacs. Maga Eichmann a pulpitushoz képest alacsonyabban ül, ezért szinte ki kell tekernie a nyakát, ha fel akar nézni azokra, akik a sorsáról döntenek.

„Ön Adolf, Adolf Eichmann fia?” – teszi fel az első kérdést az elnöklő bíró, Moshe Landau, egy méltóságteljes kopaszodó férfi.

„Jawohl!” – erősíti meg a vádlott, ahogy vigyázzállásba vágja magát.

„A bíróság vádat emel ön ellen a beterjesztett vádindítvány alapján, mely tizenöt vádpontot tartalmaz. Ezennel felolvassom az ön elleni vádindítványt, melyet ezt követően német nyelvre fordítanak. A vádindítványt a főügyész terjesztette be ön ellen.”

Eichmann állva marad, mialatt felolvassák az ellene felhozott vádakat. Védőügyvédje, a testes német Robert Servatius mindezet az asztalánál hallgatja végig. Servatiust, a Wehrmacht második világháborús katonáját az izraeli kormány fizeti, ő pedig magával hozta Körömből csinos szőke titkárnőjét is, aki a balján foglal helyet.

Landau bíró egyenként felolvassa a tizenöt vádpontot, majd taglalja azok részleteit. A vád ismertetése ily módon csaknem kilecven percig tart.

„Megértette a vádiratot?” – kérdezi Landau, miután alaposan ki- fejtett minden vádpontot.

„Jawohl!”

Servatius védő az elkövetkező három napban minden létező eszközzel próbálja megakasztani a bíróság munkáját, hogy ezáltal taktikai előnyre tegyen szert, így egészen április 17-ig kell várni, hogy Eichmann végre reagáljon az elhangzott vádakra. Mindeneközben a világ figyelme egy időre másfelé irányul. A szovjetek mindenki mást megelőzve rakétát juttatnak az űrbe, a fedélzetén Jurij Gagarinnal, az első űrhajóssal, aki megkerüli a Földet, de bármilyen izgalmas is a hír, nem feleddeti Eichmann tárgyalását. A Beit Ha'amba zsúfolódott sok száz tudósító mohón figyel minden elhangzó szóra.

„A vádlott álljon fel!” – parancsol rá Landau az egykor SS-parancsnokra.

Eichmann engedelmeskedik, bár ezúttal nem vágja magát vi-
gyázzállásba. A tárgyalás hosszú órái őt is megviselik. Mostanra
feladja dacasan katonás kiállását.

„Hallotta a vágindítványt?” – sürgeti a választ Landau bíró.

Eichmann jól ismer minden vádpontot. Kihallgatását már nem Zvi Aharoni végezte, aki újabb titkos hírszerzői feladatot kapott, hanem Avner Less rendőrnyomozó. A két férfi kilencven alkalommal találkozott, összesen 270 órát beszélt egymással. Eichmann minden szavát szalagra rögzítettek, hogy bármikor felidézhetők legyenek. A gépelt változat 3564 oldalt tesz ki. Less nyomozó nem csupán megmutatta Eichmannak az átitarat, de azt is lehetővé tette számára, hogy változtatásokat eszközöljön. Így amikor Landau bíró azt tudakolja, bűnösnek érzi-e magát, Eichmann pontosan ismer minden egyes terhelő szót, ami az elmúlt tizenegy hónapban elhangzott. Egy kevésbé arrogáns ember már rég összeroppant volna ennyi terhelő bizonyíték súlya alatt – nem úgy Eichmann.

„Nem vagyok bűnös” – jelenti ki németül.

A borzalmak több mint húsz év alatt sem halványultak el. Heinrich Grüber német protestáns teológust annyira felháborította a német és osztrák zsidók folytatálagos zaklatása és koncentrációs táborokba történő deportálása, hogy petícióban fordult Adolf Eichmannhoz és Hermann Göringhez. 1940. december 19-én, amikor a zsidók és zsidó gyökerű keresztenyek védelmében felszólaló teológus arra készült, hogy a haláltáborokba utazva bátorítást nyújtson az ott raboskodó foglyoknak, a Gestapo körbevette az irodáját és letartóztatta.

Több mint két évtizeddel később Izraelbe utazott, hogy tanúvallomást tegyen a bíróság előtt. 1961. május 16-án így vallott Adolf Eichmann ellen:

MOSHE LANDAU, A BÍRÓSÁG ELNÖKE: Mi a teljes neve?
HEINRICH GRÜBER TANÚ: Heinrich Karl Ernst Grüber.
LANDAU: Mi volt a foglalkozása a háború 1939-es kirobbanása előtt?

GRÜBER: 1939-ben lelkész voltam Berlin keleti külvárosában, Karlsdorfban.

LANDAU: Ismeri ön a vádlottat, dr. Grüber?

GRÜBER: Ismerem a nevét és azelőtt ismertem is, de most már nem tudnám azonosítani.

LANDAU: Berlinben találkoztak, igaz?

GRÜBER: Igen.

LANDAU: Az ő Kurfüstrenstrasse 116 alatt lévő irodájában?

GRÜBER: Igen.

LANDAU: Milyen témák kerültek szóba, amikor megjelent Adolf Eichmann irodájában?

GRÜBER: Nagyon gyakran jártam oda és minden számunkra fontos kérdést felvetettem. A kivándorlással kapcsolatos kérdéseket, a zsidókkal való bánásmód kérdéseit és minden fontos kérdést – minden kérdést ebben az irodában vettem fel, hacsak nem tartoztak más hatóságokra.

LANDAU: Hogyan viselkedett Adolf Eichmann?

GRÜBER: Nos, az volt a benyomásom... remélem, a vádlott nem veszi zokon, mert teljes öszinteséggel mondhatom, hogy minden gyűlölet vagy bosszúszomj nélkül jöttem ma ide... tehát az volt a benyomásom róla, hogy úgyült ott, mintha csak jégből vagy márványból lenne, és egyszerűen lepergett róla minden, amit csak próbáltam megértetni vele.

LANDAU: Néha azért sikerült elérnie, amiért Eichmannhoz fordult?

GRÜBER: Amennyire emlékszem, vagy a „nem” választ kaptam, vagy azt mondta, hogy erre később visszatérünk, de nem emlékszem, hogy valaha is úgy döntött: „igen”. Nem emlékszem olyan alkalomra, amikor egy pozitív döntés nyomán hagytam el a szobát,

szokványos esetben vagy „nemmel” felelt vagy a válasza lényegében azt jelentette: „csak várjon, majd értesítjük”.

LANDAU: Mr. Grüber, emlékszik olyan találkozóra vagy beszélgetésre, amikor a vádlott arra hivatkozott, hogy ki kell kérnie vagy meg kell kapnia a felettesei véleményét?

GRÜBER: Amennyire emlékszem, minden egyes szám első személyben beszélt, úgymint elrendelem, mondom, nem tehetem. Nem tudok olyan alkalomról, amikor azt mondta volna: meg kell tárgyalnom az ügyet egy felettesemmel.

LANDAU: 1940 vége felé önt letartóztatták, Mr. Grüber, jól tudom?

GRÜBER: 1940. december 19-én tartóztattak le.

LANDAU: Azt közölte a bírósággal, hogy a sachsenhauseni táborba került. Ez SS koncentrációs tábor volt?

GRÜBER: Igen, valamennyi koncentrációs tábor az SS felügyelete alatt állt.

LANDAU: Mikor hagyta el Sachsenhausent?

GRÜBER: 1941 októberében.

LANDAU: Hová szállították át?

GRÜBER: Dachauba.

LANDAU: Kik voltak önnel a dachaui táborban?

GRÜBER: A táborfelügyelőre gondol vagy a rabtársaimra?

LANDAU: A rabtársaira.

GRÜBER: Mintegy 700 egyházi személy volt a különleges táborban. A zsidókat és a papokat elkülönítették a többi fogolytól.

LANDAU: A dachaui táborral kapcsolatos első kérdésem a viszonyokra vonatkozik, melyek között ön és a többi egyházi személy élt.

GRÜBER: Ahogy mindenki más, mi is teljes bizonytalanságban élünk, miután teljesen ki voltunk szolgáltatva az SS-katonáknak, mindenféle védelem vagy jogok nélkül. Ha valakit lelőttek, annak nem lett semmilyen következménye.

LANDAU: Beszélne a bíróságnak azokról a dachaui fogolytranszportkról, amelyek során a foglyokat gázzal gyilkolták meg?

GRÜBER: Ezt már Sachsenhausenben is tapasztaltam, különösen egy teológus révén, akitől baráti kapcsolatot ápoltam, és aki az egyik első „munkaképtelen transzporttal” érkezett – azokkal az emberekkel, akik nem tudtak dolgozni. Akiket kiszelektáltak, általában minden transzportból nagyjából 300 főt, azokat gázkamrákba vitték; hozzátartozóikat nem sokkal ezután arról értesítették, hogy az adott személy meghalt, az orvosok minden igyekezetük ellenére nem tudták megmenteni az életét.

LANDAU: Amikor Dachauba tartózkodott, hallott Majdanekról és Auschwitzeről?

GRÜBER: Nemcsak hallottunk ezekről, de láttunk is ezt-azt, például sok Auschwitzban elgázosított rab ruháját Dachauba küldték átválogatásra. Vagonszámra érkeztek. Amikor az első szállítmányban kis gyerekcipőket is találtunk, mindenjában a lelkünk mélyéig megrendültünk; mi, férfinak, akik mindenféle borzalmat láttunk már, a könnyeinkkel küzdöttünk, ha ezeknek a gyermeknek a szerveseire gondoltunk. Azután egyre több és több gyerekcipő érkezett, és ezek voltak számunkra a legkeservesebb szerveseik, amiket akkor átmentünk.

LANDAU: Dr. Grüber, beszélne a különféle orvosi kísérletekről, melyeket Dachau lakóin hajtottak végre?

GRÜBER: Igen, én magam is átmentem ilyesmin. Sok barátomon és munkatársamon tettek erőszakot ilyen kísérletekkel. mindenféle kísérletek zajlottak, fenolt és maláriát injekcióztak be, jéghideg vízbe mártották az alanyokat, vagy a légnyomással kísérleteztek és keszonkamrába zárták őket, majd ki-be szivattyúzták a levegőt, amibe sokan belehaltak. Általában azokat használták, ahogy mi neveztük, kísérleti egereknek, akik nem tudtak dolgozni.

Dr. Grüber vallomása megközelítőleg két órát vesz igénybe. Szavait azonnal felkapja a világsajtó. mindenféle névtelen fenyegetéseket kap, amiért egyáltalán vállalja a tanúskodást a bíróság előtt, Izrael népét azonban annyira megindítja önzetlensége, hogy százával érkeznek a hálalkodó levelek is. Mindez csak a kezdet. Az Adolf Eichmann ellen felhozott vádaknak se vége, se hossza.

¶

1941. augusztus 2-án – egy évvel azután, hogy Franciaország be-hódolt a náci Németországnak – a megszállt Párizst előzönlötték a német katonák, akik átfésülték az utcákat és kortól vagy nemtől függetlenül minden zsidót összetereltek. Kiemelt figyelmet tanúsítottak a 11. kerületre, a nagyváros egyik közigazgatási központjára, ahol a legtöbb zsidó élt. A katonák házról házra, üzletről üzletről járva ellenőrizték a személyi iratokat. Georges Wellers, az 1938-ban francia állampolgárságot kapott orosz származású zsidó tudós mintegy négyezer zsidó letartóztatásának lett a szemtanúja.

Wellers két gyermeket nevelt. Felesége nem volt zsidó, de tudta, hogy ez csak rövid ideig mentesíti őt a letartóztatás alól. Ennek ellenére Párizsban maradt, húsz évvel később pedig ő a tanúk padjára ült a Beit Ha'am tárgyalótermében, hogy beszámoljon arról a napról.

GABRIEL BACH ÁLLAMÜGYÉSZ: Önt mikor tartóztatták le, Mr. Wellers?

GEORGES WELLERS TANÚ: 1941. december 12-én tartóztatták le.

BACH: Ki tartóztatta le?

WELLERS: Egy rendőr, aki reggel öt-hat óra tájban jelent meg az otthonomnál.

BACH: Egy rendőr?

WELLERS: Egyetlen német rendőr.

BACH: Mikor deportálták Auschwitzba?

WELLERS: 1944. június 30-án.

BACH: Hogyan érkezett oda?

WELLERS: Július másodikán vagy harmadikán érkeztem Auschwitzba, pontosan már nem emlékszem. Apró, de nagyon fontos részlet, hogy abban a vagonban csak férfiak utaztak. Nem voltak nők, és eldöntöttük a barátaimmal – lehettünk úgy egy tucatnyian –, hogy az út során megsökönk. Már elő is készítettünk minden; kifürészeltük a vagon falának egy részét. Sajnos egy helyen, nem messze Párizstól, a vonat megállt és a németek észrevették, mit csináltunk.

BACH: Milyen típusú vonaton utaztak?

WELLERS: Tehervonaton, mint mindenki más. Csak egyetlen konvoj indult el személyvonattal, a legelső, 1942. március 27-én. Az összes többi tehervonat volt. Hetven-nyolcvan embert zártak egy vagonba, és az út során egyszer sem adták nekünk enni, minden össze egy kevés innivalót kaptunk.

MOSHE LANDAU, A BÍRÓSÁG ELNÖKE: Mennyi ideig tartott az utazás?

WELLERS: Négy napig.

GABRIEL BACH ÁLLAMÜGYÉSZ: Hány ember volt összesen a vonaton?

WELLERS TANÚ: A konvoj ezer emberből állt. Ha vagononként hatvan-hetven emberrel számolunk, akkor húsz-huszonöt vasúti kocsiból állt egy szerelvény.

BACH: Amikor az ezerfős konvoj elérte Auschwitzot, volt valamilyen szelekció?

WELLERS: Igen, természetesen. Amikor a szerelvény megérkezett, a vagonokat kinyitották és mindenkinél ki kellett szállnia. Libasorba rendeződtünk, és el kellett haladnunk két német egyenruhás

tiszt előtt, akik nem kérdeztek semmit. minden nagyon gyorsan történt. Alig lassítottunk le a két tisztnél, csak az egyikük intett nekünk, hogy balra vagy jobbra menjünk.

BACH: A szelekció során az 1000 emberből hányan maradtak életben?

WELLERS: Az én konvojomból, azt hiszem, hárman vagy négyen.

BACH: Amikor el akart szökni a vonatról, tudta, hová tart?

WELLERS: Nem, sejtem nem sem volt róla; ahogy arról sem, mi folyik Auschwitzban.

BACH: Amíg meg nem érkezett Auschwitzba, nem tudott arról, hogy a keletrre irányuló deportálások célja a megsemmisítés?

WELLERS: Nem, nem tudtam erről, ahogy más sem. Tudtuk, hogy a londoni rádióban gázkamrákról beszélnek, de ezt nem vettük komolyan. Azt hittük, az egész csak propaganda – nem hittük, hogy ilyesmi megtörténhet.

Csakhogy a haláltáborok borzalmai nagyon is valóságosak voltak. Kalman Teigman a varsói gettó túlélőjeként, 1942. szeptember 4-én került a Treblinka néven ismert lengyel táborba.

MOSHE LANDAU, A BÍRÓSÁG ELNÖKE: Tudta, hogy egy megsemmisítő táborban van?

KALMAN TEIGMAN TANÚ: Eleinte nem tudtam. Amikor megérkeztem, láttam, mi folyik ott. Később a vonat továbbindult, és szinte egész éjjel folytattuk az utat. Reggelre értük el Malkinia állomását. Addigra az ablaknál álltam, és felfigyeltem a lengyel vasúti munkásokra, akik jeleztek nekünk, hogy a halálba tartunk. Elhúzták a kezüket a torkuk előtt, jelezve, hogy lemeszárolnak minket. Még ekkor sem akartuk elhinni. „Hogyan is tehetnék, hogy fogják ezeket a fiatal, egészséges embereket és egyenesen a halálba küldik őket?” Nem akartuk elhinni. A vonat ezúttal is

továbbment, és elérkeztünk egy helyre. Hirtelen német kiáltásokat hallottunk: „Mindenki kifelé, hozzák magukkal minden holmijkat és csomagjukat.” Természetesen azonnal ütni kezdték az embereket a puskatossal és gumibottal, ordítottak azokkal, akik nem szálltak le elég gyorsan, jobbára az idősekkel, a betegekkel, meg akik elájultak, és voltak, akik már a vagonokban vagy a peron közelében meghaltak. Azután összetereltek minket a peronon, és futólépésben a kapu felé kellett haladnunk. A kapu egy hatalmas udvarra vezetett.

LANDAU: Ez már Treblinkában történt?

TEIGMAN: Igen, ez már a treblinkai táboron belül volt.

LANDAU: Megérkeztek a peronra. Mi történt önnel a peronon?

TEIGMAN: Mint már mondtam, megnyitották a tehervagonokat és ránk üvöltöttek, hogy szálljunk ki és hozzuk magunkkal minden holminkat és csomagunkat. Sok embert megöltek ezen a peronon vagy a tehervagonok belsejében, ha elájultak vagy nem voltak elég fürgék. Innét erőltetett menetben, futólépésben tereltek minket az udvarra, ahol két kis épület állt. A kapu mellett emberek álltak, az SS tagjai és ukránok, és itt azonnal megkezdődött a szelekció. A nőkre ráriplakodtak, hogy balra menjenek, a férfiakra, hogy jobbra. Én nem akartam ilyen hamar elválni édesanyámot. Pontosan a kapuban kaptam egy ütést a fejemre, talán gumibottal, ami től a földre zuhantam. Azonnal felkeltem, mert nem akartam még egyet kapni, és addigra az édesanyám már nem volt mellettem.

LANDAU: Azután láttá még az édesanyát?

TEIGMAN: Azután nem láttam többet.

LANDAU: Hányan voltak fiatalok?

TEIGMAN: Amikor beértünk a táborba, az egész transzportból négyszázan lehettünk – persze a válogatás, a szelekció után. Kétszázan az 1-es táborba kerültünk, kétszáz másik fiatalt abba a táborba küldtek, ahol a gázkamrák voltak. Ezt később tudtam meg, akkor még nem tudtam erről semmit.

LANDAU: Kíván hozzátenni valamit a tábori kórház kapcsán? Törten valami a tábori kórház kapcsán közvetlen az érkezésük után?

TEIGMAN: Igen.

LANDAU: Hol volt ez?

TEIGMAN: Itt láttam. (*megmutatja*) Itt volt, a tábor végében, közel a másik kapuhoz. Ez a tábori kórház egy verem volt, amit kiástak és szögesdróttal vettek körül, és a közelében, a bejáratnál állt egy fehérre festett kis ház, a Vöröskereszт jelével és a felirattal, hogy ez a tábori kórház. Mindazokat, akiket megöltek a peronon, vagy akik elájultak, vagy akik még mutattak életjeleket, de nem tudtak mozogni, nekünk kellett a tábori kórházba vinnünk. Cinikusan ezt a nevet adták neki, mintha orvoshoz vinnénk őket. Ott volt ez a verem, és nekünk be kellett dobnunk oda a testeket. Akik még éltek, azokat lelőtték a verem szélén, és azután dobták be.

GIDEON HAUSNER ÜGYÉSZ: A rákövetkező napon dolgozni mentek?

TEIGMAN TANÚ: Igen.

LANDAU: Milyen munkát végeztek?

TEIGMAN: Először farónkötet kellett elvinnünk egyik helyről a másikra. Azután a személyes tárgyak válogatására fogtak be minket.

LANDAU: Személyes tárgyak?

TEIGMAN: Azoknak a személyes tárgyai, akiket idehoztak, az áldozatoké, akik a gázkamrákba kerültek. minden ingóságukat a mi táborunkban hagyták; az 1. táborban, mielőtt bementek a...

LANDAU: Milyen mennyiségben találkozott ilyen személyes tárgyakkal, amikor először idekerült?

TEIGMAN: Óriási mennyiségben. Hegyekben álltak odakint a földön, több emelet magasan.

LANDAU: Ruhák, személyes használati tárgyak?

TEIGMAN: Ruhák, személyes használati tárgyak, gyerekjátékok, cipők. Azt hiszem, nem is volt olyan... mármint mindenfélét lehetett látni – orvosságokat, hangsereket, minden.

LANDAU: Mindeközben további transzportok is jöttek az érkezését követő napon?

TEIGMAN: Igen, folyamatosan.

LANDAU: Folyamatosan érkeztek a transzportok?

TEIGMAN: Eleinte nagyon sok transzport volt, szinte minden nap. Néha napjában kettő is. Később, néhány hónap után a transzportok száma lecsökkent, már kevesebb vonat érkezett.

LANDAU: Tehát azt mondja, hogy farónkötet kellett szállítania?

TEIGMAN: Csak kezdetben adták nekünk ezt a munkát.

LANDAU: Azután mi volt a munkája?

TEIGMAN: A személyes tárgyakat válogattuk. Voltak mások, akik a szőrmekabátokat tartósították. Mi is dolgoztunk az alumínium-edények javításán.

LANDAU: Hová kerültek ezek a tárgyak?

TEIGMAN: Amennyire tudtuk, a táborban azt beszéltek, hogy minden Németországba ment.

LANDAU: Ki lőtte le az embereket a tábori kórhánál?

TEIGMAN: Az SS emberei: Scharführer Mentz vagy Minz... nem emlékszem pontosan a nevére; Frankensteinnek hívták, mert ránézni is rettentet volt... azt hiszem, Scharführer Minznek hívták. A másik Scharführer Miete volt, Berlinből. A harmadik Scharführer Blitz. Az egyik ukrán is segített nekik, de az ő nevére nem emlékszem.

LANDAU: Az emlékei szerint egyszer egy gyermektranszport is érkezett?

TEIGMAN: Igen. Érkezett egy gyermekből álló transzport. Két tehervagon. Kis hiján ott fulladtak meg. Nekünk kellett levetkőztetnünk és elvinnünk őket – ahogy mondták, átszállítanunk őket – a tábori kórházba, ahol az SS emberei, akikről beszéltem, lelőtték őket. Azt mondták, mind egy árvaházból jöttek. Nem tudom.

LANDAU: Nagy általánosságban makkora volt a transzportok mérete?

TEIGMAN: Általában hatvan tehervagon érkezett, és minden ilyen tehervagonba úgy száz embert zártak. Úgy számolom, hatezer ember lehetett, talán még több.

LANDAU: Kizárolag zsidók?

TEIGMAN: Nem. Volt egy cigányokból álló transzport is.

LANDAU: Egy?

TEIGMAN: Igazából kettő, de az egyikre élénken emlékszem.

LANDAU: A cigányokat leszámítva mindenki zsidó volt?

TEIGMAN: Zsidók voltak.

LANDAU: Emlékszik a Grodnóból érkező zsidó transzportra?

TEIGMAN: Igen.

LANDAU: Mi történt?

TEIGMAN: Megérkezett Grodnóból a zsidó transzport, ami már a második transzport volt aznap. Estefelé járt.

LANDAU: Ezt megelőzően is érkezett egy transzport?

TEIGMAN: Az ezt megelőző transzport sokkal nagyobb volt, feltehetően Varsó környékéről... nem tudom.

LANDAU: A gázkamrákba mentek?

TEIGMAN: A gázkamrákba, igen. Ezután jött a grodnói transzport. Ez már estefelé történt, és akik beléptek az udvarra a két kis ház közé, nem voltak hajlandók levetkőzni. Azt mondták nekik, hogy vessék le a ruháikat és kössék össze a cipőjüket. Kötelet és drótöt adtak nekik, ezt nagyon komolyan vették.

LANDAU: Hogy kössék össze a cipőiket?

TEIGMAN: Hogy kössék össze a cipőiket.

LANDAU: Megmondták az embereknek, hogy miért kell ezt tenniük?

TEIGMAN: Igen.

LANDAU: Mit mondtak nekik?

TEIGMAN: Egy nagy tábla állt az udvaron, ami szerint mindenki le kell fürödnie, hogy utána fertőtlenítsék, meg hogy minden iratot, értéket és pénzét át kell adni megőrzésre. A tábori széfet

a gázkamrákhoz vezető úton helyezték el. Ezeket ismerték a Himmelstrasse (Út a Mennyországba), Schlauch (locsolócső) vagy Himmelallee (Sugárút a Mennyországba) néven. Itt egy kis épület volt. Itt álltak azok az emberek, akik átvették az összes iratot, az összes pénzü, az összes dokumentumot.

LANDAU: Meg tudja mutatni, hol helyezkedett el a Schlauch vagy a Himmelallee?

TEIGMAN: Igen, itt látni. (rámutat) Itt láthatjuk egy vonalban, ezt a két épületet. És ez itt a Schlauch, a Himmelallee.

LANDAU: És ide (rámutat) mentek az emberek, miután levetkőztek?

TEIGMAN: Igen. Itt léptek rá az emberek az útra, amit Schlauchnak vagy Himmelstrassénak hívtak.

LANDAU: A második képen is tudja azonosítani?

TEIGMAN: A második képen máshonnét látni. Az embereket, akik a kis épületben megkapták az összes dokumentumot és pénzü, Goldjudennek (arany zsidóknak) nevezték. A parancsnokot Scharführer Suchomitnak hívták. Azt hiszem, a Szudéta-vidékről származott, bécsi vagy osztrák akcentussal beszélt.

LANDAU: Ez volt az a hely, ahol azt mondták az embereknek, hogy munkára fogják őket, és hogy le kell fürödniük?

TEIGMAN: Először le kellett fürödniük, azután visszakaphatták a holmijukat; azután pedig mehettek dolgozni.

LANDAU: Akik eljutottak idáig, még mindig elhitték, hogy így lesz?

TEIGMAN: Azt hiszem, voltak, akik még mindig elhitték, mert először nem volt semmi reakció.

LANDAU: Azután sem, hogy lőttek a vasútállomáson, hogy ostrommal kergették őket?

TEIGMAN: Az emberek összezavarodtak, mert minden iszonyú gyorsan történt. Azt hiszem, gondolkodni sem maradt idejük. mindenki menekült és rohant, hogy ne üssék, de talán rátérhetnék a grodnói transzportra.

LANDAU: Akkor téjünk vissza a grodnói transzportra.

TEIGMAN: Voltak közöttük olyanok, akik rákiáltottak a többi-
ekre, hogy ne vetkőzzenek le. Láthatóan rájöttek, mi folyik itt,
és tudták, mi lesz. Ezért tagadták meg. Akkor a németek és
az ukránok ütni kezdték őket. Lőttek is rájuk. Emlékszem, az
SS emberei és az ukránok ott ültek a két ház tetején, amiről
már beszéltem, és gépfegyverekkel tüzet nyitottak a tömegre.
Mindennek ellenére az emberek nem voltak hajlandók levetkőz-
ni. Távolabb álltunk és minden láttunk. Az udvar közelében
voltunk. Később hallottunk egy robbanást. Valaki nyilván oda-
dobott egy gránátot, vagy nem tudom. Akárhogy is, kihoztak
az udvarról egy súlyosan sebesült ukránt. Ezután a németek
valahogy legyűrték őket és erőszakkal ráterelték az útra, de a
legtöbb felöltözve mentek.

LANDAU: Mikor volt ez?

TEIGMAN: Hónapokkal azután, hogy Treblinkába kerültem. Nem
emlékszem, pontosan mikor.

LANDAU: 1942-ben?

TEIGMAN: Még 1942-ben.

LANDAU: Mit tettek a nőkkel, a nők hajával?

TEIGMAN: Ahogy mondtam, amikor a táborba kerültek, a nők-
nek balra kellett menniük és belépniük az egyik udvari épületbe.
Le kellett vetkőzniük és tovább menniük. Volt itt egy szoba is.
A szobában voltak azok a férfiak, akiket „borbéklyoknak” hívtak.
Le kellett vágniuk a nők haját, mielőtt elindultak az úton.

LANDAU: Kérem, árulja el, az emberek körében, akik a transzpor-
tokkal a táborba érkeztek, zajlott valamilyen szelekció, bármilyen
munkára vagy feladatra?

TEIGMAN: Nem volt szelekció, csak amikor kiválasztották a mun-
kásokat. minden alkalommal elvitték dolgozni az emberek egy
részét.

LANDAU: A megsemmisítéssel kapcsolatos feladatokra?

TEIGMAN: Pontosan.

LANDAU: Más munka nem volt a táborban?

TEIGMAN: Nem volt más munka. minden a megsemmisítéshez
kapcsolódott.

Dacára a csaknem száz tanú által felidézett borzalmaknak, Adolf Eichmann rezzenéstelen arccal ül a golyóálló üveg mögött. Nem adja jelét semmilyen érzelemnek, csak néha testhelyzetet vált vagy megtisztogatja a szemüvegét. Az Eichmann-perig a holokauszt túlélői nem tartották helyesnek, ha felelevenítik rettenetes emlékei-
ket. A háborúnak már tizenhat éve vége és a múltat úgysem lehet megváltoztatni. Mégis, ahogy harmadik hónapja egymást követ-
ik a vallomások, az emlékek elvezetnek valamiféle katarzishoz.
Eichmann személyesen talán nem volt jelen minden atrocitásnál, amit a tanúskodó férfiak és nők leírnak, de a zsidók megsemmisítésére irányuló törekvések brutális jellege és léptéke riasztó tiszta-
sággal rajzolódik ki.

Az egykori SS-tiszt is tudja ezt, arcán mégsem látni jelét érzel-
lemnek. Csak állandó orrfújása és meg-megránduló ajkai tanús-
kodnak belső feszültségéről.

Végül, 1961. június 6-án egy Avraham Lindwasser nevű férfi
tanúskodik, aki csak azért élhette túl Treblinkát, mert elég erős
maradt a holttestek szállításához. Tizennégy évesen, a kapuban
választották el édesanyjától, mihelyt a szerelvénnyel megérkezett a
lengyelországi haláltáborba, ezután még láttá, amint édesanya
elindult a nácik által gúnyosan csak Himmelstrassénak nevezett
úton – a „mennyországba” vezető szögesdróttal övezett csapáson
– a gázkamra felé.

Lindwasser határozott hangon tesz vallomást. Lassan, kimérten
beszél, tudatosan megőrzi nyugalmát és tárgyilagosságát, mégis
 minden szaván átüt belső vívódása, ahogy feltépi a múlt sebeit.

MOSHE LANDAU, A BÍRÓSÁG ELNÖKE: Mi a teljes neve?

AVRAHAM LINDWASSER TANÚ: Avraham Lindwasser.

LANDAU: 1942. augusztus 28-án Varsóból érkezett Treblinkába?

LINDWASSER: Pontosan.

LANDAU: Volt valamilyen jelzés az állomáson, németül és lengyelül?

LINDWASSER: Így van.

LANDAU: Mi állt rajta?

LINDWASSER: „Zsidók, miután megfürödtetek és átöltöztetek, az utazás folytatódik keletre, hogy ott dolgozzatok.”

LANDAU: Csak csendben leszálltak?

LINDWASSER: Nem.

LANDAU: Mi történt?

LINDWASSER: Kinyitották a tehervagonokat és meghallottuk a parancsot: „Kifelé”. A kiáltzást. Elkezdtünk leszállni. Menet közben végig gumibottal ütötték minket, hogy esélyünk se legyen megérteni, hol vagyunk és mi történik, úgy hajszoltak el minket a térré, ahol ránk parancsoltak, hogy adjuk át a pénzünket és ékszereinket, azután le kellett vetnünk a cipőket.

LANDAU: Ki adta a parancsokat?

LINDWASSER: A németek, az SS emberei.

LANDAU: Hány ember volt a transzportban?

LINDWASSER: Nem könnyű megmondani, de ezernél több.

LANDAU: Amikor odaértek, tudta, milyen helyre került?

LINDWASSER: Nem. Túdtam, hogy Treblinka, de azt nem, hogy mi a célja.

LANDAU: Varsóban hallott Treblinkáról?

LINDWASSER: Hallottunk Treblinkáról.

LANDAU: Tudták, hogy Treblinkában megsemmisítik a zsidókat?

LINDWASSER: Nem hittük el.

LANDAU: Nem hitték el. Miért?

LINDWASSER: Miért? Nem olyan könnyű válaszolni erre. Talán mindenkinnek megvolt rá a maga oka. Volt, aki egyszerűen nem

tudta elképzelni, hogy lehetséges ilyesmi... tényleges megsemmisítés. Varsóban azt beszéltek, hogy a németek dolgoztatják az embereket. Egyszerűen ebben akartunk hinni.

GIDEON HAUSNER ÁLLAMÜGYÉSZ: Már aznap észrevette a holttesteket?

LINDWASSER TANÚ: Kezdetben, amikor beléptem a táborba... egy német vitt be, szintén az SS tagja... később megtudtam, hogy Matthiasnak hívták. Ő vitt be, majd azonnal rám parancsolt, hogy fogjam meg a holttesteket és húzzam őket a sírok felé. Eleinte azt gondoltam, hogy a holttestek a tehervagonokból valók, olyanok, akik ott haltak meg, akik megfulladtak a vasúti kocsikban, és úgy tudtam, hogy átmennek valami fertőtlenítésen, azután eltemetik őket.

LANDAU: Ez a gázkamrák szomszédságában történt?

LINDWASSER: A kisebb gázkamrák mellett.

LANDAU: Mielőtt az embereket a verembe szállították?

LINDWASSER: Mielőtt a verembe vitték őket.

LANDAU: És ezt ön végezte?

LINDWASSER: Igen. Ezt a munkát végeztem hozzávetőleg egy hónapig, másfél hónapig, talán rövidebb, talán hosszabb ideig, amíg csak rá nem ismertem a nővérem holttestére.

LANDAU: Ő is ott feküdt holtan?

LINDWASSER: Igen... nem bírtam elviselni. Öngyilkos akartam lenni. Már felakasztottam magam az övemre, amikor egy szakállas zsidó... nem tudom a nevét... leszedett. Elkezdett prédikálni, hogy bármilyen alantas is ez a munka, amit senkinek sem szabadna elvégeznie, mégis el kell viselnünk és minden meg kell tennünk, hogy legalább valaki túlélje ezt az egészet és elmondhassa, mi történt itt, és ezt nekem kell megtennem, mert nekem könnyű munkám van, ezért képes lehetek tovább élni és segíteni másoknak.

LANDAU: A gázkamrák közelében dolgozott?

LINDWASSER: Igen.

LANDAU: Észrevett bármít a bejáratnál?

LINDWASSER: A kamrák bejáratánál? Egy ideig a gázkamrák-nál dolgoztunk, a kis gázkamrák folyosóján, ahonnét láthattuk a gázkamrákat a folyosó végén. Egy alkalommal még el is vittek az első táborba... megint ez a Matthias... hogy hozzák egy fogót foghúzásra, miután több emberrel bővült a csoporthunk. Elhaladtunk a nagy kamrák mellett, és visszafelé egy nagy függönyt láttam a nagy kamrák bejáratánál, egy függönyt, ami mögé a mózesi kőtáblákat rejtő frigyládát rejtték.

1961. június 20-án végül Adolf Eichmann is lehetőséget kap a felszólalásra. Mintha összeaszott volna az őt kárhoztató vallomások súlya alatt. A hónapok alatt csak nagy ritkán fordította el fejét, hogy vessen egy pillantást a hallgatóságra. Tisztelettel szólítja meg a bíróságot és egy pusztító gépezet apró fogaskerekeként jellemzi magát, aki a zsidók kivándorlásában volt érdekelt, ám eközben lassan visszavezetlik büszke és a legkevésbé sem bűnbánó nácvá. „Nem voltak különleges beosztásaim, sem kiváltságaim” – tart ki eredeti védekezése mellett, miszerint egyszerű bürokrataként csak tette, „amit parancsoltak”, ám ahogy a tárgyalótermi dráma tovább folytatódik a keresztkérdésekkel, mindenki által felszínre kerül az igazi Eichmann: a hatékony, arrogáns, dölyfös és a gyökereihez örökké hű náci.

A tárgyalás egészen 1961. augusztus 14-ig, összesen 114 ülésen át tart. 14:30-kor Landau bíró lezárja az utolsó ülést is, mielőtt közvetlenül Eichmannhoz szól: „A bíróság most visszavonul

ítélethozatalra, de a dolgok jelenlegi állása szerint az ítélet kihirdetésére nem kerül sor ez év novembere előtt. Önt megközelítőleg két héttel korábban értesíteni fogjuk, mielőtt ismertetjük az ítéletet.”

A három bíró végül egészen 1961. december 11-ig vár a bíróság újbóli összehívásával. Esküdtek nincsenek jelen.

A tárgyalóterem zsúfolásig megtelik, mielőtt Landau bíró ismerteti döntését. A bíróság elnökeként szigorú fegyelmet követel valamennyi jelenlévőtől, függetlenül az elhangzott vallomásoktól és az általuk gerjesztett érzelmektől. Tilos minden taps és tetszésnyilvánítás.

A bíró ünnepélyes hangon felolvassa az előre megírt terjengő ítéletet.

„Most, miután elérkeztünk e hosszas tárgyalássorozat végére, ki kell hirdetnünk a vádlott ellen hozott ítéletet.

Abból az alapvetésből indultunk ki, hogy a bíróság jogosult büntetést kiszabni ebben az ügyben.

A tény, hogy a vádlott által Auschwitzba és más megsemmisítő táborokba küldött vonatok mindegyike ezer embert szállított, azt jelenti, hogy a vádlott közvetlenül bűnrészes ezer előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölésben, törvényes és erkölcsi felelőssége e gyilkosságokért fikarcnyival sem kevesebb azon személy felelőssége, aki saját kezével taszította ezeket az emberi lényeket a gázkamrába. Még ha figyelembe vennénk is, hogy a vádlott vak engedelmességből cselekedett, mint állítja, akkor is azt mondanánk, hogy aki az évek során ilyen léptékű bűnesetekben vett részt, arra ki kell rónunk a törvény által ismert legsúlyosabb büntetést.

A bíróság ezennel halára ítéli Adolf Eichmann-t.”

1962. május 31.

Buenos Aires, Argentína

Késő este

Zvi Aharoni hamarosan találkozhat a Halál Angyalával.

Az izraeli kém idegesen forgatja útlevelét, amint két év után először arra készül, hogy újra argentin földre lépjen. Ezúttal illegálisan, álnév alatt teszi – és nem önszántából.

Mióta visszatért Izraelbe, a Shin Bettől átkerült a Moszadhoz, ahol teljes munkaidőben dolgozik. Isser Harel rábítja az ügynök ségen belül létrejött új részleget, mely a náci háborús bűnösök levadászásával foglalkozik, most pedig visszatér Dél-Amerikába, hogy felkutasson és elfogjon egy másik brutális náci gyilkost: dr. Josef Mengelét. Miután egy volt SS-tisztől fontos tippet kapott, minden oka megvan azt feltételezni, hogy a hírhedt tömeggyilkos egy másik nácibarát országban, Paraguayban tartózkodik –, ahová aznap este készült.

A kedvezőtlen időjárás azonban meghiúsítja a tervet. Az erős szél miatt repülőgépe nem szállhatott le menetrend szerinti megállóhelyén, az uruguayi Montevideóban, csak Argentínában. A Moszad minden ügynöknek megtiltotta a visszatérést ebbe az országba, aki csak részt vett Eichmann elrablásában. Az argentinok közül még sokan neheztelnek Izrael agresszív fellépéseiért és bosszúra

szomjaznak. Egy Moszad-ügynök letartóztatása és bíróság elé állítása nemcsak Aharoni, de egész Izrael számára nagy megaláztatás lenne.

Csakhogy Zvi Aharoninak nincs választása. A Buenos Aires-i Ezeiza repülőtér bezár. Reggelig nem indul több gép. Argentínában kell töltenie az éjszakát.

Nem tehet mást, be kell mutatnia hamis útlevelét az argentin hatóságoknak.

A Moszad hamisítói nagy gonddal állították elő iratait, ezért csekély a lebukás esélye, de ahogy előrehalad a többi utassal, óhatlanul is nyugtalankodik – minden fennáll az esély, hogy valami balul sül el.

Zvi Aharoninak itt sem kéne lennie. Szemtanúként részt vehetne Eichmann kivégzésén, amire bármelyik nap sor kerülhet. Részvett a tárgyaláson is, ahol elől ült és belenézett annak az embernek a szemébe, akitől rabolt el. „Nem biztos, hogy Eichmann is felismert engem – vallja be önéletrajzában. – Többször ránk nézett, de nem láttam semmilyen jelét annak, hogy tudja, ki vagyok.”

A kém elégedett az ítéettel, mégsem kíván részt venni az akasztáson. Jól ismeri az egykori náciban lappangó gonoszt, csakhogy túl közel került Eichmannhoz – örökre kísértené az emlék, ahogy fellőgatják a bitófára.

„Szerencsére nem nekem kellett megoldanom ezt a dilemmát” – utal Aharoni új, Mengelével kapcsolatos megbízatására.

Buenos Airesben a vámtisztviselő int neki, hogy lépjön közelebb.

A kém engedelmeskedik.

Argentínában veszély leselkedik a zsidókra, noha Aharoni ezt nem tapasztalja meg a saját bőrén.

A Buenos Aires-i Egyetem végzős hallgatója, Graciela Narcisa Sirota nem ilyen szerencsés. A Tacuarához hasonló fasiszta militáns csoportok az Eichmann elleni ítélet óta tevékenyen üldözik a helyi zsidóságot: telefonon fenyegetőznek, iskolákat gyújtanak fel, zsidó sírköveket gyaláznak meg. Csak az elmúlt hónapban harminc ilyen incidens történt, az argentin rendőrség sok esetben mégis vonakodik fellépni az elkövetők ellen, nehogy tovább szítsa az erőszakot. A taktika nem válik be – épp ezen a júniusi napon zúdítanak géppisztolyütet egy zsidó étteremre, amely már másodszor esik áldozatul ilyen támadásnak.

Graciela békésen várja a buszát egy forgalmat megállóban. Nem is sejt, hogy kiszemelték, amíg egy szürke szedán csikorogva nem fékez a kis épület előtt. Az ajtók kivágódnak, a Tacuara három fiatal tagja pattan ki az autóból. Egyiküknel fahusáng van, és egyetlen brutális ütéssel földre teríti Gracielát. Egyetlen szemtanú sem avatkozik közbe, amikor a lányt berángatják a kocsiba, ami éppoly gyorsan távozik, ahogy jött.

Az eszméletlen Gracielát egy félreeső helyre viszik, ahol levetkőztetik és kikötözik egy asztalra. Gyötrő fájdalomra ébred, amint elrablói felváltva ütlegetlik, molesztálják és cigarettacsikkekkel égettik a testét. „Ez a bosszú Eichmannért” – közlik a tizenkilenc éves zsidó diáklánnyal.

A sebesült és vérző Graciela akkor sem tehet semmit, amikor egyik becstelen támadója borotvával horogkeresztet karcol a mellkasába.

A lány újra előjul a fájdalomtól. Csupasz testét egy külvárosi utcára hajítják ki, ismét az arra járók szeme láttára. Éppen csak túlélí.

Amikor elborzadt szülei megpróbálnak feljelentést tenni, két napnak kell eltöltenie, mielőtt az argentin hatóságok hajlandóak foglalkozni velük. Még azután is, hogy a hatósági orvos átfogó vizsgálata mindenben megerősíti Graciela vallomását, Horacio Enrique Green szövetségi rendőrfőnök azt állítja, hogy a lány magának

köszönheti az egészet, amiért részt vett egy baloldali tüntetésen. Graciela elrablóit, jelenti ki Green, „mély és tiszta nemzeti érzellem vezérelte, mely sérült büszkeségükből fakadt és néhány antiszemita incidensben nyilvánult meg”*.

Zvi Aharoni mit sem tud erről.

Ehelyett tisztes távolságból követi a gyanúsított járművét. Mestánáig szerencséje volt: elkerülte a letartóztatást Argentínában és sikeresen eljutott a brazíliai São Paolóba, ahol megpróbál dr. Josef Mengele nyomára bukkanni. Mengele bűneinek viszolyogtató természete nem ismeretlen a számára, hiszen a Moszad régóta vaskos dossziét vezet a haláltábor orvosáról.

Az Aharoni által követett járművet Wolfgang Gerhard, a negyvenéves meggyőződéses náci vezeti, aki egykor az osztrák Hitlerjugend élén állt. Úgy tudni, Josef Mengele egy olyan házban él, amit Gerhard vagy egyik munkatársa birtokol – Aharoni ezért reméli, hogy a náci nyomán eljut a Halál Angyalához. Mengelét csak az elmúlt évben fél tucatszor véltek látni, de ő ezúttal rábukkant egy valódi nyomra.

Az utazás során elhagyják a várost, kiérnek az országútra. Aharoni hosszú követésre készül és reméli, hogy mindenkor észrevéten marad. Százötven kilométerrel később, immár Serra Negra régiójában, Gerhard ráfordul a hegyoldalba vezető egyik kis földútra. A bakhátras csapáson Aharoni nem követheti tovább, óhatatlanul felkeltené a német figyelmét.

* A Tacuara vállalta a felelősséget a Graciela Sirota elleni támadásért. Két héttel később, 1962. július 6-án egy tizenhét éves zsidó lányt, Soledad Barretet támadták meg hasonló módszerrel a náci gazemberek. Amikor Barrett nem volt hajlandó Hitlert éltetni, késől horogkeresztet hasítottak minden két combjába. Barrett a trauma nyomán kommunista forradalmár lett és Moszkvába utazott szovjet kiképzésre. 1973. január 8-án lőttek agyon, amikor részt vett a brazil kormány elleni puccsban.

Az izraeli ügynök inkább megfordul és visszatér São Paolóba. Három nappal később tér csak vissza az erdei úthoz. Ezúttal két Moszad-ügynök is vele tart, akik segédkeznek a Mengele utáni hajszában. Aharoni most ráfordul a csapásra. Kátyúkon keresztül zötyköldik kölcsönzött autójával, mielőtt kilométerekkel odébb megerősített épületek kis csoportjához érkezik. Az egyszerű tanya-házak közül messze kiemelkedik a háromszintes, piros cseréptetős betontorony, melyet távcsöves őr vigyáz.

A terv teljes képtelenségeknek tűnik, de Aharoninak biztosan tudnia kell, hogy a gyanúsított valóban Josef Mengele. A Moszad-ügynöknek nincs választása, két társával együtt kiszáll az autóból. És nekiáll piknikezni.

Az izraeliek alig harapnak bele szendvicseikbe, amikor a farm felől hárman is feléjük indulnak. Ketten sötét bőrűek, vélhetően brazílok. Akikről Wolfgang Gerhard köztudomásúlag minden megvetéssel beszél – akiket „félmajmoknak” csúfol.

A Zvi Aharoni és Moszad-ügynöktársai felé tartó harmadik férfi fakó bőrszíne alapján európai. Aharoni jól ismeri a Mengele aktájában szereplő fényképeket, és a külső személyiségjegyek alapján éppen ő látja maga előtt. Jóllehet a brazil munkások által csak „Pedrónak” nevezett férfi próbálja leplezni valódi kilétét, amikor szemébe húzza széles karimájú kalapját, bajsza, magassága és az elülső fogai közti rés elárulja. minden passzol, az idő miégsem alkalmas az emberrablásra. A közelben nincs repülőtér a gyors elszállításhoz, és Izrael sem akar még egy diplomáciai csörtét Dél-Amerikával. Aharoninak csak bizonyítékokat kell gyűjteni arról, hogy Mengele itt él, azután hivatalos engedélyt kérhet a náci elfogására.

A kamera ott fekszik a keze ügyében, de Mengele túl közel van ahhoz, hogy lopva lefotózza. Nem tehet mást, társaival együtt engedi, hogy elkergették a magánterületről. Nincs más bizonyítéka, csak a megérzés. „Úgy gondoltam, hogy ő lehet Mengele – írja később. – Mi több, biztos voltam benne.”

Tüstént sürgöny megy a Moszad tel-avivi központjába: „Zvi Gerhard farmján látott valakit, aki a felépítése, magassága, kora és öltözéke alapján Mengelének tűnt.”

Aharoni Brazíliából Párizsba repül, hogy személyesen vitassa meg a kérdést Isser Harellel, aki üzleti úton tartózkodik ott. „Biztos voltam abban, hogy rövid időn belül Mengelét is Izraelbe tudjuk vinni” – emlékszik vissza később.

Csakhogy Harel nem adja áldását az elrablás tervére. Nemrég fontos hírt kapott: a német tudósok, akik a háború idején kifejlesztétek a Londonra súlyos csapásokat mérő rakétabombákat, immár Izrael esküdt ellenségének, Egyiptomnak dolgoznak. Amíg a krízis meg nem oldódik, a Moszad minden erejét erre a fenyegetésre kell fordítani.

Isser Harel konok következetessége nem engedi, hogy a Moszad egynél több külföldi akciót hajtson végre. A Moszad történetével kapcsolatban Aharoni később megjegyzi: „Amikor Isser elkezdett foglalkozni valamivel, akkor csakis azzal foglalkozott”. Az egész valójában a pénzről szólt. A Moszad az izraeli határvédelmet is alig tudta finanszírozni, ezért minden külföldi bevetést jegeltek.

Zvi Aharoni eleget látott már ahhoz, hogy tudja, Josef Mengele szabadon élhet tovább. Olyannyira, hogy hellyel-közzel Brazíliában is a valódi nevét használja, még ha néha svájci állampolgárként, bizonyos Peter Hochbichlerként mutatkozik is be. Igaz, újabban nyugtalankodik, hogy a brazil hatóságok már nem fedezik sokáig, ezért ugyanolyan biztonsági intézkedéseket tesz, mint Adolf Eichmann.

A Halál Angyala valóban ott él azon a farmon, negyven kilométerre São Paolótól, ahol trópusi gyümölcsöket, kávét és rizst termeszti, sőt tekintélyes marhacsordát is tart. Miközben kapcsolatban áll a világszerte szétszórtan élő nácikkal. A Moszad gyanúja szerint olyan városokba is eljut, mint Róma és Milánó.*

A dolog úgy áll, hogy az egyik leghírhedtebb és legbrutálisabb náci háborús bűnös szokványos életet élhet, köszönhetően Brazília és Paraguay állami és helyi hatóságainak.

Csakhogy ez a helyzet hamarosan megváltozik.

* A Moszad Josef Mengeléről szóló anyagát 2017 szeptemberében hozták nyilvánosságra. Mint kiderült, a Mengele európai utazásairól szóló hírek erősen túloztak.

1962. május 31.
Ramlai börtön
19:00

„Ejfélkor felakasztják” – közli Arye Nir börtönigazgató Adolf Eichmann-nal.

Hat hónap telt el a halálos ítélet ismertetése óta. Eichmann ügyvédje tüstént fellebbezést nyújtott be, ami elég időt adott az elítélt tömeggyilkosnak, hogy tovább dolgozzon önéletrajzán. Két nap pal korábban az izraeli legfelsőbb bíróság öt bíróból álló testülete meghozta döntését. Eichmann egyetlen reménye, hogy kegyelmet kap Yitzhak Ben-Zvi izraeli elnöktől.

„Szükséges választóvonalat húzni a felelős vezetők és a hozzáma hasonló emberek között, akik csupán eszközöként szolgáltak a vezetők kezében – írta Eichmann Ben-Zvinek. – Nem voltam felelős vezető, ezért nem érzem magam bűnösnek. Nem tudom elfogadni igazságosnak a bíróság ítéletét, így arra kérém önt, elnök úr, hogy gyakorolja kegyelmi jogát, és rendelje el, hogy a halálbüntetést ne hajtsák végre.”

A kérvényt rövid úton elutasítják.

A kivégzést ezen a helyen, a Jeruzsálemhez közeli börtönben hajtják végre. Az izraeli törvények értelmében a halálos ítélet kötél általi kivégzést jelent, csakhogy egészen a közelmúltig nem

létezett működő vépad az országban. A brit uralom idején bevett szokásnak számított, hogy felakasztották a korona elleni terrorcselekménnyel vádolt zsidókat, ám az egykori használt bitókat mostanra egy múzeumba száműzték, hogy az ország véres függetlenségi harcaira emlékeztessenek.

A ramlai börtönök korábbi pihenőjét kell kivégzőhellyé alakítani. Lyukat vágnak a harmadik emeleti padlóba, fölő fából ácsolt emelvényt építenek csapóajtóval. Maga a bitófa fémből készül, erre erősítik a kötelet. A csapóajtó gombnyomásra nyílik, s amint működésbe lép, Eichmann teste alázuhan az elsötétített második emeleti helyiségre. A szemtanúk látni fogják, ahogy megfeszül nyaka körül a hurok, de miután eltűnik, a jelenlévők mentesülnek az akasztás utóhatásainak látványától, mint a kilógó nyelv, a szemüregből kidülledő szem, a záróizmok elgyengülése nyomán felszabaduló bélzsár.

Az új bitót egy rendőrbiztos és egy mérnök szemrevételezi. A kötelet próbára teszik egy zsákkal, ami ugyanannyit nyom, mint Eichmann teste. Az izraeli törvények értelmében a kivégzést éjfél és reggel nyolc óra között kell végrehajtani. Közvetlen ezután a börtön épületére felvonják a fekete zászlót.

Eichmann tisztában van azzal, hogy a fellebbezést sokan csak formaságnak tartják. Azt is tudja, hogy a ramlai börtönben a kivégzésre készülnek. A bitó alig ötven méterre van a cellájától, lehetetlen nem hallani a lázás előkészületek hangjait.

Nir börtönpáncsnok azt tudakolja tőle, mit szeretne utolsó vacsorájára, de Eichmann inkább nem eszik. Egy palack Carmelt, kósér izraeli bort kér. Cigarettát is szeretne, hozzá papírral és tollal.

Az elkövetkező négy órában Adolf Eichmann Verának és a fiainak ír. Az asszony továbbra sem ismeri el férje bűnösséget, kitart

* A Cornell Egyetem egy 2014-es tanulmányában 247 halálra ítélt utolsó étkezési szokásait elemzette. Akik mindenkorán fenntartották, hogy ártatlanok, nagyobb eséllyel utasították vissza az utolsó vacsorát.

amellett, hogy csak parancsot teljesített. Mióta Eichmann elrabolták, Vera elhagyta Buenos Aireset és visszatért Németországba, de a hosszú távollét után képtelen beilleszkedni, ezért alig várja visszatérését Dél-Amerikába. Alig egy hónapja, április 30-án az izraeli hatóságok engedélyezték, hogy utoljára még meglátogassa Adolf Eichmann. A találkozót olyan titoktartás övezte, hogy az izraeli hatóságok is csak negyvenöt évvel később szereztek róla tudomást.

Verát Zürichen át csempészték Izraelbe, útlevelét lánykori nevére állították ki. Vera Loebelt valamivel éjfél után kísérték be a börtönbe, hogy 0:20-tól 1:43-ig együtt lehessen halálra ítélt férjével.

Egy hónappal később Eichmann egyik cigarettáról a másikra gyűjt, és a bort kortyolgatja, mialatt megírja utolsó leveleit. A kivégzésre való előkészületként fogat mos és megborotválkozik. Börtönben töltött ideje alatt a tisztaság megszálltja lett, állandóan és kényszeresen mossa kezeit.

11:20-kor William Hull lelkész, kanadai misszionárius látogatja meg, szívében azzal a reménnyel, hogy megtéríti, de minden igyekezete felesleges. Eichmann „zsidó tündérmesének” titulálja az Őszövetséget, és bűnbocsánatért sem hajlandó könyörögni azon az alapon, hogy nem bűnös.

„Miért szomorkodik? – kérdezi a lelkészről. – Engem elköpeszt, hogy ilyen lelkű békém van.”

Húsz perccel éjfél előtt a márás zsúfolt cellába érkezik meg a két fegyőr és Nir börtönpáncsnok, hogy a vesztőhelyre kísérje a foglyot. Eichmann magában imádkozik, röviden és félrevonultan a cella sarkában, mielőtt az őr elő járul, aki összekötözi csuklóját a háta mögött.

A megbánás legapróbb jelét sem mutató náci kivezetik második emeleti cellájából, végigterelik a folyosón, majd fel a következő szinten kialakított kivégzőhelyiségre. A menet elérkezik oda, ahol a bitó áll, s ahol a sajtó négy képviselője mellett egy rendőr és Rafi Eitan ügynök várakozik. Eitan már az elfogás éjszakáján is jelen

volt – ő segített lefogni a rúgkapáló Eichmann-t. Egy órája még otthon ült, amikor felhívták, hogy tanúként legyen jelen Eichmann kivégzésénél. A két férfi most farkasszemet néz a komor helyiségen. Tíz méter se választja el őket egymástól.

Adolf Eichmann-t a fából ácsolt emelvényre vezetik, majd a csapóajtóról állítják. Barna nadrágot visel hozzáillő inggel és kockás papuccsal. Az őrök összekötözik a bokáját, így nem tud majd rugdalóznai és küzdeni a sorsa ellen, ha megnyílik alatta az ajtó.

A náci körülnéz a szobán, tekintete megakad Rafi Eitanon. „Nagyon remélem, hogy utánam hamarosan maga következik” – jegyzi meg fagyosan.

Előlép az ítélet-végrehajtó. Shalom Nagar a neve. Köpcös jeme-ni zsidó, egyike a huszonkét embernek, akit arra választottak ki, hogy a megelőző hat hónapban a Ramlában őrzött Eichmannra vigyázzanak. Látta Eichmann-t a legintimebb pillanataiban – még az ételét is megkóstolta, nehogy mérget csempésszenek bele és megkönnyítsék az elítélt náci bűnöző sorsát.

Nagarnak immár nem az a feladata, hogy életben tartsa Eichmann-t. Éppenséggel ő gondoskodik arról, hogy meghaljon.

Felkínálja a lehetőséget, hogy fekete kámszát húz a fejére. A náci nem él a lehetőséggel.

Eichmann közvetlenül az összegyült újságírókat szólítja meg: „Éljen soká Németország! Éljen soká Argentína! Éljen soká Ausztria! Ehhez a három országhoz kötődöm leginkább, amiről nem feldkezem el. Üdvözlöm a feleségetem, a családomat és a barátaimat! Engedelmeskednem kellett a háború törvényeinek és a zászlómnak. Készen állok!”

Nagar a hurokba bújtatja Eichmann fejét, majd megfeszíti a kötelet. A hurkot a horzsolások és súrlódások elkerülésére bőrrel bélélték ki.

Nagar és a másik őr a függöny mögé lép, mellyel a csapóajtót működtető elektromos kioldóeszközt fedték el. Két gomb található

itt, de csak az egyik nyitja az ajtót. Mindkét őr egyszerre nyomja le a maga gombját, miközben egyikük sem tudja, melyik tartozik a kivégzésesközhöz.

Eichmann elsápad. A lelki békének, mellyel negyven perce kérkedett, se híre, se hamva.

„Uraim, nemsokára újra találkozunk, miután ez a sorsa minden embernek. Egész életemben hittem Istenben és így is halok meg” – hangzanak el Eichmann utolsó szavai.

„Kész!” – adja ki a parancsot Arye Nir börtönigazgató.

Adolf Eichmann arca márás halottszürke. Beharapja ajkát, ahogyan lenéz a csapóajtóról.

„Végrehajtani!” – parancsolja Nir.

A két őr a függöny mögött megnyomja a gombokat. Eichmann abban a pillanatban eltűnik, amint megnyílik alatta a csapóajtó.

Shalom Nagar élete végéig kitart amellett, hogy ő működtette a mechanizmust. Még a szemtanúk emlékeinek is ellentmond, amikor azt állítja, hogy egyedül hajtotta végre Eichmann kivégzését, méghozzá gomb helyett egy karral.

Most csak az biztos, hogy egy órával később Nagart leküldik a második szintre, ahol le kell szednie Eichmann testét a kötélről. „Az arca krétafehér volt, szemei kidülledtek, nyelve kilógott. A kötél lenyúzta nyakáról a bőrt, nyelvét és mellkasát vér borította. Nem tudtam, hogy amikor valaki megfullad, az összes levegő marad a gyomrában. Így amikor felelemtem, a benne lévő levegő kiszabadult, és a legborzasztóbb hang jött ki a torkán – »baaaa.»” Nagar sosem felejt el a pillanatot.

„Évekig rémálmok gyötörtek miatta.”

Adolf Eichmann holttestét hordágyra fektetik és a börtön falainál kialakított krematóriumba viszik. Elhamvasztásának feladatát

egy olyan börtönőr kapta, aki egykor Auschwitzban raboskodott, ahol neki kellett működtetnie a kemencéket, melyekben a meggyilkolt zsidókat égették el. A jelenlévő megfigyelők egyike Michael Goldman-Gilad rendőrnyomozó, aki még magán viseli az auschwitzi foglyok tetoválását. Korábban ő szórta fel a lemészároltak hamvaival a jeges auschwitzi utakat, hogy az SS-őrök ne csússzanak el.

A holttest elégetése két órán át tart.

Adolf Eichmann hamvait ezután kis urnába helyezik és az egy-órányira fekvő kikötővárosba, Haifába szállítják. A Yarden járőrhajó a mólónál várakozik, hogy a parttól tíz kilométerre szállítsa a hamvakat. Az izraeliek minden megtesznek, nehogy bármelyik neonáci vértanúként tisztelegessen Eichmann előtt és emlékművet emeljen a sírja fölé. A náci háborús bűnös hamvait minden ceremónia nélkül a Földközi-tengerbe vetik.

Igazság szolgáltatott.

18

1967. február 28.

São Paulo, Brazilia

Este

Acsapda készen áll.

Az ötvenkilenc éves Franz Stangl életének egyszerű öröme, hogy a munkanap végén legkisebb lányával beül egy sörre a helyi kimérésbe. Mint sok német, aki a háború után vándorolt ki Dél-Amerikába, a Stangl család tagjai is olyan vállalatoknál dolgoznak, melyek kötődnek a szülőhazához. Franz és Isolde egyaránt a Volkswagennél kap állást. Franz felesége, Theresa – aki szívesebben szólítja férjét a középső nevén, Paulnak – a helybéli Mercedes-Benz-gyár egyik főkönyvelője.

Ellentétben régi barátjával, Eichmann-nal, az egykori SS-párnacsok nem él nélkülözésben. Stangl és családja São Paulo jómódú lakónegyedében, Brooklin Novóban él. Autója is van, apa és lánya minden nap ezzel ingázik a 24 kilométerre található Volkswagen-gyárba és haza.

A sör simogatóan hűvös, a húszas évei elején járó Isolde társága kellemes felüdülés. Mindketten abban a tudatban lehetnek haza és parkolhatnak le a ház előtt, hogy Theresa meleg vacsorával várja őket.

Valami mégsem stimmel.

Ahogy kinyitja a kocsi ajtaját, Stangl lépteket hall. Szemvillanás alatt féltucatnyi erős kéz ragadja meg és hajítja az utcakőre. Isoldét is kirángratják az autóból, de a támadók nem foglalkoznak vele, miután páni rémületben felsikolt és elterül az oldalán.

Stangl próbál ellenállni. Fiatal korában férfias jelenségek számított a szögletes állával és megnyerő fizikumával, tavaly azonban kis híján halálos szívrohamot kapott. A korosodó nácit könnyedén a földre teperik. Háta mögé csavarják karjait, s márás érzi a hideg acélt, amint a bilincs a csuklójára kattan. Odabent a házban Theresa Stangl hallja a férfiak kiáltozását és lánya sikolyát. Tehetetlenül áll és nézi, ahogy férjét belökik egy fekete-fehér Volkswagen rendőr-autó hátsó ülésére és elhajtanak vele.

Bármily hihetetlen, de Franz Stanglt nem döbbentik meg a történtek. „Nem lepődtem meg – vallja be később. – Mindig is számítottam erre.”

Amiota az izraeliek kivégezték Eichmann-t, Stangl tartott tőle, hogy eljön ez a nap. Treblinka és Sobibór egykori parancsnokaként az osztrák származású náci személyesen működött közre kilencszázezer zsidó meggyilkolásában. Pontosan tudni lehet, hogyan végezte a munkáját, hiszen az Eichmann-perben az egykori szemtanú, Kalman Teigman részletesen beszámolt róla.

Stangl eleinte nem tudott napirendre térti az általa felügyelt tömegmészárlás felett. Esténként, mielőtt lefeküdt, meg kellett innia egy nagy pohár konyakot, másképp nem jött álom a szemére. Néhány hónap elteltével azután megváltozott. Arra a megállapításra jutott, hogy a zsidók csupán emberi „rakomány”, és csodálta a feltétlen bizalmat, amit a tekintetükben látott, mielőtt a halálba küldte őket.

„Csak ritkán láttam őket szuverén személyekként – magyarázza később egy újságírónak. – Mindig hatalmas tömegben jöttek. Néha megálltam a falnál és néztem őket, de hát... hogy is magyarázzam

el... csupaszok voltak, összetömörültek és futottak, ostorral terelték őket... Ez volt a rendszer... Működött, és miután működött, visszafordíthatatlanná vált.”

Ahogy ott nyomorog a Volkswagen hátsó ülésén, Stangl biztosan tudja, hogy Moszad-ügynökök rabolták el, akik brazil rendőröknek álcázták magukat. minden tökéletes, az egyenruhájuktól egészen az általuk beszélt portugálig. Szinte mintha valódi rendőrök lennének.

Franz Stangl halálra van rémülvé. Tudja, milyen felelőtlenség volt a saját neve alatt élni Brazíliában, főként azután, ami Eichmann-nal történt. Az Ausztriában maradt rokonoknál még a levelezési címe is megvan. Feleségének sosem beszélt háborús ténykedéséről, ezért Theresa nyilván egy sor kellemetlen kérdést feltett volna, ha meg akarja változtatni a családnevét.

Most már keservesen bánja, hogy nem tette.

Amikor a Volkswagen járőrautó lassít és befordul a São Paulo-i Közbiztonsági Hivatal elé, végképp összezavarodik. A Moszad sosem hozná be ide, hiszen a brazil rendőrök egyértelműen nem Izraellel szímpatizálnak.

Franz Stangl egyre kétsége esetében vágyik rá, hogy választ kapjon egyszerű kérdésre: ki rabolta el?

Ha van olyan ember, aki mindenkinél jobban bosszantja Isser Harel Moszad-igazgatót, akkor az Ausztriában lakó ötvenkilenc éves holokausztúlélő, Simon Wiesenthal az, aki éppen magának követel minden dicsőséget Adolf Eichmann elfogásáért. Noha semmilyen módon nem vett részt az elrablásban, Wiesenthal azt állítja, hogy ő kutatta fel Eichmann-t a Moszad számára.

Bármekkora hazugság ez, Harel nem tehet ellene semmit.

Az izraeli miniszterelnök, David Ben-Gurion politikai okokból megtiltotta a Moszadnak, hogy elismerje a náci elrablásában játszott szerepét. A titoktartási kötelezettség tizenöt évre szól.

Wiesenthal minden kockázat nélkül elöléphet, betöltheti az ūrt és learathatja a babérokat. Szenzációhajhász leleplező könyve *Én üldöztem Eichmann-t: Egy igaz történet* címmel már hat héttel a tárgyalás előtt megjelenik héberül. Wiesenthal, aki több náci haláltábor túlélte – egyszer még le is vettőztették, hogy a következő percben agyonlőjék –, a tárgyaláson is részt vesz, ahol másról se beszél a riportereknek, csak hogy mekkora szerepet játszott az emberrablásban. Az izraeli tisztviselők érthető megvetéssel tekintenek arra, ahogy hajszolja a népszerűséget.

Sokan a „Sleazenthal” gúnynévvel utalnak jellemtelenségére.

Harel számára az egészet külön dühítővé teszi, hogy miközben a világ legnagyobb nácvadászának pózában tetszeleg, Simon Wiesenthal titokban, Teokrata fedőnél, a Moszadnak dolgozik. Éppen munkájának titkos volta az, ami lehetővé teszi számára a dicsfény kisajátítását, jóllehet a kémek még a feleségüknek sem mondhatják el, mivel foglalkoznak.

Köztudott, hogy a nácvadász nagy lelkesedéssel vadászik az elismerésre. Ennek ékes példájaként évről évre nő a haláltáborok száma, ahol elmondása szerint raboskodott, az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy Simon Wiesenthalnál nagyobb odaadást senki sem tanúsít az SS-tagok elfogása és elítélése iránt. Okkal teszi ezt – a háború kirobbanása és a holokauszt során átélt borzalmak örökre megváltoztatták az egykori építész életét, amelynek egyik meghatározó pillanata akkor jött el, amikor a mauthauseni koncentrációs táborban raboskodott. Maga Heinrich Himmler SS-parancsnok tisztelte meg látogatásával a tábor, és szórakoztatására a személyzet mulatságot szervezett, melyet maguk közt Fallschirmspringennek, azaz ejtőernyőzésnek neveztek. Wiesenthal szemtanúja lehetett, amikor több mint ezer hollandiai zsidót dobtak

le a külszíni fejtés pereméről, hogy az ötvenméteres zuhanás után szörnyethaljanak odalent.

Az újabb borzalom 1943. augusztus 12-én következett, amikor az SS-őrök negyven másik fogollyal együtt Wiesenthalt is egy tömegsír szélére állították. Néhány méternyire onnét hat SS-katona szegezte géppisztolyát a csoportra. Az összes fogollyal együtt neki is le kellett vettőznie, ám mielőtt még eldördültek a lövések, egy tizedes jelent meg, hogy kimenekítse őt a biztos halálból. Közelgett Adolf Hitler születésnapja, és a táborparancsnoknak kellett valaki, aki hatalmas falfestménnyel tisztelgett a Führer előtt. Rajzkészsgének köszönhetően Wiesenthal lett ez az ember. Kapkodva felöltözött és elmenekült a vesztőhelyről, miközben fülében ott visszhangoztak a lövések, melyek kioltották társai életét.

Mint azt Wiesenthal megtanulta, a németek semmilyen atrocitást nem tekintettek túlzónak. Saját szemével láta, ahogy rabtársait korláccsal verték, késsel szurkálták, oltott meszes gödörbe lökték, elevenen elégették vagy egyszerűen agyonlőttek állítólagos szökési kísérletük miatt. Ha valakinek valóban sikerült elszöknie, megtorlásként huszonöt rabot gyilkoltak meg.

Simon Wiesenthal életének igazi fordulópontja mégis a háború vége felé érkezett el. Egy Merz nevű német tizedes megkérdezte tőle, hogyan írná le az atrocitásokat olyasvalakinek, aki nem látta őket.

„Azt hiszem, elmondanám az igazat” – felelte Wiesenthal.

„Tudja, mi történne, Wiesenthal? – mosolyodott el Merz. – Nem hinnék el. Azt mondanák, hogy megőrült. Talán még bolondokházába is zárnák. Hogyan hihetne el bárki is ilyen borzalmakat, hacsak nem élte végig?”

Az élmény hatására Wiesenthal a háború utáni első években segített bizonyítékokat gyűjteni az amerikaiaknak a nürnbergi perhez, nemsokára azonban ez csak a kezdet volt. A nácvadász – aki eleinte az ausztriai Linzben dolgozott, pár saroknyira Eichmann

háború előtti rezidenciájától és alig néhány kilométerre az egykorímauthauseni koncentrációs táborról – ekkor vált a holokausztban elhunyt hatmillió zsidó önjelölt szószólójává. Mostanra Európá-szerte minden többen gondolják úgy, hogy a megbékélés és megbocsátás a legalkalmasabb módszer a náci atrocitások kezelésére, ő és felesége, Cyla azonban határozottan elveti ezt a filozófiát. Wiesenthal egész háború utáni életét arra szánja, hogy a lehető legtöbb náci háborús bűnöst nyomozza le. Nem sokkal az 1961-es Eichmann-per után átteszi székhelyét Bécsbe, ahol irodájának minden hárrom helyiséget telezsúfolja az aktákkal, elsárgult újságokkal és a náci gyilkosok fényképeivel. A több száz eltűnt háborús bűnöst nyomait kutató Wiesenthal titkára csak „Mérnöknek” hívja, főhajtásként egykor építészi pályája előtt. A nácivadász a világ minden részéből érkező adományokból és csekélye moszados fizetéséből él. A szűkölökötés a legkevésbé sem zavarja.*

Wiesenthal gyakran kap tippeket egy-egy ügy megoldásához. A legtöbb gyanúsított hétköznapi ember: tábori őrök, rendőrök, pártisztséviselők. Elfogásuk legfeljebb helyben kavar vihart, mint Karl Silberbaueré, az egykoríosztrák rendőrnyomozóé és SS-tiszté, aki 1944-ben személyesen tartóztatta le Anne Frank családját.**

* Amikor még a háború korai éveiben koncentrációs táborba került, Cyla Wiesenthal elszakadt a férjétől. Később írt egy krakkói ügyvéd barátjának, hogy segítsen felkutatni a férje földi maradványait. Különös véletlen, de Wiesenthal is épp ekkor írt ugyanennek az ügyvédnek, csak ő azért, hogy a feleségét segítsen megtalálni. Simon és Cyla így találó újra egymásra. Amikor próbálták összeszámolni, hogy kiterjedt családjukból ki maradt életben, megsemmisülten vették tudomásul, hogy senki sem. Összesen nyolcvankilenc rokonukat gyilkolták meg.

** Anne Frank, a tizenöt éves német születésű zsidó lány a háború alatt mindenrejtközödött, s eközben naplót vezetett, mely később könyv formájában, Anne Frank naplója címmel elsőprő sikert aratott. Amikor 1958-ban az ausztriai Linzben bemutatták a könyv színpadi változatát, egy csapatnyi holokauszttagadó kitalációnak kiáltotta ki a művet, ezért Wiesenthal őt teljes évet szánt arra, hogy felkutassa a tisztet, aki letartóztatta a Frank családot. Anne Frank alig három héttel azelőtt vesztette életét a bergen-belseni koncentrációs táborban, hogy a szövetségesek felszabadító csapatai odaérkeztek. Noha Karl Silberbauer beismerte bűnösséget a Frank letartóztatásban, az osztrák bíróság felmentette őt minden vádpont alól.

Wiesenthal igazi szenvedélye mégis az SS felsővezetőinek elfogása. Listáján Martin Bormann, Adolf Hitler személyi titkára is szerepel. Jóval ezelőtt, hogy Harry Truman elnök 1948. június 16-án aláírta a rendeletet, mely felhatalmazta a CIA-t a náci háborús bűnös felkutatására, Wiesenthal már ezen az ügyön dolgozott. A nácivadász arra jutott, hogy Bormann-nak a háború utolsó napjaiban sikerült kijutnia Berlinből, amíg végül Dél-Amerikában telepedett le. Nem kétséges, hogy Bormann terve a német gazdaság háború utáni újjáélesztésére fényesen bevált; hiszen a német vállalkozások világszerte prosperáltak. 1948 óta számtalan bejelentés érkezett arról, hogy Bormann Argentínában, Uruguayban, Braziliában vagy éppen Paraguayban látták. 1961-ben állítólag a Bauer álnévet viselte, amikor kiszúrták az asuncíoni Ali Baba éjszakai bárban, az oldalán Josef Mengelével.

Bormann jelenlegi tartózkodási helye ismeretlen Simon Wiesenthal előtt. Úgy tudni, hatalmas birtoka van Argentínában, marhatenyészettel foglalkozik, és előszeretettel látogatja Bariloche üdülőhelyét, ahol zsidó álnevéket használ abban a hitben, hogy ezzel félrevezetheti az izraeli kommandókat. A szökésben lévő magas rangú SS-tisztek közül Simon Wiesenthal mégis dr. Josef Mengele érdeklő leginkább, és úgy érzi, napról napra közelebb kerül hozzá.

Nem sokkal az 1961-es Eichmann-per kezdete előtt Wiesenthal azt a tippet kapta informátorokból álló globális hálózatától, hogy a Halál Angyala a görög Kithnosz szigetén nyaral a feleségével, Marthával, akitől állítólag két éve elvált. Egy szokatlan manőverrel – amivel természetesen a saját népszerűségét is táplálta – nem a görög hatóságokat értesítette, hanem a Quick német magazin szerkesztőit, de a két nappal később a helyszínen érkező riporter nyomát sem lelte Mengelének. Az elkövetkező hat évben Wiesenthal ennek

* A náci háborús bűnök feltárásáról szóló 1999-es törvény hatására feloldották a vonatkozó CIA- és FBI-iratok titkosítását, így ma már ismerhetjük a Bormann utáni amerikai nyomozás részleteit és a számtalan bejelentést, ami ennek kapcsán érkezett.

ellenére hitelt adott informátorainak, akik hol Peruban, hogy Brazíliában, hol Chilében vélték látni Mengelét. 1967-ben már azt jelentette a nyilvánosságnak, hogy „egészen pontosan” ismeri Mengele tartózkodási helyét. Egy másik nyilatkozatban odáig ment, hogy dr. Mengele és Martin Bormann egyenesen szomszédok.

Az igazság az, hogy a nácivadász továbbra is pletykáknak és szóbeszédeknek ad hitelt. Nincs bizonyítéka az égadta világon semmiré. Simon Wiesenthal 1967-ben semmivel sem áll közelebb Josef Mengele vagy Martin Bormann elfogásához, mint 1948-ban.

Ami ugyanakkor nem mondható el Franz Stanglról.

Simon Wiesenthal három éve nyomoz a haláltábor parancsnoka után. Stangl középső lánya, Renate 1957-ben hozzáment egy Herbert Havel nevű osztrákhöz, a házasságnak azonban rossz vége lett – mondhatni, tragikus vége, mivel Havel elhatározta magában, hogy bosszút áll a Stangl-családon. Amikor a bécsi lapokban olvassott a treblinkai borzalmakról, fel is kereste Wiesenthal irodáját, hogy felfedje Stangl tartózkodási helyét.

Három évbe telt, de Wiesenthal meggyőzte az osztrák igazságügyi minisztériumot és a nyugatnémet tisztviselőket, hogy a brazil hatóságokkal karoltve tartóztassák le Franz Stanglt, majd kezdeményezzék a kiadatását. Izraeli típusú emberrablásról szó sem lehetett.

Amikor Brazília ódzkodott, Wiesenthal Robert F. Kennedy New York-i szenátort kérte meg, hogy hasson oda. „Az forog kockán, hogy igazságot szolgáltatunk-e az iszonytató bűnökért – telefonált Kennedy a brazíliai nagykövetnek. – Brazíliának most esélye van több millió barátot szerezni.”

1967. június 8-án a brazíliai legfelsőbb bíróság úgy döntött, hogy Franz Stangl kiadják Nyugat-Németországnak, ahol perbe fogják emberiség elleni bűneiért.

Két héttel később Stangl – aki mostanra választ kapott a kérődésre, hogy ki rabolta el – örökre elhagyja Brazíliát.

A németországi Düsseldorfba viszik, ahol háborús bűnei miatt bíróság elé állítják. Bebörtönzése és pere három éven át húzódik. Stangl életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélik.

Hat hónapon belül szíroham végez vele.

1972. december 7.
Berlin, Németország
Délelőtt

Már huszonnyolc év telt el, mióta a brit-amerikai közös bombatámadás és a szovjet tüzérségi tűz elpusztította a berlini Lehrer pályaudvar központi csarnokát és használhatatlanná tette a síneket, a munkások most mégis útat törnek a romhalmazban, szétválogatják a téglákat és egyéb anyagokat, melyeket felhasználhatnak Berlin régóta zajló újjáépítésében. 1945-ben itt, a Spree-folyótól északra látták utoljára Adolf Hitler személyi titkárát és szárnysegédjét, Martin Bormann-t. A nyomozók időről időre keresték földi maradványait, minden követ megmozgatták a cél érdekében, a Bormann-rejtély mégis megfejtés nélkül maradt.

Berlin drámai módon megváltozott a Reichsleiter eltűnése óta. Négyméteres kőfal választja el a város keleti és nyugati felét, kommunistákat és kapitalistákat. A falat több mint háromszáz keletnémet őrtorony tagolja. Aki megpróbál elmenekülni Kelet-Berlin szürkeségből a szexssel, drogokkal és rock and roll életérzéssel átitatott Nyugat-Berlinbe, felszólítás nélkül lelövik. A fal soha be nem gyógyuló hegként emlékeztet Németország leigázottságára. Úgy tűnik, örökké állni fog, és a Berlin-megosztottság felett érzett

elkeseredést csak tovább fokozzák a Bormann felkutatására tett hiábavaló erőfeszítések.*

Azután 1971. december 13-án a nyugatnémet kormány bejelentette, hogy a Martin Bormann utáni hajtóvadászat véget ért. Willy Brandt kancellár belefáradt a náci múlt felemlegetésébe. A Simon Wiesenthal által vezetett zsidó csoportok ezt felháborítónak tartották és bejelentették, hogy a kutatás majd csak akkor ér véget, ha Bormann előkerül – elevenen vagy holtan. A németországi neonáci csoportok arra használták fel a megújult érdeklődést, hogy terjesszék propagandájukat, miszerint Bormann él és a Negyedik Birodalom felelőskedését készíti elő.

A bejelentést követő káosz annyira megrázta a bonni szövetségi kormányt, hogy mégis a kutatás folytatása mellett döntött.

A berlini munkásokban – dacára a törmelékkeltakarítás közösséges természetének – ezért éled fel a reménység, valahányszor belenyomják ásójukat a földbe. A vasúti pályaudvarról tudni lehet, hogy Bormann eltünésének helyszíne. 1965 júliusában a nyugatnémet tiszviselők felhatalmazást adtak földi maradványainak újból felkutatására, de akkor kétnapnyi ásás után nem került elő semmi. Az esélyek most sem kedvezőbbek. Kemény a talaj az őszi fagy miatt, ezért lassan haladnak.

Az egyik munkás váratlanul kihantol egy emberi koponyát. Majd egy másikat. minden más munka leáll, ahogy megtisztítják ezt a területet. A koponyák bukkannak fel először, nyomukban a csontvázak részeivel. Noha a berlini föld színe jellegzetesen halványsárga, a holttesteket sötétvörös agyagréteg borítja. Mindkét koponya állkapcsában üvegtöredékeket találnak, annak jeleként, hogy feltehetően ciánkapszulát használtak.

* Nem tudni, pontosan hány embert lőttek le és öltek meg, amiért megpróbált a falon át Nyugat-Berlinbe jutni, de a szám valahol 180 és 200 között lehet. Ismerjük ugyanakkor azok pontos számát, akik Kelet-Berlinbe kívántak átszökní: nulla.

Azután újabb hihetetlen lelet bukkan elő: egy katonaigazolvány maradt fenn a magasabbik csontváz közelében, melyet így Hitler személyi orvosa, dr. Ludwig Stumpfegger földi maradványaként azonosítanak. Stumpfegger azon az 1945-ös májusi éjszakán Martin Bormann társaságában menekült el a bunkerből. Az igazolvány valahogy negyed évszázad múltán is sérhetetlen és olvasható maradt, noha alig látni nyomát a ruhálatnak, amit a két férfi nyilvánvalóan viselt. A ruháknak és cipőknek is nyoma veszett.

Az is gyanús, hogy a csontvázakat alig néhány méternyire találják meg az 1965-ös átfogó keresés helyszínétől, ennek ellenére a nyugatnémet hatóságok a két héttel később megtartott frankfurti sajtókonferencián sietve bejelentik, hogy a kisebbik csontváz minden bizonnyal Martin Bormanné. A német rendőröket is tájékoztatják arról, hogyha a jövőben bárkit letartóztatnának a gyanú alapján, hogy ő Bormann, egy ártatlan ember ellen indítanának eljárást.

A kétélyek mégsem oszlanak. A hivatalos sajtótájékoztatón megjelenő Simon Wiesenthal kijelenti, hogy a koponya nem is hasonlít Bormannéra. Paul Manning amerikai újságíró, aki évek óta nyomon követi a Bormann-ügyet, arról ír, hogy a két holttest nem a halott náci és Hitler orvosáé, hanem a sachsenhauseni koncentrációs tábor két szerencsétlen sorsú foglyáé. Elmélete szerint a két férfit azért ölték meg, mert koponyáik formája hasonlóságot mutatott Bormannéval és Stumpfeggerével. Sőt, Wiesenthal állítása szerint a náci egyenruhába öltözött holttesteket 1945. április 30-án egy különleges SS-egység temette el a legnagyobb titokban, éppen azért, hogy majd egy későbbi időpontban kerüljenek elő.*

* Manning felhasználhatta a Harmadik Birodalom zsákmányolt iratait, az OSS és az FBI aktáit, a brit hírszerzés és az amerikai kincstár anyagait is, amikor Bormann és az összerabolt náci kincsek – vagy, ahogy ő nevezte, a „náci tőkekimenekítési program” – után nyomozott. Szolgált is egy kellően részletes leírással Bormann tartózkodási helyéről, elméletei alátámasztására ugyanakkor kevés bizonyítékok.

Egy kérdés továbbra is tisztázatlan. Az 1960-as évek közepén egy nyugdíjas német postás, Albert Krumnow a nyilvánosság elő állt a döbbenes bejelentéssel, hogy a berlini csata idején a szovjetek arra kényszerítették, temesse el két magas rangú német tiszt holttestét. Ez a beismerés vezetett az eredménytelenül záródó 1965-ös feltáráshoz. Krumnow történetének hitelességét sosem kérdőjeleztek meg, bár a tény, hogy csaknem húsz évet várt a közlésével, sokakban azt az elképzelést erősítette fel, hogy mindez csak egy újabb fikció a máig tevékeny nációkkal kapcsolatos összeesküvés-elméletek világából.

1973. április 4-én a frankfurti államügyésség kiadja a Martin Bormann-nal kapcsolatos végleges jelentést.

„Noha a természet korlátozza az emberi maradványok azonosításának lehetőségeit, bizonyosságot nyert, hogy az 1972. december 7-én és 8-án a berlini ULAP vidámparkjának területén feltárt csontvázak azonosak a megvádolt Martin Bormann-nal és dr. Ludwig Stumpfeggerrel.

A Martin Bormann utáni kutatás hivatalosan lezárult.”

Ám ahelyett, hogy a földi maradványokat átdánák Bormann életben maradt rokonainak – köztük a nevét viselő fiúnak, aki jezsuita papként szolgál –, Martin Bormann csontvázát egy vitrinbe zárják, és több mint negyed évszázadon át ott is marad.

Órizetlenül.

---

szolgáltatott. Miután négy évtizedet töltött a szakmában és a háború után is a CBS News alkalmazásában maradt, Manninget még az olyan neves lapoknál is komoly újságírók tekintették, mint a New York Times, mely 1973. március 3-án – nem sokkal a Bormann-nak tulajdonított koponya berlini előkerülése után – leközölt egy cikket, amiben Manning azt fejezte, milyen szerepet játszik Bormann a háború utáni Németország újjáéledésében.

Miközben a csontváz és a koponya a teljes feledésbe merül, van egy részlet, amit a nyugatnémet hatóságok sem tudnak megmagyarázni: a fogazat. 1945 májusában dr. Hugo Blaschke, Adolf Hitler személyi fogorvosa emlékezetből diktálta le Bormann kórtörténetét a szövetségesek kihallgató tisztjéinek, akik már ekkoriban is Bormannat keresték.

Blaschke emlékezete megbízható. A Bormann-nak tulajdonított koponya tökéletesen egyezik a fogászati adatokkal, akad viszont egy nagy probléma: 1945 óta átfogó fogászati beavatkozásokat hajtottak végre a koponyán, azonban közülük több korona és tömés is olyan, amelyek fogtechnikai feltételei 1945-ben még nem voltak adottak.

Ez a döbbenes felfedezés csak 1976-ban lát napvilágot – három évvel azután, hogy Nyugat-Németország hivatalosan is hataltnak nyilvánította Bormannat.* Simon Wiesenthal és társai ezért is biztosak abban, hogy Martin Bormann berlini maradványai hamisak. Wiesenthal nem kétli, hogy a hírhedt náci él és virul, köszönhetően az ODESSA-nak.

Már csak bizonyítani kell mindez.

Simon Wiesenthal szerint Bormannat Argentínában kell keresni.

* A fogászati vizsgálatot dr. Reidar F. Sognaes, az UCLA fogászati tanszékének alapító dékánja végezte el; eredményei a Legal Medicine Annual 1976-os kötetében jelentek meg. Egy másik, az ügyben vizsgálódó patológus, a walesi dr. W. H. Thomas a felfedezéssel kapcsolatban megjegyezte: „A fogászati feljegyzések, noha azonosítják Bormannat, aggasztó anomáliákat mutatnak, ami arra utal, hogy számos tövő fogászati beavatkozást végeztek 1945-öt követően... ez pedig lényegében meggyőző bizonyíték arra nézve, hogy Bormann maradványait utólag, a felfedezés céljára vitték Berlinbe.” Dr. Thomas hangot adott véleményének, hogy Bormann valójában Paraguayban, ismeretlen időpontban halt meg. A walesi doktor a Bormann csontvázán talált vörös földre alapozta ezt az állítást.

1976. május 16.

São Paulo, Brazília

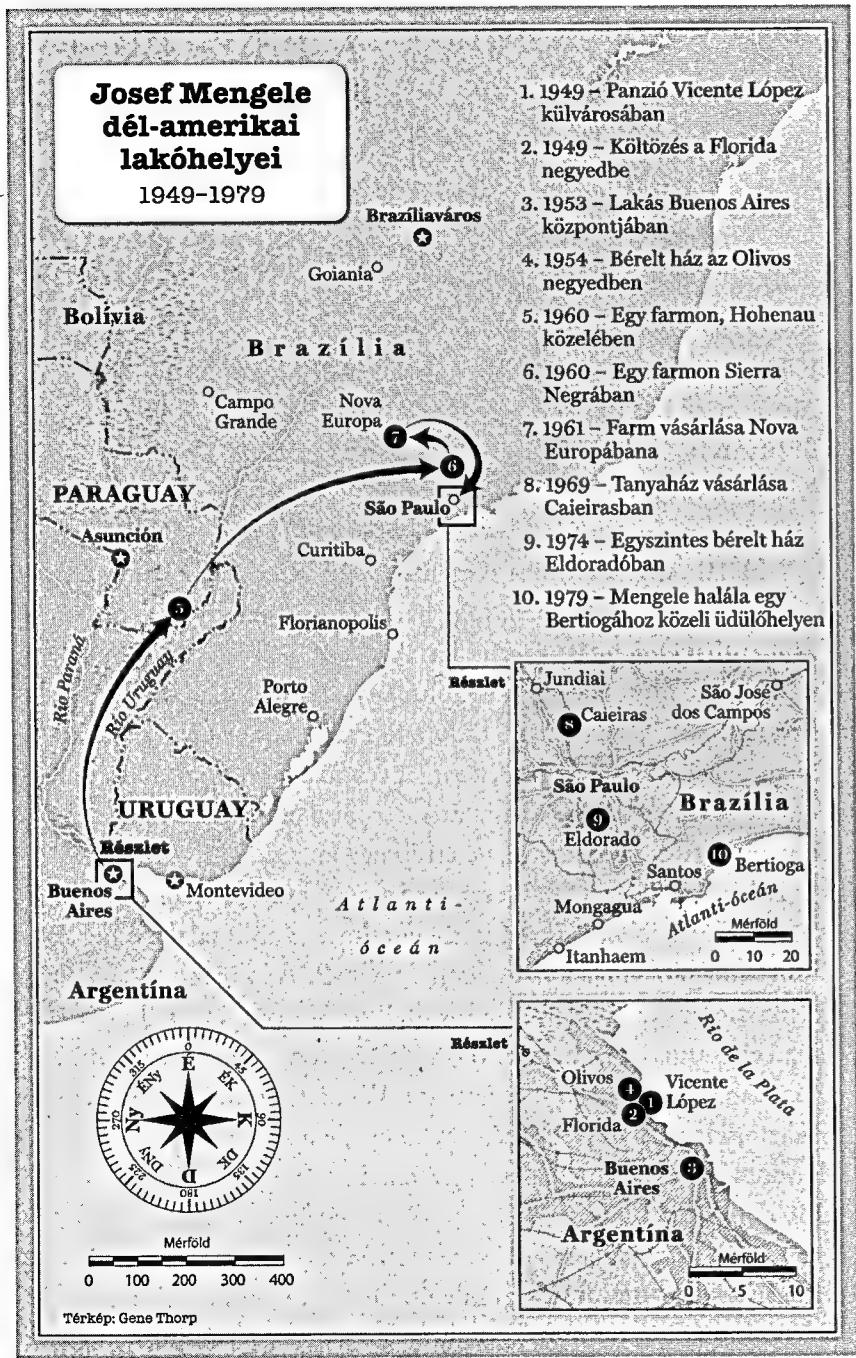
Délután

A Halál Angyala nincs Argentínában. Nincs sem Paraguayban, sem Uruguayban, vagy bármely más helyen, ahol Simon Wiesenthal elmondása szerint látták.

Ehelyett egyedül él egy kétszobás egyszintes házban, az Estrada Alvarenga 5555 szám alatt, Eldorado Paulista szegényes vidékén. Mengele háza beázik, a falakat sárgára és zöldre festette. „Ketrecem kényelmesebbé vált – írja, miután csempével pótolja ki a töredezett keményfa padló hézagait –, de ettől még ketrec.”

A hatvanöt éves SS-tiszt szenvéd a magánytól. Sosem iszik, attól való félelmében, hogy elveszti önuralmát és olyat talál mondani, amivel magára vonja a hatóságok figyelmét. A szépen csordogáló pénz, ami a günzburgi családi vállalkozás révén jutott el hozzá, kezd elapadni. Új nemzedék vette át a céget, mely vonakodik hírbe hozni magát egy ilyen mészárossal. Vállalati közvetítője és kapcsolata, Hans Sedlmeier még tevékeny, de a kis borítékban, amit havonta odacsúsztat a Halál Angyalának, már csupán nem egészen 150 dollár lapul.

Mengele többé nem kockáztatja meg, hogy a saját nevén éljen, álnévek egész sorával leplezi kilétét. Olykor „Don Pedro”, máskor

„Wolfgang Gerhard”. Az igazi Wolfgang Gerhard – a Hitlerjugend egykori vezetője, aki fanatikus náciként horogkeresztekkel díszítő karácsonyfáját, és aki brazíliai tartózkodása során sok éven át védte Mengelét – időközben visszatért Németországba, hogy rákban haldokló felesége mellett legyen. Búcsújándékként hátrahagyta brazíliai személyi igazolványát, jóllehet a Halál Angyala tizenegy ével idősebb és tizenöt centivel alacsonyabb nála.

Mengele felesége, Martha még kapcsolatban áll férjével, de sosem látogat ide Németországból. Amikor még a São Paulóhoz közeli farmon élt, Mengele úgy elégítette ki a női társaság iránti vágyát, hogy viszonyt folytatott egy férjes asszonnyal, akinek a birtokát gondozta. A kék szemű Stammer Gitta magyar, 1948-ban érkezett Brazíliába a férjével, Gézával.

Mengele megvásárolta a farm felét, így a pár anyagi értelemben is összeszűrte a levet, kapcsolatuk mégis megromlott, amikor a náci kritizálni kezdte Stammeréket a gyermeknevelési elveik miatt. Mihelyt tudomást szerzett valódi kilétről, Gitta dühösen nekitámadt:

„Ha ilyen nagyember vagy, miért bujkálsz? A társaidban legálább volna annyi, hogy nyíltan éljenek és bíróság elé álljanak. Jó, néhányat fellögattak... de ők igazi férfiak voltak. Nem rejtőzködtek.”

Mengele napjai a farmon rég véget értek, akárcsak a Stammer Gittával folytatott viszonya. Prosztataduzzanattal küzd, gerincében megkoptak a porkorongok, és egyre komolyabb emésztési problémákat okoznak nála a bélrendszerébe kerülő szőrcsomók, miután idegességében folyton óriási bajusza végét rágcsálja.

Egyetlen társasága a tizenhat éves szomszéd, Luis Rodriguez, aki néha beugrik, hogy a doktor fekete-fehér tévéjén nézze a *Disney csodálatos világát*. A honvágtól gyötört Mengele kimondottan azért vette a készüléket, hogy lássa az 1976-os téli olimpiát, amit a szülőhelyétől alig 240 kilométerre, az osztrák Alpokban rendeznek.

Magányos. Reméli, hogy harminckét éves fia, Rolf, aki ügyvédként Freiburgban dolgozik, nemsokára rászánja az idejét és óvatosan ideutazik Európából.

Egy vasárnap délután némi derűt csempész szürke életébe, hogy az óhazából idelátogató vendégeket fogadhat. Ernesto Glawe egyenesen Németországból érkezik a menyasszonyával, hogy leröja előtte a tiszteletét – illetve nem csupán ezért. A találkozót a doktor európai kapcsolatai szervezik meg, akik fel akarják mérni lelkí állapotát. Glawe csak annyit tud, hogy „Don Pedro” magányos özvegyember.

Ernesto Glawe nincs tisztában Mengele valódi személyazonosságával. Elhiszi a hazugságot, hogy „Don Pedro” igazában Peter Gerhard, aki egykor őrmesterként szolgált a Wehrmacht gyalogságában.

A látogatás baráti, ám ahogy eljön a búcsúzkodás ideje, Mengele hirtelen a fejéhez kap, mintha erős ütés érné. Amikor magyarázatot kíván adni a történtekre, képtelen megszólalni. A padlóra zuhan, testének egész bal oldala lebénül.

De még nem hal meg.

„Ha elkapnám ezt az embert, végre megbékélne a lelkem” – nyilatkozta Simon Wiesenthal az 1977. szeptember 26-án megjelenő *Time* magazinnak. Az interjú Bécsben készül, a Zsidó Dokumentációs Központban, ahogy a szervezetet nevezi. A nácivadász úgy érzi, egész életét megkoronázhatná dr. Josef Mengele elfogásával, de azért beéri a „biológiai megoldással” is – mármint azzal, ha az idős Mengele természetes halált hal.

Simon Wiesenthalra is rossz idők járnak. Hatvanhat évesen súlyos szívpanaszokkal küzd. A bank, ahol az összes pénzét tartotta, csődbe ment, így nemcsak ő, de a Zsidó Dokumentációs Központ is egyetlen fillér nélkül marad. Ausztriában időközben nevetség

tárgyává vált, amiért összekülönbözött a szocialista és zsidó Bruno Kreisky kancellárral, akit nyilvánosan azzal vádolt, hogy nácikat nevezett ki tiszttiselőknek a kabinetben.

„Két öreg zsidó harcol – utal Wiesenthal önmagára és Kreiskyre a *Time* magazinban –, az SS emberei meg nevetnek a markukban.”

Wiesenthal mostanra feladta a Martin Bormann utáni kutatást. Tovább vadászik az alacsonyabb rangú nácikra, és szorult anyagi helyzetében rá kell jönnie, hogy Josef Mengele személyében nem várt szövetsége akadt. A közvéleményt egyszerűen lenyűgözi a Halál Angyala és annak holléte. Wiesenthal szenzációhajhász bejelentései csak még izgalmasabbá avatják a rejtelyt, ami dollárerekben mérhető haszonnal jár és megmenti a csödtől alapítványát.

Így aztán, bár a kioregedő nácivadásznak fogalma sincs arról, hol lehet a Halál Angyala, ezúttal váltig állítja, hogy éppen Paraguayban, San Antonio faluban bujkál. Azt nyilatkozza a *Time*-nak, hogy van egy villája Puerto Stroesserben is – a városban, amit a Mengelének menedéket nyújtó Alfredo Stroesser paraguai elnök után neveztek el. Mesél Mengele alkoholfogyasztási szokásairól és kedvenc napszemüvegeiről. Azt állítja, hogy az ODESSA helyett immár a Die Spinne (A Pók) nevű náci csoport bujtatja, bár ahogy az ODESSA, úgy a Die Spinne létezését sem sikerül bizonyítania. Még szomorúbb, hogy szerinte Mengele Stroessernek dolgozik, és a Die Spinne segít megoldani a paraguai indiánok problémáját, méghozzá a „bevált” német módszerrel, amit egykor a koncentrációs táborokban alkalmaztak.*

Kár, hogy Wiesenthal nem tud bizonyítani egyetlen kész tényként tálalt elméletet sem.

Pedig még ennél többet is megoszthatna Mengele hollétéről. Egy megbízható forrásától nemrég arról értesült, hogy Mengele fia, Rolf Brazíliába utazik, hogy huszonegy év után viszontlássa az apját.

* A Die Spinne állítólag együttműködött a paraguai kormánnyal, hogy leigázza az acné indiánokat, de Mengele ebben végképp nem játszott szerepet.

Wiesenthalnak nincs pénze arra, hogy csapatot küldjön Rolf után, ezért titokban próbál nyélbe ütni egy megállapodást egy holland újsággal. 8000 dollár előleget kér a sztori közlésének kizárálagos jogáért, de bármennyire is helytálló ez az értesülése, mostanra eljátszotta minden hitelét.

1977. október 10-én Rolf Mengele földet ér Braziliában. 5000 dollár készpénzt visz apjának, és lopott útlevéllel, Wilfried Busse álnéven utazik. Egy nappal és három taxizással később a fiatal ügyvéd ott áll az Estrada Alvarenga 5555 tornácán. Ugyanolyan magas, amilyen apja lehetett még az auschwitzi időkben.

Dr. Josef Mengele ajtót nyit. Bal kezének ujjai karmokká görbülnek, emlékeztetnek a nemrég elszenvédett agyvérzésre. Ujjongó örömmel látja viszont fiát. Könnyes szemmel ölelésre emeli karjait.

Rolf kimerült a hosszú utazástól. Izgatottan várta, hogy komolyan beszéljen apjával Auschwitzról, ám a kamaszévek emlékeiben szereplő robusztszus alak helyett csak egy szánalmas figurát lát maga előtt – „egy megtört embert, egy zavart lelket”, ahogy később viszszaelemlékszik.

Rolf Mengele azért így is megöleli rég nem látott apját.

A titkos látogatás két hétag tart. Az agyvérzése óta artikulálatlanul beszélő Josef Mengele azt hazudja szomszédjainak, hogy az unokaöccse jött látogatóba. Ók nem is feledkeznek meg a fiatalemberről, aki folyékonyan beszélt németül és olaszul.

Mengele elviszi fiát kirándulni Brazília különböző pontjaira, ahol az elmúlt tizenhét évben megfordult. Megmártóznak a tengerben Bertiogánál, a São Paulótól nyolcvan kilométerre délkeletrre

fekvő üdülővárosnál, ahol Mengele nyaranta szívesen eltölt pár napot. A homokföveny több száz méteren át töretlen, így apa és fia hosszú sétákat tehet a lábait nyaldosó kis hullámok közt.

A Halál Angyala megmutatja fiának a Serra Negra-i farmot és őrtornyot is, ahol Zvi Aharoni Moszad-ügynök 1962-ben szó szerint karnyújtásnyira volt attól, hogy elfogja.

Rolfra nagy hatást tesz, hogy testi gyengesége ellenére apja mentálisan még mindig eleven. Szenvedélyesen szereti a komolyzenét, latin és görög idézetekkel fűszerezte beszédét. Nagy figyelmet fordít fiára, még ahoz is ragaszkodik, hogy éjjelente a helyén aludjon, ő beéri a padlóval:

Rolf Mengelének van néhány kínos kérdése az apjához, akinek hírneve elborzasztja.

„Szólni se tudtam a döbbenettől – emlékezik később az Auschwitzról olvasott történetekre. – Próbáltam elmondani neki, hogy számonra a pusztá auschwitzi jelenléte is elfogadhatatlan.”

A két férfi az intellektuális vitákra szánja az estéket. A téma mindig ugyanaz.

„Közöltem apámmal, hogy hallani szeretnék az Auschwitzban töltött idejéről – idézi fel Rolf. – Mit csinált ott? Volt szerepe azokban a dolgokban, amikkel vádolják?”

Josef Mengele nem mutat megbánást. Esküdözik, ő csak azért volt ott, hogy segítsen a rabokon, és „személy szerint soha senkit nem bántott”. Azt mondja, csak végezte a munkáját, és szigorúan meg is büntették volna, ha nem teszi. Amikor Rolf az ikreken végzett gyomorforgató kísérleteket firtatja, azt állítja, hogy ő csak megkímélte őket egy még borzalmasabb sorstól – éppenséggel „megmentette az ikreket”, akik neki köszönhetik az életüket.

A Halál Angyala frontsebészhez hasonlítja magát:

„Ha behoznak a tábori kórházba tíz válságos állapotban lévő katonát, az orvosnak ott helyben el kell dönteni, kit operáljon meg először. Ha kiválaszt egyvalakit, másvalaki szükségszerűen

meghal. Amikor az emberek megérkeztek az állomásra, mit kellett volna tennem? mindenféle betegségeik voltak, a felük haldoklott. Nekem kellett osztályoznom őket, ki alkalmas a munkára és ki nem. Amennyire lehetett, nagylelkűen döntöttem a javukra.” – Rolf erre a mentegetőzésre emlékszik.

A döcögő érvek gyakran elszállnak a füle mellett, amivel csak felbőszíti az apját:

„Ne mondd nekem, hogy te, az egyetlen fiam elhiszed, amiket összeírnak rólam? Anyám életére esküszöm, soha nem bántottam senkit.”

Mengele ragaszkodása az ártatlansághoz és a szenvedély, mellyel igazát bizonygatja, összezavarja a fiút. Már nem nagyon tudja, mit higgyen, ám ahogy a két hét lassan véget ér, egyvalami biztos: Josef Mengele sosem fog bevallani semmit.

„Akkor miért nem adtad fel magad?” – teszi fel végül a nagy kérdést Rolf.

Oly szavakkal, melyek talán Simon Wiesenthal számára is megadják a hőn áhitott lelki békét, Josef Mengele elismeri, hogy halálosan retteg a nácivadásztól.

„Nincsenek bírák, csak bosszúállók.”

Rolf Mengele búcsút int apjának a São Paulo-i repülőtéren. Josef Mengele óriási kockázatot vállal, amikor megjelenik egy ennyire nyilvános helyen, de elszomorítja őt fia távozása. Már a következő látogatását tervezgeti.

Utoljára még megöleli a fiát.

„Nemsokára újra megpróbálunk találkozni.”

Erre már sosem kerül sor.

A halál *igazi* angyala közeleg.

21

1978. július 29.
Itatiaia, Brazília
10:00

Németjuhász vicsorog a Hotel Tyll előtt összegyűlt újságírókra. A kutyát rövid pórázon tartják, de gazdája nem hagy kétségettől, hogy az állat kész rátámadni bárkire, aki megpróbál belépni az épületbe. Egy másik neonáci összetekert korbácsot visel az övén.

Egy fényképész felemeli kameráját, hogy képet készítsen az agresszív duóról. Fontos pillanat ez a nácivadászat történetében, hiszen a szállodában éppen a Kamaradenwerk tart találkozót – az a titkos szervezet, mely többek között a nácik segítésére alakult ODESSA-t és Die Spinnét is tagjai között tudhatja. A becslések szerint ez a szervezet a háború után nyolc-tízezer náci szökevényt csempészett Dél-Amerikába.

„A Kamaradenwerk minden, csak nem fikció. Ez egy nemzetközi ernyőszervezet, mely oltalmat ad az egyes csoportoknak és kapcsolatban tartja őket egymással” – nyilatkozta nemrég egy Henry Sobel nevű São Paulo-i rabbi a helyi lapoknak, ami bátor tett volt. A rabbi tudta, hogy az életét kockáztatja ezzel a kijelentéssel.

A Kamaradenwerk kódokat használ közleményeiben, melyeket tagjai jól értenek. Olykor „Április 20. Barátai”-nak nevezik

magukat, Adolf Hitler születésnapjának tiszteletére. A Hotel Tyll-ben tartott egyik korábbi találkozó meghívója a barátoknak szolt, „akik ugyanarról az állomásról indultak”.

A brazil kormány három hónapja névtelen bejelentést kapott erről a megbeszélésről. Ebben az országban nem illegális nácinak lenni – a kommunizmust tekintik a legnagyobb fenyegetésnek, ezért az informátor abba a hitbe ringatja a hatóságokat, hogy egy kommunista gyűlésre csaphatnak le. A kiadott jelentés szerint a rendőröknek feltűnt, hogy a jelenlévők részegen a Horst Wessel dalt, a náci párt himnuszát énekelték. A rajtaütés során előkerült Gustav Franz Wagner egykorú sobibóri tábori őr is, aki annak idején előszeretettel dobálta és nyársalta fel szuronyával a zsidó kisbabákat. Wagnert már akkor szörnyezőként emlegették. Egykor honfitársával, Franz Stangellel érkezett Brazíliába és azóta is rettegett a letartóztatástól. Leginkább a Moszadtól félt – talán eszébe se jutott, hogy a brazil rendőrség elfoghatja.

A Hotel Tyll éttermében, ahová az odakint várakozó újságírók nem láthatnak be, horogkeresztek díszítik a falakat. Adolf Hitler képmását főhelyen állítják ki. „Hazafias dalok” forognak a lemezjátszón. Az egyik asztalon propagandaanyagok fekszenek olyan címekkel, mint „Idézetek a Führerről” és „A 6 milliós hazugság vége”, mellettük a náci dominanciát hirdető matricákkal. „Kauft nicht bei Juden!” (Ne vásároljatok zsidótól!), áll az egyiken.

Ennél is hátborzongatóbb egy plakát szövege: „Visszatértünk: eljött a bosszú napja”.

Odakint, miközben az újságíró elkattintja a képet, a kis termetű neonáci leoldja övről a korbácsot. Csak két apró csuklómozdulat kell, és az ostor vége már a szemtelen fotós karján csattan, hogy felszakítsa a húst és véres sebet hagyjon maga után.

Ezzel egy időben a férfi, aki csak „Magnónak” hívatja magát, ráereszti a németjuhászt a sajtósokra.

„Disznók – kiáltja, ahogy a tudósítók megfutamodnak. – Rohadt mocskok!”

„Nem vagyunk nácik – hazudja Magno a sajtónak. – De még ha azók lennének is, az nem bűn.”

Ezt támasztja alá az, ahogy a letartóztatott Gustav Franz Wagnerrel bánnak. Nem kétséges, hogy a háború alatt szörnyű bűnöket követett el, a brazil hatóságok mégsem hajlandók kiadni. Izrael, Ausztria, Lengyelország és Nyugat-Németország egyaránt kérlemezi, hogy bíróság elé állíthassa Wagnert, Brazília azonban nem mond mindenkinél.

Wagnert szabadon engedi. Az igazság hosszú karja idáig már nem ér el.

Legalábbis, úgy tűnik.

Két évvel később, 1980. október 3-án egy orgyilkos látogatja meg Gustav Wagnert. Noha ügyvédje később azt állítja, hogy öngyilkosságot követett el, szívébe tövig belenyomták a kést, amitől maga aligha tehetett volna meg.

A gyilkosságot senki sem vállalja magára.

Egy Brazíliában élő egykorú Wehrmacht-katona szavaival: „A náci lelkület csupán szunnyad a térség számos lakójában. Nem kell más, csak egy értelmes vezér, aki felébreszti.”

Ez az ember akár a bolíviai fővárosban, La Pazban is lehet. Klaus Barbie hatvannégy éves, egy tanító fia. Életét és gazdagságát egyaránt a Kamaradenwerknek köszönheti. A felületes szemlélő számára joviális ősz hajú úriember, aki szívesen olvasgatja az újságot a Plaza Murillón, az elnöki palota közelében. A Café La Pazba jár, ahol mindenig a falnak háttal ülve kávézik. S közben titokban együttműködik a Kamaradenwerkkel, hogy megdöntsék a bolíviai

kormányt és egy náci szímpatizánst ültessenek az elnöki székbe. Az év korábbi részében Németországba is elrepül, zsoldosokat toborozni. Terrorista sejtekkel és hírszerző szervekkel működik együtt, ahogy a La Paz-i puccsot szervezi.

Dacára gúnynevének, a lyoni mészárosnak, melyet a háborús Franciaországban, Gestapo-főnöként elkövetett bűneivel érde-melt ki, Klaus Barbie nagyon is diplomátkusan kezeli azokat, akik megkísérlik letartóztatni. A háború után éveken át a CIA és annak vezetője, Allen Dulles védelmezte, aki még havi 1700 dollárt is fizetett neki azért, hogy az új francia kormány után kémkedjen. Amikor a franciaik végül a kiadását követelték, a CIA azt hazudta, hogy már nem áll az alkalmazásukban. Dulles abban is segített, hogy Barbie elszökhessen a szokott egérutakon. Mint oly sok náci felsővezető, ő is élvezte a Vatikán és a Vöröskereszt támogatását, amikor azok bolíviai vízumot állítottak ki neki, feleségenek és két gyermekének.

Akárcsak Josef Mengele és Adolf Eichmann, Klaus Barbie is az olaszországi Genovában bontott vitorlát. 1951. március 23-án szállt fel a Corrientes fedélzetére, s akárcsak a másik kettő, ő is álnévet használt. Barbie-t ekkortól Klaus Altmannként ismerték.

„1951-ben, amikor a franciaik és a németek erőfeszítéseket tettek az alany elfogására, a 66. különítmény áttelepítette Dél-Amerikába. Az alany Klaus Altmann néven kapott új okmányokat, majd Ausztria és Olaszország érintésével jutott el Bolívába. Azóta a hadsereg nem áll kapcsolatban az alannyal” – áll egy amerikai hírszerzési jelentésben.

A lyoni mészáros álcája olyan tökéletesnek bizonyult, hogy miután találkozott vele a városi Német Klubban, egy üzleti úton La Pazban járó nyugatnemű hírszerző tiszt ragaszkodott hozzá, hogy főnökei a Bundesnachrichtendienstben (BND) vegyék fel a fizetési listára „Klaus Altmann”, aki Adler (Sas) fedőnéven havi

juttatást kapott a bolíviai kormányról szóló jelentéseiért. Az új személyazonosság még azt is lehetővé tette Barbie számára, hogy szabadon utazgasson az Egyesült Államokban és Európában. Baráti kapcsolatba került a bolíviai tábornokokkal és remekül megélt számtalan – olykor törvényes, máskor kevésbé törvényes – vállalkozásából. Klaus Barbie volt az – a CIA hathatós közreműködésével –, aki segített a fent említett tábornokoknak felkutatni és megölni a kommunisták bálványát, Che Guevarát.* Emellett fegyverekkel látott el egy mohó drogbárót, bizonyos Pablo Escobart, aki többek között neki köszönhetően építette fel 30 milliárd dolláros globális kábítószer-terjesztő birodalmát. Ilyen kapcsolatokkal együtt járt a befolyás is. Barbie és felesége sikeresen tiltotta ki a zsidókat a La Paz-i Német Klubból, ahol náci irodalmat is terjesztettek.

Bármilyen magas posztot töltött is be egykor, úgy tűnt, Barbie múltja örökre feledésbe merül. Még amikor ott állt a Német Klubban, náci üdvözlésre lendítette a karját és „Heil Hitler!” kiáltott, akkor is csak kevesen gyanították, hogy Klaus Barbie a legkeresettebb háborús bűnösök közé tartozik.

1971-ben minden megváltozott. A háború után egy francia bíróság ugyan távollétében elítélte, de a CIA támogatásának hála egyetlen napot sem kellett francia börtönben ülnie.” Azután jött

* Az Argentínában született Che Guevara marxista forradalmárként vált ismertté, aki segített megbuktatni a kubai kormányt, és felkészítette a katonai erőket, melyek kulcsfontosságú szerepet játszottak a disznó-öbölbeli invázió sikeres visszaverésében. Guevara ezzért és Afrikában végzett később marxista tevékenységről került a CIA célkeresztjébe. Amikor a hatvanas évek közepén megkísérítette elmozdítani a bolíviai kormányt, az ügynökség La Higuera hegyvidéki városában elkapta Guevarát. Abban a tudatban, hogy hamarosan kivégzik, Guevara egyik utolsó földi tetteként a CIA-osztág vezetőjének, Felix Rodrigueznek adta Rolexét. Che Guevarát 1967. október 9-én lőtte agyon a bolíviai hadsereg. Holtteste jelöletlen sírba került. Rodriguez, aki az Irán-kontra botrány kapcsán a kongresszus előtt is tanúskodott, mindenáig viseli az ajándékba kapott órát.

** Ilyen bírósági eljárást olyanokkal szemben kezdeményeznek, akiknek a tartózkodási helye ismeretlen. A nürnbergi perben Martin Bormann is távollétében ítélték el.

a két francia nácivadász, Beate és Serge Klarsfeld. A férj-feleség duó arra tette fel az életét, hogy dokumentálja a franciaországi holokausztot, és évtizedeket töltött Klaus Barbie felkutatásával.

Serge Klarsfeld francia zsidóként máig élénken emlékszik az éjszakára, amikor a rendőrök eljöttek és elvitték az apját, hogy Auschwitzba küldjék. Kisiúként csak annak köszönhette életét, hogy elrejtőzött Nizzához közeli otthonuk falfülkéjében.

Beate és Serge Klarsfeld nácivadászok Kölnben, 1979-ben

Beate nem zsidó, de még csak nem is francia. Német, apja a Wehrmachtban harcolt. Saját elhatározásából vezekel mindenekért a szörnyűségekért, amiket hazája elkövetett.

Erőfeszítései ellenére a lyoni mészáros szabadon és jómódban élhet Bolíviában.

Beate és Serge Klarsfeld mégsem adja fel. Tovább hirdeti a világban az SS háborús bűnösei által elkövetett szörnyűségeket,

miközben elszántan tovább dolgozik azért, hogy az elkövetők megfizzessék mindenért.

1943-at írunk. Jean Moulin nem az első Klaus Barbie áldozatainak sorában, ahogy nem is az utolsó. A háború kitörésekor alig negyvenéves Moulin prefektusként dolgozik a Párizshoz közeli Eure-et-Loir körzetben. Igaz hazafi, aki, bár a második világháborúban nem fog fegyvert, emblematikus alakja lesz a szerveződő francia ellenállásnak.

Moulin története nem sokkal Franciaország német inváziója után kezdődik. A franciák oldalán harcoló szudáni katonák egy kis alakulatának Chartres közelében sikerül megállítania a Wehrmacht előretörését. A németek méltóságuk sárba tiprásaként értékelik, hogy az alacsonyabb rendűnek tartott fekete katonák megakasztják olajozottan működő háborús gépeket, így amikor végül áttörnek, nem engedik, hogy a 180 szudáni katona megadjá magát. Falhoz állítják és agyonlövik valamennyit.

Prefektusként, helyi képviselőként Moulin a körzet szimbolikus vezetője. A német vezetés arról akarja meggyőzni a francia lakosságot, hogy okkal ölték meg a szudániakat, ezért aláíratnának Moulinnel egy olyan dokumentumot, amely szerint a fekete katonákat francia nők meggyalázásáért és meggyilkolásáért végezték ki.

Moulin tudja az igazat és nem ír alá semmit.

A nácik brutálisan összeverik, mielőtt újra elé tolják a dokumentumot.

Moulin továbbra sem írja alá. Ezért a nácik újra összeverik.

A németek nem tudják, hogy Jean Moulinnek a vérében van az igazságtalanság elleni tiltakozás, ami meggyőz abban, hogy szenesítse egy hazugságot. Apja ügyvédként Alfred Dreyfus francia

századost védte, akit a tizenkilencedik század fordulóján hamisan vándoltak hazaárulással és küldtek a hírhedt Ördög-szigetre. Dreyfus zsidó volt, és az ellene felhozott vádak inkább alapultak az antiszemizmuson, mint a tényeken. Moulin apja utóbb az európai imperializmus bűnös természete ellen is tiltakozott – a rendszer ellen, mely megkövetelte a szudáni katonáktól, hogy afrikai hazájuktól távol harcoljanak és haljanak meg.

Apja példáját követve Moulin harmadszorra is nemet mond a németeknek. A nácik ekkor újra brutálisan összeverik, mielőtt börtönbe zárják. Moulin úgy érzi, nem képes elviselni több fájdalmat, és Hamlet monológját idézi – „Lenni vagy nem lenni” –, amikor 1940. június 17-én megírja búcsúlevelét.

„Hét órán át tettek ki a testi és lelki kínoknak – írja. – Tudom, hogy ma elértem ellenálló képességem határait. Tudom, hogy ha holnap előlről kezdik, végül aláírom. Marad a dilemma: aláírni vagy eltűnni. Menekülni lehetetlen. Akármi történik is, nem írhatom alá.”

Moulin beletörökik sorsába és elvágja torkát egy törött üvegcsereppel – de nem hal meg. Élete hátralévő részében sálat visel, hogy elrejtse a sebet. Ez lesz az ismertetőjegye.

Miután elfeledik a szudániak meggyilkolását, Moulin is kikerül a börtönből. Visszatér korábbi tisztségébe, de már nem sokáig marad prefektus. Hamarosan csatlakozik a francia ellenálláshoz, és gyakran utazik Londonba, hogy ott személyesen találkozzon Charles de Gaulle tábornokkal, a Szabad Francia Erők számvizetésben élő vezetőjével. Két éven át kicselezi a nácikat, közben Franciaország-szerte ellenálló sejtek egész hálózatát hozza létre.

* Az Ördög-sziget Francia-Guiana partjainál fekszik, és 1852-től 1953-ig szolgált börtönkölönként. Több mint nyolcvanezer kényszermunkára ítélt rabot küldtek ide. A rabszolgamunka és az életkorúlmények, a trópusi betegségek és az elemi higiéniai feltételek hiánya gondoskodott arról, hogy az elsőprő többség soha többé ne lássa Franciaországot. Az Ördög-szigetet az 1969-ben megjelent Pillangó című regény és a későbbi, azonos című film tette híressé.

De Gaulle-t leszámítva egyetlen más franciának sincs nagyobb befolyása a németek elleni harcra.

Jean Moulin fedőneve minden össze ennyi: Max.

Mindeközben a Keleti Fronton Klaus Barbie politikai SS-tiszt egy Gestapo-egységhez kerül, melynek feladata az értesülések megszerzése a Szovjetunió német megszállása során hadifogságba esett katonáktól. A fiatal SS-tiszt itt tanulja ki a kínzási módszereket, ha pedig így sem tudja kicsikarni a szükséges információt, gyilkossághoz folyamodik. Ha ismeri a hadifogoly családtagjainak nevét és címét, külön gondot fordít rá, hogy őket is megölje, majd porig égesse otthonukat – hadd tudja meg mindenki, mi vár azokra, akik kihívják maguk ellen Adolf Hitler Harmadik Birodalmát.

Csak idő kérdése, hogy „szakértelme” előléptetéshez és áthelyezéshez jutassa. 1942 novemberében az SS-Hauptsturmführert Lyonba vezénylik, ahol a német megszállóknak komoly fejfájást okoznak a szervezkedő franciák földalatti sejtjei, melyek nemes egyszerűséggel „ellenállásnak” nevezik magukat.

Barbie tábori ver a *centre ville*-ben, a Hotel Termunisban. Itt szedi ki értesüléseit a gyanúsítottakból, méghozzá a legbarbárbabb középkori módszerekkel. Egyikük sem tudja még, ám nemsokára találkozik Jean Mouinnel.

1943. június 21-én Jean Moulin elárulják. A Júdás kilétére sosem derül fény. Klaus Barbie maga felügyeli „Max” letartóztatását. Ekkor még alig harmincéves, mondhatni, a Gestapo üdvöskéje. Aki nem küldi a regionális párizsi központba az ellenállás vezetőjét, inkább személyesen felügyeli vallatását és kínzását.

Barbie vezeti a kihallgatást, amely egy teljes héten át tart. A verések sosem maradnak abba. Moulin kezét-lábát összebilincselik, hogy ne védhesse magát az ütések elől. Izzó tüket szurkálnak a körmei alá. Megkorlátsolják és gumibottal ütlegetik. Tüskés bilincset zárnak a csuklójára, ennél fogva lógtatják fel a mennyezetre, hogy Barbie tovább üthesse gumibotjával. Moulin felismerhetetlenné válik, arcát elborítják a lila bevérzések.

„Láttam Barbie-t, amint ingujra vettőzve egy élettelen testet vonszolt le a lépcsőn – emlékszik egyik ellenálló társa az öntudatlan Moulinre. – A földszinten néhány percre megállt, hogy kifújja magát. Azután tovább vonszolta a testet lefelé, a pincébe vezető lépcsőön. A férfi arcát teljesen szétverték, ruhái rongyokban lógtak.”

Barbie mindenkor megkímélte Moulint a legsörnyűbb kínoktól – nem nyúzta meg elevenen, becstelenítette meg egy kutyával, dugta fejét egy vődör ammóniába –, de talán már ez sincs messze. Nem lehet tudni. Barbie ösztönösen válogat a módszerekben, egyre újabb és kreatívabb eszközöket használ az emberek megsemmisítésére.

Miután feljön a pincéből, Barbie elárulja, milyen végzetet szánt Moulinnek. A Gestapo párizsi vezetői már megparancsolták, hogy küldje át az ellenállás vezetőjét kihallgatásra. Moulin a legnagyobb fogás a Gestapo történetében. Barbie azt tervezи, hogy személyesen kíséri az ellenállás vezetőjét a vonaton. – Ha nem hal meg – fogadkozik –, holnap nyírom ki Párizsban.

Moulin Párizst is túléli – igaz, csak hajszál híján. Szinte már előhalott, amikor hordágyra teszik és felrakodják a vasúti kocsiba, ami egy haláltáborba szállítja. 1943. július 8-án hal meg, miközben a szerelvénnyel Metz állomásán tartózkodik.

Dacára Klaus Barbie rettenetes vallatási módszereinek – melyeket alkalmanként Bolíviában is használ, mint a titkosrendőrség

tagja –, Jean Moulin semmit sem árul el az ellenállásról. Hősként megy a halálba.*

Az SS szemében persze Barbie a hős. A berlini náci vezetés a legmelegebb szavakkal méltatja a Moulin elfogásában és megkínzásában játszott szerepét, amikor megadja neki az első osztályú vaskeresztet, a náci rezsim legmagasabb katonai kitüntetését, az indoklás szerint „a francia földalatti szervezetek ellen vívott harcban tanúsított megingathatatlan odaadásáért”.

A felterjesztést nem más fogalmazta meg, mint Heinrich Himmler, az SS vezetője.

Serge és Beate Klarsfeld francia nácivadászok kitartóan felkutatják és meghallgatják a szemtanukat, akik rémtörténeteket mesélnek Klaus Barbie szadizmusáról: egy nő láttá, ahogy csizmája sarkával taposta szét valaki koponyáját, csak mert zsidónak hitte; máskor tüskés vasgolyóval törte el egy fogoly gerincét; megint másokat összevert vagy éppen megfullasztott a fagyos vízben, egy fürdőkádas kínzás során.

Úgy tűnik, nincs olyan könyörtelen vallatási módszer, amit Barbie ne gyakorolt volna. A szemtanuk külön kiemelik, hogy a legnagyobb fokú elégedettséget látták az arcán, miközben válogattott gyötrelmeket okozott másoknak.

A bolíviai hatóságok szemében Barbie mégis értékes. A hatalom megtartásának szükséges hozzávalója, épp ezért érinthetetlen. Legalábbis ő ezt hiszi.

Téved.

* Földi maradványait eredetileg egy nagy párizsi köztemetőben helyezték el. 1964-ben került át a Nemzeti Pantheonba, Franciaország legnagyobb történelmi alakjai közé.

1979. február 7.
Bertioga, Brazília
17:30

Josef Mengele mögött megerőltető nap áll. A hatvannyolc éves törvényen kívüli a brazil nyár főidényében érkezett a tengerparti üdülőhelyre, hogy eltöltsön néhány napot barátja, Wolfram Bossert és felesége, Liselotte kétszintes otthonában. Napok óta nyomott a hangulata, állandó pénzhiány és magány keseríti meg száműzetését. Előző este rossz hangulatában vitát provokált Wolframmal. Liselotte később azt tanúsítja, hogy sejtelme sincs, min kapott össze a két férfi, de az biztos, hogy csak hajnali kettőkor fejezték be, amikor már mindenketten teljesen kimerültek.

Mengele másnap délelőtt erdei kirándulásra indul a Bossertekkel, a délutánt azonban már a széles homokfövenyen, a tündöklő napfényben töltik. Ahogy közeleg az este és vele a vacsora, a Halál Angyalá még úszik egyet. A távolban tornyosuló fekete felhők viharral fenyégetnek, mégsem aggódik, pedig a hullámok egyre nagyobbak. Wolfram és Liselotte már kijött a vízből. Látja őket a parton, ahogy megtörölköznek.

Minden erejét latba vetve ő is a part felé úszik. Együtt emelkedik és süllyed a hullámokkal, melyek mind közelebb viszik a

szárazföldhöz. Azután a bal karja hirtelen megszűnik működni. Ugyanez igaz a bal lábára is.

Segítségért kiált. Orvosként jól ismeri az agyvérzés árulkodó tüneteit. Testének jobb oldalával azért küzd, hogy a felszínen maradjon, de a hullámok átcsapnak felette és magukkal rántják a mélybe.

Wolfram Bossert meghallja kiáltásait. Berohan a tengerbe és barátja segítségére siet. Mindent elkövet, de akárcsak Mengele, ő sincs már kirobbanó formában. Ahogy harcol az elemekkel, lassan kénytelen a saját életéért is küzdeni.

Erőfeszítései egyébként is hiábavalóak. Mire eléri, Josef Mengele már megfullad.

Bossert átkarolja és partra vonszolja a temetet. Vízi mentők segítenek a homokra fektetni, ahol maga Bossert is összecsuklik. Elered az eső. Percről percre hidegebb a levegő, ahogy Mengele teste a parton fekszik. Mentő érkezik Wolfram Bossertért, míg Mengele holttestét egy bertiogai elsősegély-állomásra viszik, ahol hivatalosan is halottnak nyilvánítják. Az intenzív esőzések miatt a holttestöt órán át hever az ágon, mielőtt elszállítják.

Wolfram Bossert túl fáradt az utazáshoz, így feleségére, Liselottéra marad, hogy elkísérje Mengele temetét a hullaházba. A vihar kidönt egy fát, ami elzárja az utat, így a São Paulóba vezető száz kilométeres út csaknem három órába telik.

Hajnali kettőre jár. A törvényszéki orvost ezen a kései órán nem érdeklik a részletek. Az áldozat nyilvánvalóan fulladás következtében halt meg, nincs szükség semmilyen további vizsgálatra. A halottkém még arra sem veszi a fáradságot, hogy ujjlenyomatokat vegyen vagy lefényképezze a holttestet, így az áldozat személyazonosságát illetően mindenben Liselotte szavaira támaszkodik.

„Wolfgang Gerhard” – adja meg Liselotte az álnevet, ami Mengele hamis irataiban szerepel.

A halottkém haladéktalanul kiadja a holttestet a temetkezési vállalkozónak.

Míg Josef Mengele São Paulóban élt, Liselotte és Wolfram Bossert ismerte a valódi kilétét. Miután Németországban közeli munkakapcsolatban álltak Hans Sedlmeierrel, a Karl Mengele és Fiai mezőgazdasági gépgyártó vállalat vezetőjével, ők segítettek eljuttatni a pénzt a szökevényhez, miközben minden megtettek azért, hogy eltitkolják tartózkodási helyét a törvény emberei elől. Liselotte talán nem ismeri a Mengele által elkövetett háborús bűnök természetét, de azt pontosan tudja, hogy a cselekedetei törvénytelenek.

Bosserték mindenig tudták, hogy eljön ez a nap. Ki is dolgoztak egy tervet, hogy a világ ne értesülhessen Josef Mengele haláláról.

Liselotte elintézi, hogy Mengelét már másnap reggel elföldeljék. Az igazi Wolfgang Gerhard vett magának egy parcellát az embui temetőben, itt kerül sor a rövid, búcsúztató nélküli aktusra. Liselottét leszámítva egyetlen gyászoló sincs jelen. Utasítása nyomán a koporsó fedele zárva marad, a temetkezési vállalat igazgatója ugyanis pontosan tudja, hogyan néz ki a valódi Wolfgang Gerhard. Amikor az ügyintéző mégis ragaszkodik a koporsó felnyitásához, Liselotte hisztérikus gyászt színlel. Fájdalmára való tekintettel az ügyintéző visszakozik.

Dr. Josef Mengelét, a Halál Angyalát leeresztik a São Paulótól huszonöt kilométerre délre fekvő embui Nossa Senhora do Rosário temető 321-es számú sírjába.

Úgy tűnik, a csalé bevált.

* Wolfgang Gerhard, a Hitlerjugend egykori vezetője nagyjából egy hónappal Mengele előtt, Németországban halt meg.

„Nem tudom megmondani, hol van, de mostanában ötször is látták – nyilatkozta Simon Wiesenthal a médiának 1980-ban, az akkor már közel egy éve halott Josef Mengeléről. – Sokkal közelebb vagyok az elfogásához, mint egy éve. Az elkövetkező hetekben sor kerülhet rá.”

Az igazság az, hogy a nácivadász egyáltalán semmit nem tud Josef Mengele valódi sorsáról.

Három évvel később végül a Hóhért is utoléri a vég.

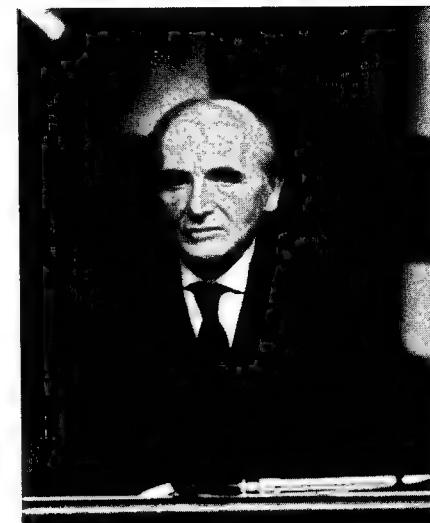
Több mint egy évtizednyi kétségbetű eredménytelenség után Beate és Serge Klarsfeldnek végre sikerül rács mögé juttatnia Klaus Barbie-t.

Az időpont 1983. február 7. Barbie-t a montluci börtönbe záráják – ugyanoda, ahová negyven évvel korábban ő küldte az olyan foglyokat, mint Jean Moulin.

„Oda kell mennie, ahol elkövette a bűneit – hozta meg az ítéletet egy francia bíró. – Egy ottani cellában kell töltenie az éjszakát, míg a sorsára vár.”

1982 végén új kormány került hatalomra Bolíviában. Barbie többé nem élvezett védelmet, így alig egy hónappal korábban a Gestapo egykor parancsnokát csalás vádjával letartóztatták. A bolíviai kormány alig várta, hogy megszabaduljon tőle, szinte azon nyomban kiadta a franciaknak. Barbie egyedül utazott – felesége rég meghalt rákban, fia két évvel korábban egy sárkányrepülő-balesetben. Amint a gépe földet ért Francia-Guiana területén, a hatvankilenc éves Barbie-t letartóztatták a hatóságok és feltették egy katonai repülő fedélzetére. Barbie nem ismerte a gép célállomását, de remélte, hogy német szülőhazája az, ahol várhat némi együttérzést. Amikor kiderült számára, hogy Franciaországba viszik,

a levert Barbie „a hallgatás fala mögé zárkózott”, ahogy az egyik tudósító megfogalmazta.

Klaus Barbie, a Lyoni Hóhér 1987-es franciaországi tárgyalásán

Most pedig Klaus Barbie itt ül tömör kövekből épült cellájában, egy rideg téli éjszakán, kettesben a lelkiismeretével. Ez az a hely, ahová gyötrelmes napjai végén Jean Moulin minden este bevonszolták; ahol az izieui gyermeket töltötték rettegéssel teli éjszakájukat, mielőtt másnap feltették őket az Auschwitzba tartó szerevénnyre. Oly sok férfi és nő megfordult ebben a cellában, sebekkel borítva és összetörten Klaus Barbie keze által, abban a szörnyű tudatban, hogy másnap előlről kezdődik minden. A rettenet és a gonoszság még most, négy évtizeddel később is átitatja a masszív börtönerőd minden celláját.

Klaus Barbie mégsem bánja meg, amit elkövetett. Mi több, büszkén tekint az SS-ben elvégzett munkájára.

S emiatt úgy dönt, hogy ártatlannak vallja magát.

1985. május 5.

Bitburg, Németország

Kora délután

Ronald Reagan elnök koszorúval a kezében, ünnepélyesen léptek a téglából épült emlékmű felé, mely a németországi Bitburg közelében, a kolmashöhei temető közepén magasodik. Szürke az égbolt. Az amerikai vezető nem visel kalapot, csak bézs színű balonkabáttal védekezik a szitáló eső ellen. Narancssárga körömvirágok és sárga szákszorszépek virítanak a frissen zöldellő tavaszi füben, amint a trombitás az elesett katonák emlékét őrző német dal, a *Volt egy hű bajtársam* gyászos dallamát játszsa.

Reagan kolmashöhei látogatása rövid, mégis jelképértékű főhajtás az elesett németek emléke előtt. Az elnök és felesége, Nancy a délelőtti látogatás részeként az egykori bergen-belseni koncentrációs tábor területén is jár. Az itteni tömegsírokban eltemetett ezrek közt nyugszik Anne Frank, a fiatal holland lány, aki a holokauszt egyik legfőbb szimbólumává vált.

Bergen-Belsenből az elnök egyenesen Kolmashöhébe utazik, ahol koszorúzása egy újabb jelképes cselekedet. A háború lezárásának negyvenedik évfordulója hozta Németországba az amerikai elnököt, aki a két nemzet közti szolidaritást igyekszik erősíteni. Helmut Kohl német kancellár pedig azt kéri tőle, hogy rója le

tiszteletét a fiatal német katonák előtt is, akik a hazájukért harcoltak és estek el.

Minden csendes, amikor Reagan és Kohl az emlékmű lábához fekteti a megemlékezés koszorúit. A temető kapuinál hatalmas tömegben gyülekeznek az Egyesült Államokból, Európából és Izraelből érkezett tüntetők, de az egyperces néma megemlékezéstők is megtartják, noha éppen azért érkeztek Bitburgba, hogy kiifejezzék felháborodásukat az általuk obszcénnak tartott gesztus ellen.

A kolmehőhei temetőben ugyanis több tucatnyi SS-tag is nyugszik. Alig néhány hónappal az amerikai igazságügyi minisztérium fogadkozása után, hogy ezentúl agresszívabban folytatják a náci háborús bűnösök üldözését és elítélését, Reagan elnök alig néhány méterre áll két SS-es sírjától, amikor elhelyezi koszorúját. Kohl és Reagan egyetlen szóval sem említi az SS rémtetteit.

– Senki sem látogathat ide – közli Reagan a sajtó képviselőivel a nyolcperces temetői látogatás végén – a legmélyebb és egymásnak ellentmondó érzések nélkül.

890 kilométerre keletre, Bécsben Simon Wiesenthal is Ronald Reagan vitatott lépését mérlegeli, mellyel tiszteleg a német áldozatok előtt. A Zsidó Dokumentációs Központban íróasztalát szokás szerint elborítják a régi újságok és akták. A koszorúzás felháborítja a zsidó közösséget, sokan már arról beszélnek, hogy Reagan elnök örökre eljátszotta az emberek feltétlen bizalmát. Wiesenthal, mint a holokauszt és az SS. terrorjának elismert szakértője, tág teret kap a sajtóban, hogy kifejthesse nézőpontját.

Simon Wiesenthal különös módon mégsem a temetői megemlékezésre koncentrál – szívesebben beszél Josef Mengele hollétéről.

Idén januárban azzal szégyenítette meg az Egyesült Államokat, hogy bebizonyította: az amerikaiak a háború után letartóztatták a náci háborús bűnöst, ám nem sokkal később szabadon is engedték. Az értesülés azokból a titkos iratokból származott, melyeket a szabad információáramlást garantáló amerikai törvény nyomán hoztak nyilvánosságra. A Pentagon gyorsan reagált és közleményben tudatta, hogy „egyetlen dokumentum sem utal az amerikai egységek érintettségére” Mengele őrizetbe vételében, Wiesenthal azonban nem hátrál meg.

Miként a világ többi része, a nácvadász sem tudja, hogy Josef Mengele már hat éve halott.

Simon Wiesenthal nem kételkedik abban, hogy hamarosan személyesen is találkozhat Mengelével. Alaptalan derülőtással egyre gyakrabban tájékoztatja a médiát hajtóvadászatról. Néhány éve, 1982-ben még arról beszélt a nyilvánosság előtt, hogy a náci Paraguayban él, majd egy évvel később bejelentette, hogy elköltözött. A Halál Angyala a chilei Parralba tette át székhelyét, de Brazília számos pontján is hosszabb időt tölt.

Most pedig arról nyilatkozik – egyebek között a *The New York Times*nak –, hogy Mengelét júliusban bizonyíthatóan látta Paraguayban.

Ezúttal nemcsak ösztönös megérzésről van szó. Három ember is megkereste Wiesenthalt azzal, hogy láttá a náciit. A szemtanúk nem ismerik egymást, más-más országokban élnek, és a legnagyobb jó szándékkal tesznek bejelentést.

A nácvadász annyira biztos az információ hitelességében, hogy már írt Helmut Kohl német kancellárnak, akitől azt kéri, hogy lépjen kapcsolatba Alfredo Stroesser paraguai elnökkel Mengele kiadatása érdekében. Stroesser maga is német származású, egy bajor sörgyártó fia, és nemsokára vissza is tér a gyökereihez, amikor egy diplomáciai küldetés keretében Nyugat-Németországba utazik.

Wiesenthal arra kéri Kohlt, hogy alkalomadtán tapintatosan hozza fel Mengele kiadatásának kérelmét.

Az igazság az, hogy senki sem tudja, hol van Josef Mengele. Simon Wiesenthal nem csaló, csupán reménytelenül vágyik az igazságszolgáltatásra, amikor ugyanazokra a tippekre és megérzésekre támaszkodik, melyek az évek során oly sok szolgálatot tettek neki – még ha ártatlanok százait tartóztatták is le miattuk.

Wiesenthal minden kész tápot adni a szóbeszédeknek, ennek nem várt hatásaként pedig másokat is arra ösztönöz, hogy kapcsolódjanak be a keresésbe. Az Egyesült Államok, Nyugat-Németország és Izrael épp az előző héten jelentette be, hogy együttműködik Mengele elfogása érdekében. Aki olyan információval szolgál, ami elvezet a körözött náci elfogásához, 2,4 millió dollárral lesz gazdagabb.

Simon Wiesenthal nem érdekli, hogy ő lesz-e az, vagy valaki más. Számára sokkal fontosabb, hogy a vérdíj révén karnyújtásnyira kerül a célja eléréséhez, melynek oly sok éve küzd.

Három héttel Reagan elnök bitburgi látogatása és tíz nappal azután, hogy Simon Wiesenthal nyilvánosan Paraguayt jelölte meg dr. Josef Mengele lakóhelyeként, Beate Klarsfeld nácvadász a dél-amerikai országba repül, hogy követelje Mengele átadását a nyugatnémet tiszttisztelőknek. Ahogy ott áll az asuncíoni igazságügyi palota lépcsőjén, egy spanyol nyelvű táblát tart a kezében: 25 000 dollár jutalmat kínál annak, aki olyan értesüléssel áll elő; ami segíthet elfogni Mengelét. Közben azt reméli, hogy elutazása előtt sikerül rávennie a paraguai elnököt a cselekvésre.

„Hazudik, Stroesser, amikor azt állítja, hogy nem tudja, hol van Mengele. Ne menjen Németországba nélküle!” – áll a táblán.

Beate nem először választja a nyilvános tiltakozást. Ami azt illeti, éppen az tette híressé, hogy bármilyen szélsőségre képes a

nációk elszámoltatása érdekében. 1968-ban a németországi Keresztyéndemokrata Unió egyik gyűlésére kölcsönvett egy sajtóigazolványt, felsétált az emelvényre és pofon vágta Kurt Georg Kiesinger német kancellárt.

Akkor ezért négy hónap börtönre ítélték. A jelentések szerint cselekedete nem volt egészen önzetlen – a keletnémet Stasi állítólag 2000 német márkat fizetett neki, hogy hozza megalázó helyzetbe a nyugatnémet vezetőt, amely összeg akkoriban nagyjából 500 dollárnak felelt meg. A keletnémetek régóta kitartóan kárhoztatták a Nyugatot nácvárat politikája miatt, még csak nem is alaptalanul, hiszen a háború után néhány náci vezető csakúgyan jól megélt Nyugat-Németországban.

Közéjük tartozott Kurt Lischka, a párizsi Gestapo egykori parancsnoka is, aki több mint hetvenezer zsidó deportálásáért felelt. Egy francia bíróság távollétében életfogytig tartó kényszermunkára ítélte, Lischka mégis szabad ember maradhatott, csak mert Nyugat-Németország úgy védekezett náci múltjának megbolygatása ellen, hogy nem adta ki állampolgárait. Lischkának így sosem kellett letartóztatástól tartania, sőt, ami még hihetetlenebb, bíró lehetett Kölnben, méghozzá a saját neve alatt.

1971-ben Beate és Serge Klarsfeld megkísérelte elrabolni Lischkát kölni otthonából, hogy Franciaországba vigye és ott bíróság elé állíttassa. Amikor a terv félresiklott, mindkét Klarsfeld német börtönben kötött ki.

Az emberrablási kísérlet ennek ellenére nem volt hiábavaló. A hírhedtté vált akció általános felháborodást váltott ki és a közvélemény Lischka letartóztatását követelte. A férfit végül 1980-ban vádolták meg háborús bűneivel. Klarsfeldék a per idejére Kölnbe költöztek, ahol kétezer francia zsidó élén vonultak fel a város utcáin, hogy ráirányítsák a figyelmet Lischka tetteire. Sok tüntető a koncentrációstáborok foglyainak csíkos rabruháját viselte a rátűzött sárga Dávid-csillaggal. Klarsfeldéknek köszönhetően a hetvenkét

éves egykori Gestapo-főnököt és nyugatnémet bírót tíz év börtönbüntetésre ítélték.

A nyilvános demonstrációk természetesen nem kedveltették meg Beate és Serge Klarsfeldet náci alvilági körökben. 1979-ben bomba robbant az autójukban, melyben akkor szerencsére senki sem tartózkodott. Mindkét Klarsfeld az ODESSA-t tette felelőssé a merényletéért.

Beate Klarsfeld mindenek ellenére sem hagyja eltántorítani magát, pedig Klaus Barbie két évvel korábbi letartóztatásával és bebörtönzésével már feltette a koronát pályafutására. Itt Paraguayban is olyan fiatalok veszik körül, akik osztoznak a nézetein. A tiltakozás békés, noha száz fegyveres rendőr figyeli a tüntetők minden mozdulatát.

Paraguayban sem szímpatizál mindenki Klarsfelddel. A kormányzati szócsőként ismert 13-as tévécsatorna azzal vádolta, hogy „üzletet csinál” a nácik levadászásából. A prominens helyi újság, az *El Diario Noticias* arról írt, hogy „nagyon eszes nő, aki karriert csinált a vadászatból”.

Egy másik lap, a *La Patria* egyenesen azzal vádolja, hogy „próbálja bemocsolni Paraguay tisztelességét”.

Noha nem Paraguayban, hanem bécsi irodájában tartózkodik, Simon Wiesenthal is felbuzdul nácivadász vetélytársa akcióján. Amikor előre értesül Beate Klarsfeld tervezett tiltakozásáról, Wiesenthal Zsidó Dokumentációs Központja féloldalas hirdetésben adja Paraguay népének tudtára, hogy tekintélyes pénzjutalomra számíthat, aki segít Simon Wiesenthalnak megtalálni dr. Josef Mengelét.

Mindeközben a nyugatnémet kormány már nyilvánosan is kétegyét fejezi ki a Mengele utáni hajsza kapcsán. „Garanciát kaptunk

Paraguay kormányától, hogy nincs ott. Ebben nincs okunk kételkedni” – közli a követség szóvivője a paraguayi sajtóval.

A világ szemében a náci háborús bűnös utáni hajtóvadászat így is szalagcímeket érő rejtelyle marad, ám hamarosan végleg megoldódik.

1985. május 31-én a németországi Günzburg rendőrsége egy névtelelen bejelentés nyomán házkutatást tart Hans Sedlmaierrel. A Karl Mengele és Fiai egykori vezetője már a hetvenes éveiben jár, visszavonult a mezőgazdasági gépgyártó vállalat éléről. Nemrég nyaralni ment és valaki hallotta, amint azzal kérkedett, hogy korábban ő pénzelte Josef Mengelét.

A rendőrségi látogatás készületlenül éri Sedlmaiert. Amikor a nyomozók behatolnak az otthonába, Mengele egykori bizalmasa a szekrényhez siet és az egyik zakó után nyúl, de a rendőrök kicsavarják a kezéből. Egy határidőnaplót találnak benne, tele kódolt formában feljegyzett címekkel és telefonszámokkal.

A házkutatás újult erővel folytatódik. A dolgozószobából, amit csak Sedlmaier felesége használ, előkerülnek Josef Mengele leveleinek fénymásolatai.

„Hogy tehetted ezt?” – kérdezi az asszonytól a feldült Hans Sedlmaier, aki korábban gondosan megsemmisítette a Halál Angyalának minden levelét.

Miután Mengele hat éve vízbe fulladt, Sedlmaier már nem küld vagy fogad dél-amerikai leveleket, semmi oka nincs felkeresni a külön Mengele céljaira létrehozott postafiókot. Különben is, noha bizonyíthatóan segítette Mengele menekülését és támogatta őt az illegálitásban is, a német törvények értelmében ez a bűncselekmény öt év alatt elévül. Hans Sedlmaier ellen már nem lehet eljárást indítani.

A felfedezés ettől még nem kevésbé szenzációs. Miután ráparancsolnak Sedlmajierre és feleségére, hogy maradjanak veszeg, a rendőrök haladéktalanul nekilátnak a munkának, hogy megfejtsek a határidőnapló bejegyzéseit. Órákon belül megvan a válasz. Felhívják a brazíliai rendőröket.

Azonnal kezd körvonalazódni az összeesküvés. A brazíliai címek elvezetnek Stammer Gittához és férjéhez, akikről kiderül, hogy az 1960-as és 1970-es években Mengelét bujtatták. Wolfram és Liselotte Bossert abban is bűnös, hogy eltitkolta Mengele halálát. Annak jeleként, hogy az egész nemzetközi közösség megmozdul a nácik felkutatása érdekében, az értesülést továbbítják a helyi hatóságoknak. A brazilok nem késlekednek.

Bossertékat kihallgatják és börtönnel fenyegetik. Egy óra sem kell, hogy minden bevalljanak. A pár elvezeti a hatóságokat a kis Nossa Senhora do Rosario temetőbe és megmutatja a 321-es számú sírt. 1985. június 6-án, a normandiai partraszállás negyvenegyedik évfordulóján, egy sírásó nekilát és kiássa a földből a koporsót. minden oldalról körülveszik a tévéstáborok, tudósítók, brazil rendőrök és nyugatnémet tisztviselők. Liselotte Bossert kisírja a szemet.

A fehér koporsó egy órán belül előbukkan. A fedél felnyitásakor a jelenlévők egy felöltözött csontvázzal szembesülnek. A csontokat gondosan és egyenként átadják a törvényszéki patológusnak: a műfogossal kezdi, azután jön a koponya. Mindent elhelyeznek egy másik koporsóban. A laboratóriumi vizsgálatok később megérősítik, hogy a maradványok dr. Josef Mengeléhez tartoznak.

Június 21-én az Egyesült Államok, Brazília és Nyugat-Németország törvényszéki szakértőinek csapata sajtókonferencián jelenti be, hogy a csontok alapján sikeresen azonosította a Halál Angyalát. Amikor elhangzik a kérdés, hogy van-e bármiféle kétély a lelettel kapcsolatban, dr. Lowell J. Levine amerikai patológus így válaszol:

„A legkevésbé sincs.”

Simon Wiesenthal szóvivője útján tudatja, hogy csupán „99 százalékkig” biztos a csontok eredetében. „Nem lennék őszinték, ha azt mondánánk, hogy nem ért minket csalódásként a halála” – teszi hozzá Marvin Hier rabbi, Wiesenthal egyik munkatársa.

„Josef Mengele sötét fejezet az orvoslás történetében – jelenti ki dr. Roberto Teixeira brazil patológus. – Nem volt orvos és nem volt tudós. Lapozzunk és zárjuk le ezt a fejezetet.”

Igen ám, csakhogy ebben a könyvben még bőven akadnak üres lapok. Simon Wiesenthal szerint Martin Bormann életben van, és nem kapták még el az SS más, kevésbé ismert háborús bűnöseit sem – az SS nőtagjait.

1989. szeptember 21.
San Francisco, Kalifornia
Délután

A Nob Hill lábánál, egy lerobbant lakóépület közös fürdőszoba ötödik emeletén Elfriede Huth Amerikába érkezésének harmincadik évfordulóját ünnepli. A megemlékezés olyannyira csendes, hogy nincs más jelen, csak Elfriede, aki legszívesebben titokban tartaná a múltját.

A hatvanhét éves, német származású és festett vörös hajú pufók asszony boldog házasságban él egy Fred Rinkel nevű pincérrel. A páros a helyi Német Klub egyik táncestjén találkozott. A férfi zsidó, az asszony nem, bár huszonhat éve tartó házasságuk során ő is meg-megfordult a zsinagógában, amit ifjúkorában sosem hitt volna.

Az igazság az, hogy Elfriede Huth azelőtt egy koncentrációs táborban dolgozott fegyőrként, mint a weiblichen SS-Gefolges (az SS női polgári alkalmazottai) csoport tagja. A Németország északi részén működő ravensbrücki koncentrációs táborban ez a brutális csoport terrorizálta és végezte ki a nőket és gyermekket. Megátalkodottságuk bizonyítékaként külön nevet is kaptak: a Raveni Nők.

A Berlintől 80 kilométerre északra, a tiszta, kék vízű Schwedt-tó partján fekvő ravensbrücki tábor már a háború kitörése előtt megépítették. A teljes hatholdas létesítményt ötméteres szürke fal veszi körül. A levegő a közeli fenyvesektől illatozik. Nincsenek őrtornyok, se gépuskafészkek, miután a körletek drótkerítésébe nagyfeszült-ségű áramot vezetnek. A tábor központját kettészelő főutcán külön kantin és gazdag felszerelt konyha szolgálja az SS-őrök kényelmét. Az utcát másként tucatnyi barakk szegélyezi, melyekben háromszintes ágyakon alszanak a rabok. minden itt őrzött nő jogosult egy faforgáccsal kitömött matracra, egy lepedőre és egy kék-fehér pokrócra. A tábor meglepően bukolikus benyomást kelt tyúk- és nyúlketreceivel, gyümölcsösével és zöldségeskertjeivel. Ravensbrück lehetőség szerint próbál önálló lenni. Piros szalvia virágok és hársfák választják el a barakkokat. A tábor központja az Appellplatz, a nagyjából futballpálya méretű tér, ahol reggelente a névsorolvasás zajlik.

1939-es májusi megnyitása és 1945-ös kényszerű bezárasa között tízezrével raboskodnak itt a leszbikusok, romák, politikai foglyok, prostituáltak, zsidók és olyan árják, akik a fajvédelmi törvényeket megszegve zsidókkal közösültek. A rabok közé tartoznak még apácák, a szövetségesek elfogott kémjei, olyan nők, akik abortuszon estek át – mind a Harmadik Birodalom ilyen-olyan rangú ellenisége. Valamennyien nők, akiket kényszermunkára ítéleztek.

A tábor férfiak vezetik, a minden nap felügyeletet azonban az SS nőtagjai látják el. Szinte valamennyien harminc alattiak. Hajnal negykor a foglyokkal együtt kelnek, hogy felügyeljék a névsorolvását és a minden nap rutint, ami a híg répalevesből álló reggelivel kezdődik. Ezután a rabok dolgozni indulnak; miközben hazafias német dalokat énekelnek:

A fegyörök egy kiválasztott csoportja, a Hundeführerin halálos fegyvert is kap, noha nem pisztolyt, hanem kutyát.

Elfriede Huth is közéjük tartozik.

Maga Henrich Himmler rendeli el, hogy Ravensbrück női fegyőrei ne kapjanak lőfegyvert. Himmler meggyőzésé, hogy az itt raboskodók szemében egy harapós kutya rémisztőbb minden fegyvernél. Márpedig ezek a németjuhászok nemcsak vicsorogni vagy ugatni képesek. Himmler saját szavaival:

„Arra kell tanítani őket, hogy a gondozójukon kívül mindenki halálosak legyenek.”

Amikor a rabok Ravensbrückbe érkeznek, a legelső hang, amit hallanak, a gondozók pórázat tépő kutyák vad csaholása. Az őrök az „Achtung, Achtung!” kiáltásaikkal is félelmet ébresztenek benük, miközben mindenféle „lotyónak” és „szajhának” elhordják őket. Vigyázzállásban kell felsorakozniuk és menetelve belépniük a tábor területére, ahol levetkőztetik és fertőtlenítik őket, mielőtt megkapják csíkos rabruhájukat és sapkájukat. Ha valamelyik fogoly elesik vagy elájul a marhavagonból történő kiszállítás közben, a kutyák szabadon rátámadhatnak. Célponttól válik az is, aki segíteni próbál. Hasonlóképpen, ha egy fogoly túl beteg vagy gyenge, hogy végigállja a reggeli névsorolvasást, az őrök ráeresztek a kutyákat. A jól képzett állatok kis falkákban köröznek a rettegő rabok körül, csak a jelre várnak, hogy mikor támadjanak.

Senki sem kényszerítette Elfriede Huthot arra, hogy Hundeführerin legyen. Önként jelentkezett. Ravensbrück jól fizet a fegyőröknek, akik szép villákban, a főtáboron kívül laknak, de a páron belül is magas státuszt élveznek. A huszonegy éves Elfriede a háború nagy részét szülővárosában, Lipcsében töltötte, egy lószergyában felügyelte a kényszermunkára ítélt rabokat. Már 1944 elején történt, hogy levelet kapott a tábor parancsnokától – Fritz Suhren SS-Hauptsturmführer arról tájékoztatta, hogy fegyőnek nevezték ki. A fellelkesült Elfriedének június 15-én kellett jelentkeznie.

A kiképzés első napja rendkívül egyszerű: foglyokat sorakoztatnak fel Elfriede és a többi újonc fegyőr előtt. Dorothea Binz

helyettes őrségharancsnok utasítására minden újonc kiválaszt egy foglyot és megveri. Ez a vizsga. A legtöbben azonnal engedelmeskednek – Elfriede Huth is. Aki a miérteket firtatja, rövid úton a kapun kívül találja magát. Aki nyíltan tiltakozni merészel, maga is őrizetbe kerül.

Elfriede hamarosan kap egy németjuhászt, ami egész nap mellette van. A fekete fülű és cserbarna kutya neve Albert. A fényképeken békésen ül Elfriede lábánál, miközben az fegyőri uniformisában és sapkájában az objektívbe néz.

Elfriede beavatására akkoriban kerül sor, amikor Ravensbrückben szolgál történetének két legszadistább női fegyőre. A fiatal szőke Dorothea Binz egy személyben felelős az újoncok kiképzéséért. Az 1939-ben, pályája kezdetén még csak tizenkilenc éves Binz nyílt viszonyt folytat szerelmével, egy Edmund Bräuning nevű SS-tisztel, aki szintén a táborban dolgozik. Kedvenc időtöltése, hogy kart karba öltve sétálhat Bräuninggel Ravensbrückben, közben kuncogva meg-megáll, hogy nézze kicsit a rabok ostorozását és verését. Ő maga is gyakorlottan bánik az ostorral és előszeretettel engedi rá saját németjuhászát a foglyokra.

Ravensbrück munkatábor, így elsődleges célja nem a fizikai megsemmisítés, habár a zord viszonyok következtében több mint húszszáz nő leli itt a halálát. Az őrok rendszeres időközönként szelekciót tartanak, amikor találomra kiválasztják a kivégezendő foglyokat és megtizedelik a tábor népességét. A szerencsétlen áldozatokat vagy kiviszik az erdőbe és agyonlövik, vagy felrakják a teherautóra, hogy a Himmelfahrt (mennyei fuvar) a gázkamrába szállítsa őket. A foglyok sosem tudják, mikor lesz a következő szelekció, de Binz jelenléte az Appellplatzon minden biztos jel. A rabok félelmükben levegőt venni sem mernek, ahogy végighalad a soraik előtt vérebével és felcsavart korbácsával. Binz megjelenése minden makulátlan, szőke kontyát sapkája alá rejti. Uniformisának blúza és blézere ropogósra keményítve. Már hajnali négykor éber és összeszedett.

Raven női mind őt próbálják utánozni. Még némelyik fogoly is elismerő megjegyzéssel méltatja őreik szépségét és higiéniára fordított figyelmét. A táborban külön fodrászat szolgálja a fegyőrok igényeit, készít Binzéhez hasonló igényes frizurákat. Dacára a munkaköri elvárásoknak, a kutyák gazdái stílusosan öltözöködnek: nadrágszoknyába, bőr térdcsizmába és szürke blézerbe. Többen kedvelik a rózsaszín alsóneműt.

Binz szelekcióiban nincs semmi logika: a kiválasztott lehet beteg, mutatkozhat dacosnak azáltal, ahogy őreire néz, vagy egyszerűen csak nincs szerencséje. És nem mindenkit ölnek meg azonnal. Némelyeket elküldenek a gyengélkedőre, ahol kísérleti nyulak lesznek – a női orvosok által végzett borzalmas kísérletek alanyai.

Ravensbrück foglyai közt arat a halál: a tifusz és vérhas mellett a legfagyosabb téli reggeleken is órákon át tartó névsorolvasás szedi áldozatait. Amikor aztán 1944 végén a tábor saját gázkamrával is bővül, a „kiválasztottak” száma heti néhány tucatról előbb százakra, majd ezrekre nő. 1945. január és április között 6993 nőt és gyermeket gyilkolnak meg. Ha csecsemő születik a táborban, azonnal elveszik az anyjától és öt-hat társával együtt egy bölcsőbe teszik, hogy a szoros összezártsgától sokan megfulladjanak. Ahogy a németek egyre hátrébb szorulnak a fronton, a ravensbrücki krematóriumok napi huszonnégy órában működnek, füstjüket még az őrok szállásán, összehúzott függönynél is érezni.

Egy alkalommal Dorothea Binz kikerékpározik a táborból, hogy megszemléljen egy erőben dolgozó fogolycsapatot. Amikor úgy tűnik számára, hogy egy rab nem végzi teljes erőbedobással a munkáját, egy fának támasztja biciklijét és fejszével esik a nőnek, amíg megcsontkított teste felismerhetetlenné nem válik. Ekkor betörli véres csizmáját a halott nő szoknyájába.

Egy másik alkalommal egy teherautónyi rabot szállítanak el a táborból, hogy kivégezzék őket. Binz a kocsi után szalad.

„Várjanak meg, látni akarom!” – kiáltozza.

Dorothea Binznek akad Ravensbrückben egy lelki társa, aki talán még nála is félelmetesebb. Irma Grese azzal tölti napjait, hogy az emberi szennedésben dagonyázik. Csizmájával a foglyokat rugdossza, amíg el nem vesztik az eszméletüket. Arra kényszeri őket, hogy órákon át térdepeljenek egy fejük fölé emelt kövel, és különösen élvezzi, ha a telt idomú rabok csupasz mellét ostorozhatja. Egyike a keveseknek, aki pisztolyt is hord. Annak érdekében, hogy kutyája ki legyen éhezve az emberi húsra, szokás szerint nem eteti meg, mielőtt szolgálatra jelentkezik.

Grese telhetetlen nimfomán, aki iráerőszakolja magát a rabokra és őrtársaira – férfiakra és nőkre egyaránt. Irma Grese számára, akire a foglyok a „Gyönyörű Bestia” nevet ragasztják, ez a büntetés több kegyetlenségnél vagy perverziónál – igazi kedvtelés. Egy rab, Gisella Perl román nőgyógyász később arról tanúskodik, hogy meggyőződése szerint Grese „pusztán a női szennedés látványától felizgult”.

A második világháború idején Irma Grese számtalan szeretője közé tartozott dr. Josef Mengele is. Grese Auschwitzban találkozott Mengelével, ahol egy ideig dolgozott.

Amikor 1945-ben a szovjet csapatok közelednek Berlinhez, a legtöbb SS-őr retteg az orosz katonák bosszújától és menekülőre fogja. Elfriede Huth is közéjük tartozik. Áprilisban gyalogosan tér vissza a csaknem kétszáz kilométerre fekvő Lipcsébe, ami immár romokban hever és szovjet megszállás alatt áll. Visszatér Holzhauser Strasse 36 alatti otthonába és folytatja előző életét, mint varrónő. Éppen úgy, mintha mi sem történt volna. Amikor majd 1959-ben amerikai beutazási vízumért folyamodik, és korábbi lakóhelyeiről kérdezik, gondosan kifelejtja a háborús években végzett szolgálatát.

Az SS-fegyőrként dolgozó több mint háromezer-ötszáz német nő jórészt sikeresen titkolja el előző életét, kétsáznál is kevesebbet

börtönöznek be közülük. Még a pontos számukat se tudni, miután a németek nem vezetnek külön nyilvántartást a háborús bűnökért letartóztatott német fegyőrnökről. Ha meg is vádolnak valakit, jellemzően megússza rövidebb börtönbüntetéssel.

Nem úgy Dorothea Binz és Irma Grese. Edmund Bräuning SS-tiszt tanácsát megfogadva Binz 1945 áprilisában kerék-páron menekül a Berlinhez közeledő szövetségesek elől. Bräuning maga is eltűnik, méghozzá örökre. Soha többé nem hallani róla.

Dorothea Binz ugyanakkor nem jut messzire. Májusban elfogják a britek és rövid ideig egy volt koncentrációs táborban tartják fogva, mielőtt átszállítják a Hamburghoz közeli hamelini börtönbe, ahol a ravensbrücki tábori személyzet tizenhat tagjával együtt őt is bíróság elé állítják. A vádlottak közül heten nők, közülük hárman egykor foglyok, akik szövetkeztek az SS-szel egykor rabtársaik ellen. Binzt elítélik és 1947. május 2-án felköti. A híres brit ítélet-végrehajtó, Albert Pierrepoint a hóhér. Mielőtt fejére kerülne a csuklya, Dorothea Binz leveszi és Pierrepontnak adja nyakláncát.

„Remélem, nem hiszi, hogy mind gonoszak voltunk” – hangszanak el utolsó szavai.

Néhány pillanattal később megnyílik a csapóajtó és Dorothea Binz belehullik a sötétségbe.

1945 márciusában Irma Gresét a bergen-belseni koncentrációs táborba helyezik át, ahol úgy dönt, nem menekül el a közelgő brit csapatok elől. A tábor többi alkalmazottjával együtt neki kell eltemetnie a szabadban oszladozó számtalan holttestet, mielőtt 1945 végén bíróság elé állítják. A háború alatt arról álmodozott, hogy filmsztár lesz belőle, miután véget érnek a harcok, ám ahogy zajlik a belseni per, számára is nyilvánvalóvá válik, hogy sosem fogja elhagyni a börtönt. Számtalan egykor fogoly tanúskodik bestialitásáról.

Miközben a negyvenöt SS-tiszttiselő és nácikollaboráns több mint felét hosszú börtönbüntetésre ítélik, Grese az egyetlen nő, aki kötelezet kap.

A hóhér ezúttal is Albert Pierrepont. Albert Pierrepont pályafutása során több mint négyszáz bűnözöt akasztott fel. Nagy-Britanniának hivatalosan nincs hóhéرا, Pierrepont mégis sok éven át viselte a nem hivatalos titulust. Kétszáz esetben náci háborús bűnösök akasztását felügyelte.

Grese utoljára csak annyit mond:

„Gyorsan!” – mire Pierrepont engedelmeskedik.

Csaknem tizennégy évvel később, 1959. szeptember 21-én a TWA 771-es járata földet ér San Franciscóban. Az Egyesült Államok határa elkepesztő könnyedséggel átjárható. Ahogy kiéleződik a hidegháború, a Kelet-Németországból és a szovjet szatelit államokból menekülő tömegek gyorsított eljárásban megkapják az amerikai letelepedési vízumot. A becslések szerint tízezer nácinak sikerül ily módon az Egyesült Államokba települnie és álnéven új életet kezdenie.

Elfriede Huth az utolsók között érkezik. Bárhol beléphetne az Egyesült Államok területére, mégis San Franciscót választja, miután a testvére, Kurt, az egykori Wehrmacht-katona a háború után a közelí Berkeley-ben telepedett le és hajlandó őt magához venni. Noha Elfriedének a háború vége óta sikerült elkerülnie a letartóztatást, a keletnémet titkosrendőrség az utóbbi időkben egyre nagyobb elánnal igyekszik leleplezni a náci háborús bűnösöket, hogy ezáltal kínos helyzetbe hozza Nyugat-Németországot. Számára is eljött a menekülés ideje.

A személyesen Elfriede Huth által elkövetett atrocitásokra talán nincs közvetlen bizonyíték, de nem kérdés, hogy brutálisan bánt a

rabokkal. Ha valamelyik kutyás fegyőr engedékenységet mutatott a foglyok iránt és nem eresztte szabadon németjuhászát minden kínálkozó alkalommal, felmentették a szolgálat alól. A kíméletlen bánásmódot hazafias kötelességnek tekintették. A koncentrációs táborok őreinek barbár könyörtelenségét vallomások ezrei tanúsítják.

Elfriede mégis azt hiszi, hogy örökre elrejtheti a múltját.

Épp csak arról nem tud, hogy a háború végnapjaiban az SS véletlenszerű, ám annál súlyosabb hibát vétett: Elfriede ravensbrücki személyi aktáját nem semmisítették meg, így esetleges üldözői számára elegendő információ áll rendelkezésre, hogy felderítsék jelenlegi tartózkodási helyét.

Harminc évvel amerikai letelepedése után Elfriede Huth még mindig óvatos. Miután annak idején hazudott a vízumigénylésnél, sosem folyamodik amerikai állampolgárságért – nem akar megkockázatni egy alaposabb vizsgálatot, ami talán SS-múltját is érintené.

Férje, Fred – vagy, ahogy Berlinben ismerték, Fritz – a háború idején Kínában lelt menedékre. A páros olyan jól megvan, hogy teljesen elkülönül mindenkitől. Sosem jár társaságba. Elfriede még azt sem engedi Frednek, hogy telefonon beszéljen a barátokkal és rokonokkal.

San Francisco zsidó közösségeben bevett szokás azt hasonlítgatni, ki hagyta el Németországot a leghamarabb vagy legutoljára, ki élte túl a haláltáborokat. Elfriede nem hajlandó érintkezni ezekkel a körökkel, ahol túl sok kínos kérdést lehetnek fel neki.

Máskülönben kielégítőnek találja amerikai életét. Fred jóvágású és szertelenül jókedvű férfi, aki operaságereket dalol, olykor még a Powell Streeti villamoson is. Az ötödik lakó pár gyakran tölti az estét szalontáncossal, miközben Fred tökéletesre csiszolt tenorján együtt énekel a hanglemezzel. Szépen öltöznek és kart karba

öltve sétálgnak a városban. A szomszédok „Einsteinnek” nevezik Fredet, aki bozontos ősz bajuszával nagyban emlékeztet a híres tudósra. Elfriede az ő szemükben „édes kis hölgy”.

Elfriede Huth, a ravensbrücki koncentrációs tábor fegyvere

Elfriede boldog, amiért az Egyesült Államokban élhet, ahol soha senki nem gyanakszik náci múltjára.

Még a tulajdon férje sem.

Fred nyíltan megvallja neki, hogy szülei náci haláltáborokban haltak meg, de Elfriede még ekkor sem beszél a háborús időkről – és Fred sosem erőlteti a dolgot.

Így hát Fred Rinkel három évtizednyi házasság után sem sejt, hogy felesége egykor ártatlan zsidó nőket és gyermeket terrorizált a ravensbrücki koncentrációs táborban.

Valaki azonban tudja. És az a valaki közeledik.

25

1992. március 17.
Buenos Aires, Argentína
14:42

Az F-100-as Ford furgon mozgásba lendül. Miután egy közeli parkolóban másfél órán át gyűjtötte a bátorságot, a fiatal sofőr beindítja a motort és nekiindul az Arroyo utcának. A furgon hátulját egy mázsa fémtörmelék és robbanószer nehezíti. A sofőr nagy türelemmel közelíti meg célpontját ezen a békés környéken. Csak nem három percébe telik, míg megteszi az alig kéttömbnyi utat.

Azután a furgon hirtelen felkap a járdára és sofőrje felrobbantja rakkamányát, hogy egy szemvillanás alatt végezzen önmagával és huszonkilenc másik emberrel. Repeszek szelik át a levegőt, az épületek kártyavárként omlanak össze. A holttesteket maga alá temeti a lehulló törmelék. A közeli Mater Admirabilis katolikus templom súlyos károkat szenved, plébánosa is az áldozatok között van, az öngyilkos merénylelő elsődleges célpontja mégsem Juan Carlos Brumana atya vagy a parókiatemplom, ahol egykor misézett.

Az Arroyo és Suipacha utcák sarkán álló izraeli nagykövetség megszűnik létezni. Az ötszintes épület, melyben Zvi Aharoni egykor Adolf Eichmann elfogását tervezgette, teljesen megsemmisül. A halálos áldozatok mellett 242 férfi, nő és gyermek sebesül meg,

közülük sokan a romok alatt rekednek. Az utcán mindenfelé emberi testrészek hevernek.

A felszínen úgy tűnhet, hogy a nácik végül bosszút álltak.

A Moszad tel-avivi ügynökei haladéktalanul Buenos Airesbe repülnek, hogy felkutassák a gyilkosokat. Miután az évek során a helyi fasiszta-antiszemita szervezetek számtalan fenyegést küldtek és számtalanszor elterveztek a követség elleni merényletet, a gyanú azonnal a náci terrorista sejtekre terelődik.

A frissen megválasztott argentin elnök, Carlos Saúl Menem számára a támadás nem is jöhetett volna rosszabb időpontban. Nyílt párbeszédet kezdeményezett Izraellel, hogy helyreállítsa a súlyosan terhelt kapcsolatot az argentin kormány és az argentíni zsidó lakosság között. Február 3-án, alig hat héttel a bombamerénylet után, elnöki rendeletben oldotta fel a náci háborús bűnösökkel kapcsolatos kormányzati iratok titkosságát. Az akták nyilvánosságra hozatala nem népszerű döntés – Juan Perón egykor argentin elnök hívei azt állították, hogy a „zsidók” összehangolt támadást indítottak „Perón tábornok emlékének beszennyezésére”.

Menem mégsem hagyja magát.

„Lépéseket teszünk, hogy a lehető legnyitottabbá tegyük ezt az országot és ügyeit. Argentína negyven éve rejtégeti az igazságot, amit az egész világ meg akar ismerni. Argentínának le kell róni az adósságát a világnak.”

Az akták negyven kartondobozt töltének meg. Sok írásos bizonyítékot megsemmisítettek az évtizedek során, hogy eltávolításuk az Argentína számára potenciálisan kínos részleteket. A dossziék már csak ezért sem bizonyíthatják, hogy az argentinok tevékenyen együttműködtek a Harmadik Birodalommal.

Az információk ezzel együtt is érdekesek. Az iratok dokumentálják, hogyan jártak a nácik ki-be Argentínában; pénzügyi nyilvántartások örökítik meg az arany és az összerabolt javak útját. A feljegyzések igazolják, hogy a katolikus egyház és a Vöröskereszthosszú időn át segített Argentínába és más dél-amerikai országokba csempészni a nácikat, ám ami mindenél felháborítóbb: igazolást nyer, hogy dr. Josef Mengele az argentin tiszviselők tudtával és beleegyezésével tartózkodott az országban.

Simon Wiesenthal nemzetközi nyomozó brigádját leginkább mégis az érdekli, hogy az aktákból kiderül-e bármi Martin Bormann sorsával kapcsolatban. Mengele halála óta Wiesenthal viszszavett a harcias retorikából. Már nyolcvannégy éves, féligr visszavonult, ám ettől még nem kevésbé eltökélt a Martin Bormannhoz hasonló háborús bűnösök felkutatása iránt, mint negyvenöt éve volt. Még mindig kísérti őt a háború idején tapasztalt számtalan borzalom, elhunyt szeretteinek emléke. Szellemi örökségének fennmaradását azzal is biztosítani akarja, hogy Los Angeles-i csoportját saját maga után Simon Wiesenthal Központnak nevezi el (és a névhasználatért cserébe járadékot kap).

Annak bizonyáságaként, hogy az argentíni náci mozgalom körántsem szűnt meg, halálos fenyegést kap a Simon Wiesenthal Központ munkatársa is, aki azért utazik Buenos Airesbe, hogy az új bizonyítékokat tanulmányozza. Shimon Samuelst szállodai szobájában, telefonon zaklatják, amiért nem átallja tovább üldözni a nácikat, egy hívás azonban kitűnik a többi közül – egy állítólagos rendőr olyan fényképeket kínál eladásra, melyek a háború után készültek Martin Bormannról.

Simon Wiesenthal éppen ilyen kézzelfogható bizonyítékokra vágzik, noha Bormann abban az évben töltheti be a kilencvenkettőt. Wiesenthal nem győzte meg Martin Bormann maradványainak húsz ével korábbi felfedezését, ahogy azt sem hiszi, hogy Hitler

személyi titkára annak idején elesett Berlinben. Bármilyen igazolná, hogy annak idején belépett Argentína területére, őt is igazolná.

Simon Wiesenthal eleinte csalódottan nyugtázza, amikor Menem elnök hivatalosan közli, hogy Argentínának semmilyen anyaga nincs Bormann-nal kapcsolatban. Azután, mintegy varázsütésre, két vaskos dosszié is előkerül Bormann kapcsán. Az iratok hallomás alapján azt tanúsítják, hogy a náci Bolíviában, Kolumbiában és Argentína vidéki területein is élt. Az argentin elnök nem erősíti meg az iratok hitelességét, de az információ így is széles körben elterjed.

Egy 1942-es felvétel Martin Bormannról, aki a második világháború végén történő eltűnése évtizedeken át megoldatlan rejtelő maradt

Martin Bormann személyét mindig is titokzatosság övezte. Szemben más náci vezetőkkel, mint Himmler, Göring és maga a Führer, ő sosem vágyott a nyilvánosságra. Még azt se nagyon

engedte, hogy lefényképezzék; ennek ellenére mindenki tudta, mekkora hatalma van. 1941 májusában ő lett Adolf Hitler legfőbb szárnysegédje és a pártkancellária vezetője, mely tisztségét egészen az 1945-ös náci kapitulációig megtartotta.

Bormann akkora befolyást gyakorolt a náci Németországban, melyet egyedül Hitler hatalma múlt felül. Egy német író nem sokkal a háború befejezése után úgy fogalmazott, hogy ő volt „Németország titkos ura”. Bormann szinte a nap minden órájában a Führer mellett tartózkodott – olyannyira átjárta a Harmadik Birodalmat jellemző gonoszság, hogy a náci nemelyike egyenesen „Hitler Mefisztójának” nevezte. Bormann felügyelte Adolf Hitler személyes pénzügyeit és hajtotta végre a parancsokat, melyeket a Führer néha hisztérikus tombolása közepette adott ki. Az 1942-ben cseh partizánok által megölt SS-főnök, Reinhard Heydrich is csak csodálta becsvágyát, amikor „az intrika és megtévesztés igazi mesterének” nevezte.

Walter Schellenberg vezető SS-hírszerző úgy írta le Bormannról, mint „keménykötésű férfiit szögeletes vállal és bikanyakkal. Olyan volt a szeme, mint egy bokszoló, amikor megközelíti ellenfelét... Riválisai, sőt még ellenfelei is rendre alábecsülték a képességeit”.

Bormann eltökélten küzdött azért, hogy a „zsidókérdés” végleges megoldásra találjon.

„A zsidók Nagy-Németország területéről történő végleges eltávolítása többé nem valósítható meg a kivándorlás révén, csak a keleti táborokban tanúsított kíméletlen erő használatával” – jelezte ki.

1944. szeptember 30-án, amikor a szövetségesek már Berlin felé törtek, Bormann hozta meg a döntést, miszerint a hadifoglyok többé már nem tartoztak a katonai törvények hatálya alá. A náci fogáságába esett ellenséges katonákkal és pilótákkal pontosan ugyanúgy bántak, mint a zsidókkal. A hadifogolytáborok Heinrich Himmler és az SS fennhatósága alá kerültek.

Ellentében Adolf Hitlerrel, aki tevékenyen részt vett a harci stratégia kidolgozásában, Bormann nem érdekeltek a háborús ügyek. Amikor 1946. október 1-jén, a nürnbergi perben távollétében tárgyalták az ügyét, fel is mentették az első vádpont alól, miszerint összehangolt erőfeszítést folytatott a háborús célok teljesülése érdekében, „csupán” háborús és emberiség elleni bűnei miatt ítélték el. Amikor felhatalmazta az SS-t a koncentrációs táborok működtetésére és a zsidók kiirtásának végrehajtására, Martin Bormann tette lehetővé az összes bekövetkezett szörnyűséget: dr. Josef Mengele Auschwitzban végzett förtelmes orvosi kísérleteitől Klaus Barbie lyoni kínvallatásain át egészen a vicsorgó ravensbrücki németjuhászokig.

Martin Bormann döntései és parancsai nélkül Simon Wiesenthal sem került volna a mauthauseni koncentrációs táborba.

Noha mostanra megöregedett, Simon Wiesenthal életében nincs olyan nap, hogy ne gondolna az átélt szörnyűségekre. A bécsi irodájában ülő nácvadász ezért várja mohón a híreket, melyek végre elvezethetnek Martin Bormann elfogásához.

Csakhogy Wiesenthalnak ezúttal is csalónia kell. Shimon Samuels a Los Angeles-i Wiesenthal-Központból azt jelenti, hogy meggyőződése szerint még most is igen sok náci rejtőzködik Argentínában, Martin Bormann ottlétére azonban nem talált semmilyen bizonyítéket. „Nem igazán hiszünk abban, hogy Bormann itt élt, de ez a történet nem hagy nyugodni” – nyilatkozta Samuels a *The New York Times*nak. S ez a történet négy további évig nem is változik.

Amíg elő nem kerül Martin Bormann útlevele.

26

1991. szeptember 25.
Lyon, Franciaország
20:30

Klaus Barbie hollétét nem övezи semmilyen rejtély. A Lyoni Hóhér életéből alig harminc perc maradt. A náci öntudatlan állapotban fekszik az Hôpital Jules-Courmont börtönszárnyában. A karjaiba vezetett intravénás csöveken át táplálják, az orrát és száját beborító maszk lélegezteti, infúzióban kapja a rák kínjait tömpítő fájdalomcsillapítót. A náci háborús bűnöst három hete szállították ide a St. Joseph-beli börtöncellából, a halálos leukémia utolsó stádiumában. Barbie 77 éves és alig 47 kiló.

A nácvadászok szóhasználatával Klaus Barbie „kiöregszik”, vagyis természetes okból hal meg, miután végigélvezte a hosszú és teljes életét, amit elvett áldozataitól – gyermeket nevelt, üzleti vállalkozást irányított, a világban utazgatott. Noha egy francia bíróság a háború idején elkövetett kínzások és gyilkosságok miatt 1987-ben perbe fogta és elítélte, nem végezték ki, mint azt sokan szerették volna. Franciaország 1981-ben eltörölte a halálbüntetést, ezért ahelyett, hogy a korábban bevett módon kivégzőosztag elé állították volna, Barbie-t életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 2002-ben hihetetlen módon még feltételesen szabadlábra is helyezhették volna.

Barbie tárgyalása újra feltépte a régi második világháborús sebeket, miközben Franciaországnak is szembe kellett néznie a kínos igazsággal, hogy annak idején sokan készségesen együttműködtek a megszálló németekkel. Barbie brutalitása oly sok francia életét tette tönkre, hogy a tárgyalás négy teljes éven át húzódott, míg a hatóságok összegyűjtötték az áldozatok vallomásait.

Amikor végül bírái elé állt, Barbie meg se rezzent. Egyetlen pillanatra sem visszakozott korábbi nézeteitől vagy tanúsított megbánást embertelen tettei miatt.

„Háború idején nincs jó, és nincs rossz – mondta az Agence France-Pressnek egy 1985-ös interjújában, a Bitburgban történtek nyomán. – Meggyőződéses náci vagyok. Csodálom a náci fegyelmet. Büszke vagyok rá, a Harmadik Birodalom egyik legjobb alakulatának parancsoltam. Ha ezerszer újjászületnék, ezerszer is az lennék, aki voltam. Nem vagyok fanatikus. Idealista vagyok.”

Este 9-kor az „idealista” kileheli a lelkét.

A lyoni mészáros távozik az élők sorából.

1996. június 17.

Bariloche, Argentina

Nappal

A német származású középkorú férfi belép a helyi lap szerkesztőségébe.

„Azt akarom, hogy úgy írják meg Bormann halálának történetét, ahogy valóban történt” – közli vaskos akcentusával. Mielőtt a *La Mañana del Sur* újságírói csak legyintenének a futóbolondra, az úriember – aki nem hajlandó elárulni a nevét – előáll a létező leghatásosabb bizonyítékkal: a hírhedt náci, Martin Bormann általitólagos útlevelével.

A döbbent újságírók nem csak homályos ismeretekkel rendelkeznek a háborús bűnösökről. Bariloche üdülővárosa hírhedt náci menedék: meredek hegyoldalaival és sűrű erdőségeivel Bajorországot idézi. A helyi épületek jellegzetes elemei a lakkozott fagerendák és alpesi tetők; a helyi kávézókban felszolgált kolbász, zöld olívabogyós pizza és tömény barna sor is inkább jellemző Európára, mint Dél-Amerikára. A Buenos Aires-től másfél ezer kilométerre fekvő régió csak a légi közlekedés korában vált széles körben elérhetővé, így Bariloche valóban ideális helyszín az egykori SS-tisztek háború utáni bujkálására. Régóta beszélnek, hogy titkos náci gyűléseket is rendeznek itt.

Alig egy éve itt kapták el Erich Priebke náci Gestapo-főnököt, akinek Olaszországban kellett bíróság elé állnia 335 római lakos 1944-es megöléséért.^{*} Az olasz polgárok halálát megtorlásnak szánták egy bombamerényletért, melyben harminchárom német katona vesztette életét. Adolf Hitler maga rendelte el, hogy minden elesett Wehrmacht-katonáért tíz olaszt végezzenek ki. Priebke férfiakat és fiúkat tartóztatott le, akiket megkötöztek és a Rómához közel ardeatinei barlangokhoz vittek. Huszonégy óra leforgása alatt az áldozatokat ötösével a barlangba vitték és gyertyafénynél tarkón lőtték.

A biztonság kedvéért Priebke túlteljesítette a Führer elvárását és még öt embert megöletett.

Mint oly sok SS-es hittestvérét, a háború után Priebkét is elfogták és bebörtönözték, csak hogy az itáliai egérutakon át elszökjen és eljusson Dél-Amerikába. A saját neve alatt élt Barilocheban, egy kis élelmiszerboltot üzemeltetett és tevékeny tagja volt a német-argentín kulturális szövetségnek. 1996-ban Olaszországban állították bíróság elé, ahol ártatlannak vallotta magát.^{**}

A *La Mañana del Sur* dolgozói jól ismerik a Priebke-ügyet, amit világszerte felkapott a sajtó. Bormann útlevele most újabb lehetőséget teremt arra, hogy felkavarják az állóvizet. A dokumentum eredetinek tűnik, tökéletes állapotban van és a 9892-es számot viseli. 1946. január 3-án, az olaszországi Genovában bocsátotta ki az uruguayi nagykövetség. A fényképen látható sötét zakós kopaszodó férfi nagy hasonlóságot mutat Martin Bormann-nal. Az útlevelet egyik ismert álnevére, Ricardo Bauernek állították ki.

* Hihetetlen, de Priebke nyomát egy amerikai újságíró, Sam Donaldson követte Barilocheig. Miután az ABC News lehozta a sztorit, a helyi rendőri őröknek nem maradt más választásuk, mint letartóztatni a náct.

** A bíróság Priebke javára döntött, amiért Shimon Samuels a Simon Wiesenthal Központ nevében magát Olaszországot is háborús bűnösnek kiáltotta ki. Az ügyészek fellebbeztek, s Priebkét ezúttal elítélték. Házi őrizetben, 2013-ban halt meg. Argentína nem engedélyezte, hogy testét Barilocheba szállítsák és a felesége mellé temessék.

Az okmány több évvel korábban került a *La Mañana del Sur* felkereső ismeretlen német úriember tulajdonába, amikor megvásárolta egy gyaníthatóan száműzetésben élő náci házát. Az úlevél az ingatlanban maradt, majd amikor a német vásárló megpróbálta visszajuttatni, az egykor tulaj – vélhetően maga Bormann – azzal utasította el, hogy örökre elköltözik és már nem lesz rá szüksége. A német útnak is indult, az útlevelet pedig hátrahagyta.

Amikor 1996 júniusában a *La Mañana del Sur* lehozza, a sztori szemvillanás alatt bejárja a világot. Buenos Airesben a Simon Wiesenthal Központ képviselője közli, hogy sem megcáfolni, sem megerősíteni nem kívánja.

A Buenos Aires-i izraeli nagykövetség ugyanakkor kételkedik, ahogyan a CIA is. „Sokan határozottan cáfolják, hogy az 1946-ban Genovában kiadott úlevél valóban Bormannhoz tartozott” – áll egy alig néhány nappal később keletkezett CIA belső feljegyzésben.

A dokumentum így folytatódik: „Priebke most is zajló tárgyalása kétségekivül arra indítja az újságokat, különösen a kis helyi lapokat, mint ez is, hogy előálljanak egy Bormann-sztorival és készpénzre váltásak a nácivadászat iránti közérdeklődést. Mi a szenzációhajhász történet szkeptikusaival értünk egyet, és kivárjuk, amíg egy, az uruguayi úlevél szemcsés fényképénél jobb bizonyíték meggyőz minket.”

Néhány évvel később végre elő is kerül egy „jobb bizonyíték”.

1999. augusztus közepén nyugodt a Balti-tenger, amint a kis motorcsónak Németország partjától a nyílt tenger felé veszi az irányt. A Martin Bormann elhamvasztott maradványait tartalmazó kis urna a jármű legértékesebb rakománya. Miután Christopher Creighton a James Bond-hadműveletre utaló *OpJB* című könyvében nemrég azt állította, hogy a háború utolsó napjaiban maga Winston

Churchill csempészte ki Bormann Németországból és hozatta Nagy-Britanniába, a német hatóságok elérkezettnek látják az időt, hogy egyszer és mindenkorra lezárják az egész Bormann-ügyet.

1998 májusában – szinte napra pontosan ötvenhárom évvel a náci állítólagos berlini halála után – DNS-tesztet végeznek a német vasúti pályaudvaron 1972-ben kiásott koponyán. Martin Bormann egyik nyolcvanhárom éves rokona szolgáltatja a mintát, amit összefüzetnek Bormann feltételezett maradványaival.

A minták egyeznek.

Azért így is maradnak kérdések. A titokzatos barilochei német úriember azt állítja, hogy Martin Bormann argentin földön, májárakban halt meg. Mások is úgy gondolják, hogy Bormann tetemét utólag csempészték vissza Berlinbe, méghozzá éppen azért, hogy előkerülhessen a pályaudvaron. Ez megmagyarázná az 1950-es évekből származó fogászati beavatkozásokat és a csontokat borító vörös földet, ami csak Dél-Amerikában található meg, a legtöbbben mégis elrugaszkodottnak találják az elméletet.

A német kormányt már ez sem érdekli. Csak az számít, hogy egyetlen neonáci csoport se csinálhasson kegyhelyet Bormann sírból. Döntés születik arról, hogy a hamvakat a Balti-tengerbe kell szórni.

A kapitány minden ceremónia nélkül megállítja a kis hajót és a vízbe dobja az urnát. A kis edény néhány pillanatig bukdácsol a felszínen, mielőtt elmerül a mélybe.

Hat évvel később Simon Wiesenthal is visszavonul, bár továbbra is nyomon követi az aktuális kutatómunkát. Pontosan tudja, hogy a legtöbb náci már eltávozott a földi világból, aki pedig még nem, azt se sok választja el ettől. Már az 1998-as DNS-teszt előtt arra a meggyőződésre jutott, hogy Martin Bormann nincs életben.

A CIA éppen az ő tekintélyével támogatja meg álláspontját a Barrlochéban előkerült állítólagos Bormann-útlevéllel kapcsolatban: „A híres nácivadász, Simon Wiesenthal a jelentések szerint megerősítette, hogy véleménye szerint Bormann 1945-ben meghalt Németországban” – áll a jelentésben.*

Simon Wiesenthal furcsamód még azután sem tudta elfogadni a Halál Angyalának előkerülését, hogy 1985-ben kihantolták dr. Josef Mengele földi maradványait. Eleinte hitt a hivatalos jelenléseknek, később azonban meggondolta magát. „Már egészen más fényben látom az egész Mengele-ügyet – közölte 1989-ben. – Túl tökéletes volt.”

Ez a megjegyzés akkora vitát kavart, hogy még Marvin Hier rabbi, a Simon Wiesenthal Központ nemzetközi elnöke sem tudta megerősíteni. „Simon a maga útját járja – nyilatkozta a *Los Angeles Times*nak. – Negyvenöt éve ezt teszi.”

Egészen 1992-ig, a Mengele csontjain elvégzett DNS-vizsgálatig kell várni arra, hogy Wiesenthal, ha vonakodva is, de ellengedje kedvenc összeesküvés-elméletét. Ezzel együtt „rendíthetetlen nácivadász” marad, nyilatkozta a *The New York Times*nak.

Simon Wiesenthal számára a küldetés messze túlmutat a náci felkutatásán.

„Ha majd a történelemkönyvek visszatekintenek erre, azt akarom, hogy az emberek tudják, a náciik nem úszták meg a sok millió ember meggyilkolását” – jelenti ki egyszer.

2005. szeptember 20-án reggel a kilencvenhat éves Simon Wiesenthal békésen, álmaiban éri a halál. A fáradhatatlan nácivadász nem élt hiába. A világ sosem felejt el a Harmadik Birodalom által elkövetett borzalmakat.

* Wiesenthal valójában épp az ellenkezőjét hitte. Noha semmi biztosat nem tudott Bormann sorsáról, következetesen kételkedett a nyugatnémet felfedezésben és az állítólagos Bormann-maradványokon elvégzett DNS-vizsgálatban, de a CIA-jelentés bizalmas természete lehetővé tette, hogy a bennfenteseknek szánt kijelentést senki ne kérdőjelezze meg.

2004. október 4.

San Francisco, Kalifornia

Délelőtt

Eli Rosenbaum nyomozó felkapaszkodik a lerobbant lakóház legfelső, ötödik emeletére. A Harvard Egyetemen végzett negyvenkilenc éves jogász, ahogy minden, most is hibátlan sötét öltönyt és nyakkendőt visel, ahogy egy szövetségi ügynökhöz illik. Nem kellett volna feltétlenül ideutaznia washingtoni irodájából, de szeret jelen lenni, amikor elfognak egy bujkáló náci. A huszonöt évben, mióta a Különleges Nyomozó Hivatal (OSI) élén háborús bűnösök után kutat, 132 náci gyilkost leplezett le.

Most készül szembenézni a 133-ikkal.

Bekopog az ajtón. Elfriede Huth Rinkel kinyitja. Rosebaum elmondása szerint nem tünt túlságosan meglepődöttnek, hogy rátalált. Elfriede már nyolcvankét éves. Botra támaszkodik, úgy hívja be Rosenbaumot. Még minden kövérkés és még minden vörösre festi a haját. Férje, Fred tavaly januárban végzetes szívrohamot kapott, ami nagyon megviselte, azóta is mély letargiában él. Fredet San Francisco déli részén, egy zsidó temetőben helyezték örök nyugalomra, ahol egy napon reményei szerint őt is eltemetik. Elfriede megél a társadalombiztosításából – a nyomozás során kiderül, hogy nyugdíjazása óta az amerikai kormány több mint 120 000 dollárt

folyósított neki, sőt az özvegyi nyugdíj révén járandósága még emelkedett is.*

Eli M. Rosenbaum nácivadász, aki több mint öt évtizednyi rejtőzködés után elfogta Elfriede Huthot

Elfriede hellyle kínálja Rosenbaumot, aki úgy talált rá, hogy gondosan összevetette az amerikai bevándorlásügyi hivatal nyilvántartását a koncentrációs táborok egykor fegyőreinek listájával. Emberei között akadnak jogászok és történészek, akik efféle iratok előkerítésére szakosodtak.

A nyomozó megszerezte Elfriede hivatalos ravensbrücki személyi lapját is, amit a tábor végnapjaiban az SS elmulasztott megsemmisíténi. Szembesítí Elfriedét Ravensbrückben töltött szolgálati idejével – azzal a kilenc hónappal, amikor a tábor hatéves

* 2015 júniusában a társadalombiztosítási főfelügyelő jelentéséből az derült ki, hogy 1962 februárja és 2015 júniusa között az Egyesült Államok 20,2 millió dollárnyi járandóságot fizetett ki feltételezett náci háborús bűnösöknek.

története során a legnagyobb számban történtek gyilkosságok és súlyos atrocitások.

„Nem tettem semmi rosszat” – védekezik Elfriede, akinek elmondása szerint nem volt más választása, mint a kényszermunkatáborban dolgozni. Elisméri, hogy ő ugyanaz az Elfriede Huth, akire egy halálos vérebet bíztak, sőt azt is, hogy 1959-ben hazudott a vízumkérelemnél, amikor elhallgatta ravensbrücki szolgálatát.

Viszont kitart amellett, hogy nem volt tanúja semmiféle atrocitásnak.

Rosenbaumot személyében sérti a megbánás teljes hiánya. Átélte a náci erőszak tombolását, rokonai a holokauszt áldozatai. Ő sem lenne életben, ha nagyszülei 1938-ban, a kristályéjszaka pogromjai után nem menekülnek el Németországból. Ezért is választotta hivatásának a náci felkutatását. Nyomozóként nem keresi a feltűnést és keményen hajt, mert tudja, hogy az idő ellene dolgozik. Elég egy pillantást vetni Elfriedére – sok náci meghal, mielőtt bíróság elé állíthatnák. Ő maga egyébként is kerüli a „nácivadász” jelzőt, amit túlságosan szenzációhajhásznak ítélt.

„Ez nem sport vagy játék, ez olyasmi, amit a profiknak kell elvégezniük” – mondja az újságíróknak.

Most, ahogy itt ül a lelakott otthonban, Elfriede fényképet mutat neki a férje sírkövéről, rajta a hangsúlyos Dávid-csillaggal. Amennyire egykor zsidóüldözöként látja, ő már minden jóváttét: zsidóhoz ment feleségül, zsidó jótékonysági szervezeteket támogat. Ennyi csak elég a feloldozáshoz?

„Felvette a zsidó vallást is?” – kérdezi Rosenbaum.

„Nem” – ismeri el az asszony, aki ennek ellenére szeretné, ha zsidó férje mellé temetnék. Újra előveszi a fényképet: nevét és születési dátumát előre belevesték a kőbe.

Rosenbaum tudja, hogy ez lehetetlen. Még ha a háborús bűneiért nem is tartóztathatják le Elfriedét, kiutasíthatják az országból, amiért hazudott a bevándorlási hivatalnak.

„Ha kiutasítanak, szeretném kérelmezni, hogy a koporsómat hozzák vissza és itt temessenek el.” Elfriede előre közli Rosenbaummal, hogy nem fog küzdeni a kiutasítás ellen. Inkább megőrzi a titkát, minthogy vállalja a költséges jogi csatározást.

Elfriede kérése teljesen abszurd. Rosenbaumnak nincs ráhatása arra, mi történik vele a halála után, de miután a hír nyilvánosságra kerül, nullára csökken az esély, hogy egy zsidó temető magába fogadja a ravensbrücki koncentrációs tábor egykori fegyőrét.

Rosenbaum azzal hagyja el Elfriede lakását, hogy kezdeményezni fogja a kiutasítását.

Az idős nő nem sokkal ezután visszatér a temetőbe és eladja parcelláját. Új sírkövet is vásárol, melyen a Dávid-csillag alatt már csak a férje neve szerepel.

1946-ban, amikor Elfriede egykori társa, a hírhedt Dorothea Binz bíróság elé állt háborús bűneiért, a megfigyelők azon csodálkoztak, mennyire hétköznapnak tűnik. Mintha csak most lépett volna ki a kenyérért álló sorból valamelyik német városban, jellemzte őt az egyik tudósító.

Ugyanez elmondható Elfriede Huth Rinkelről is. Olyannyira átlagos a megjelenése, hogy senki sem gyanítja náci múltját. Törvény szerint még mindig német állampolgár, az igazságügyi minisztérium nem állíthatja bíróság elé. A kiutasítási eljárás során Elfriede senkinek sem árulja el, mi történik, még öreg testvérének, Kurtnak sem.

2006 nyarán kiköltözik lakásából, hogy felújíthassák. Amikor egy szomszéd rágérdez, hogy mikor tér vissza, Elfriede közli vele, hogy úgy döntött, visszatér szülőházájába. Unja már az Egyesült Államokat és Fred halálával szabadon mehet bárhová, ezért az utolsó napjait Németországban kívánja tölteni.

Kurt 2006. szeptember 1-jén viszi ki testvérét a San Franciscói repülőtérrre. Több mint hatvan év hallgatás és titkolozás áll Elfriede mögött, egy ilyen szokást nehéz megtörni. Végül Kurt is csak akkor értesül húga szégyenletes múltjáról és távozásának valódi okáról, amikor a *San Francisco Chronicle* beszámol a szenzációs esetről.

Eli Rosenbaum gondoskodik róla, hogy az Elfriede múltjával kapcsolatos összes irat eljusson a kölni német hatóságokhoz. Az asszony távozásakor a nyomozó hivatalos bejelentést tesz.

„Ravensbrückben ezernyi ártatlan nőt bántalmaztak brutálisan és gyilkoltak meg Elfriede Rinkel és a többi őr tevékeny részvételével – közli a sajtóval. – Jelenléte az Egyesült Államokban sértő a holokauszt túlélői számára, akik ebben az országban találtak új hazára.”

Döbbenet lesz úrra San Francisco zsidó közössége.

„Olyan apró és csendes volt... sosem hittük volna, hogy képes lehet ilyesmire” – jegyzi meg egy idős asszony.

A szomszédban élő Alice Fung sem érti.

„Kedves idős hölgy volt. Törődött másokkal, bár nagyon magába zárkózott.”

Elfriede egy másik szomszédja, Gunvant Shah, aki harminc éve él a folyosó szemközti oldalán, mélyen elszomorodik.

„Nagyon bánt a dolog, mintha csak a nagymamám lenne – mondja megdöbbenvé. – Nyolcvannégy éves. Megbánta a dolgot. Fáj érte a szíve. Hol itt az emberség?” – teszi hozzá.

Eli Rosenbaum realista. Folytatja a munkát, amit közvetlenül a háború után a nácvadász Benny Ferencz kezdett meg, pedig évtizedekkel korábban éppen a jogász Ferencz jegyezte meg, mennyire hasztalan tud lenni ez a munka:

„3000 Einsatzgruppe-tagom volt, akik minden nap elmentek, hogy annyi zsidót és cigányt öljenek meg, ahányat csak tudnak.

Huszonkettőt bíróság elé állítottam, huszonkettőt elítéltettem, tízenhármat halálra, négyüket kivégezték, a többi néhány év múltán szabadult – hangzott lelombozó ítélete. – A maradék... velük soha nem történt semmi.”

Eli Rosenbaum is ezzel küzd, amikor próbálja felkutatni az SS-tagokat, akiket még nem állítottak bíróság elé. Tudja, hogy nem foghatja el valamennyit, de mint azt Elfriede példája is mutatja, néhanapján igenis sikerül igazságot szolgáltatni.

Hihetetlen, de Elfriede Huth Rinkelt szabadon bocsátják Németországban. A tisztselők megvizsgálják az ellene szóló bizonyítékokat, azután úgy döntenek, nem emelnek vádat, mert semmi sem szól amellett, hogy egyetlen bűncselekményt is elkövetett volna.

2007-ben egy tudósítónak sikerül lenyomoznia a Düsseldorf közelében, egy exkluzív idősek otthonában élő egykori fegyőrt. „Elfriede Rinkel”, ez áll a szobája ajtaján. Már nem „kedves idős hölgy” – a megkeseredett Elfriede olyan goromba, hogy nyers viselkedése a Linsellstrassén álló Senioren Residenz lakóit is megdöbbenti. Az otthon dolgozói még a látogatóktól is óvják. Fényűző elhelyezését annak köszönheti, hogy az amerikai kormány azóta is küldi neki a nyugdíját. Miután a törvény így rendelkezik, senki nem tehet ez ellen semmit.*

„Felejtse el – mordul fel Elfriede Huth Rinkel, amikor az újságíró végül eléri, hogy felvegye a telefont. – Nincs mit mondani!”

E könyv keletkezése idején a kilencvenöt éves Elfriede Rinkel még mindig életben van.

* Az Elfriedének és a többi vélemezett náci háborús bűnösnek egészen 2015 januárjáig folyósították a havi járadékot, amikor a náciok szociális támogatásának felszámolásáról szóló törvény véget vetett ennek a gyakorlatnak.

2016. március 27.

New York, New York

Délelőtt

Hitler kedvenc SS-kommandósa 1975 óta halott: koporsóját három évtizeddel azután borították be a náci zászlóval, hogy a Harmadik Birodalomnak tett szolgálatai véget értek. Otto Skorzeny temetésén tucatnyi bajtárs vett részt a Schutzstaffeltől, akik a kápolnában is a Führer kedvenc dalainak éneklésével és fasiszta karlendítésekkel idéztek fel a régi szép időket.* A kápolnában ott ücsörgött egy Moszad-ügynök is – egyetlen zsidó a náci között, aki mégsem kémkedni jött, hanem búcsút venni az SS-tisztől.

Fénykorában a magas és bőbeszédű Skorzeny osztrák-német honfitársai az arca bal oldalán végigfutó párbajhegről ismerték, míg az ellenséges amerikaiak és szövetségesek könyörtelensége és lehetetlennel határos merészsége miatt tartották Európa egyik legveszedelmesebb emberének.

Most, ezen a meleg tavaszi szombaton, negyvenegy évvel Otto Skorzeny temetése után, a Dan Raviv–Yossi Melman újságírópáros

* Skorzeny búcsúztatását a madridi Cementerio de Nuestra Señora de la Almudena-ban, Európa egyik legnagyobb temetőjében tartották. Testét utóbb elhamvasztották és a hamvakat a Skorzeny család bécsi sírparcellájában helyezték el.

döbbenetes új részletekkel egészíti ki a hithű náci élettörténetét, aki egykor Hitler végső megoldásának kivitelezésén fáradozott.

Raviv, a simára borotvált arcú amerikai, aki egykor a CBS Newsnak dolgozott, és Melman, a hatvanas évei közepén járó szakkállas izraeli tudósító egyaránt a Moszad és a kiterjedt izraeli kémhálózat szakértője. Raviv és Melman keltik életre a nácivadászok világának szellemeit, köztük Isser Harelt, Peter Malkint és Simon Wiesenthal. Ma éppen az egyik vezető zsidó újságban, a *Forward*-ban közölnek le új cikket.

A két szerző egykor és még aktív, ezért névtelenségebe burkolózó Moszad-ügynökkal folytatott beszélgetései nyomán olyan fordulatos, gyilkossággal, árulással és intrikával átszöktörténetet tár a világ elé, amilyet hetven év alatt sem olvashattunk a náci háborús bűnösökről.

Otto Skorzeny SS-Obersturmführer, állítják az újságírók, a második világháború után befutott egy második karriert is – ezúttal Izrael állam kémjeként.

1962-ben Isser Harel Moszad-igazgató még Adolf Eichmann két évvel korábbi elfogásának dicsőségében fürdőzik és másra se vágyik, csak hogy tovább üldözhesse a náciakat. A hírhedt SS-kommandós, Otto Skorzeny kézenfekvő célpont. Az immár ötvennég éves és a háború óta jócskán kigömbölyödött náci Spanyolországban él negyvenkét éves feleségével, Ilsével. Noha Simon Wiesenthal náci háborús bűnösöket soroló listáján előkelő helyen szerepel, az egykor SS-tiszt titkolni sem próbálja kilégett vagy tartózkodási helyét, miután élvezи az országot irányító fasiszta diktátor, Francisco Franco generalisszimuszt oltalmát. Skorzeny olyannyira biztonságban érzi magát, hogy 1957-ben még második világháborús kommandós tetteiről szóló emlékiratait is megjelenteti.

A fentiek miatt a nyomában járó Moszad-különítmény tisztában van azzal, hogy a kommandós Eichmann-stílusban történő elrablásának és bíróság elé állításának kicsi az esélye. Spanyolország és Izrael diplomáciai kapcsolata így is terhelt, hiszen Franco a háború idején Hitler támogatta, utána pedig kijelentette, hogy a zsidók összéseküdtek a szabadkőművesekkel a világuralom megszerzésére. Ha bárki megkísérelné eltüntetni Skorzenyt fényűző madridi villájából, jelentős diplomáciai következményekkel kéne számolnia.

A Moszad eldönti, hogy akkor már egyszerűbb őt megölni.

Addig is, Izrael nemzete egy közvetlenebb náci fenyegetéssel néz szembe. A német tudósok, akik korábban Adolf Hitler becsvágó rakétaprogramjában dolgoztak, hogy kifejlessék a leghatékonyabban Nagy-Britannia ellen felhasznált V-1-es és V-2-es szárnyas bombákat, ma már Egyiptomnak, a Kairóhoz közeli 333-as gyártelepen dolgoznak. Az egyiptomi kormány olyan új generációs rakétakat készül hadrendbe állítani, melyekkel elpusztíthatja Izraelt.

A Moszad szemében Skorzeny a második világháborúban elkövetett bűneivel alaposan rászolgált a halálra, de a merénylet még várhat. Messze fontosabb, hogy elejt vegyék ezeknek a tervezett rakétámadásoknak.

„Ezek azok az emberek, akikre halál vár” – mondja ki az ítéletet Harel az Egyiptomnak dolgozó náci tudósokra.

A később Damoklész-hadműveletként elhíresült akcióban Harel először a megfelelítés eszközével él: levélbombák, fenyegetések teszik pokollá az egyiptomi rakétaprogramban dolgozók

* A náci második világháborús rakétaprogramját a balti-tenger-parti Peenemündében dolgozták ki, ahol a világ legnagyobb koponyái dolgoztak a rakétahajtás technológiáján. A háború után nagy igény mutatkozott a tudósok szakértelemére. Az amerikai és a szovjet űrprogram egyaránt sokat profitált az egykor náci közreműködésből. A peenemündei csapat vezetője, dr. Werner von Braun sokat tett azért, hogy a NASA leszállhasson a Holdon, cserébe egész hátralévő életét az Egyesült Államokban élhetne le. Az 1950-es években Von Braun megállapodást kötött Walt Disney-vel, ennek köszönhetően az ūrutazással kapcsolatos tévéműsorok tudományos szakértője, sőt házigazdája lehetett.

és családjuk életét. Az éjszaka közepén névtelen telefonhívások figyelmeztetik a tudósokat, hogy az életüket kockáztatják, ha folytatják a kutatást. Amennyire Harel látja, az Egyiptomnak rakétát fejlesztő nácik a holokauszt folytatásán fáradoznak.

A rá jellemző alapossággal arra is utasítást ad, hogy részletes aktát vezessenek minden egyes tudósról. Közéjük tartozik dr. Heinz Krug, a negyvenkilenc éves egykori peernemündei kutató, aki jelenleg egy Antra néven ismert müncheni vállalat vezetője, titokban azonban kiveszi a részét az egyiptomi rakétaprogramból, ezért munkaügyben gyakran utazik Kairóba. Amikor Harel ügynökei célba veszik az éjfeli telefonokkal, Krug nyomban megérти, hogy többé nincs biztonságban. Lelki szemei előtt már látja, ahogy a Moszad vele is ugyanazt teszi, mint Adolf Eichmann-nal.

Kétségebesében kapcsolatba lép egy másik volt nácvival, akiben megbízik – olyasvalakivel, aki tapasztaltságának és agyafürtságának köszönhetően védve van az izraeli fenyegéstől. Felhívja Otto Skorzenyt.

Heinz Krug balszerencséjére Isser Harel már korábban megtette ugyanezt.

Az egykori SS-kommandósról legendák keringenek. Állítólag ő vezeti az egykori náckiból álló földalatti hálózatot, a Die Spinnét.* Azt beszélik, elcsábította Eva Perón, miközben akkora vagyona

* Noha az ODESSA titkos náci szervezetként nagyobb karriert futott be Hollywoodban, a háború után állítólag a Die Spinne segített elszökni a legtöbb körözött nácinak. Bár semmi biztosat nem tudni ezekről a háború utáni náci szerveződésekről, széles körben elterjedt nézet, hogy a Die Spinnét Skorzeny és Reinhard Fahlen hozta létre. Franciscó Franco tábornok támogatása azt is lehetővé tette, hogy a Die Spinne székhelye Madridban legyen. Az ODESSA esetében soha nem bizonyították be, hogy részt vett volna a háborús bűnösök segítésében.

van a nácik által összerabolt kincsekből, hogy Salamon király elbújhat mellette.

A tények a szóbeszédet is felülmúlják. A huszonhárom éves korától katonáskodó Skorzeny már a második világháború korai időszakában kitűnt, végigharcolta Lengyelországot és Oroszországot. A Waffen SS tagjaként jól ismerte a zsidók kiirtására szőtt terveket, hiszen a Keleti Fronton gyakorinak számítottak az etnikai tisztogatást végző kivégzőosztogok és gázfurgonok. Azt nem tudni, hogy a népirtásban makkora részt vállalt.

Azután eljött 1943 szeptemberé, amikor Adolf Hitler személyesen parancsolta meg neki, hogy mentse ki a bajba került Benito Mussolini olasz diktátort az ót túszul ejtő olasz kormány fogáságából. A Ducét a közép-ítáliai Gran Sasso hegység egyik síparadicsomában, a Campo Imperatore Hotelben őrzik. Skorzeny és emberei meg sem próbálnak rohamra indulni a hegységi ellen, inkább síklóernyővel ereszkedtek alá az égből.

Az olaszok éppen elszigeteltsége miatt választották ki a Campo Imperatorét, ahonnét remek kilátás nyílik a környékre, így idejében értesülhetnek minden közeledési kísérletről. Mussolini még most, fogáságának harmadik hetében is szigorúan őrzik.* A szállodában nincsenek vendégek, csak Il Duce és a kétszáz katonai rendőr, carabinieri – utóbbiaknak kell visszaverniük minden mentőakciót.

Otto Skorzeny előrelátóan megzsarol egy olasz hadifoglyot, Fernando Soleti tábornokot, aki részt vett egy Mussolini megdöntésére irányuló puccs előkészítésében, mielőtt a németek kezébe került. Miután nincs más választása, mint segíteni a németeknek, Soleti is az ejtőernyővel leszálló németek között van. Amint az SS körülveszi a Campo Imperatore Hotelt, ráparancsol az olasz

* 1943. július 25-én az olasz kormányzó testület, a Fasiszta Nagytanács úgy döntött, visszaülteti trónjára III. Viktor Emánuel királyt, s ezzel lényegében véget vett Benito Mussolini uralmának. Az őrizetbe vett diktátort végül a nácik szabadították ki.

carabinierire, hogy senki ne nyisson tüzet, aki nem akarja, hogy hazaárulásért kivégezzék.

Senki sem nyit tüzet.

Skorzeny betör a szállodába, ahol először a rádiót pusztítja el, hogy az olasz őrök semmiképp ne kérhessék erősítést. Ezután megkeresi Mussolini-t.

„Duce – szólítja meg az olasz fasiszta diktátort. – A Führer küldött a kiszabadítására.”

„Tudtam, hogy Adolf barátom nem hagy cserben” – jön Mussolini válasza.

Most az idő a legnagyobb kincs. Könnyű német Storch repülő landol a sziklás fennsíkon. Mussolini felteszik a kétszemélyes gépre. A német ejtőernyősök gyalogosan menekülnek a hegytetőről, hogy szükség esetén átverekedjék magukat az olasz partizánokon.

Otto Skorzeny ugyanakkor ragaszkodik hozzá, hogy maga menítse ki védencét. A pilóta hiába járatja teljes fordulaton a motort, Skorzeny pluszsúlya miatt a gép képtelen felszállni. A Storch úgy érkezik a sziklás fennsík peremére, hogy nem gyűjt elég magasságot. Az SS-katonák elborzadva nézik, ahogy a kimenekítésre használt repülő alábukik a szakadékba, de Otto Skorzeny legendáját csak tovább erősíti, ami ezután történik: a pilóta a megnövekedett sebességnél köszönhetően visszanyeri uralmát a gép felett. Felhúzza a Storchot, mielőtt még beleállna a földbe. A gép nemsokára landol Róma mellett, ahol Mussolini és Skorzeny átszáll egy másik, Bécsbe tartó repülőre.

A küldetés hőssé avatja Skorzenyt. Két nappal később Hitler maga tünteti ki osztrák honfitársát a Harmadik Birodalom legpatinásabb érdemrendjével, a vaskereszttel.

Skorzeny a továbbiakban is elkáprázta a Führert halált megvető bátorságával, amikor behatolt a szövetségesek vonalai mögé, a Harmadik Birodalomhoz hűtlenné vált politikusokat rabolt el, sőt megkísérlelte eltenni láb alól a teheráni konferencián részt vevő Winston Churchill-t, Sztálint és Franklin Rooseveltet. A tervet, mely a Távol-ugrás-hadművelet nevet viselte, végül szovjet kémek hiúsították meg.

A náci propagandagépezet hősként ünnepelte Skorzenyt, így nem meglepő, hogy a háború után a szövetségesek őt is letartóztatták. Az 1947-es dachaui perben azzal vádolták, hogy embereit amerikai egyenruhába öltözöttetve elrabolta a hadifoglyoktól a Vöröskereszт segélycsomagjait. Skorzeny felmentették, de a további vizsgálatok idejére fogva tartották.

1948. július 27-én három korábbi SS-tiszt egy merész szöktetés során, lopott amerikai katonai rendőri egyenruhában egyszerűen kivezette a börtönből Skorzenyt, aki ezután a Die Spinne hálózat révén állítólag több mint hatszáz náci segített át Dél-Amerikába. Ő maga is bujkált az igazságszolgáltatás elől, egészen 1952-ig, amikor egy nyugatnémet bíróság hivatalosan is büntelennek nyilvánította, így többé nem kellett tartania a letartóztatástól. Nem sokkal később Skorzeny már Juan Perón diktátor vendégeként utazhatott Buenos Airesbe. Mialatt Perón tanácsadójaként szolgált, a szóbeszéd szerint összeszürte a levet Eva Perónnal, akit eközben testőrként védett.

Noha Skorzeny életének valós és vélt eseményeit sosem könnyű szétválasztani, semmi kétségünk nem lehet afelől, hogy mi történt 1962. szeptember 11-én éjjel, egy Münchenhez közeli sötét erdőben.

Az egész azzal kezdődik, hogy Otto Skorzeny egy madridi bárban ül a feleségével, Ilsével, akinek érett szépsége furcsa kontrasztot

képez az elpuhult egykori kommandós kövérségével. Az SS-tisztet szorongással tölti el, hogy a Moszad csak úgy elrabolta Adolf Eichmann-t, s mint sok rejtőzködő náci, biztosan tudja, hogy az izraeliek egy napon érte is eljönnek. Tudatában van annak is, hogy a neve szerepel a Simon Wiesenthal-féle náci háborús bűnösök listáján. Ennek megfelelően gyanakvással kezel minden idegent.

A bár végében egy másik pár foglal helyet és vonja magára a figyelmét. A nő harminc se lehet, kacér és szabad szájú. Partnere visszafogottabb. A pultos, miután meghallja német beszédüket, bemutatja őket Skorzenynek és a feleségének. Ahogy beszélgetésbe elegyednek, az idegenek elárulják, hogy turistaként érkeztek Madridba, de nemrég kirabolták őket a nyílt utcán. mindenük elveszett, beleértve a poggyászaikat és útlevélüköt is. Ilse merő kedvességből felajánlja nekik, hogy töltsek az éjszakát a Skorzeny-házban.

A csapda működik. A német turisták valójában Moszad-ügynökök, társaik hetek óta követik Otto Skorzenyt, ismerik jellemző viselkedésmintáit. Isser Harel Moszad-főnök úgy döntött, Otto Skorzeny a tökéletes ember a feladatra, hogy betörjön a rakétatudósok belső körébe. Benne bízni fognak, hiszen kinek lehetne jobb híre Skorzenynél? Bármily hihetetlen, de Harel be akarja szervezni a kommandóst, hogy dolgozzon Izraelnek és segítsen megszabadulni a német tudósoktól.

A két pár iszik még néhányat, mielőtt elindulnak a Skorzeny-ház felé. Amikor belépnek a villába, a levegőben érezni némi feszültséget, ami tovább éleződik, amikor Otto Skorzeny hirtelen fegyvert szegez a Moszad-ügynökökre.

„Tudom, kik maguk, és tudom, miért vannak itt. A Moszadtól jöttek és meg akarnak ölni.”

„Félig igaza van – feleli példás nyugalommal az izraeli férfi. – A Moszadtól vagyunk, de ha meg akarnánk ölni, már hetek óta halott lenne.”

„Talán inkább én ölöm meg magukat” – fenyegetőzik Skorzeny.

„Ha megteszi, az utánunk jövők már nem bajlódnak azzal, hogy igyanak egyet magával – jön a válasz, ezúttal a nő részéről. – Még az arcukat se látja majd, mielőtt kiloccsantják az agyát. Mi éppen azt szeretnénk, ha segítene nekünk.”

Otto Skorzeny nem érti. „Feladatuk lenne a számomra?”

A Moszad-ügynökök bólíntanak és ismertetik Isser Harel elkezelését.

A náci megnevezi az árat. Nem pénzt kér. Ebben a pillanatban mutatkozik meg, milyen hihetetlen hatalma van a nácivadászoknak az SS bujkáló bűnösei felett.

„Azt akarom, hogy Simon Wiesenthal vegyen le a listájáról” – közli Skorzeny a Moszaddal.

„Meglesz” – bólínt rá az izraeli ügynök.

Megköttetik az alku: Otto Skorzeny SS-Obersturmbannführer titokban Izraelnek fog dolgozni.

Néhány nappal később fel is ül egy Tel-Avivbe tartó járatra.

Otto Skorzeny Moszad-karrierjének túlnyomó része máig titkos. Tartótisztjei között volt Rafi Eitan is, aki lebirkózta Adolf Eichmann a Garibaldi utcában, majd később jelen lehetett a kivégzésénél is. Ötven évvel később „Mr. Emberrabló” csak annyit vallott-be, hogy ő „futtatta” Skorzenyt, de az együttműködés legtöbb részletét elhallgatta.

Azt mégis tudni, hogy azon az éjszakán, 1962. szeptember 11-én, három Moszad-ügynök követett egy fehér Mercedest.

Az ügynökök kesztyűje még most is koszos. Délután előre megásták a kis sírt, most pedig Münchenből északra haladnak az országúton. A nap lassan lebukik.

* Simon Wiesenthal megtagadta az együttműködést. Skorzeny nyomására a Moszadnak fabrikálnia kellett egy hamis levelet, amiben megírta, hogy teljesít a kérését.

A fehér Mercedesben Otto Skorzeny és Heinz Krug ül. A náci rakétatudós azért találkozik Skorzenyvel, mert retteg a Moszadtól és védelemre van szüksége. Az SS-tiszt nyugodt és bátorító hangon a tudtára adja, hogy a mögöttük haladó autóban három testőr ül, akik a közel erdőbe, biztos rejtek helyre kísérik.

Ha Krug gyanakszik is, nem adja jelét. Isser Harel jól gondolta – egy náci szemében nincs megbízhatóbb ember a legendás Otto Skorzenynél.

A két autó lefordul az országútról az erdőbe. Az egymásba fonódó fák kioltják a lenyugvó nap fényét. Heinz Krug leállítja a motort és kiszáll a volán mögül. A második jármű felé fordul, kíváncsian várja új testőreit. Krug testes fickó hátrafésült hajjal. Bikanyakú, széles vállú.

Otto Skorzeny odasétál Krug mögé és hátulról váratlanul a koponyájába ereszt egy golyót. Skorzeny szeret ölni, egy pillanatig sem habozik. A második golyó már Krug földön fekvő holttestébe csapódik.

Skorzeny és a Moszad ügynöke gyorsan dolgoznak: savval öntik le, így felismerhetetlenné teszik a holttestet, mielőtt belöknék a délután kiásott sírba. Annak érdekében, hogy a nyomkövető kutyák se találjanak rá, a temetést oltott mésszel öntik le. Az ügynökök egyike Yitzhak Shamir, akiből később izraeli miniszterelnök lesz. Egy másik Peter Malkin, aki szintén részt vett Eichmann elrablásában.

A Moszad-különítmény utolsó tagját Joe Raanannak hívják. Az osztrák származású Raanan az, aki a Moszadnál töltött ideje alatt a legközelebbi munkakapcsolatban áll Skorzenyvel és kitanítja az egykori nácit a kémkedésre. Bőven ad neki feladatot. 1962 novemberében a 333-as gyártelep öt egyiptomi munkása hal meg, amikor felnyílik egy Skorzeny által Egyiptomba küldött levélbomba. Az SS-kommandós beszervezése jó húzásnak bizonyul a Moszad

részéről – a német tudósok többé nem hajlandók Egyiptomban dolgozni. 1964-re lezárul a rakéta program.

A köztes időszakban a Moszad titkos akciójának még valaki áldozatul esik: Isser Harelnek le kell mondania a Moszad vezetéséről, amikor megvádolják, hogy rosszul kezelte az egyiptomi helyzetet. Utódja, Meir Amit azt az utasítást adja ügynökeinek, hogy hagyjanak fel a náci levadászásával. Amennyire ő látja, a hírszerzés nem arra való, hogy „a múlt szellemeit” kergesse.

Így amikor 1975 júliusában Otto Skorzeny rákban meghal, Joe Raanan az egyetlen zsidó a többtucatnyi náci között, aki azért utazik Madridba, hogy lerója végső kegyeletét.

A „vezeklés” szó még véletlenül sem jut Joe Raanan eszébe, ahogy a temetést nézi, hiszen Otto Skorzeny soha egy pillanatra sem adta jelét megbánásnak. Mindenesetre különös, hogy a Führer kedvenc SS-kommandósa kulcsszerepet játszhatott a zsidók új hazájának védelmében.

New York Cityben a Skorzeny–Moszad-sztori két krónikása, Dan Raviv és Yossi Melman hatalmas port kavar a *Forward*ban megjelent cikkel. „Az újságok és weboldalak világszerte a cikkünket idézték, ami meglepetésként ért – írja később Raviv. – A hatalmas érdeklődés az iránt, hogyan szervezték be az izraeliek Skorzenyt, sőt hogyan hajtotta végre hidegvérű gyilkosságait, csak hogy lenyűgözze őket, azt mutatja, hogy a náci története továbbra is lenyűgözi az embereket. Ők testesítik meg az ember legrosszabb oldalát, ám a napvilágra került tények – melyek szerint egy gonosz ember is manipulálható volt, hogy fellépjen a többi gonosz náci ellen Egyiptomban – azt is újra igazolták, milyen elkeszítő tud lenni az izraeli hírszerzés.”

Dan Ravivnak igaza van. Csakugyan „az apró Izrael” és támogatói azok, akik végül levadászták az SS legvéresebb kezű hőhérait.

Amekkora hatalmat és befolyást a nácik a második világháború után is gyakoroltak, az SS kiiktatása nem volt egyszerű feladat, mégis el kellett végezni.

Ők pedig el is végezték.

Utóirat

Heinrich Himmler földi maradványait valahol egy német erdőben, jelöletlen sírba temették, melyen a szövetségesek teherautói ezután többször is áthajtottak, hogy felismerhetetlenné tegyék a helyet. Nem tudni biztosan, miért követett el Himmler öngyilkosságot, hiszen eleinte kapcsolatot próbált kezdeményezni a szövetségesekkel. Amikor elfogták a britek, vélhetően még úgy gondolta, hogy a szövetségesek valamiféle védelmet adnak neki, ám rövid fogsága alatt a félelmek egyre inkább felerősödtek benne. Az általánosan elfogadott nézet szerint a második motozásnál egyszerűen pánikba esett, ezért harapott rá a ciánkapszulára.

Ami Himmler csapatának többi tagját illeti: Werner Grothmann SS-ezredes, Josef Kiermaier, Himmler személyi testőre, valamint Heinz Macher őrnagy egyaránt megúszta a felelősségre vonást és megérte az öregkort. Dr. Rudolf Brandt és dr. Karl Gebhardt nem volt ilyen szerencsés. Mindketten az SS legsörnyűbb háborús

bűnösei közé tartoztak. Mindketten borzalmas orvosi kísérleteket hajtottak végre a koncentrációstáborokban – Brandt még csak nem is orvosként, miután jogból szerzett diplomát, de ez sem gátolta abban, hogy zsidókat öljön meg és fejezzen le, majd eltávolítsa a húst a csontjaikról és a csontvázukon kutassa „faji jellegzetességek” nyomait. Rudolf Brandtot és Karl Gebhardtöt 1948. június 2-án háborús bűneikért felakasztották. **Otto Ohlendorf SS-tábornokot** 1951. június 7-én háborús bűneiért halálra ítélték és felkötötték. Habár az SS háborús bűnösöket később elhamvasztották, hogy a neonáci csoportok ne használhassák zarándokhelynek a sírjukat, Brandtot, Gebhardtöt és Ohlendorfot még köztemetőkben földeltek el. Ohlendorf sírja a legegyszerűbb – a náci hírszerző tiszt a németországi Osnabrückben, a Heger Friedhof temetőben, keresztlakú fejfa alatt nyugszik.

E könyv keletkezése idején az első nácvadász, **Benjamin Ferencz** kilencvenhét éves és Floridában él feleségével, Gertrudéval, akitel hetven éve házasok. Ferenczet széles körben elismerték az Ohlendorf-perben játszott kiemelkedő szerepéért; ma is az együttérzés és a tolerancia szószólója, a háborús bűnösök elleni törvényes eljárás meggyőződéséhez. Különösen Oszama bin Laden 2011-es megölése háborította fel; a *The New York Times*nak írt levelében azzal érvelt, hogy „még a vélelmezett tömeggyilkosok törvénytelen és jogosulatlan kivégzése is aláássa a demokráciát”. Egészsége megőrzése érdekében Ferencz úszik és napi száz fekvőtámaszt végez. 2017 májusában Lesley Stahl készített vele interjút a *60 minutes* című műsorában.

Evita Perón 1952 augusztusi állami temetése után nem helyezték azonnal végső nyugalomra. Evita holttestének ezt követő útja meglehetősen bizarr. A testet glicerin felhasználásával bebalzsamozták, ami tartósította, majd ahelyett, hogy eltemették volna, egykor hivatalában kiállították. Két teljes évig maradt itt és várta, mikor készül el Szabadság-szobor léptékű állandó síremléke, ahol végső nyugalomra lehetséges. Amikor 1955-ben egy katonai puccs megbuktatta Juan Perón-t, a volt elnök elmenekült Argentínából és hátrahagyta Evita holttestét, mely ezután tizenhat évre eltűnt, hogy végül egy olaszországi kriptában kerüljön elő. Ekkorra a holttest egyik ujjperce hiányzott, és a külsérelmi nyomokból úgy tűnt, hogy tompa tárgyakkal ütlegelték. A lábakon talált sérülések alapján a temetet álló helyzetben tárolták. Evita holttestét visszajuttatták Juan Perónnak, aki időközben újranősült és feleségével Spanyolországban élt. Perón az étkezőjében állította ki a testet újabb két évre, amíg 1973-ban visszatért Argentínába és újra hatalomra került. Evita Perónt végül csak 1976. október 22-én helyezték végső nyugalomra a Buenos Aires-i La Recoleta temetőben. A kripta állítólag egy atomrobbanásnak is képes ellenállni – így próbálják megakadályozni, hogy még egyszer ellopssák a holttestet.

Juan Perón 1973. június 20-ig száműzetésben élt, mielőtt visszatért Argentínába, harmadik elnöki ciklusára. Becslések szerint hárommillió támogatója várta a Buenos Aires-i Ezeiza repülőterén. A hatalmas kavarodásban az ellenzéket támogató orlővészkek tüzet nyitottak a tömegre és tizenhárom embert megöltek. Perón egy évvel később, 1974. július 1-jén váratlanul meghalt. Az ő holtteste a Buenos Aires-i La Chacarita temetőbe került.

H

Fritz Bauer nyugatnemet ügyeszt 1968. július 1-jén holtan találták frankfurti otthonának fürdőkádjában. Holttestét egy nappal fulladása után fedezték fel. Rengeteg altatót vett be, és egy pohár vörösbor is állt a kád mellett. A német hatóságok arra a következetésre jutottak, hogy Bauer a stressz elől menekült a halálba. Tudni lehetett róla, milyen nehezen viselte a nyomást, amivel vallási és szexuális hovatartozásának eltitkolása járt.

Sokéves titkolozás után Bauer végül nyilvánosságra hozta, hogy ő volt az a német tisztszelő, aki segített a Moszadnak leleplezni Adolf Eichmann tartózkodási helyét és hamis személyazonosságát. Miután kitartóan küzdött azért, hogy a nyugatnemet kormányban dolgozó összes náct megfossza a pozíciójától, rengeteg ellenséget gyűjtött, és számtalan halálos fenyegést kapott.

Közeli ismerősei nem is hittek túlságosan az öngyilkosságban.

A nürnbergi per amerikai ügyészcsapatának egyik korábbi tagja úgy búcsúzott Bauertől, mint a német Szövetségi Állam valaha volt legnagyobb követétől – olyan embertől, aki „tisztán láta, mit kell tenni Németország megsegítése érdekében”. Bauer mindenkor amellett érvelt, hogy a haláltáborokban dolgozó összes katona bűnrézes volt a foglyok meggyilkolásában. Csaknem ötven évvel a halála után, amikor már könyvek és filmek egész sora állított emléket hősiességének, végül a német jogrendszer is magáévá tette ezt az álláspontot, amikor megítélte a perbe fogott nációk múltját.

H

Petra Kelly német környezetvédő aktivistát és politikust, aki azt állította, hogy Josef Mengele hazatért Günzburgba az apja temetésére, 1992 októberében bonni lakásában brutálisan meggyilkolta a szeretője.

H

Vera Eichmann nem sokkal a férje kivégzése után visszatért a Garibaldi utcai házba, ahol a Biblia tanulmányozásának szentelte életét. Három évvel később a legkisebb fiával, Ricardóval visszaköltözött Németországba, 1993-ban, nyolcvannégy éves korában itt is halt meg. A másik három Eichmann fiú – Nick, Dieter és Horst – Buenos Airesben maradt.

Ricardo Eichmann rövid ideig szolgált a német légierőnél, mielőtt visszatért a tanuláshoz és posztgraduális képzésben archeológiai diplomát szerzett. Jelenleg Berlinben él és a Német Archeológiai Intézetben dolgozik, ahol a keleti tanszék vezetője. Nincsenek emlékei az apjáról és senkivel sem hajlandó beszélni róla, ugyanakkor 1995 nyarán Londonba utazott, hogy személyesen találkozzon Zvi Aharonival. A szendvicsekől és whiskykből álló háromórás ebéd során a két férfi alaposan kitárgyalta az incident.

„Az apám bizonyos szempontból visszatért hozzám – mondta Ricardo Eichmann ezután. – Most nekem kell eltaszítanom magamtól.”

H

Rolf Mengele elismerte szerepét apja tartózkodási helyének eltitkolásában, és még egyszer visszatért Brazíliába, miután az apja maradványai előkerültek. 1985 óta Rolf ügyvédként él csendes életet. Jelen írás keletkezésekor a németországi Freiburgban lakik. Dr. Josef Mengele holttestének felfedezése világszerte nagy felzúdulást keltett, ugyanakkor a Halál Angyalának csontjai nem kerültek vissza a szülőházába, ahogy el sem hamvasztották és a tengerbe sem szórták őket. A São Pauló-i orvostanhallgatók rendszeresen tanulmányozzák földi maradványait, mint a törvényszéki patológia szemléltető eszközét.

Zvi Aharoni 1970-ben vonul nyugállományba a Moszadtól. Eichmann elrablását követően sikeresen vezette a Moszad nácivadász részlegét, melynek központja Párizsban működött, de miután sem Josef Mengelét, sem Martin Bormann nem tudták elfogni, végül 1964-ben felszámolták. Miután befejezte hírszerzési szolgálatait, Aharoni egy hongkongi banknak dolgozott. Első felesége 1973-ban hunyt el, nem sokkal később feleségül vett egy brit nőt, akit Hongkongban ismert meg. A pár végül Angliába költözött, ahol Aharoni kiadta emlékiratait és egy londoni szálloda biztosításáért felelt. Olyannyira el akarta feledni korábbi életét és annak borzalmait, hogy élete utolsó éveiben felvette a Hermann Arndt nevet. 2012. május 26-án halt meg egy devoni faluban, ahol csak néhány szomszéd tudott az Eichmann elrablásában játszott szerepéről.

2012 májusában az El Al ünnepséget tartott az Adolf Eichmann-emberrablás ötvenedik évfordulójára, ahol megjelent a járat navigációs tisztje, **Shaul Shaul**, aki bátran odaállt a Buenos Aires-i légi irányítók elé, miután azok megtagadták a géptől a felszállási engedélyt. **Zvi Tohar**, a nyugodt és összeszedett El Al-pilóta, aki megtagadta Isser Harel azonnali felszállásra vonatkozó parancsát, már nem lehetett jelen – 1970-ben, ötvenöt éves korában, szívromhamban halt meg.

Miután 1963. március 25-én lemondott a Moszad igazgatói tisztről, **Isser Harel** politikai pályára lépett, és leszolgált egy ciklust a

Knesszben, mielőtt távozott hivatalából. Később is tovább vitázott Simon Wiesenthal hal az Eichmann-akció kapcsán, majd 1975-ben, miután a Moszad feloldotta titoktartási kötelezettsége alól, a saját szemszögéből ismertette a történeteket. Könyve, *A Garibaldi utcai ház* 1979-ben televíziós drámaként is sikert aratott. Harel hátralévő életét Tel-Aviv Zahala nevű elővárosában élte le, ahol életrajzok írásával és olvasásával foglalkozott. Isser Harel 2003. február 18-án hunyt el.

Az Eichmann-akciót irányító **Rafi Eitan**, aki az emberrablás során személyesen is részt vett az elfogásában, hosszú karriert futott be a Moszadnál. Az 1960-as években Otto Skorzenyvel is dolgozott. Eichmann és Skorzeny után sikeres merényletet szervezett az 1972-es müncheni olimpián részt vevő izraeli sportolók megölését koordináló Ali Hasszán Szalameh ellen. Kémpályafutása akkor ért véget, amikor kipattant, hogy ő volt az amerikai Jonathan Pollard tartótisztje. Pollard huszonkilenc évet töltött amerikai szövetségi börtönökben, amiért katonai titkokat szívárogatott ki az Egyesült Államokból. Könyvünk keletkezése idején Eitan a kilencvenes éveiben jár és Izraelben él.

Elfriede Huth kilencvenöt éves. Jelenlegi tartózkodási helye ismeretlen, de úgy tudni, még mindig Németországban él, alig néhány órányira a ravensbrücki emlékműtől, melyet Berlintől nyolcvan kilométerre északra, az egykori koncentrációs tábor helyén emeltek.

Simon Wiesenthal életében nem akart Izraelbe költözni. Abban hitt, hogy a náci szökevények utáni vadászatot sokkal hatékonyabban végezheti bécsi irodájából, halálával azonban megszűnt ez a kényszer. Tel-Avivban, a tengerparti Herzliya temetőben helyezték végső nyugalomra, 2005. szeptember 24-én.

Eli M. Rosenbaum tovább vadászik a nácikra és egyéb háborús bűnösökre. 2010-ben a Különleges Nyomozó Hivatal beolvadt az amerikai igazságügyi minisztérium emberi jogi és különleges bűnűldözési részlegébe. Kiterjesztett jogköre immár lehetővé teszi Rosenbaum számára, hogy ne csak az egykori nácikat üldözze, de a népirtások és modern kori háborús bűnök elkövetőit is.

Noha holttestét DNS-vizsgálattal azonosították, elhamvasztották és a Balti-tengerbe szórták, még ma is sokan vannak, akik szerint **Martin Bormann** nem úgy és/vagy nem akkor halt meg, ahogy mondják. A szkeptikusok, miközben az 1996-s DNS-teszt kezdetlegességeire hivatkoznak, a legkülönfélébb összeesküvés-elméleteket terjesztik Hitler egykori bizalmasával kapcsolatban. Akárhogy is, ha írásunk idején Bormann még mindig élne, mostanra – nem kis fegyvertényként – betöltötte a 118-ik évét.

Természetesen sokan vannak, akik szerint **Adolf Hitler** is túlélte a háborút. Jóllehet szemtanúk állították, hogy Hitler öngyilkos lett, egyesek kitartanak amellett, hogy egy náci tengeralattjárón Dél-Amerikába menekítették. Egy titkosítás alól feloldott 1955-ös

CIA-jelentésben szereplő fényképen látni is egy férfit, aki külsőre határozottan emlékeztet a Führerre. Az abban az évben, Maracaibo venezuelai városában készült fotográfia hitelességét soha senki nem igazolta.

Források

A könyv elkészültét a kapcsolódó művek és újságcikkek tanulmányozása mellett kutatóutak is megelőzték, ugyanakkor a témát övező mítoszok és titkok következetlensége a szokottnál is alaposabb kutatómunkát tett szükséges. Még most, hetven évvel a második világháború után is vita tárgya, hogy az olyan csoportok, mint az ODESSA vagy a Die Spinne egyáltalán léteztek-e – s ez csupán egy a számtalan rejtély közül, mely továbbra is zavarba ejti a nácvadászokat. Miután az ilyen nyitott kérdésekben felsorakoztattuk mindenkit oldal álláspontját és a kapcsolódó tényeket, végső soron az olvasóra bízzuk a következtetések levonását.

Azt biztosan tudjuk, hogy a holokauszt során milliókat gyilkoltak meg. A nürnbergi perben és a többi háború utáni tárgyalás során a szemtanúk brutális részletekkel idézték fel a náci atrocitásokat. Több esetben lerövidítettük az eredeti vallomásokat, elhagytuk a hosszú vagy ismétlődő passzusokat, de sehol egyetlen szón sem változtattunk.

Igaz ez Adolf Eichmann és vádlói vallomására is. Aki el szeretné olvasni az Eichmann-per vagy a nürnbergi per teljes, csorbítatlan anyagát, az interneten minden megtalál.

A könyvben felidézett beszélgetéseket közvetlenül az olyan történelmi alakok könyveiből emeltük át, mint Benjamin Ferencz, Zvi Aharoni és Isser Harel, akik kulcsszerepet játszottak a náci háborús bűnösök bíróság elé állításában. *A Garibaldi utcai ház* Hareltől és Aharoni Wilhelm Dietllel közösen írt *Operation Eichmann* (Eichmann-akció) különösen részletesen idézi fel az Eichmann elrablásához vezető eseményeket. Itt érdemes megemlíteni, hogy Ferencz emlékiratai a maguk teljességében és ingyenesen elérhetők a www.benferencz.org oldalon.

Kutatói szempontból Ferencz saját visszaemlékezéseiből és a korabeli bírósági jegyzőkönyvekből leghasznosabb megismerni a második világháborút követő első éveket. A könyv első részében is ezek a források kaptak főszerepet. Az Eichmann-nal kapcsolatos adalékok jórészt azokból a személyes visszaemlékezésekben származnak, melyek a kivégzés után láttak napvilágot. Az újságok és magazinok az Eichmann-per nyomán kezdték behatóbban foglalkozni a nácvadászattal, és az érdeklődés máig nem halványult el – amint azt Elfriede Huth története is igazolja. Rengeteg szerző vállalkozott arra, hogy feltárja a háború után elrejtőző nácik sötét világát és azokat az egérutakat, melyek egyáltalán lehetővé tették a szökésüket. Sokkal tartozunk a *The New York Times*, a *Los Angeles Times*, a *Time* magazin, a *Der Spiegel* és számtalan más kiadvány tudósítóinak.

A szerzők kisebb könyvtárra való művet olvastak el, hogy jobban megértsék a náci döntéshozók és tisztek világát, működését, a holokausztot és az SS gyilkosai által alkalmazott módszereket, melyekkel igyekeztek kibújni a felelősségre vonás alól. Ezzel együtt minden történelmi tanulmány ugyanazokra az alapművekre támaszkodik,

mielőtt feltárná a mélyebb rétegeket, mint Neal Bascomb: *Vadászat Eichmannra*; Andrew Nagorski: *The Nazi Hunters* (A nácvadászok); Guy Walters: *Hunting Evil* (Vadászat a gonoszra); Tom Segev: *Simon Wiesenthal: The Life and Legends* (Simon Wiesenthal: Az életút és a legendák); Alan Levy: *Nazi Hunter: The Wiesenthal File* (Nácvadász: A Wiesenthal-akta); Gerald Steinacher: *Nazis on the Run: How Hitler's Henchmen Fled Justice* (Szökött nácik: Hogyan kerülték el Hitler pribékjei a felelősségre vonást); Eric Lichtblau: *The Nazis Next Door: How America Became a Safe Haven for Hitler's Men* (Nácik a szomszédban: Hogyan lett Amerika biztos menedék Hitler embereinek); a nagy hatású *Eichmann Jeruzsálemben* Hannah Arendttől és a hasonlóan fantasztikus *Eichmann Before Jerusalem: The Unexamined Life of a Mass Murderer* (Eichmann Jeruzsálem előtt: Egy tömeggyilkos ismeretlen élete) Bettina Stangnethtől.

Az ODESSA-csoporttal és feltételezett létezésével kapcsolatban talán a legjobb forrásunka *The Real Odessa: How Peron Brought the Nazi War Criminals to Argentina* (A valódi ODESSA: Hogyan csalogatta Perón Argentínába a náci háborús bűnösöket) Uki Goñitól.

Érdemes egy percre megállni Paul Manning *Martin Bormann: Nazi in Exile* (Martin Bormann: Náci az illegalitásban) című művével. Manning köztisztelten álló újságíróként egy életen át makuláltan hírnévnek örvendett, nincs hát okunk feltételezni, hogy addigi elhivatottságát szennációhajhász megközelítésre váltva dokumentálta volna a Bormann utáni kutatást. A könyvében szereplő számos hiteles részlet meggyőzően bizonyítja, hogy Bormann 1945-ben sikeresen elmenekült Berlinből, jóllehet Manning sok esetben nem adja ki a forrásait. A végső következtetést ezúttal is az olvasóra bízunk. A legkevesebb, amit elmondhatunk, hogy Manning állításai és a Bormann halálával kapcsolatos későbbi tudományos bizonyítékok éles ellentében állnak, így a Martin Bormann utáni kutatás megmarad a történelem egyik legfordulatosabb detektívtörténetének.

Manning könyve egyértelműen megmutatja, hogy sokak számára miért rejtelő Bormann sorsa – mind a mai napig.

Végezetül: semmi sem pótolhatja a személyes látogatást azokon a helyeken, ahol az általunk taglalt borzalmak megtörténtek. Kutatási időnk tekintélyes részét Németországban, Ausztriában és a Cseh Köztársaságban töltöttük, ahol a holokauszt számos emlékhelye található. A meggyilkolt európai zsidók berlini emlékművét nem könnyű elfelejteni – miként Adolf Hitler egykor Führerbunkerjének helyét sem, ami onnét alig pár száz méterre található. A múlt legmarkánsabb mementói mégis az olyan táborok, mint Auschwitz, Ravensbrück és Dachau. Látnunk kell ezeket a helyeket, ha meg akarjuk érteni, mi történt – s hogy mi motiválta a nácivadászok fáradhatatlan küzdelmét.

Képek forrásai

A térképeket Gene Thorp készítette

- 12. oldal © akg-images/Cultiris
- 36. oldal © PhotoQuest/Getty Images Hungary
- 44. oldal © Alamy Stock Photo
- 64. oldal © Keystone Press/Alamy Stock Photo
- 71. oldal © Bridgeman/Cultiris
- 80. oldal © Goettert/picture alliance via Getty Images Hungary
- 110. oldal © Bridgeman/Cultiris
- 136. oldal © Bridgeman/Cultiris
- 171. oldal © az El Al Légítársaság szíves engedélyével
- 174. oldal © Bridgeman/Cultiris
- 240. oldal © Bridgeman/Cultiris
- 251. oldal © Bridgeman/Cultiris
- 272. oldal © Amerikai Igazságügyi Minisztérium
- 276. oldal © akg-images/Cultiris
- 288. oldal © Chuck Kennedy / Newscom

BILL O'REILLY (1949) amerikai író, újságíró, korábban a CBS News és az ABC News műsorvezetője, tizennégy történelmi témajú nemzetközi bestseller szerzője. A *Killing*-sorozat könyvei eddig több mint 17 millió példányban keltek el világszerte. Long Islanden él.

MARTIN DUGARD (1961) amerikai író, újságíró, számos történelmi témajú kötet szerzője, Bill O'Reilly állandó szerzőtársa. Orange Countyban él.

A Harmadik Birodalom rémtetteire már közvetlenül a második világháború lezárása után fény derült, ezért a népirtást elkövető háborús bűnösök jellemzően a szökés mellett döntötték. Néhányukat hamar elkapta – mint az SS hírhedt vezérét, Heinrich Himmlert –, mások azonban elkerülték a letartóztatást, köszönhetően egy olajozottan működő szervezetnek, mely éppen az ilyen bűnösök bújtatására szakosodott. Utóbbiak közé tartozott Josef Mengele, „a halál angyala”, aki iszonyú orvosi kísérleteket végzett Auschwitzban; Martin Bormann, Hitler brutális személyi titkára; Klaus Barbie, a könyörtelen „lyoni hóhér”, s talán valamennyi közül a legförtelmesebb: Adolf Eichmann.

Az SS kiiktatása eposzba illő hőstörténet arról a titkos háborúról, amit az önjelölt „nácivadászok” vívtak. Ebbe a végletekig eltokélt és igencsak sokszínű csapatba tartozott többek között egy francia házaspár, egy, a normandiai partraszállás idején katonaként szolgált amerikai ügyvéd, egy német ügyész, aki sírig tartó hűséget esküdött a náci pártnak, több izraeli Moszad-ügynök és a haláltáborok egyik túlélője is. Ezek a férfiak és nők évtizedeken át kutattak az SS még szökésben lévő tagjai után, hogy egyikük se úszhassa meg a felelősségre vonást és sok esetben a halálos ítéletet.

Az SS kiiktatása egyszerre felemelő és hátborzongató, s új részletekkel szolgál a történelem egyik legmesteribb hajszájáról.

